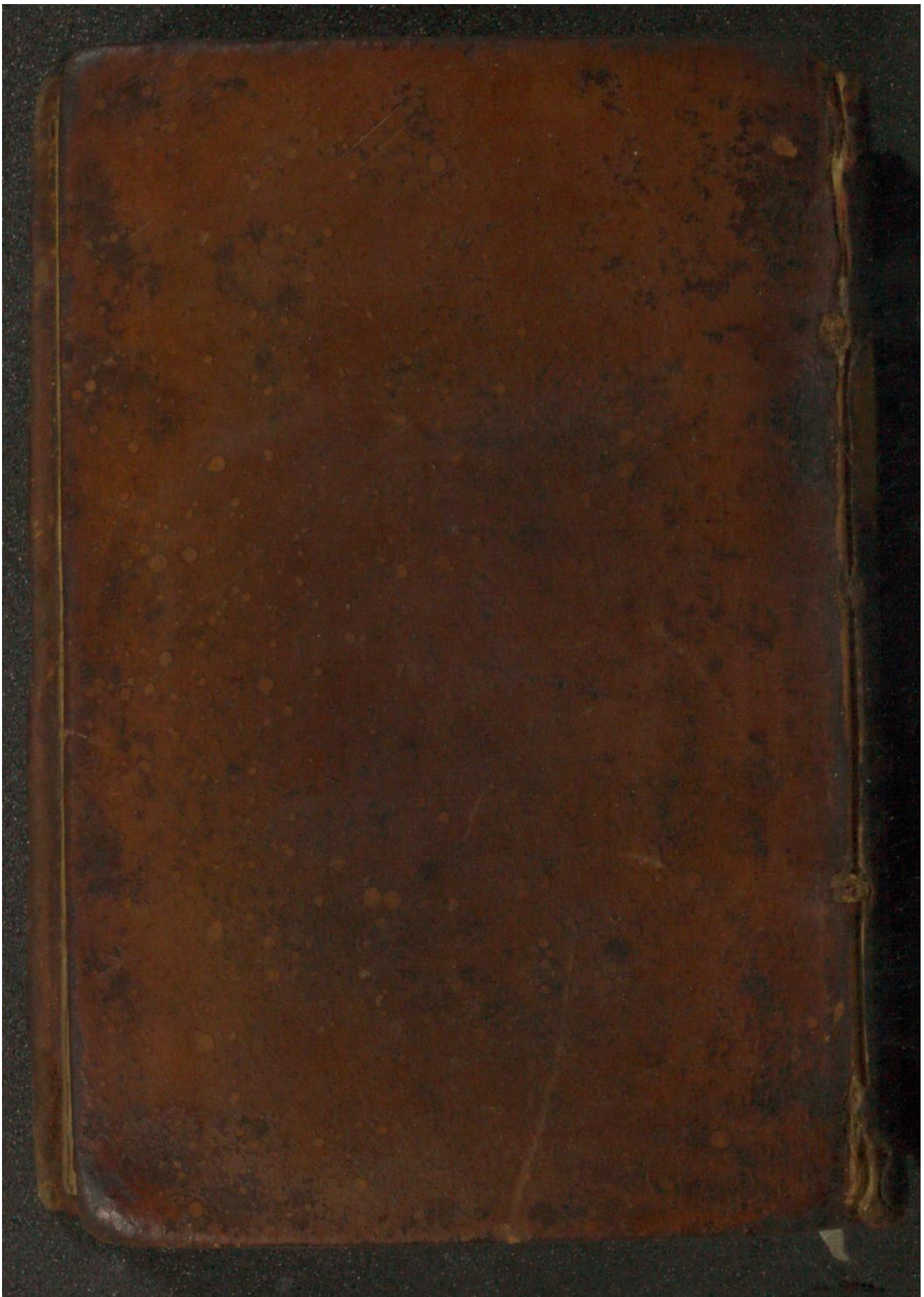

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3384/A/4

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3384/A/4

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3384/A/4

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3384/A/4

3384⁽⁴⁾
A

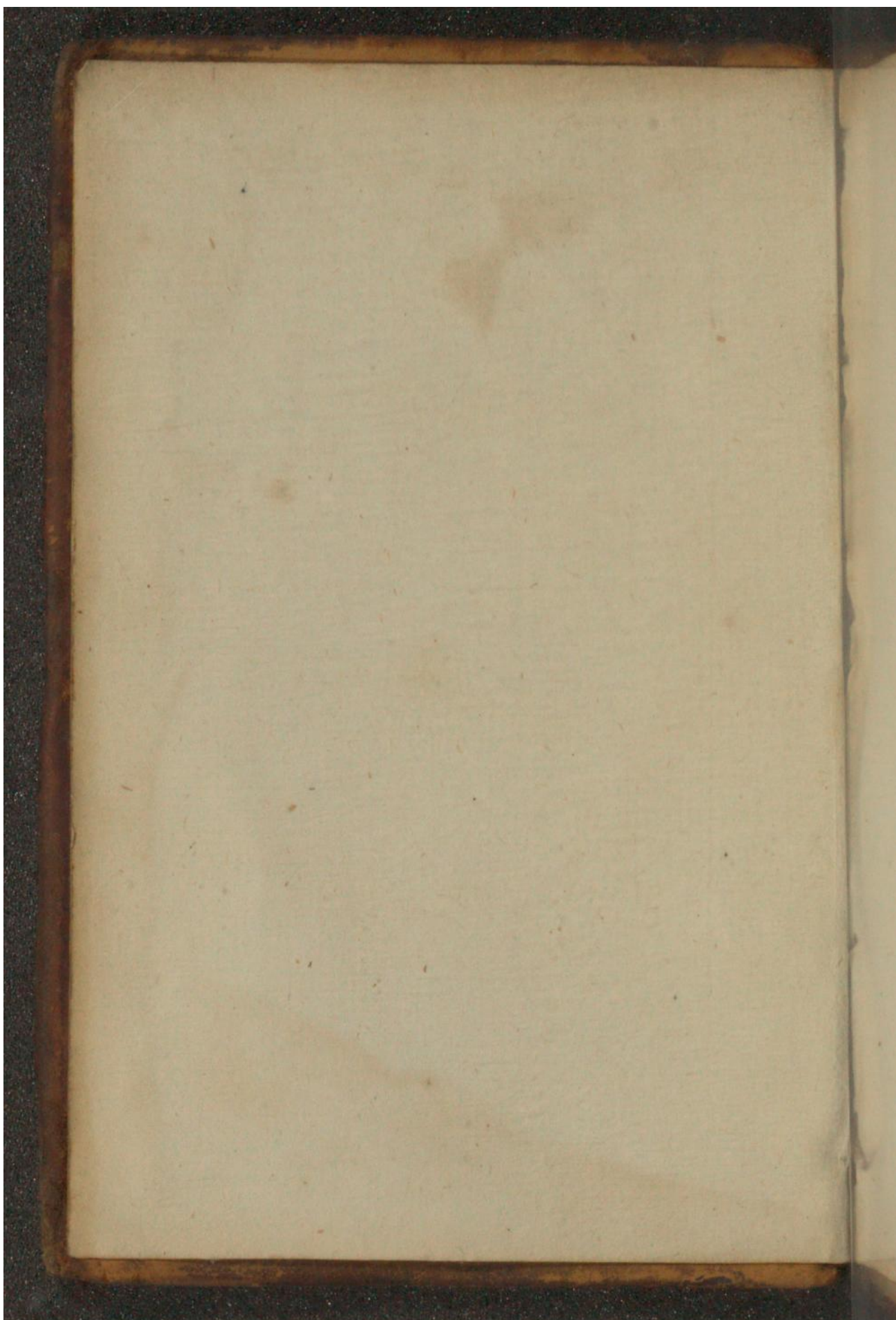
N W b

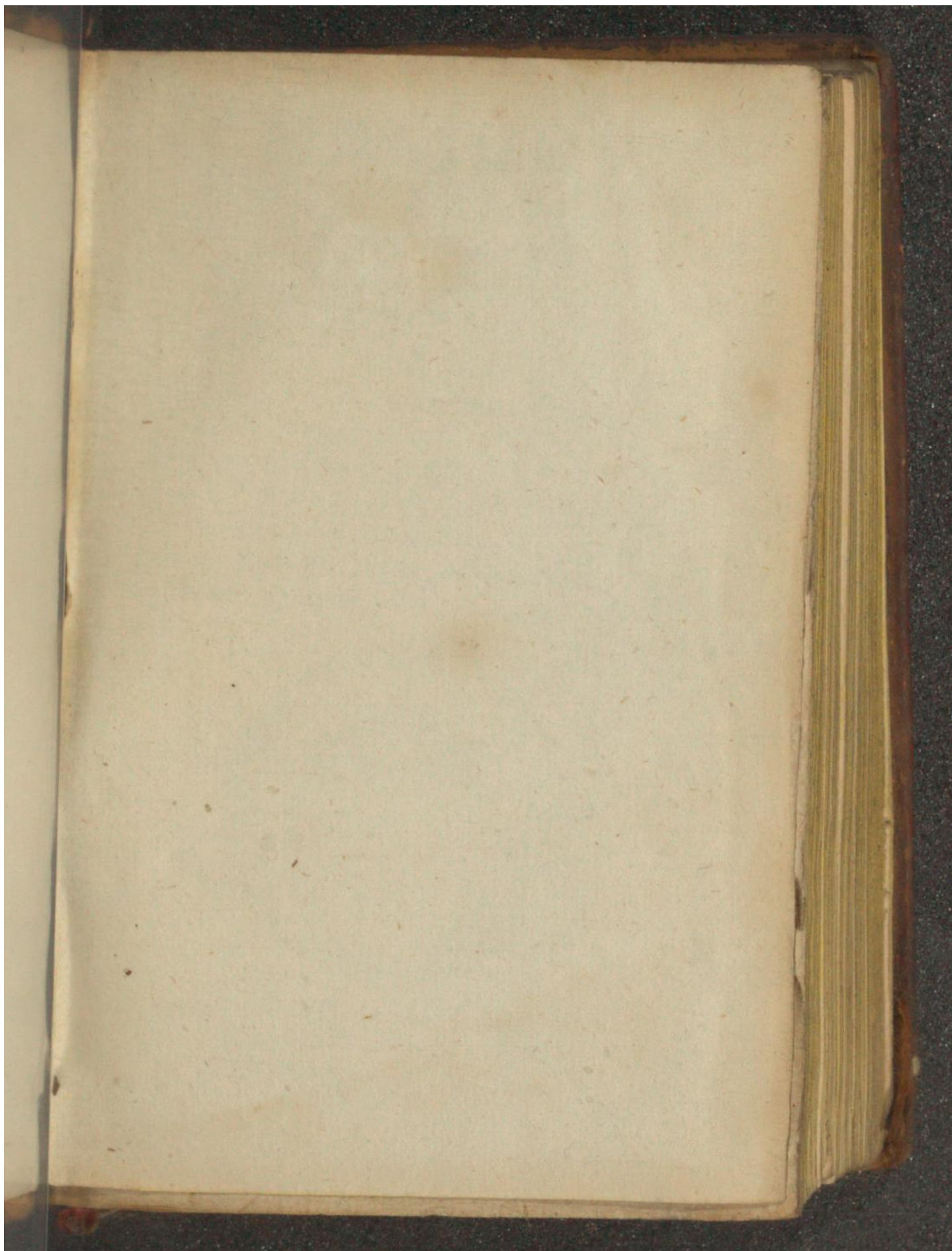
Spiles 4/1

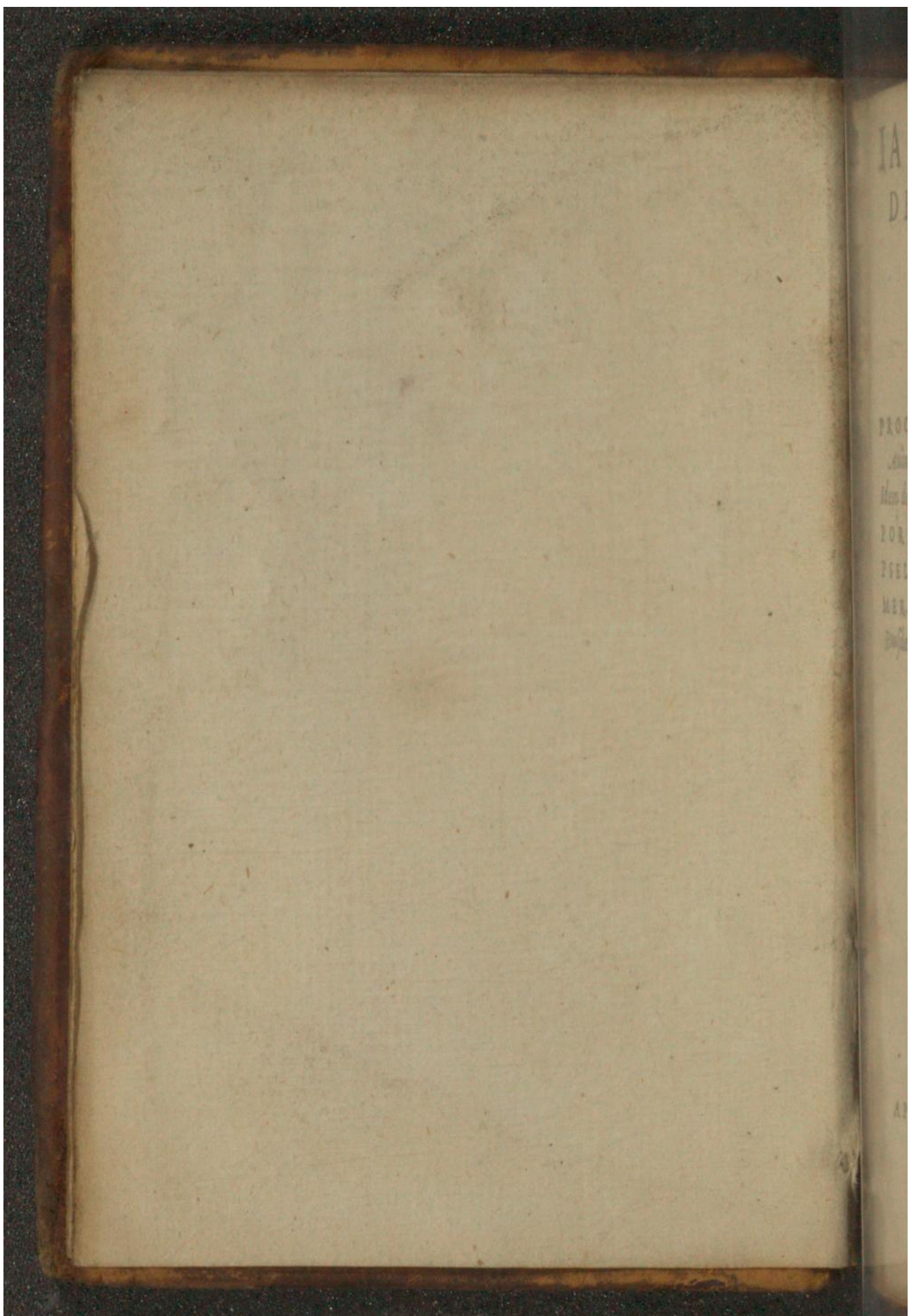
37. a. 15939

IAMBlichVS DE MYSTERIIS

ÆGYPTIORVM,
Chaldæorum, Af-
fyriorum.

*

PROCLVS in Platonium Alcibiadem de Anima, atque Demone.	179
Idem de Sacrificio & magia.	274
PORPHYRIVS de diuinis atq; demonib.	280
PSELLVS de Demonibus.	334
MERCVRII Trismegisti Pimander.	p. 361
Eiusdem Asclepius.	475

LVGDVNI,
APVD IOAN. TORNAESIVM,
| TYPOGR. REGIVM.
M. D. LXX.

I AMBELLICIVS
DE MYSTERIIS
BOYETONIA
C. 1610

PROLOGVS
IN
HOC
LIBRO
DE
MYSTERIIS
BOYETONIA
C. 1610

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

MAR
Furness
to D
e
C
distant
reduced
two con
falsum
non dicit
pomer
congrue
Cui qui
magis h
in Chri
non fam
non nat
mythica
precept
centro
ignem
pud sal
lum, q
non au
pater
pater
distant

MARSILIVS FICINVS ³

*Florentinus Reuerendissimo in Christo Pa-
tri D. Ioanni Medici sanctæ Romanæ
ecclesiæ Cardinali suppliciter
se commendat.*

*

CV M epistolam ad te scribere statuis-
sem in Cardinea dignitate nuper tibi
collatæ gratulaturam, cogitarémque
cui potissimum eam darem tibi red-
dendam, qui congratulationem nostram effice-
ret admodum gratiorem, in academiam me su-
bito contuli, sperans in eius saltem penetralibus
salutatorem nobis aliquem tibi acceptissimum
non defuturum. Illic ergo diuina quadam sorte,
primus occurrit Iamblichus inter academicos
cognomento Diuinus, & magnus ibi sacerdos.
Cui quidem salue inquam Iambliche sacerdos
magne. In præsentia (vt vides) Ioanni Medici, no-
uo Christianæ religionis antistiti congratulatu-
rus sum: tu precor, si iusta peto, congratulatio-
nem nostram, alioquin ieiunam, diuinis verbis,
mysteriis que tuis efficies pleniorum. Annuit ille
precibus, atque hac ad te sententia Ioannes sa-
cerdos magne, venit magnus ille sacerdos. Tu
igitur salutatorem tantum latus excipe, atque
post salutationem primam, post lectam episto-
lam, quid diuinus ille loquatur, si placet atten-
tius audi. promisit enim, vt sua, tuâque persona
pariter digna diceret, se tibi breuibus, quid Egy-
ptii, & Assyrii sacerdotes de religione, rebûs que
diuinis senserint, expressurum.

a 2

Arg

Argumentum in librum Iamblichi.

Porphyrius, qui inter Platonicos propter excellentiam philosophus appellatur, longam in Aegyptum misit epistolam ad Anebonem sacerdotem variarum, & grauium questionum plenam ad omnes philosophiae partes spectantium, praesertim ad Deum, atque angelos, daemonesque, & animas, ad prouidentiam, ad fatum, vaticinia, magicen, miracula, sacrificia, vota. Porphyrii questionibus respondit Iamblichus eius auditor. Introducit vero Porphyrio respondentem Abamonem Aegyptium sacerdotem pro Anebone discipulo suo, ad quem Porphyrius misit epistolam. Huius ergo questionis totius, atque responsionis profecto diuinae, tanquam in Plotino adhuc nimium occupatus singula ferme non verba, sed sensa traduxi, ut non mirum putari debeat, si cubi diuulsa videatur oratio, praesertim inter ipsa disputandi principia, ubi leuior iactura verborum. Iam deinceps verborum etiam contextus magis perpetuus apparebit. Coactus vero sum interdum in eum aliquod verbum vel continuationis, vel intelligentiae gratia interserere. Velocioris autem editionis etiam in causa fuit Pierleonius. Vir omnium cupidissimus secretorum. Verum, id quod in primis admiror, hic semper affectare videtur, quae iam possidet. Nam diuinitate quadam ingenij philosophorum arcana, & Graecorum, & Barbarorum nondum lecta cosequitur.

IAMB

IAMBlichVS DE MYSTE- RIIS.

*

De cognitione diuinorum.

E G Y P T I I scriptores putantes omnia inuenta esse à Mercurio. suos libros Mercurio inscribebant. Mercurius præest sapientiæ, & eloquio. Pythagoras, Plato, Democritus, Eudoxus, & multi ad sacerdotes Ægyptios accesserunt. Dogmata huius libri sunt Assyriorum, & Ægyptiorum, & ex columnis Mercurij. Pythagoras, & Plato didicerunt philosophiam ex columnis Mercurij in Ægypto. Columnę Mercurij plenę doctrinis. Ante omnem rationis vsum inest naturaliter insita deorum notio: imo tactus quidam diuinitatis melior, quàm notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio, atque iudicium. Essentialis cognitio diuinorum, quæ anima est perpetua, ac re vera non est cognitio hæc, qua Deo fruimur. In cognitione
a 3 enim

enim est alteritas, sed contactus quidam
essentialis, & simplex. Non enim possu-
mus attingere vnitatem ipsam, nisi vnitif-
simo quodam, & vnitatem mentis, quæ su-
per animæ, mētisque proprietatem extat.
Vnitas ipsa deorum vnit sibi animas ab
æterno per vnitates earum secundum cō-
tiguatam tam propriam, & efficacem, vt
esse continuitas videatur. Intellectus di-
uinus dat esse animæ per intelligere suum
essentiale. Ergo esse animæ, est quoddam
intelligere, scilicet deum, vnde dependet.
Esse nostrum, est deum cognoscere, quia
præcipuū esse animæ, est intellectus suus,
in quo idem est, esse quod intelligere di-
uina actu perpetuo. Ab illo autē esse præ-
cipuo deriuantur potentiæ animæ discur-
rentes. Post deos ponimus dæmones, he-
roës, animas puras: hi tres ordines pedif-
sequi sunt deorū. Nō possumus solitis hu-
manæ rationis discursionibus attingere
deorū pedissequos dæmones, heroës, ani-
mos puros. Sed necesse est consurgere ad
essentialem intelligentiam, & æternam.
Sicut dij semper attinguntur notione in-
nata, sic numina deorum pedissequa, tunc
primū attinguntur, quādo anima depo-
suit modum cognitionis mobilem, qui ad
potentiam spectat rationalem, quæ intel-
lectu,

lèctu, intelligentiâq; formatur, quem vocant intellectû adeptû. Nā prima notitia in agente intellectu cōsistit. Cū cognitio per adæquationē fiat, sequitur vt minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna, immobili, simplici. Cognitio, qua cognoscimus substantias separatas, est in alia specie, quā illa, qua cognoscimus alia. Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicē intuitû, vel contactû. Aliqui putāt se affecuturos separata per quēdam oppositionis modû, scilicet materialia sunt, mobilia, localia, patibilia, &c. Ergo separata sunt immobilia, &c. Sic vtique cognoscitur, quid non sint, quid verò sint, adæquatione cognitionis ad illud, quod animo naturaliter per intellectû inest: acquiritur autē in rationali potētia studio quodā, nec tā comparisonis, & cōiecturæ, quā separationis, & purificationis officio. Erat & modus disunctionis, scilicet dij, & diuina, vel sunt temporalia, vel æterna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus suae mobilitate non congruit immobilibus.

De proprietatibus vniuscuiusq; superiorum.

SI qua compositio cōtra substantiis separatis, & separabilibus inest, non est

ex genere per se indeterminato, & differentia terminante. Illæ enim substantiæ sunt completæ species vndiq; in actu determinato, atque completo. Si substantiæ separabiles tanquã simplices non differunt inter se per differentias speciales sub eodem genere, ergo neq; per individuales sub eadem specie discrepant. quælibet igitur est, quasi vnum genus, vel species per se existens. differunt verò se ipsis, & ordine graduum, & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ inter se non conueniunt, vel differunt genere, & differentiis vllis: simplicissima enim sunt, sed quatenus vel eadem, vel diuersa ratione referuntur ad primum, & aliæ in prioribus, aliæ in sequentibus perfectionis gradibus dispositæ sunt. Differentiæ rerû inter se in actionibus, passionibusque resolvendę vbique sunt in iurium differentias, atque hæc in differentias essentialium, neque alicubi quiescendum est in sequentibus, sed ad priora proficiscendum. Neque in substantiis superioribus anima nostra, neque in hac est motio vlla passiva, sed totum est actus efficax. Motus animæ, quo ex se mouetur, non diuiditur in motorem, & motum vel mouere, atque moueri, sed est essentialis actus progrediens
temp

temporaliter. Compositis & formis, quæ sunt in subiecto, competunt accidentia, formis immaterialibus non conueniunt. Quicquid est in formis separabilibus, est esse, & essentiale præcipua quadã, æqualique sorte. Neque aliquid ibi accidēs, aut consequens reperitur. Motus, & actiones, sunt differentes propter differentias naturarum, non econuerso. Si dicamus vnum esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ separabiles non conueniunt vno quodam genere, in quo per differentias distinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguuntur: quatenus per alios perfectionis gradus referuntur ad primum. Cōueniunt autem magis inter se quæ per similiore modum referūtur ad primum, atq; vltimum. Bonum duplex, quod super essentiam, quod secundum essentiam. Essentia est proprietas Deorum omnium. Ipsum verò bonum super essentiam, & dicitur causa boni, scilicet essentialis boni principiū. proinde secundum gradus essentiæ, gradus Deorum inter se distinguuntur. Animabus rationalibus vltimis non inest essentiale bonum, sicut diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem, sed hæc immobiliter inest.

De ordine superiorum.

ANimæ nostræ in diuinorū generibus computantur. Heroës sunt maiores hominibus, ergo multò grandiores sunt dæmones. Primū diuinorū est ipsum bonum diūq; sequentes. vltimū particulares animæ rationales: horū media duo sunt, scilicet heroës prope animas, & dæmones prope deos, sicut inter ignē, ac terram est aër, & aqua. Heroës etſi potētia, virtute, pulchritudine, magnitudine nobis præſtant, tamē cum anima noſtra, & vita eius multum cōgruunt. Dæmones sunt superiores heroibus, & miniſtri deorū tanquā architectorum in opificio mundano. Quæ sunt in diis ineffabilia, & occulta, dæmones exprimunt, atque patefaciunt. Dæmones, & heroës accommodant inferioribus vniuerſales, ſimplices, immobiles deorū dotes, & cōciliant omnia, atq; harmonici conſenſus, & compaſſionis omnium inuicem sunt autores. Traducunt diuina ad nos, & noſtra æqualiter ad diuina perducunt. Præterea gradus in donis superiorū, & in præparatione ſuſcipientiū æquē diſponunt. Diuerſa diuinorum genera diſferunt inter ſe per triplicem modum proprietatum ſcilicet quātum ad eſſentias, & virtutes, & actiones pertinet. Proprietas
deor

deorum est vnitas, permanētia in se ipsis,
immobilis motionum causa, prouidentia
eminens, nihilque commune habēs cum
iis, quibus prouideat: atq; hæc proprietas
in eis secundum essentiam, & virtutem,
actionemq; seruatur. Animarū proprietas
est declinatio ad multitudinem, & mo-
tum, cōiunctionemq; cū diis, atq; ad acci-
piendū ab aliis aliquid, & ea motu vitali
replēda, & congruendum vbiq; cū omni-
bus, partim manētibus, partim verò fluen-
tibus, & ad omnia in se, & per se ipsam cō-
temperāda. hæc verò proprietas in eis se-
cundum essentiam, & virtutē, actionemq;
seruatur. Proprietates dæmonū sunt, con-
tinere in se dotes deorū, inferiori quidem
modo, quā dii, sed sub idea, rationēque
earum continere deteriorum cōditiones,
dum scilicet multiplicatur quidē, sed vni-
tē miscetur quoq;, sed impermistē: moue-
tur denique, sed stabiliter. Heroēs cōtrā,
sub conditione multitudinis, & motus,
permissionisq; vnitatē, identitatē, statū, ex-
cellentia habēt. Dæmones, & heroēs sunt
proximi extremis. illi quidem diis, hi ani-
mabus. Differentiæ dæmonum ad heroēs
præcipuè, quoniā heroēs magis aliquādo
declināt ad particularia, mobiliāq;, quā
dæmones. Duo media, scilicet dæmones,
hero

heroësq; componūtur ex proprietatibus extremorum, scilicet deorum, atque animarum, sed in dæmonibus plus est diuini, in heroibus plus humani.

Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.

Dij tenent entium summū, animæ infimum. Dij possunt omnia, momento vniti: animæ cōtrā, nec omnia, neq; momento, neque vnitæ. Dij faciunt, curantq; omnia non inclinati: animæ cum inclinatione, & conuersione quadam agunt. Dij sunt præcipuæ causæ: animæ ex illorum voluntate perpetuò pendent. Dij vigore celerrimo fines suos intimos vnā cū principiis comprehendunt: animæ ab aliis in alia, ab imperfecto ad perfectum pergūt. Dij cōprehendi nequeunt aliqua mēsurā, vel forma: animæ inclinatione, & habitudine, & nutu detinētur, atq; superātur. Et appetitu deteriorū, familiaritateq; tanguntur, & certas inde contrahunt qualitates.

De Intellectu, & Anima.

Intellectus omniū opifex adest semper omnibus diis plenissimè per actū vnum in seipso manentem. Anima est particeps intellect⁹ magis partibilis, multiformisq; ad

ad gubernationem accommodati, ac naturaliter in animatis prouidet aliâs aliis figuris affecta. Item, diis adest à causis superioribus ordo, ipsaq; pulchritudo, vel causæ vtriusq;: animæ verò adest ordo, intellectualisq; pulchritudo. Itē in diis est mensura in omnia potens: anima verò mensuram illā determinat, ac per eā agit in aliqua. Dæmones, & heroës tanquam medij inter deos, & animas, competenti proportionē quo ad extrema, & seipsos pertinet, componuntur ex proprietatibus tam animarū quàm deorum, quas in superioribus enarrauimus. Si vis ergo deorū speciē apprehendere, proprietates animæ rationalis vltimæ cogita, & oppositas in perfectione diis attribue. Si speciem dæmonis componere placet, ex vtriusq; cōpone plus interim diuinitatis attribuēs. si deniq; species heroïs, verū ex ambobus, plus tamen de animæ conditionibus inferens. Carpit Porphyrium separata per habitudines ad corpora distinguētē, scilicet deos per habitudinem ad corpora ætheria, dæmones ad aëria, animas ad terrena: quia videlicet nō debeant priora & causæ per posteriora effectusq; distingui. Incorporeæ substantiæ nō sunt in corporibus: sed extrinsecus ea ducunt, dantq; eis aliquid, nō accipiūt:
igitur

igitur nec vnà cum his cōmutantur, neq;
ad eorū distributionē distribuuntur. Non
enim sunt habitus corporū, vel materiales
formę, sed subsistētes, separabilesq; immo
iam separatae, & ante corpora viuūt. Sub-
stantiæ separatae separabilesq; non tales
euadūt, quia talem sortem, prouinciamq;
elegerint, vel sortitæ sint, immo vicissim,
qualē anima ante corporis ingressum, vi-
tam, speciēq; in actum in se eduxit, tale
corpus sortitur organicū, talemq; conse-
quentē sibi naturā, quæ quidē vitæ ipsius
animæ perfectiori subiicitur, anima ratio-
nalis, in corpus iam viuum venit, sed im-
perfectē viuum. Diuina progenerant in se
ipsis naturaliter totum opus suum distin-
ctum antè quàm pariant. Penes illa, quæ
rationē vniuersalis principij habent, infe-
riora in superioribus, corporea in corpo-
reis, opificia in opificibus producūtur, in
eisq; circulariter continentibus dirigun-
tur. Circuitus ergo cœlestes ad circuitum
cœlestiū animarum redigūtur, animæ ve-
rò mundorū, id est sphærarū, syderumque
in intellectū suum accedentes cōprehen-
duntur ab ipso penit⁹, atq; in ipso primū
progenerantur. Intellectus particularis in
vniuersalem, ac ille in superiora similiter.
Cum ergo semper sequētia conuertātur,
in

M I S T E R I I S.

15

in prima, & superiora tanquã exemplaria
ducãt inferiora, certè à superioribus pro-
ducitur, adestq; inferiorib⁹ essẽtia simul,
& species, & omnino in meliorib⁹ primo
sequẽtia producũtur. Ideoq; ab illis ordo,
& mẽsura in sequẽtibus non ecõverso de-
pendet, non sunt igitur ab his illorũ assi-
gnandæ proprietates, essentia igitur in-
corporea per corporea qualia quibus cum
nihil habet commune, distingui non po-
test. Principia diuina operibus suis non
solum essentiã tribuunt, sed totam distin-
ctionem, ordinemque formalẽ. Essentia,
quæ adest corporibus non localiter, locis
corporeis non distinguitur, & quæ non
cohibetur particularibus circũscriptioni-
bus subiectorum, eadem particulariter à
mundi partibus minimè continetur. Na-
tura incorporea subito vbicunque vult,
adest, nullo alicubi prohibente.

Omne, diuinum, & incorporeum vbique.

Multò magis diuinitas quo minus
sit, vbique nullo limite coërcetur.
Itẽ, quæ apud nos sũt, fieri formarique ne-
queunt, nisi vna quẽdam virtus opifex, &
specierũ participatio per omnia diffunda-
tur. Deniq; nisi diuina sint, vbique tollitur
sacrificij virtus, quæ in quadam deorum
ad homines cõmunione consistit. Dij ex
hoc

hoc maximè omnia continent, quod nusquam continentur. Terrena quoniā facta sunt, & cōstant munere diuinorū, quoties paratiora ad diuina reddūtur, deos subito fortiuntur existēteis hīc etiam ante naturas proprias terrenorum: præterea, cū in quolibet deo potentia sit infinita, & natura indiuidua, incōprehensibilisq; , meritò certis alicubi locis cohiberi non possunt. Item non esset vera inter deos vniuersalis prouidentię vnio, nisi omnes pariter essent vbiq; præsentes. Dicitur etiam, deorū alij quidē aërij, alij verò aquei, nō quia ibi solum sint, sed quia ibi maximè regnant. Sacerdotes deos terrenos, & subterraneos aduocabant, qui certē dicuntur tales, non quia ibi sint solum, (sunt enim vbiq; omnes) sed quoniā alij alibi potissimū operantur. Nam & anima cuiuslibet stellæ est vbiq; , quamuis ibi potius agat. Statuis diuina quædam illustratio capitur.

*De Prouidentia & quomodo Dī
sint vbiq; .*

Q Vando dij varias mundi partes, vrbes, ædes, statuas proprie sortiri dicuntur, intellige essentiā, potentiāq; illorū vbiq; in se vigentem, hoc aut illud potissimum illustrare: atq; sicut lumen in se manens,

nens, sine mixtione, diuisioneq; sui diuer-
sa passim illuminat, ita dii. Sicut lumē so-
lis idem totū continuū est ubiq;, neq; po-
test in partes diuidi, nequē alicubi claudi,
neq; à fonte proprio separari, neq; misce-
tur aëri, licet adfit. Quippe cū nihil re-
linquat luminis, calore tamē à calefaciēte
relictā, ita cuiusq; Dei lumē, totū indiui-
duē, toti mundo penitus adest, licet parti
cuidā p̄cipuē vim suam maxime sibi accō-
modatæ cōcedat. Interea tamē quodāmo-
do implet omnia, ob potentiā perfectā, &
excessum causalem prorsus immensum.
Vnde perficit omnia, vnitq; cū extremis
extrema, per media comprehendēs in se
omnia, & se ad sic reflectens sibi prorsus
vnitum. Quod quidē munus imitatur &
mundus circulari motu, partiumq; in vnū
connexione, & cōciliatione quadā trans-
ferente elementa vicissim in elemēta atq;
virtutē superiorum ad inferiora mittēte.
Qui manifestā hanc suscipit deorum sta-
tuā ubique prorsus vnitam, vereri debet
omnino de diis mūdi causis aliena senti-
re, scilicet esse localiter (vt ita dixerim)
separatos. Si enim nulla est cōmunio mū-
di ad numina quo ad essentiā, vim, actio-
nē spectat, nullaq; cōdistributio, vel con-
fortiū, nulla nimirū nec coextēsiō, & con-
b distrib

distributio secundū locum, atq; determinans quātum ad illud pertinet, specie, vel genere cogitata sunt, mutua cōprehēfio, & permistio esse potest. Quæ verò se totis omnino differunt, reciproca inter se cōdistributionem, vel misionem, vel cōprehensionem nullam prorsus admittunt. Quando per diuersas mundi plagas fit numinum distributio, intellige alias plagas aliter munera deorū pro sua proprietate suscipere. Quod quidē cōsiderans ars sacerorum operum propriis inuocationibus utitur, quæ eiusmodi distributioni, proprietatiq; numinū cōsentaneæ videantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet Deo: quilibet enim Deus cuiuslibet parti mūdi totus adest. Sed partes alię aliter hinc accipiunt, Aether quidē ætheria, Aër autem aëria suscipit ratione. Certis nanq; materiis, inuocationibusq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

Quod omne diuinum sit à passionibus alienum.

NVmina nobis superiora nihil habent in se passibile: atq; hanc (vt ita dicā) impassibilitatē non habent acquisita virtute, sed natura: neq; etiam anima, quæ est vltima diuinorum, passibile quicquā habet.

bet: animā dico à corporibus puram, quæ neq; etiā tangitur perturbatione voluptatis eius, quæ est restitutio in naturā. Cū sit vita supernaturalis ingenita, neq; dolore quopiā dissoluēte, cū sit extra omne corpus, naturamq; circa corpus diuisam, & harmoniā descendentem in corpus ab harmonia animæ principali, neq; etiā passionibus sensum præcedētibus eget. Non enim corpore continetur, neq; per instrumenta exteriora corpora percipere cogitur. Iam verò cū sit indiuidua, & vniformis essentia secundū se incorporea permanēs, cum corpore nihil cōmunicans, nimirum passionibus diuisionis, vel alterationis, vel mutationis alicuius nullas admittit.

Loquitur de anima separata à corpore.

Anima neq; etiā, dum adest corpori, patitur: vel ipsa quicquam, vel rationes feminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sunt simplices, vniformesq;, nullā turbationē, vel exitū, à seipsis suscipiētes. Passiones, qualescunq; sint, in animali nō sunt in anima, qualiscunq; sit, sed in corpore, quod sub anima certam possidet qualitātē, qua & patiatur, & agat. Nulla est in anima passio; vel peremptoria, vel turbatoria: Atq; hanc impassibilitātē anima non solū acquirit electione, sed possidet.

b

2

det.

det ipsa natura admodū superiore corpo-
ribus. Dæmones, & heroës sunt impassibi-
les, atq; sempiterni. Semper enim sequun-
tur deos in mūdi ordine cōseruando. vbi
verò passio est, ordo perpetuus nō serua-
tur. Porphyrius suspicabatur dæmones
mundi rectores aliquo modo esse passibi-
les per ea, quæ adhibeantur illis in sacris.
Iamblichus negat, quia vbi est ordo per-
petuus, nō est passio, quā essentia incorpo-
rea per sempiterna nequit accipere. Forte
verò concederet dæmones infimos, ma-
losq;, & gubernatione priuatos tāgi pas-
sionibus effectiuus nō quidē in anima, sed
in corpore tali per animæ præsentia cōsti-
tuto. Sicut natura ex occultis rationibus
manifesta facit, ita Sacerdos adhibet ma-
nifesta, vt occulta significet. Sacerdos ope-
ratur sæpe multa, quibus aliquid simile,
propriūq; diuinis efficiat, qua quidē co-
gnatione aliquid diuinitus attrahat. In-
terea operatur & multa, per quæ purificet
animā, ac mala nobis auertat. Dæmones,
qui sunt nobis præstātiores, nullā natura-
lem vtilitatem à nobis accipiūt. aut enim
nō indigēt, aut ipsimet sibi abunde vbiq;
suppeditant. Nullā verò ex rebus corpo-
ralibus mutationē aliquādo patiūtur. In-
sunt nobis perturbationū principia quæ-
dam,

dā, quæ si violentius à principio, & subito
cohibētur, tandē acriores erumpūt instar
flāmæ cōpresse, risusq; cohibiti. sunt ergo
remissius corrigenda. Heraclitus sacrificia
medicamenta nominat, quia purgent ani-
mā à morbis in hac generatione concre-
tis. Porphyrius suspicabatur non modò
dæmones, sed etiam deos aliqua passione
tangi, quoniam inuocationibus mouean-
tur. Voluntas boni in Deo, diisq;, qui sunt
bonitates, excellētior est. ideoq; liberior
quàm vita nostra electiua circa bonum.
Itaq; dii nō quia inuocantur, mouētur ad
bonū hominibus adhibendum, sed spōte
nos ad bonū prouocant, nobisq; inuocan-
do conuersi occurrunt ultro, ostenduntq;
aliquid, atq; largiuntur. Putant quidē ho-
mines se esse liberos ad petendū. Esto er-
go, dii liberiores ad dandum. Dij propter
liberā voluntatē boni, actionemq; peren-
nem, atq; perfectā omnibus benefaciunt,
cū primū ad illos sunt inuocādo con-
uersi Anima in supplicationibus ad con-
templationē perueniēs diuinorum, vitam
priorē obnoxia passionib⁹ transmutat in
uitam passionis expertē, dum subit actio-
nē vitamq; deorū. Quomodo igitur sup-
plicationes nostræ passionibus deos tan-
gūt, cū & animas antè passiuas reddant
b 3 à pass

à passionibus liberat? Supplicationes animi
 num influxui deorum aptum efficiūt, qui
 & vltro facile peruenit propter diuinam
 amicitiam omnia connectentem.

De ira Deorum.

QVando à benefica cura deorum,
 quasi à lumine solis nos diuertimus,
 in tenebris statim sumus, diciturque
 Deus nobis iratus. Placare igitur deorum
 irā, est ad illos supplicādo redire. Placatio
 eiusmodi nō affert passionem deo, immo
 & animū à prioribus liberat passionibus.
 Dij, dæmonesq; diuini suppliciter adora-
 ti, cultiq;, mala multa repellunt, quæ alio-
 qui naturaliter euenirent.

De necessitate, & libertate Deorum.

NEcesse est deos ita se habere, vt sunt,
 non necessitate extrinsecus illata,
 sed naturali sibi, optimaq; sibi: ideoq; ma-
 ximè voluntaria, quā & nollent vnquam
 optione proposita aliter se habere. Por-
 phyrus, multiq; philosophi dicunt deos
 quidem esse intellectus puros, dæmones
 autem intellectus, vel participationes in-
 tellectus, aliquos animales. sed Iambli-
 chus non ita rectè poni dæmonum pro-
 prietatem obiicit. nam & animæ intelle-
 ctus

ctus sunt animales, & intellectus ipsius participationes quædam, neque rursus deorum proprietatē rectē poni, nam puris intellectibus dii præfunt.

*De differentia Deorum ad Dæmonas
apud Græcos, atq; deuotissimos.*

Dij non secundum rationem intellectus ipsius, sed vnitatis, & bonitatis, & intelligibilis obiecti ritē definiuntur.

Porphyrius suspicatur intellectus pueros, separatōsque habitudinē ad sensibilia non habere, neque preces audire. Principalis cultus, separatis substantiis tamē est adhibendus. in hoc utique cultu excitatur animæ summū, summisq; coniungitur, supremi in vno omnia nostra comprehendunt, atque cognoscūt, actionesq; orationum religiosarum in seipsis comprehendunt. neque à se discedūt, sed in se stantes orantium intentioni prorsus intersunt. supplicare verò humillimē cōuenit. agnoscere enim vilitatem nostram, si superis conferamur, efficit ut maximē supplicemus, cōuertamurque ad illos omnino, & assidua consuetudine similes euadamus. Apprimē verò conferunt orationes missę diuinitus, quibus diuina vis inest: hæc contra Porphyrium opinantem colendos nobis esse propriē mundanos deos, quia
b 4 sent

sentiant. Item supplicationes diuinarum mentium puritati minimè cōuenire. Iamblichus conuenire putat propter sensum intimum, qui supplicationibus inest, præsertim quæ sunt datæ diuinitus. Intellectus puri sine sensu sensibilia noscunt.

Iterum de Supplicationibus.

POrphyrius ait, materialia quædam in supplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diis tantū illis, qui sint animalia. Respondit Iamblichus, in iis materialibus ultra corporeas qualitates latere etiam rationes, & species, & mēsuras incorporeas, atq; diuinas, per quas quæ adhibētur sunt congrua diis. Profectò quicquid admouetur quomodocunque cōsentaneum, & simile diis, mox dii adsunt, coniunguntur, exhibentq; munera, precesq; exaudiunt. Parua quædam congruitas rerum nostrarum ad deos nobis sufficit, vt aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc semper promptissimi sunt propter bonitatem naturalem, mirabilemq; potentiam. Causa verò præpotens agit in materiam, vel exilitur præparatā. Porphyrius ex eo distinguit dæmones à diis, quòd illi sunt incorporei, hi verò corporei. Iamblichus ait, per hæc substātiās, & proprietates eorum discerni non posse.

De

*De differentia inter deos, & demones,
atque de cœlestibus.*

Dij cœlestes dici incorporei possunt, quoniam ad suam excellentiorem actionem, & vitæ felicitatē nihil à corporibus impeditenti contingit. Sed quatenus dij ad ipsum vnum tendunt, corpora sponte contēdunt eodem, neque continēt animas, sed excellentissimè continentur. Cœleste corpus rebus est incorporeis cognatissimum, propter naturā simplicem, indiuisam, cōstantem, & actionem vnam, id est circuitum, & vitam sibi cōgenitam, atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima, & corpore, in tertiam naturam vnam, sed prorsus ad naturam animæ trahitur, atq; est quasi visibilis quædam anima, fortè cœlum est lumen ipsum sine materia, & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Vnde cœlum est anima cœli se ipsam accommodans oculis, rebusq; caducis, atque circulus ille est circuitus animæ. lumen est intellectus eiusdem. Sicut in infimo corporum forma fit materialis, sic in summo materia fit formalis: & corpus animale non anima corporalis, si qua modo est in cœlo materia. Sicut summus aër fit igneus, ita cœlestis ignis

b   s   fit

fit animalis. Anima illa intellectualis euadit, intellectus boniformis efficitur. Cœlestia animalia dici incorporea possunt. Omnes cœlestes boni sunt, atq; benefici, suspicientes tantū ipsum bonū, & hoc intuitu agentes æterno. Virtutes inestimabiles cōpertæ sunt, tum in animalibus cœlestibus, tū in earū corporibus infitæ, tum per deflexus in omnia sine impedimento vsque ad infima descendentes, cōmunicatæ tam diu diuis quàm in speciebus, immutabiles vbique, quāuis in materia mutabili regētes generationē perpetuo quodā ordine, semperq; beneficæ. perinde fluxū cœli in materiā discordibus plenā resultat aliquid nobis dissonū. Tēporalia tēporaliter æterna capiūt. Corpora incorporea corporaliter. Materialia hæc immaterialia cœlorū vires mutabiliter, & inordinatè suscipiūt. Quæ sunt in mundo diuino, figurata non sunt, quāuis vt figurata recipiatur in cœlo: sic cœlestia nō sunt mala, quamuis hic suscipiantur, vt mala. Vires cœlestiū omnes inde bonę descēdūt, in hac aut cōtrariorū permistione mutātur. ideoq; qualitas, quæ nocet in terris, alia iā est præter illā, quæ cœlitus hucusq; peruenerat. Primo quod datur, aliud qdē est in datore, aliud aut extra, etiāsi in seipso permaneat. præterea

terea est & minus. Secūdo dū in subiecto
viliori suscipiūtur, fit & vilius. Tertio pro-
pter naturā suscipiētis diuersam suscipitur
modo diuerso. Quarto qualitatibus inter
se differētibus, quæ à subiecto eodem pa-
riter capiuntur. Quinto patiente subiecto
patitur. Sexto ex omnibus subiecto com-
prehensis aliud quiddam postremo resul-
tat. Influxus cœlestes immateriales exten-
dunt. Saturni quidem vis contentiua est.
Martis verò motrix. Illa verò per accidens
frequenter obest, quando materia frigi-
diore suscipitur, hæc autē quando feruen-
tiore. Itē illa nocet, quando recipitur, per
modū congelationis accipitur. hæc quan-
do per æstum, quod quidem sit pro dis-
positione materiæ, id est, quando videli-
cet materia illa, neq; satis calida est, atque
est interea densior. hæc autem per se est
calidior, atq; subtilior. Lux, colorq; solis,
quamuis offendere languidum videan-
tur, necessaria tamen sunt ad vitam, simi-
liter omnes cœlestium influxus veniunt
salutares quamuis subiecti, vel peruerfi-
tas peruerse recipiat, vel debilitas facile
tolerare non possit efficaciam supero-
rum. Omnes motus conferunt, & vniuer-
so, & necessariis partibus vniuersi, quāuis
interim inter particulas minimas sub hoc
motu

motu vel alia lædatur ab alia, vel tales particulæ nō facilè motum vniuersi sustineant. Sicut in chorea, dum singuli harmonicè saltant congruuntq; gestibus inter se, & toti choro digitus, & pes premittitur, & offenditur. Et si quid debile incederit, pessundatur.

De vicinitate cœlestium corporum ad species incorporeas.

Dij cœlestes principium suum habentes in mūdo intelligibili, dum ideas sui cōtemplantur, in eo mouēt cœlos hoc ipso actu intelligētiae, voluntatisq; efficaci admodum, & perpetuo. Ideoq; sine labore regunt, quod ex ordine semper constante euidenter apparet. ita verò affectis diis separatis coniuncti sunt potius quàm corporibus. Regimen circa cœlos nō potest deos ab intelligentiæ intentione distrahere, cū eò potentius, faciliusq; regant, quò illic attentius speculatur: ex hoc enim procedit & illud, idē quoque nostris accideret animalibus, si causam suam cōtēplarentur, vnde est, & vegetādi facultas.

Confirmatio Superiorum.

Mens diuina per ideas suas decorum cœlestiū animas procreat, atque per eas cœlestia corpora, & vtraque sibi coniuncta perpetuò retinet. Dij mundani,
qui

qui & intellectuales species nominantur, inter se vniti sunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo sunt species intelligibiles contuētur, tum quia exemplar illud in quolibet deo immūdanō viget vbique totum. Non spatium, non subiecta diuersa prohibent, quin quælibet essentiæ incorporeæ vbique sibi inuicē infint. Dij mūdanī in se inuicē sunt, suisque ideis, tū quia sunt ab vno, & referuntur ad vnum, tum quia diuina vnitas vbique præualens vnit eos, tum quia procedunt inter se, & conuertuntur, mutuóque accipiunt. In cōpositis naturalibus vnitas aduentitia est dependens à superioribus, & à multitudine vincitur. In formis separabilibus vnitas superat multitudinem, & in diis adeo superat, vt illorū esse sit vnitas quēdam: dico autē quēdam, quia primum principiū est ipsa simpliciter vnitas. Cū igitur vnitas in diis intrinsecus ita præualeat, meritō à prioribus exuberat in sequentes: ita vt hi in illorum vnitate consistant, qua vnitate quasi omnibus cōmuni cuncti sunt vnum actu quodam, sicut corpora inter se potentia quadam materiali sunt vnum. Dij cœlestes inuisibilibus diis penitus sunt vniti, tum quia cœlestes animæ sunt extra corpora, tū quia dij superiores, id est ideæ
vnita

vnitatem infinitam habent, prout omnes sunt in quolibet, per quam vnitatem sibi & inter se deos sequentes vniunt. Cum enim omnes dij definiatur per vnitatem, vna cōmunis vnitas dilatatur in omnes, per quam sunt vnum actu cūctorum vno ad vnum prorsus obiectū, & principium, atque finem, in eodem omnes puncto simul, atque momento.

De Prouidentia & de Dīs, atq; Dæmonibus.

DEorum prouidentia vniuersalis est, dæmonum verò particularis. Deus primus dat omnibus omnia, dij sequentes omnibus aliqua largiuntur. Dæmones, atq; animæ aliquibus solum, & aliqua tantum. Sunt dij inuisibiles, sunt & in cœlo visibiles, sunt & dæmones: dij quidem in cœlo conspici in ipsa vnione ad deos occultos existunt, dæmones autē longē ab illis distant, velut à contēplatoribus puris ipsi in agēdo propensius occupati. Ideo & à diis cōspicuis longē distāt. Item essentia vtrunque deorū, & potētia, prouidentiaque vniuersalis est per omnia tendens: dæmonum verò natura prouidentia particularis circa res quasdā, atq; prouincias. Item dij corpora sua adeo supereminēt, & corpora adeo his obsequuntur, vt à corporibus separati dicantur. Dæmones verò contra-

ria

ria ratione magis affecti sunt, & copulati corporibus. Itē dij sunt architecti, dæmones verò ministri. dæmones, quòd occulti sunt sensibus, dij rationi quoq; humanæ: quòd si fortè aliquando dij appareant, circa terrā adhuc dæmonibus aëris erūt præstantiores. Mutatio enim loci, vel officij, naturā nō mutat diuinā. Denique dij à potentiis fluentibus in generationem liberi sunt, dæmones verò nequaquam. Confutat quæ ex historia Porphyrius adduxerat, scilicet fieri multa ad deos quasi passibiles essent. Quia lex sacrorum iubet à passionibus esse inter sacrificia liberum, quæ quidem lex est data diuinitus etiam à primo patre mundi, à quo & omnia symbola in sacrificiis significantia aliquid occultissimū. Deniq; quæ in sacris ritè fiunt, habēt causam diuinā adeo à passione remotam, vt nec ratio eam possit attingere. Vulgus rationē ceremoniarum diuinitus institutarum attingere nequit, verū tamen assignare conatur. ex suis igitur passionibus assignando, diis passiones attribuit. Vulgus erga potentes vtitur gestibus venerationis, & donis vtitur ad deos eisdē. Sed erga homines id agit, tum passionibus suis, tum propter passiones maioris. putat autē & similes passiones diis inesse, quæ

quæ hominibus potentibus insunt, atque propter similes passionēs in subditis, adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed revera ceremoniæ diuinitus institutæ nō passione aguntur vlla, sed admiratione potius, & veneratione, & constante prorsus intelligentia, gaudiōque persimili.

Quo differant Dæmones, Heroës, Animæ.

SVnt in diis vires generatiuæ, opificesq; , sunt & viuificæ, quæ & in prioribus sublimius continentur. Primæ latius diffunduntur quàm secūdæ. Secundæ per primas definiuntur: dæmones post longum earum processum exordiuntur, vbi iam ad partitionē plurimā deriuantur, heroës definiuntur per secundas, id est, viuificas antè quàm deueniāt ad postremum. Nam in postremo earū exordiuntur animæ: officium ergo dæmonū est opificium circa naturas mūdanas, vsque ad singula trāfigere simul, atque perficere, & animas ligare corporibus. Heroum verò est viuificare, ratiocinariq; , & animas custodire, easq; à corporibus soluere. Dæmonum officium latius est quàm heroum: illi circa vniuersum magis, hi circa animas potius operantur. Nō dicimus animas fieri, sed accipere à dæmonibus, heroibusq; nonnihil, & ex se multa insuper adhibere, exordiriq; suū offic

officium circa diuinorū finem: non quia diuina non vltius agant, sed quoniam animæ in vltimis diuinorum officiis adsciscuntur. Item anima ex se tam varias viuendi formas promere potest, vt pro earū congruitate singulas habitet mundi plagas. Potest & congredi quibus vult, iterūq; regredi in seipsam, & tā diis quā inferioribus se coniungere, quatenus rationes diuinorum sicut inferior promittit: etsi sæpe per dæmones, heroësq; iungatur diis, potest tam per sua quædam media ab illis differentia se coniungere diis. Anima nonnunquā conciliat se diuinis per alias harmonias essentiæ, actionūq; suarum, quā sint illæ, per quas dæmones superis se coniungunt. Etsi anima non seruet vitæ tenorem adeo similem, tamen sæpe benefica voluntate Deorum illuminata dæmones supergreditur ad vitam angelicam potius quā animalem. Anima quauis videatur omnes rationes, & totas in se species exhibere, tamen determinata semper est secundum aliquid vnum, id est, vnā speciem. Atque interim ex causis præcedentibus aliās aliis seipsum coordinat ipsa se mouens.

Quando alia numina aliter appareant, atque agant.

c Omnes

Omnes superi inuocati veniunt in conspectū, sed alij sub aliis formis, viribusq; occurrunt. Animæ quoq; stellarum nouis quibusdam modis aspectū mouent. Deorum visa occurrūt vniformia, simplicissimaq; archangelorū aliquantō minus vniformia vel simplicia. Angelorū quoq; minus, dæmonū varia iam, principatuum magis varia, sed ordine varietatis miro, heroū his quasi similia, principatū varia admodū, ordinata parū. Animarū scilicet particularum omniformia. Cum enim diuersi sunt superi naturis, actionibusq;, & modo suo appareant singulis, meritō diuersi diuersis modis occurrunt. Dij in aspectū veniūt admodū insalutares, archangeli horribiles simul & mansueti: mitiores angeli: dæmones metuēdi: heroēs venerendi minus: principatus stupendi: principes noxij & infesti: animæ similes heroibus, quamuis inferiores. Deorū imagines apparent penitus immutabiles, magnitudine, forma, figura, actione: archangelorū, & angelorū gradatim minus immutabiles, sed prope Deos: dæmonum mutabiles quidē magnitudine, atq; forma, his enim aliās aliter apparēt, sed eadem agnoscuntur: principatū immutabiles: heroū ferme sicut dæmonū: principū multiformiter
varian

variantur: animarum mutabiliores longè
quàm demonum. Dij apparent cum quie-
te quadam, & ordine archangeli cum eif-
dem, sed his adhibēt efficaciam: angeli eif-
dem scilicet quieti, & ordini adhibēt mo-
tū ordinatū, & moderatum: demones cum
turbatione ordinē transgrediente: princi-
patus cū stabilitate, cōstantiaq; in seipsis:
heroës cū motu, atque festinantia: princi-
pes cū tumultu: animę fermè sicut heroës,
sed minori cū stabilitate, & ordine. Deo-
rum pulchritudo occurrit inæstimabilis,
incōparabilis, admiranda, supra modū de-
lectans: archangelorū, angelorumq; con-
similis, sed gradatim inæqualis. Dæmo-
num & heroum spiritus per se apparentes
pulchritudinē in speciebus determinatis
habent, sed illi secundū rationes essentiæ,
hi secundū fortitudinis actū. principatū
pulchritudo principalis est, & natiua: prin-
cipum ficta, adornata, elaborata. Animarū
pulchritudo in rationibus consistit deter-
minatis quidē, sed diuisis magis quàm in
heroū forma, sub vna tamen specie cōpre-
hensis. Deorum actiones, effectusq; velo-
ciores sunt quàm intelligentia deprehen-
dere possit, sed interea penitus stabiles
Archangelorum celeritas mista est, quodā
modo efficacibus actionibus: angelorum

cum motu, neq; pariter habēt, vt vnā cum dicto perficiant. Dæmonum actiones celeriores apparent, quā sint effectu, & veritate. Heroēs magnificē quidem incedūt ad actionem, tardius tamen quā dæmones peragunt: principatus cum autoritate, & imperio veniūt ad agendū. principum conatus plurimā quidem habet emphasim, sed defuit ab effectu. animarū actiones mobiliiores sunt, quā heroū, sed debiliores. Deorū apparentium magnitudo totum cælum occupare videtur. Quā incedentē nec terra putatur sustinere posse. Archangelis apparentibus partes mundi quædā commouētur, & lumē præcedit in se diuisum. ipsi verò pro magnitudine dominationis suæ magnitudinē lucis, & figuræ præseferunt. Angelica forma, & lux & minor est, & diuisa magis: dæmonum magnitudo, formāq; diuisa magis & minor: heroica rursus angustior, aspectusque magnanimus: principatus prægrandes, & vasti: principes inflati, superbique, & insolentes apparent. animarū effigies inæquales, heroibūque minores. Deniq; quilibet pro magnitudine potētiae suæ, & imperij latitudine magnitudinem formæ, lucisque præfert. Deorum spectacula prælucida nobis occurrūt, fulgentiāque ad summū,

S. f. lra

& splendore dearticulata mirificè, & lucidiora quàm sint re vera: archangelorum vera, perfectaque: angelorū effigies speciem eandē seruant, præterquam quòd à notitiæ plenitudine agnitionis discretionē deficiunt: dæmonum exilia, & quasi caduca: heroum exiliora: principatuum perspicua: principum obscura, sed vtraque imperiosa: animarum vmbrosa. Deorum imagines quamplurimo splendore coruscant: archangelorum quoque præfulgidæ: fulgidæ insuper angelorum: dæmones turbidus ignis apparent: heroës mistum lumen ex pluribus habēt: principatus quidem purius: principes autē ex dissimilibus, contrariisque confusum ostendunt: animæ ignem reddunt plenum ex multis generationis admistionibus, atque diuisum. Deorū imagines occurrunt tanquā ignis indiuiduus, ineffabilisque implens vniuersum mundi profundum: archangelorum ignis etiā indiuisus, habēs circa se, vel ante, vel retro quamplurimam multitudinem: angelorum diuisus ignis, sed in ideis absolutissimis: dæmonū magis quoque diuisus, sed angustius circumscriptus facile exprimendus, & apud illos, qui superiora viderunt, facile cōtemnendus: heroicus ignis habet, quod horum

consimilia, sed nō æqualia. principatuum
ignis apprime lucidus: principum aliquid
habet opaci: animarum valde diuisus, &
multiformis, atq; ex multis mundi natu-
ris admistus. Deorum ignis omnino sta-
bilis est aspectu: archangelorum stabili-
tatis particeps: angelorum stabiliter mo-
uetur: dæmonum instabilis: heroum pro-
perantior: principatuum quietus aduenit:
principum verò tumultuosus: animarum
ignis multis motibus transmutatur. Dij
animas perfectissimè purgant: archangeli
sursum reuocant: angeli tantum soluunt
à materiæ vinculis: dæmones ad naturam
trahunt: heroës ad curam sensibiliū ope-
rum deducunt: principatus quidem præ-
sidentiam mundanorum, principes verò
materialium studium exhibent: animæ,
cū apparent, contendunt, trahuntq; in
generationē. Quicquid purum, firmumq;
est in imagine nobis occurrente, superio-
ribus attribuito generibus. Iam verò præ-
fulgidum eius, quòdque in seipso firmiter
permaneat diis attribue: quod verò ful-
get, atque permanet quidem, sed quasi in
alio, archangelis: quod in alio permanēs,
angelis. Item quod mobile est, & vaga-
bundum, & alienis plenum naturis, ubiq;
inferioribus ordinibus attribuito. Dæmo-
nes

nes mistos in se habēt mundi vapores, ferūturq; instabiliter præter vel iuxta mundi motū: heroibus generatiuæ spirituum compositiones admiscuntur, circa quas & ipsi commouentur. Principatus eodē modo permanent, mundanum quod habent ostēdentes: principes materialibus liquoribus pleni sunt: animæ superfluis maculis, & alienis spiritibus sunt repletæ, quibus cum quoties apparēt, vnumquodque horum generum se ostendit. Dij materiam repente cōsumunt: archangeli paulatim, angeli soluant ab ea, & ad sublimia reuocant, dæmones diligenter exornant eam, heroēs coaptant ad eam competentibus vbiq; mēsuris eam strenue commodeq; curantes: principatus adstant ei supereminentes, & hoc pacto seipso ostendunt: principes impletos se penitus materia monstrant: animæ puræ quidem seorsum à materia veniunt: impuræ verò materia inuolutas se nobis ostendunt. Exhibent insuper alij nobis alia. Dij præsentant corpori sanitatem, virtutem animæ, menti synceritatem, omnia nostra impropria principia reuocant, quod in nobis est frigidum, letiferumq;, delent, calorem fouent, efficaciorēq; reddunt ad vitam: faciūt quoq; vt omnia animæ, menti q; congruant,

gruant, & mensurentur eisdē, harmoniāq;
intelligibili lumē effundunt: quódue non
est corpus, ostendunt tāquam corpus ipsis
animæ oculis per corporis oculos. Ar-
changelī eadem agunt, sed nō adeo suffi-
cientia, vel permanētia, vel extra propor-
tionem nostrā: angeli bona etiam magis
particularia diuisē distribuūt, effectūmq;
agunt valde ab intimo eorum vigore de-
ficientem: dæmones præsētia sua corpus
grauant, morbis affligunt, aliter puniunt,
animas quoq; ad naturā trahunt, & à cor-
poribus, cognatōq; eorū sensu non disce-
dunt: atq; eos, qui ad ignem cœlestem, di-
uinūmue cōtendunt, circa locum inferio-
rem detinent, nec à fati vinculis soluunt:
Heroēs alia dæmonibus similia faciunt,
propriū verò id habent, quòd ad opera
quædam generosa, magnāq; nos suscitāt:
principatus apparentes bona largiuntur
mundana, relq; vitæ huius omnes suppe-
ditant: principes materialia, terrenāq; bo-
na: animæ cū apparēt, si animæ sunt pu-
ræ in ordine angelico constitutæ, sursum
reuocant, salutem animo prębent, spēmq;
sacram, sacrāque dona, quę sperantur: ani-
mę impurę ad generationem detorquent,
spēm frustrantur eius fructus auferentes,
passionibúsque intuentes implent animā
corp

corpori copulantibus. Ordinem quoque, quem vnusquisq; obtinet, in apparēdo designat: dii ostendunt Deos, vel angelos circa se adstantes: archāgeli angelos præferunt, vel præcurrentes, vel circumstantes, vel sequentes, siue aliam quādam turbam angelorum quasi stipatorum circumualantium: angeli opera ordini suo congrua præferunt. Boni dæmones opificia sua, & bona, quæ tribuunt, in conspectum adducunt: dæmones vltiores ostendunt suppliciorum species. dæmones alij quomodo-
cunq; prauī occurrunt circundati feris letiferis, voracibúsq; principatus, prouincias mundi quasdam secum demonstrant: principes, conditionē materiæ ordine carentem, erratēque secum afferūt in conspectum. Anima quidē tota in nulla particularium specie detenta ignem ostendit sine certa specie circa mundū totum, quo animæ mundanæ natura significatur indiuisa, & vna, & nulli addicta speciei. Anima purificata igneam ostendit figuram, ignem purum, & lumen micans, simulq; stabile, & ipsa vnā cum duce sublimi sequitur, bona voluntate gaudens, atq; ita in operibus suis ordinem, quem obtinet, patefaciens. anima verò, quæ deorsum labitur, occurrit trahens secum signa vincu-
culor

culorum, atque poenarum, materialiumq;
spirituum compositione se grauata ostendit, turbationibusq; materiae dissimilibus occupatam, seq; subdentem imperio daemonum generationi fauentium. Singuli cum apparent, ostendunt prouincias, sortesq;, quas sortiti inhabitant, aerij quidem ignem aerium, terreni vero terrenum, atque nigrum, coelestes autem ignem splendidiorum. atque in his tribus terminis omnes distributi sunt eorum ordines. Dij demonstrant omnium ordinum principia in se, cum apparent. Angeli declarant se ab archangelis dependere: daemones, heroësq; patefaciunt se superioribus ministrare, quamuis aliter hi quam illi: principatus, principesq; praefecturam ostendunt. Illi circa mundum, hi circa materiam animae declarant se superiorum postrema tenere: unde una cum seipsis primi quidem prima loca designant, secundi secunda, tertij tertia, ceteriq; deinceps eodem ordine. Dij tenuitate luminis tanta effulgent, ut corporis oculi non possint capere, atq; perinde afficiatur, ut pisces ab aqua turbida, pinguiq; tracti in aerem tenuissimum: qui enim diuinum spectant ignem, non potentes ignis diuini respirare subtilitatem, cum primum spectare videntur, virtute deficiunt, atque

innato

innato spiritu, prorsus intercluditur. Archangeli quoque splendorē emittunt, subtiliorem, purioremque, quam tolerari queat, non tamen adeo intolerabilem, sicut dii. Angeli occurrentes tolerabilem perficiunt aëris mitionē, ut sacerdotes eam attingere possint. Dæmones, cum apparent, nihil totus aër compatitur, nec eis circumfusus aër fit subtilior, neque præcurrit lumen, in quod eorum species emicat, aërem anticipans: neque circa illos circumlucet aër undique; heroibus apparentibus plagæ quædam terre commouentur, sonitusque circumsonant, totus verò aër non fit subtilior, neque adeo ineptus sacerdotibus, ut sustinere non possint. Sub principatibus circumcurrit eos visorū circumuolutio plurimorum difficilis tolerata, & volumen eiusmodi circa eos est mundanum: circa principes verò terrenū: neque tamen supermundana subtilitas, neque supremorum elementorum. Animis apparentibus, aër apparens magis conatus est eis, earumque descriptionem suscipit coaptatus eis. Affectiones inuocantium animorum occurrentibus diis excedentē reportant perfectionem, actionemque, & amorē diuinum, incredibilemque lætitiā: archangelis contemplationem intellectualem, summopere puram, immuta

mutabilēque potentiam:angelis rationalem cognitionē, virtutēque in ordine positam:ad summū dæmonibus appetitū generationis, atq; heroibus talia quædā, & insuper studia ciuilis gubernationis:principatibus, vel principibus motus mundanos, vel materiales agunt animo naturæ, operumq; fatalium expletionē animis, appetitus, generationis, & studia corporum curandorū. Deorum apparitio veritatem, potestatem, actiones ad summum corroborat, & bona præbet amplissima, archangelorū similia, sed particularia magis, & cognitionem, potentiāque non simpliciter, sed ad hoc, & ibi, & tunc, & hoc pacto, angelorum etiam determinata magis:dæmonū non animæ bona, sed corporis, corporeaque, quādo mūdanus ordo cōcedit:heroum dona Reip.mūdane, siue terrene: principatū mundana:& omnia vitæ cōmoda principū, inferiora, id est magis materialium copiam:animarum, quæ ad humanam vitam cōferunt familiari prorsus occurſu. Porphyrius narrauit opinionem dicentē communem hoc est diis, angelis, dæmonibus, omnibus deniq; superis, cū apparēt, ostentare se, & iactare mirificè, & imaginariam similitudinem ex se producere. Iamblichus vtranq; confutat. Deus,
angel

angelus, dæmon bonus, docet hominem. cum apparent, quæ qualis ve re vera sit eorū essentia, nihil ultra, vel citra veritatē loquentes. Sicut enim lumen naturaliter, & assiduè solē sequitur, sic veritas Deum, eiusq; pedissequos, præsertim cum perfecti, pleniq; sint, neq; egent, neque possunt sibi ultra quàm sint, arrogare. Quando in theurgia, id est deifica, & sacerdotia facultate delinquitur, tunc non bona quidem numina, quæ optantur, sed deteriora, malaq; nobis occurrunt sub prætextu bonorum: mali enim spiritus in similitudinem bonorū se sæpe transformāt, iactabundiq; veniunt, & supra quàm sunt, sibi arrogāt. Nempe vbi initium primum adulteratum suboritur, mēdacium plurimū ex peruerfite procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spirituum regula ordinis totius examinare, & meminisse arrogantiam iactabundā non esse vllō modo propriā veris spiritibus, atq; bonis. Et cauere ne à ritu sacrorū aberretur vnquā. Ac si in errore apparitionis quadā repente insolentes aduentent, non decet ex earū conditione communem, omnemq; numinum naturam, cōditionemq; perpēdere. Quæ enim multis sæculis, & operoso labore in sacris cōprobata sunt, nefas est ex nonnullis re-

pena

pente incidētibus temere iudicādo mutare. Etsi falsi spiritus mentiuntur, boni tamen circa ignem veridici sunt, atq; legitimi. In omni siquidem genere principalia primum à seipsis exordiuntur, sibiq; ipsis præbent, quod cæteris exhibēt. idq; fit in essentia, vita, motu. similiter superi veritatem omnibus exhibētes, primo de seipsis vera prædicant, ipsamq; eorum essentiam præcipuè contemplationibus patefaciūt. Ideoq; ignem per se, propriaq; forma spectandum sacerdotibus rite demonstrant. Non enim est caloris frigefacere, vel luminis obtenebrare, atq; occultare, vel vilius per essentiā aliquid faciētis, aliquādo cōtraria facere. Phantasma, id est simulacrum missum ab aliquo sine natura eius. sed solū per modum idoli specularis vanè trahit animum intuentis, fallitq;, dum simulat se esse aliquid, de cuius natura nihil habet. Est igitur causa falsitatis, quod nullo modo cōpetit alicui essentiæ veræ. Ideo neq; diis, sed hi, eorumq; sectatores, non exiles, inanesq;, sed naturales, & veras sui reuelēt imagines, non quidē speculares (vt dixi) vanas: cur enim eas mitterent? non vt demonstrarent essentiam suam, atque potentiam. nam illæ ab hac ex tota natura deficiunt, non etiam ad intuentium
vtili

utilitatem. Quæ enim utilitas est ex mendacio simul, atq; deceptione? Non deniq; ob hoc mittunt, quia natura eorum sit ita ex se idolū mittere, nempe essentia firma in seipsa cōsistens, & ita reliquis essentia, veritatisq; causa nullo modo in aliud mittit imitamen sui vllum fallax, & deceptoriū, quod simul & se esse aliquid, de cuius natura nihil habeat. Neq; igitur dij, neq; sequaces eorum vel transformāt naturam suā in aliqua simulaera, neq; hæc in aliud ex se producant, sed veras sui formas in veris animæ moribus illustrent, atq; demonstrant. Nota huic simile illud, quod in patria mens beata diuinā essentiam videt non per imaginem ab ea creatā prorsus deficientem, sed per eādem essentiam, sicut is, qui lumen videt per lumen in lumine: non sicut qui calorem per lumen, vel qui corpus speculo. Substantiæ separata, non habent vllum sibi commune genus. Item dij, angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & vero. Spiritus verò mali phantastico, fallaciq;, neq; decet ex cōditione, quæ hi apparent nobis, reputare modum, quo boni sua præsentia formant animam, Porphyrius ait, cognitionem quidem diuinorum esse rem sacram, ignorantiam verò

verò profanam. hæc Iamblichus comprobat: quia cùm dii per intelligentiam agant, meritò nos per intelligentiã entium placere diis, atq; probari, sed operationẽ religiosam anteponit intelligentiæ: tanquam quæ sola sit efficax ad acquirẽdam animæ cum Deo deificam vnitatẽ. Tanta est virtus sacrorum rite Deo factorum, vt etiam si hæc ignores, piẽ tamen obserues, non minorem habeant efficaciam. Non enim intelligentia coniungit sacrificatores Deo, alioquin philosophi vnionẽ deificam reportarent.

De virtute Sacramentorum.

Observantia decens præceptorũ, operumq; diuinorũ, quę omnẽ excedunt intelligentiam, atque symbolorum, sacramentorumq; potestas mira solis nota numinibus, præstat nobis deificã vnionem. Quãdo operamur in sacris, nõ cõficimus per intelligentiã sacramento, alioquin & actio eorũ intellectualis foret, & daretur à nobis: cõtrà verò & nobis nõ intelligentibus, hæc propriũ opus peragũt, & deorũ potestas, quò hæc referũtur, ineffabiles ex se ipsa proprias agnoscit imagines non à nostris intelligentiis excitata. Vniuersales enim causæ à particularibus effectibus
non

non mouentur: vnde nec ab intelligentiis nostris diuina principaliter mouentur ad operandum, sed intelligentias, & affectionem optimam, puritatemq; præcedere necessarium est, tanquã concausas quasdam. Quæ verò principaliter diuinã prouocant voluntatem, ipsa sunt sacramenta diuina: atq; ita diuina à seipsis incitatur, neq; ab ullo subdito principiũ actionis accipiunt. Ne putes igitur totam in nobis auctoritatem esse efficacis rationis in sacramentis, neq; in veritate intelligentiæ nostræ, verum eorũ opus absolui, vel hæc ex nostra deceptione mēiri. Nam nec etiã si nouerimus, quæ genus quodlibet propriè cōsequuntur, subito cōsequimur ipsam eorum in opere veritatem. Absque cognitione quidem nunquam aduenit efficax vnitas ad diuina, neque tamẽ idem est omnino. Quapropter neque diuina puritas per rectam cognitionem efficitur, sicut corporis puritas per sanitatem. sed super cognitionẽ vnita est, & purificata puritas, id est per potestatem cognitione superiorẽ. Neq; igitur aliud quicquam in nobis humanũ ad diuinarum actionũ finem aliquid confert. Cōclude sententiã Iamblichi Aegyptiorum, Assyriorum, sicut in agricultura, medicina, arte imaginum, coitu huma-

d

no

no. homo materiam opportunè coaptat. causa verò superior, vniuersalisq; adhibet formā: sic in sacrificio, quando fiunt symbola, atq; synthemata, id est signacula, & sacramenta, sacerdos adhibet materialia quædam, quo ordine decus instituit. Deus autē vim efficacē imprimit sacramentis.

Vaticinium quid, & vnde.

Vaticiniū ipsum nec ab arte, nec à natura, nec à naturalibus, vel animalibus rationibus motibús ve efficitur: neq; fit vlllo modo, sed vtrinq; sempiternū est missum ad nos vsq; diuinitus, totaq; potestas præfaga refertur ad deos: & omnis huius autoritas consistit in eis, atq; inde traditur, diuinisq; operibus, signis ve perficitur. Spectacula quidem habet diuina, & contēplationes vera sciētia præditas. Cætera verò cuncta, velut instrumenta subiiciuntur, missio diuinitus præfagij dono, quæcūq; ad animā pertinent, aut corpus, vel in totius natura sunt, siue naturis: loca verò & talia quædā ad vaticinium exiguntur vice materiæ. Non decet vaticiniū deducere sine causa, scilicet à quibusdā nullam in se habentibus præscientiam, sed à diis continentibus in se terminos totius scientiæ rerum. Contemplari decet vaticinium

nium distributum circa totum mūdum, & circa omnes diuīfas in mundo naturas: sic utiq; causa vaticinij præcipua est, & communissima, possidensq; in se ipsa quæcūq; sui participatibus exhibet, præcipuè præbēs veritatem qua opus est vaticinio, & in primis essentiā, causamq; eorū, quæ fiunt, obtinens in se ipsa, à quibus necessario procedit, perpetua prælagij consecutio. Porphyrius ait, quādo dormimus, aliquādo præsentire futura, absq; vlla præsentis status animaduersione, etiam si in ecstasi minimè concitemur. Volens arbitror non tam externo influxu tūc diuinitus influēte, quā ex ipsa natura anime, mentisque prælagire: Iamblichus ait somnia, quæ humanis proueniūt causis, siue per naturam nostrā, siue per affectus, & cogitationes, & actus, rarò admodū & obscurè nimiū, & sæpius casu quodam attingere verum.

De Somnijs.

Somnia quandoq; incitantur in nobis ab innatis intelligētiis, rationibūs ve, vel ab imaginationibus, curisque diurnis, quæ aliquando verum assequuntur, plurimum verò falluntur, atque hæc humanis principiis oriuntur, dormientibusq; contingunt vigiliæ nihil habentibus. Somnia verò missa diuinitus non ita contingunt,

d 2 sed

sed veniunt, vel inter vigiliã, atq; somnũ,
vel inter somnum, atque vigiliam, vel in
ipsa vigilia. Tunc breues audiũtur voces,
quid agendum sit admonētes, & aliquan-
do spiritus quidam non corpulētus, non
tractabilis, se iacentibus circumfundit: qui
tamen non perspicitur, sed alio quodam
sensu, & animaduersione, quæ in consen-
su percipitur, impetu quodam ingrediens,
& se vndiq; circumfundens absque conta-
ctu, atq; mirificè passiones animi, corpo-
risq; expellit, aliquãdo verò lumē synce-
rum, quietumq; fulget, sub quo visus clau-
ditur anima patēs. Sed alij sensus interim
peruigiles sunt, persentiuntq; quando dij
in luminc se ostendunt, & quæ illi loquũ-
tur, arguuntq;, continuata animaduersione
percipiunt. perfectius verò id totum
discernitur, quando visus quoq; perspicit,
atque intellectus corroboratus, quæ fiunt
allegatur, & qui spectant similiter com-
mouentur. Tanta, tamq; differētia qualia
diximus, non sunt humana. cōtingunt ve-
rò quando somnus noster est grauedo
quædam capitis, vel inclinatio, & occu-
patio visus, vel medium quiddam inter
vigiliam, atq; somnũ, vel excitatio subita,
vel ipsa vigilia. Quæ omnia diuina sunt
ad deos suscipiendos idonea, diuinitusq;
mittunt,

mittunt, atqui talia quædā præcedūt, quasi
apparitionis diuinę partes. Somnia huma-
nis causis procedentia defectus patiuntur
duos. Nam & in ipso somno omnino dor-
miētibus accidūt, & nos tūc nō distinctē,
vel plenē animaduertimus, aut quę occur-
rūt, aut statū ibi nostrū. Quādo verò diui-
nitus mittuntur somnia, neq; re vera dor-
mimus, & assequimur, animaduertimusq;
clarius quā consueuerimus vigilantes:
ideoq; in eiusmodi somniis maximē po-
nitur vaticiniū. Anima duplicē habet vi-
tam, vnā quidem simul cum corpore, alte-
ram verò ab omni corpore separabilem.
Quando vigilamus, vtimur plurimū vita,
quæ communis est cum corpore, præter-
quā si quando penitus separamur ab eo,
propterea quod vel intelligam⁹, vel puris
rationib⁹ cogitemus: sed in dormiēdo pe-
nitus solui possumus, velut à vinculis ad-
hibitis animo, atq; vita à generatione se-
parata tunc vti. Quando quodāmodo dor-
miētibus animus à corpore soluitur, tunc
illa vitæ species secūdum seipsam perma-
nens separabilis, separataq; , siue intelle-
ctualis, siue etiam sit diuina, protinus ex-
pergiscitur in nobis, agitq; quēadmodum
sua fert natura. Quoniam verò & intel-
lectus entia contemplatur, & anima ge-

nerabilium rationes in se complectitur, meritò secundū causam comprehendēte futura in præcedētibz sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeuntis in se in statu simili somno. In se inquam, id est in rationes seminales, & intellectuales: sed hæcenus sub forma quadam propria præsentī vitæ, id est sub forma particularis actionis huius, & vitæ: sed si mox explicet vniuersam rationum, cogitationumq; formā, secundum quam vixit aliquando. tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad vniuersalem mundanarum rerum conditionem, sub qua & particularia passim conspiciere poterit. Si rursus per formam vniuersalē eiusmodi suam ipsis deorū mentibus copuletur, videbit insuper, quæ ad mundum spectant superiorem, & quæ ad hunc, itē per illa tanquam præcipuas causas intelliget absolutius, in quo statu nō solū cogitatio erit perfecta, sed imaginatio quoque habebit imaginamenta sincera de rebus corporeis, atque diuinis. Quoniā verò sunt in anima rationes generabilium penes potentiam eius, tum effectiuam, tum etiam cognitiuā, atq; hæ rationes dependent à rationibus, quæ sunt in diis, ideò anima his coniuncta, rationes in se suscit

tat

rat in actum. Saltem cognitionis amplif-
 simum, & sub diuinæ prouidentiae modo,
 per quem, & per quas reputat præterita,
 futuraq; , & temporalia omnia, eorumq;
 actiones, & passiones, passionumq; reme-
 dia, & curationes morborum, vitiorumq;
 animi, & statuta legum, & artes generi
 hominum necessarias: sic in Æsculapij
 templo accipiuntur somnia, quibus mor-
 bi curantur, ipsaq; ars medendi somniis est
 comparata diuinis. Exercitus Alexandri
 morbis mox deperiturus euasit discrimē
 remediis adhibitis in somno à Dionysio
 deo. Lisander rex Aphutim urbē obsede-
 rat, & in somno iussus ab Ammone, soluit
 obsidionem. Multa quotidie similia fiunt
 supra orationem, rationemq; humanam.

De inspiratione diuina, quæ fit in vigilia.

Porphyrus duas diuinas afflationes
 tetigit: vnā, quæ cōmuniter dicitur
 in somno fieri: alterā, quæ in vigilia, vbi
 afflati, & perciti præfagiunt, ita vigilātes,
 vt etiam vtantur sensibus. Neq; tamen in-
 terim sunt humanæ rationis compotes.
 Iamblichus ait animos verè præfagiētes,
 afflatosq; , & cū dormire videntur, non
 dormire, & cū vigilare, non propriè vi-
 gilare, neq; more hominum sensibus vti.
 Animi diuinitus afflati, percitiq; , subie-
 cerunt

cerunt vitam suam penitus afflanti deo. Ideo siue vt vehiculum, siue vt instrumentum se subiecerint, priorem vitæ modum deposuere, atque vel vitam propriam in vitam diuinam cōmutauere, vel vitam suam penitus ad deum agunt. Ideo neque vtuntur sensibus, neque ita vigilant, vt qui vigiles habēt sensus, neque ipsi præfagiunt, vel mouentur humano quodam impetu, atque more, neque suum statū animaduertunt, neq; vllam edunt cognitionē, actionēque propriam, sed totum illic agitur sub forma, actionēque diuina.

Miracula multa fiunt à Prophetis.

QUOD autem afflati diuinitus non uiuant, tunc ipsa animalis vita patet, quia multi eorum admoto igne, nō vruntur, ignem videlicet repellente deo intus afflante: vel si vruntur, non persentiunt, neque pungentia percipiunt, vel radentia, vel vlla tormenta. Item quòd actiones eorum non sint humanæ, cōstat, quoniam per inuia vadunt, pērque ignem feruntur intacti, & flumina transeunt mirabiliter, quod & ipsa sacerdos agit in Cataballis. per hæc patet illos non viuere vitam humanā, nec animalem sensibus, impetūque vtētem, sed diuinam, quasi anima eorum otietur, & deus ibi sit pro anima, moue-

atq;

atq; tanquam excellentior anima. Variat
sunt diuinitus inspiratorum species tum
pro varietate deorum, qui alij aliter inspi-
rant, tum pro differentia modorū in spira-
tionibus: hi modi sunt tales. Aut enim
deus ipse nos occupat, aut nos ei nos addi-
cimus, totiq; illius efficimur, aut commu-
nem agimus ad deum actionem: item vel
ultimæ diuinæ potentia euadimus cōpo-
tes, vel mediæ, vel supremæ. item aliquan-
do nuda est dei præsentia, aliquando ultra
præsentiam fit communio. interdum ultra
hanc conficitur vnio, rursus inspiratio-
nis vel anima sola fit compos, vel etiam
corpus subinde fit quodāmodo particeps,
vel etiam commune animal ex æquo fit
compos. Secundum horum diuersitatem,
differentia sunt inspiratorum signa, & ef-
fectus, & opera. Secundum prædictam in-
spirantium, inspirationisve diuersitatem,
inspirati alij mouentur vel toto corpo-
re, vel quibusdam membris: vel contrā
quiescunt. Idem choreas, cantilenasq; con-
cinnas agunt, aut contrā. rursus corpus
eorum vel excrecere videtur in altum,
vel in amplum, vel per sublimia ferri, at-
que contrā. Item voces edunt, vel æqua-
les, perpetuasve, vel inæquales, & silen-
tio interruptas. Et tum remittunt tonos,

d s

cum

um intendunt.

*Inspiratus vacat ab actione propria, ac
deum habet pro anima.*

Maximum verò afflationis diuinæ
signum est, quòd ille, qui numen
deducit, insinuatq; , prospicit spiritum de-
scendentem, & quātus sit, & qualis, atque
ab eo mysticè docetur, & regitur. Quin-
etiam qui numen suscipit, ante susceptio-
nem aspicit quandam ignis speciem. In-
terdum verò hæc conspicitur, & præsen-
tibus, siue adueniente, siue recedente deo.
Quo ex signo in his rebus periti verissi-
mè discernunt, quæ sit potestas numinis,
quis ordo, & de quibus vera loquatur, &
quæ perficiat, sed qui absque eiusmodi spe-
ctaculis clam spiritus introducēt, velut in
tenebris, latitantes concutiunt. Neq; quid
agant intelligunt, nisi exigua quædam, id
est signa nonnulla in ipso afflati corpore.
Cum igitur ignis diuini præstantia, & lu-
minis species quædam, ineffabilis extrin-
secus incubet occupato, impleatq; ipsum
totum, & penitus dominetur, & circum
vndique in se complectatur, adeo vt nec
vllam queat actionē peragere propriam,
quisnam sensus, perceptiōve, & animad-
uersio propria potest adesse animo diui-
num ignem susipienti? vel humana mo-
tio,

tio, passio, peruersio phantasiæ, & alienatio, qualem aliqui suspicantur? Porphyrius afflationem diuinam definit ita, Motio mentis vnà cum inspiratione dæmonica. Iamblichus ait, in animo afflato diuinitus, neque mentem, cogitationemue humanam ferri, si re vera continetur à deo. Neque dæmonum, sed deorum fit inspiratio, neque rursus definiri debet exitus, & alienatio. hæc enim lapsus significant in deterius, sed potius dici debet reductio, restitutioq; in melius. Est igitur afflatio nihil aliud quàm totos à deo animos occupari, atque contineri. Hinc verò posterius sequitur ecstasis, id est exitus, vel alienatio quædã tanquã consequens ad afflationem accidens. Plato in Phædro dicit antiquos vaticinium nominauisse maniam, id est furorẽ, quoniã soli diuino furore correpti, verè vaticinantur. posteriores autem adiuncto, nominasse mantiam. Itẽ Sacerdotes, Sibyllas, Prophetas, quandiu prudẽtes sunt, vel paulum admodum, & obscure prælagire, vel nihil: quando verò rapiuntur deo, verè vaticinari. vnde præuidisse apud multas gentes pericula diuinitus imminencia, admonuisse populos, & per sacrificia diuinã Nemesein placuisse. item ait prælagiũ arte factum appellari

pellari putationem coniecturalem, nec vilius esse momenti, si cum diuina inspiratione, & vaticinio comparetur. Iamblichus ait, diuinum afflatum, vaticiniumq; non esse in mente, vel anima, siue vt qualitas in subiecto, siue vt actio in agente, sed totum esse actum ipsius dei ex deo simpliciter dependentem. Actum dico à deo peractum in mente, vel anima simpliciter, vt instrumētis ab omni proprio motu vacātibus, atque ita vera præsagia dari, at si quis motus ex corpore, vel anima, vel qualitas talis interim inferatur, vel præcedat, confundi visa, neque vera vaticinia fore, neque legitimā esse ibi diuinam afflationem, vbi aliquid miscetur humanum. Tres generatim opiniones erant de afflatu, vaticinioq; diuino: prima, causam eius referebat ad animam, secunda ad corpus, tertia ad compositum. Prima ponit ipsum in eo statu, in quo anima tota est redacta in diuinum suum, vel in mentem, aut quando eius actio facta est vehementior, siue amplior, aut quando cogitatio facta est acuta, motuq; velocissima, aut cū mens incaluerit. Secunda ponit illius causam in corpore, quādo certam habet complexionem, scilicet vel melancholicam, vel temperatam, siue qualitatem
quan

quandam elemētalem, siue præterea specialem, siue certū spiritum. Tertia causam eius ait certam proportionem, qua corpus, & anima inuicem sunt cōpacta. Iamblichus ait, ipsum non esse opus animæ, vel corporis, vel compositi, nec causam in eis habere. Nam afflatus ille fatidicus agit tum in prædicendo, tum in efficiendo, super omnem humanæ naturæ consuetudinem. Non potest autem homo, vel aliquid hominis ultra terminos suos ad diuinos progredi terminos. Neq; possunt præstantiora à deterioribus generari. causa igitur huius est duntaxat ipsa diuinitas, quando scilicet à diis descendunt in nos lumina, spiritusq; tradūtur ab eis, adestq; nobis dominatio, potestasq; illinc absoluta comprehendens omnia, quæ sunt in nobis, & exterminās penitus propriam nobis animaduersionem, & motionem, proferensq; sermones, per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis, imò pronuncians ipsa per os fuentis extra se positi. Dum videlicet quæcunque sunt in nobis seruiunt tota numini, ceduntq; soli dominanti actioni diuinæ. Porphyrius ait Musicā passiones inferre animo, itēq; sedare, & alios sonos aliis animis, & moribus cōuenire. Itē cōplexiones, affect

affectionesq; corporis permutare, furorē mouere, cohibere furorē. Iamblichus ista cōcedit, sed negat hæc esse causas afflatus diuini: quoniam sunt humana, partim naturalia, partim artificiosa, nec quicquam in se diuinum habent. Quod videtur suspi-
 cari Porphyrius, dicens aliquos afflari, cū audiunt tibias, vel cymbala, aut tym-
 pana, alios verò cum alias melodias. Va-
 riis deorum ordinibus respōdent in mun-
 do variæ motionum species, certæq; cer-
 tis. ex his verò variæ profluunt melodiae,
 quæ congruunt similiter per suos, quæq;
 motus certis ordine diis principiis mo-
 tionum. hi, cū vbique sint, & sua potissi-
 mum suis impartiant, melodiis sibi præci-
 puè congruentibus adsunt præcipuè, no-
 strisq; spiritibus per eas affectis se in-
 sinuantes occupant hominem, suaq; mox
 essentia, & potestate penitus implent. cu-
 ius afflationis causa est, nō tam passio ho-
 minis excitata per musicam, quàm ipsa ad
 deum musicæ congruentia, cui naturali-
 ter deus adest. Quæ ad visum veniunt, ni-
 mis imaginaria sunt, & intelligibilia po-
 tius referunt. Quæ ad sensum infra audi-
 tum, materialia nimis. quæ ad auditum,
 media, & animæ congruunt, spirituiq; in-
 sinuata cum motu, affectu, significatione
 forte
 vehe

vehementer afficiūt animā quidem hinc,
& inde corpus. vnde totus homo secundū
proprietas melodiarū, euadit suscepta-
culum huius numinis, aut illius: & qui af-
flati sunt aliter, aliterq; se habent in mo-
tu, & quiete, aliisq; habitibus, pro diuersi-
tate numinum, quibus afflantur princi-
palius quā pro differentia musicæ. Cef-
savit enim iam hic affectus soni, quando
deus agit. Anima in mundo intelligibili
audiuit harmoniam diuinā, cuius hic re-
miniscitur, quando audit melodias haben-
tes diuinæ vestigium, reminiscēs verò ad
eam vehementer afficitur, si est è numero
animarum, quæ ipsam harmoniæ ideam
præcipuè contēplatae sunt in patria. Eius-
modi verò affectu facta familiaris deo,
iam afflatur singulari quadam præsentia
dei, vnde mirabilia facit. huius ergo affla-
tionis, miraculūq; causa est non passio ex
sonis illata, non animæ natura ex harmo-
nia composita, sed similitudo ad deum,
dei q; præsentia. Multò quoque minus di-
cendum est, afflationem in eo consistere,
quòd per musicam & afflationem ipsam
superflua quædam in anima, corporeq;
concreta purgentur. Vaticinij ius non est
ex certa complexione. deorum enim do-
na non variè spirātur secundū corpoream
variet

varietatem. Munus enim diuinum impati-
bile est, & supernaturæ vim datur per pro-
prium dei actionē: neque aqua, neque aër,
aut corporeum aliud præbet vaticinium,
sed sacra, quæ fiunt circa hæc, imò men-
tis purificatio vna, cum purificatione ve-
hiculi, intentioq; in deū suscipit vim diui-
nam vbiq;e, semperq;e, prōptissimā. Cū
afflatus animus & dicat, & agat supra, &
cōtra naturæ morē, causa afflationis eius-
modi non est naturalis, vel ex corpore
nostro, vel qualitate loci, vel dispositione
cœlesti nascente homine, vel operante,
sed ex dei præsētia ista fiunt, vnde & va-
riæ afflatorum species non sequuntur na-
turales varietates in nobis, sed differentes
species, tum numinum aflantiū, tum mo-
dorum, quibus diuinæ præsētiæ partici-
pes sumus. Quod igitur homines afflati
diuinitus alij conquiescant, alij conciten-
tur, alij montes & deserta petāt, aliterq;e
alij se habeant, non procedit ex differen-
tiis naturalium in nobis causarum, vel lo-
corum, vel musicarū, quas nuper audiue-
rint, audiāntve, sed ex variis deorum
proprietatibus, quibus afflati reguntur,
atq;e ex variis afflandi modis. Porphyrius
tria è multis in medium adducit oracula,
vnum colophonium, vbi aqua bibita, va-
ticini

vicinium veniebat: alterū Delphicum, vbi
sedens ad os antri vaticinabatur: tertium
Branchidicum, vbi hauriētes vaporem ex
aqua prophetabant. Vnumquodq; secun-
dum naturę suę modum agit circa se effe-
ctus, & opera. Ideo spiritus ipsi, qui à diis
pendentes suscitant homines, atq; conci-
tāt, in hoc ipso opere excedunt omnē na-
turalem, humanumq; motū. atq; hæc ipsa
eorum actio nulla conditione similis est
consuetis actionibus homini notis. Erat
in Colophone subterraneus locus, in quo
fons erat. Sacerdos igitur statutis nocti-
bus sacrificabat, postea gustabat aquā, tan-
dem vaticinabatur ibi factus præsens
inuisibilis. Videri potest alicui spiritus di-
uinus transisse per aquam in sacerdotem.
Neq; tamen est ita. ipsum nanq; diuinum
non ita secundū distantiam, diuisionemq;
transcurrit per ea, quæ participant, sed ex-
trinsecus cōprehendit, penitusq; illustrat,
& implet aquam virtute quadam ad vari-
cinium conferente, scilicet purgatoria. ita
quòd quando sacerdos bibit, ipsa purifi-
cat luminosum spiritum nobis insitum, &
accommodat ipsum deo: qua purificatio-
ne, accommodationeq; deum capere pos-
sumus. Sed extat præterea alia dei præsen-
tia præter virtutē infusam aquæ, ac prior,

e

&

& de super, circum, & intus illustrans, quæ à nullo abest, modò propter cōgruitatem contingere possit. Adest itaq; subito, vtitur propheta vt instrumento, qui interim neq; sui iuris est, neq; animaduertit, quæ loquitur, sed & vbi sit ignorat, vnde & post responsum vix seipsum recipit, quin etiam ante potum aquæ, diem noctemq; cibis abstinet, & ad sacra quædam se reuocat inaccessibilia vulgo. Itaque propter sequestrationem à rebus humanis, syncerum se reddit, aptumq; ad deum suscipiendum. Ex quibus colligitur, duobus modis hic ad deum hominem præparari. vno per purgatoriam aquam factam à deo talem, quæ purificat spiritum: altero per sobrietatem, solitudinem, separationē mentis à corpore, intentionemq; ad deum. Sibylla in Delphis duobus modis suscipiebat deum, vel per spiritū quēdam tenuem, igneumq;, qui erumpebat alicui ex ore antri cuiusdā: vel sedens in adyto super sedē æneā, habentē tres, aut quatuor pedes, & deo dicatam, & vtrobiq; exponebat se spiritui diuino, vnde radio diuini ignis illustrabatur. itaque aliquando ignis plurimus simul totus ex antro euolans, vndiq; circumfunditur ei, repletq; splendore diuino. Aliquando, dum inhæret sedi sacra-

tæ

tæ deo, per quam accommodatur deo, coaptatur stabili vaticinio dei. vtrobiq; vero per hæc Sibylla fit tota dei, vnde subito deus adest, sed interim separatus, existens alter præter ignem & spiritum, sedemq; propriam, & omnē eius loci apparatus, vel artificiosum, vel naturalem. Fœmina quinetiam in Brancis fatidica, vel sedet in axe, vel manu tenet virgam ab aliquo deo datam, vel pedes, aut limbum tingit in aquam, vel ex aqua quadā vaporem haurit, & his modis impletur splendore diuino, deumq; nacta vaticinatur. Nam ex his omnibus fit accommodata deo, quem extrinsecus accipit. Quod autem ex nulla virtute corporea vel animali propria, vel locorum, instrumentorū vaticinium fiat, sed ex præsentia dei venientis extrinsecus, patet ex eo, quod ipsa sacerdos, antequam det oracula, multa rite peragit sacrificia, obseruat sanctimoniā, lauatur, triduum prorsus abstinet cibo, habitat in secessu, iamq; incipit paulatim illuminari, mirificeq; gaudere. Per quæ patet prouocari deum extrinsecus, vt adueniat, & forinsecus aduenire. & prius quam sacerdos ad locū aquæ veniat, quodam modo inspirari, & in ipso loco, dum spiritus quidā ex aqua euolat fontis, constat aliud quid-

dam præter hæc esse deum separatum ab his omnibus, causamq; loci, & fontis eiusmodi, totiusq; vaticinij. Virtus, quæ inspirat nobis vaticinium, est absoluta à locis & temporibus: alioquin nõ posset omnia simul loca, temporaq; exprimere. Si enim inseparabiliter inhæreat naturæ locorum, materiæ, vel procedat secundum motum determinatum numero, non poterit, quæ ubique, semperue sunt, nec ipsa ubiq; & semper æquè prænoscere. Si autem ab his fuerit absoluta, tanquam præstantioribus, quæ tempore fiunt, vel continentur loco, omnibus, ubicumq; sint aquæ, adest, & iis, quæ tempore fiunt, vndiq; simul adest, atq; in vno simul comprehendit omnium veritatē, propter essentiam eius separatam prorsus & omnia superantem. Vis diuina vaticinij origo est, ubique tota & semper tota. Ea vis nõ est à corpore, neq; ab animo corpori addicto, sed absolutis, id est angelis, deoq; qui sunt ubiq; vel saltē vis ipsa est, ubicumq; est aliquis angelorum, qui sunt ubique: ipsaq; ab omnibus separata corporeis, præsens omnibus, nõ comprehensa loco vel corpore, vel anima, quæ in aliqua specie particularium sit addicta. sed hæc ipsa fatidica deorum potestas, & separata est ab omnibus, & ideo tota simul
vbiq;

ubiq; adest subito participare potentibus,
 illustrans forinfecus, & omnia replens,
 perq; omnia elementa discurrens: nec re-
 linquens animal aliquod, vel naturam, cui
 pro capacitate sua non imprimat ex se ali-
 quid conferens ad præsagium: ipsa verò
 propterea implere se omnibus æquè po-
 test, quòd pariter est ab omnibus absolu-
 ta. Porphyrius præter vaticinia publicè
 celebrata cōmemorat aliquod priuatum,
 eorum scilicet, qui profitentur per certos
 characteres se spiritus attracturos ad va-
 ticiniū, quod Iamblichus reprobatur. quia,
 cū totam religionem, sanctimoniamq;
 negligant solis confisi characteribus, ne-
 queunt ipsam alicuius dei, boniq; numi-
 nis præsentiā adipisci, qua solent vera va-
 ticinia dari. sed in eo falluntur, quòd per
 characteres quidem diis congruos, & in-
 tentionem animi, reportant imaginariam
 quandā à superis apparitionem exiguam,
 & obscuram. & quoniam interim sancti-
 moniam negligunt, veniūt sub malorum
 dæmonum potestatem, qui mentiuntur,
 & fallunt, & quātulumcunq; indiciorum,
 apparitionumq; à diis contigerit, peruer-
 tunt, atque confundunt. Sed qui veram
 deorum præsentiā sortiuntur, præsagium
 reportant verum & immutabile, quod à
 e 3 malis

malis spiritibus deturbari non possit. Sicut enim veniente sole, tenebrae eius praesentiam sustinere non possunt, sed subito subterfugiunt, nihil solem impediētes: sic vndiq; refulgente potestate deorum, quae replet omnia bonis, perturbatio omnis, quae solet à spiritibus malis accidere, nullum habet locum, sed repēte disperditur. Bonis enim numinibus omnino praesentibus, mali spiritus euanescent, neq; mouere se valent, neq; splendorē obfuscare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationē, sanctimoniamq; religiosam negligunt, solis confisi characteribus, qui sperant se inclusuros substantiam ipsam alicuius dei, quo praesente vaticinētur. Horū quoq; confidentiam Porphyrius improbabat. Qui etiam narrat praeter hos, esse alios, in quibus phantasia aliquando concitatur, quando certa quaedam adhibuerint, etsi alioquin in aliis mentes compostes sunt, dum sint phantasia furentes in sacris. Quando scilicet vel in tenebris latuerint, vel certa pocula biberint, vel cantibus, vel cōstructionibus quibusdam vsi sint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta, futuraq;, alij quidem in aqua videntes, alij in muro, alij sub dio, id est sereno aëre, alij in sole, alij in stellis aliis. Lumen
hoc

hoc diuinum venit in phātasiam propriē,
 ac siquid extra videmus, mirabile fit, per
 visum phantasie pedissequum. Dij vel prę-
 sentia tantum sine medio mouent ani-
 mum quoties volunt paratum, scilicet vel
 lumē aliquod ex se fundunt: in ætherium
 animæ vehiculū, quo imaginationes mo-
 uentur in phantasia, quales ipsi volunt, &
 utrobique diuinitas nusquam includitur.
 Cū adhibentur prædicta vaticinio con-
 grua, attentio quidem animi, & cogitatio
 animaduertit, quæ sunt, quādo diuinum
 lumen nō attingit propriē ad hæc, scilicet
 ad rationales potentias, sed interim ima-
 ginatio furit alienata, quia supra morem
 humanum desuper incitatur. Tenent ali-
 quādo in tenebris hominē diuinandum.
 Nihil enim in eis obfistit venturo lumi-
 ni. Aliquando tenent in lumine quando
 eum præparant, vt maior sit ad lumen di-
 uinum similitudo, & tunc accipitur illud
 in lumine solis, vel lunæ, vel serenæ no-
 ctis, vel in aqua propter diaphanon para-
 ta, vel in pariete lacris characteribus præ-
 parato. hic enim propter soliditatē, quod
 diuinitus semel accipitur, diutius retine-
 tur. Admouēt præterea quædam cognata
 diis insinuandis, & exhibent diuinaturo
 potiones, & compositiones quasdam, &

cantilenas, vel excantationes conuenientes ad præparandum susceptaculum & ad commodandam præsentiam, apparentiamq; deorum scilicet, quod lumen eorū occultum alicubi pateat sensui, sed semper pro volūate deorū, siue deducatur ex æthere, siue aëre, vel sole, vel luna, vel alia sphaera coelesti. Quatenus placet diis, qui liberi dant, & vt præcipui autores, & mouent imaginationem, & per eam quādoq; sensum in obiectis accommodatis, & aliquando eam per sensum, imagines magicæ factæ ex materia solida diutius virtutē seruant. Superi dant dona paratis, non solum naturaliter, sed per intellectum & liberam voluntatem ipsorum deorum. dii dant futurorū ostenta in extis, auibusq;, & stellarū nouis prodigiis, ex quibus humana sagacitas conicit euentus per proportionem signorum aduētus, vt ex casu auis casum viri, ex defectu membrorū in extis defectioni, exiguè cadente deiectionem eorum. Diij imprimunt futurorum signa in rebus ministerio naturæ vniuersalis, & naturarū vel obsequio dæmonum seruientium diis, & dominātium elementis, animalibusq;, similibusq; cunctis, quæ agunt facile pro voluntate deorum. Etsi symbolicè declarant in signis voluntatem dei,

dei, & futuros euentus, vt inquit Heraclitus, repræsentant interim opificij modũ. Sicut enim per imagines firmas faciunt res, & euentus præsignant, sic & per noua ostenta, & qualiacunque signa, & interim acuunt ex eadẽ causa, & occasione sagacitatẽ nostrã. Viscera in ostentis trãsmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorũ, & à dæmone eis præfidente, & à motu aëris, motuq; cœli, præter naturam & pro voluntate deorum ad homines admonendos. Quod autẽ diuinitus fiat, patet, quia sæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad vitam necessaria, quæ repente miraculo auferũtur, cùm necesse sit ea pauloante non defuisse. In auguriis captandis aues miraculosæ mouentur ab anima sua, & dæmone præfide, motuq; aëris, atq; cœli: à quo cœlo descēdit virtus per totũ aërem conformās, & commouens illum ad deorum sententiam, pro signis efficiendis. Sententiam dico ab initio præsignatam, atq; decretam: sic aues sæpe se ipsas præcipitant, vel allidunt, vel aliter se necant, dum ad significandum cōferunt, quod non sponte faciunt, sed tractæ diuinitus. Flammæ quædam stellarum instar factæ diuinitus, aliquando pro signis futurorum in aëre

c s

facil

facillimæ fiunt, ad nutû deorû cœlestium accenso illic aëre summo, qui ductu, formatuq̃ facillimus est. præsertim à diis, atq; in ignem descendunt interim in hunc aërem corporû cœlestium influxus quidam, conducêtes ad creandas, mouêdasq; stellas eiusmodi, similes cœlestibus luce, virtute, motu. Mundanum animal est adeo secum vnitû, vt membra eius compatiantur inuicem, commoueâturq;,, etiam quæ remota inter se videntur, quasi sint proxima, tanquam eiusdem animalis membra. Atque hæc vnio, & compassio confert diis ad exhibēda signa hominibus, primò per cœlum, subinde per aërem. Dij non immediate, sed per media instrumenta scilicet dæmones, animas, naturas, & omnia hinc dependētia faciūt hominibus signa, exordiētes secundum principium vnum: & inde diffundentes deinceps motionem ab ipsis descendentem, quocunq; volunt ipsi. Ideoq; sine habitudine, & coordinatione eorum ad generabilia, regunt eiusmodi singula: & sicut in opificio, & providentia, ita in exhibendis signis non deflectitur eorum intellectus ad nostra, sed, dum ille in se permanet, signa omnia, vaticiniumq; cōuertit ad se, eaq; animaduertit à seipso procedere. Vates omnes con-

fitent

fitetur, per deos, vel dæmones vaticinium nancisci, quia nequeant futura videre, nisi qui sint causæ, & domini futurorum, per quos & alij videant. Porphyrius admiratur, quòd dij adeo inseruiant hominibus, vt vates aliqui etiam per farinam vaticinentur. Respondet Iamblichus, deos non obsequio id præstare suo, sed excessu potestatis & bonitatis. & causa omnia in se continente, dum in seipsis manent absq; cōuersione ad subdita, eis pro gradu præparationis dona & signa largiri, sicut sol diaphanis, oculisq; lumen, atq; hoc calorem. Quia videmus homines subiecta curare cōuersione quadam ad opera, & distractione ad diuersa, & distrahi à seipsis, & laborare: ideo similiter suspicamur prouidere deos. qui cōtra, quatenus ad se conuertuntur, vnāq; sui formam, quæ est inferiorū causa, eatenus agunt, mouēt, regunt omnia, non distracti per diuersa, sed ab vno principio, nutuq; simplici vibrantes cuncta, successione quadam inde pendencia: neq; ipsi ad subiecta flectuntur, sed statu, & plenissimè sua reddunt sibi cuncta similia. Deus diuersos suppeditat vaticinij modos, non quidem distractus ipse, sed indiuiduo nutu, formaq; simplici suggerit omnes, & diuersis tēporibus suggerit
diuer

diuerfos, non ipse per tempora varius, sed æterno, eodemq; mētis, & voluntatis ictu omnes inspirat, quamuis hi, tēporibus variis explicentur, neq; in ostentis continentur, distrahiturue, sed in vna sui forma complectens omnia signa, ex ea exprimit in se ipso consistens, dum vno voluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidentiae ad ostēdenda nobis signa, vt etiā in calculis, virgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia præbeat futurorum, vbi mirabiliter inanimatis animam, immobilibus motum, ratione carentibus intelligētiam quandam præstare videtur, quasi hæc cognoscere videantur, vbi nobis futura portendunt. Et sicut deus sæpe per fatuos homines loquitur sapientiam, declarās non hominē ibi loqui, sed deum, sic per vilissima quæq; portendit futura, his ipse admodum supereminens, & per omnia nostrū instruēs intellectum. Deus per infima quæq; cognitione carentia patefacit quædam cognitione superiora, vbi restatur se longè supereminere naturam. Qui dum diuersa porrigit signa, nō coërcetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stans in vna, indiuiduaq; sui forma cōprehendit illic omnia signa, & illinc vnico, simpliciq; nutu explicat omnia, præbetq; nobis

nobis argumenta passim præteritorum,
præsentium, futurorum.

*Non fit in sacris opus alicuius efficaciam, nisi
per potentiam, immo & præsen-
tiam numinis alicuius.*

IN religione non potest fieri opus ullum
alicuius mirabilis efficaciam, nisi adsit
illuc superiorum aliquis spectator operis, &
impletor. Opera quidem absoluta ducunt
di, media angeli, tertia dæmones. Natura
quidem humana nec rationem quidem, ora-
tionemve de diis suscipere potest sine
diis, nedum diuina opera facere valeat sine
illis. Est enim imbecillis, & hebes usque-
adeo, ut nullum nullitatis suæ remedium
habeat, nisi quandam diuini luminis por-
tionem desuper accedentem, sine qua ni-
hil à nobis fit diuinum. Sicut falluntur,
qui confidunt ex inanimatis animam, &
ex amentibus facere mentem: ita qui ex
rebus non diuinis diuina facere, & sine
diis propria deorum opera, qualia sunt
vaticinia, & miracula, & similia, ut appa-
ritions, & expiationes.

*Numina innocata, nobis adsunt, non
coacta, sed volentia.*

Confessum est efficacia religionis ope-
ra perfici præsentia deorum, ange-
lorum,

lorum, dæmonū. Porphyrius quidē suspi-
catur numina ad hęc trahi quadam inuo-
cationis necessitate. Iamblichus negat
necessitatem inferri vel ab homine, vel à
mundo numinibus, quæ, cū sint imma-
terialia, non suscipiunt ordinem aduenti-
tium aliunde. Item inuocatio, & operatio
sacra, admouet quidem sacerdotes ad nu-
mina assimilatione, & familiaritate qua-
dam non violentia sacerdotibus illata, ne-
dum numinibus inferatur. Deus, omnisq;
chorus numinum deo coniunctus est, su-
pra omnem necessitatem extrinsecus ve-
nientem. Vaticinium perficitur, dum sa-
cerdos operatur sacra. neque tunc passio
cadit in sacerdotem, vel in diuinantem,
quando diuinitus inspirantur. multo mi-
nus in numina, quæ non illabūtur in ani-
mos, nisi vacuos passione. Neque dicen-
dum est, fatidicum animum esse instru-
mentum medium, & efficax diuinorum,
sacerdotem verò inuocantem esse velut
causam efficacem operum diuinorum.
Immo deus est omnia, potest omnia, im-
plet omnia semetipso. humana verò natu-
ra nullam in his efficaciam habet. est enim
ad diuinitatem ludus. deridemus eos, qui
dicūt deum forte quadā aliquibus adesse
potentia figuræ cœlestis in genesi. Non
enim

enim decet ingenitos, & vniuersales causas mancipari alicui per generationem, eiusve periodum, & per causas alienas. Quidam, cum & nollent curis onerare deum, & non perciperet modum aliquem opificij, prouidentiaeq; , præter eum, qui solitudine fit humana, negauerunt deos facere, atque prouidere. similiter negarent deos interesse vaticiniis, & miraculis, qui non viderent modum excellentem, quo dii adsunt sine labore, & mutatione sui, modus autem per hæc omnia diis proprius eisdem duntaxat est notus.

Porphyrus ait, opera diuina, qualia sunt vaticinia, & miracula, esse aliquando passiones quasdam animæ ex paruis scintillis excitatas, & animam sua virtute posse hæc imaginari, loqui, facere. Iamblichus dicit, opus diuinum neq; fortuito fieri, cum sit ordinatum, neq; ab homine longè inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati similia non ab humana, sed diuina pullulare natura.

Opera miraculorum, & prophetia, non sunt aliqua virtute stellarum, corporis, animæ, sed mera, & libera potestate dei.

Anima

Anima humana & vna specie comprehensa est, & à caduco corpore nimium obumbrata. Ideo nullā habet ad diuinum opus potentiam efficacem. si quando vero videmur tale aliquid quodāmodo posse, solum id agimus illustratione diuina desuper influēte, per quam & actionis diuinæ videmur esse participes. si opera diuina fierent ab anima ipsa natura animæ, & virtute propria, anima virtutis & prudentiæ compos, vel etiam omnis anima talia faceret. Nunc verò nec omnis anima facit, & quæ perfecta videtur anima, ad diuina adhuc est imperfecta. Non igitur anima, sed diuinitas ipsa causa est operum diuinorum. Alioquin non esset nobis ad hæc religio necessaria, sed absq; deorum cultu compotes essemus operum diuinorum, si hæc ipsa animæ fierent potestate. Denique, si anima sua potestate diuina perageret, vel omnis anima faceret, vel quæ haberet virtutē, & perfectionē animæ propriam scilicet scientiam, artem, prudentiam, mores, qui per prudentiā acquiruntur. nunc autem non tales hæc faciūt, sed concitati quidam potius & abstracti, Tria proposuerat Porphyrius de diuinis operibus. Primum, ad hæc animam esse causam instrumētale, secundum, animam quand

quādoq; esse causam principalē: tertium, animam posse ita esse ex æquo concausam, vt ex ea, spirituq; diuino, tertia quēdam species substantiæ, vel subsistētiæ fiat. Iamblichus dicit, Quando vnum aliquid fit ex pluribus, illa plura & esse cognata, & mutabilia, ex eo, quod sunt, in aliud sic commisceri in vnum quintū quatuor elementa, & animas plures in vnam rotam, forte vegetalem, sensualem, motiuā, in nobis concedere intellectuali, & in eius actū redigi, vel forte ex illis omnibus harmoniam vitalē in corpore resultare, vel forte animas in patria conspirare in vnam ideam omnium animarum, diuinitas verò velut à cunctis exempla non coit in vnū. Tertiū, cū anima præsertim è suo statu iam lapsa, & quia diuinitas velut longè diuersa non cadit in misturam: & quoniā immutabilis, non cōmutatur in aliud cōmune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis exiguis suscitari in anima species diuinas: esto: sed hæ non traducerentur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc denique, vbi dicitur animā cum diuinitate in vnum tertium congregi, æquatur anima deo, & cōceditur, deū ibi ita mutari accipereq; ab anima, sicut mutari animam, &

f aliq

aliquid à deo suscipere : quod est absurdū,
præsertim quia hinc admittitur , quòd dij
elementorum instar coibunt in effectibus
suis in vnam formā tēporaliter factam, &
ex sempiternis , & in re temporali conti-
nebuntur. Quando dicitur ex anima, &
deo , vel ex diis inuicē vnum aliquid fieri
temporale, quærimus vtrum præter con-
gredientia resultet aliquid nec ne , si non
resultat, tunc non fiet vera vnio, neq; vere
vnum: sicut neq; in artificio sola arte pen-
dente, si resultat res, sempiternæ è suo sta-
tu cadent , vt fiat aliquid temporale , nisi
enim mutentur , tertiu nō resultat. omni-
no verò absurdum est , hoc ipsum , quod
generatione quadam fit temporali , po-
nere sempiternum. neque tamen decet po-
nere temporale , ne sempiterna seruiant
temporali : nec decet ponere, hoc esse so-
lubile, vtrinque factum ex sempiternis. &
tamen per nouam generationem videtur
esse solubile. Illa igitur opinio est absur-
da. Porphyrius ait, animam quandoque
generare potestatem, essentiamq; dæmo-
niacam imaginantem futura , per motio-
nes eiusmodi. Generare inquam, dum cō-
ducit in vnum materias quasdam habētes
in se vires eiusmodi , præcipuè verò ma-
terias acceptas ex animantibus. Iambli-
chus

chus negat generari demones, & corrupti. Negat enim ab anima ex viribus corporeis generari demones, corporibus, animaq; superiores. Negat & actiones animæ particularis, clausæque in corpore procedere in essentias, in se extra animam subsistentes. Negat vires corporū, materiæ prorsus addictas, solui ab eis ad demones generandos. Præterea quærit, quænam sit potestas, quæ vires materiales à materiis soluit. rursumq; constat in vñ ad dæmonem generandū, vbi videtur potestas hæc esse dæmonica, atq; ita existere, dæmon etiam antè quàm generetur. Non potest ex rebus carētibus anima, vaticinioq; generari anima, præsertim fatidica. Nequit ex deteriori præstantius procreari. Nequit essentia vlla, substantiaq; constitui, ex motionibus animæ, viribusq; corporeis, quæ nec substantiæ sunt, neque essentia. Item, nullum eorum, quæ per generationem seminantur, maius aliquid habet, quàm quod ei traditur à causa principaliter generante. Cùm ergo, nec corpus, nec anima per se habeat vaticiniū, non potest anima ex suis motibus, atque corporibus vaticinantem dæmonem procreare. Diceret forsan aliquis, non generari à nobis demones, sed eos animantibus ordine præfide,

dere. Itaque quando materiæ ex animalibus huic dæmoni commendatis, opportune adhibentur huc, dæmonē quasi compatientem ad talia ferri. Iamblichus ait, dæmones, qui vsque adeo compatiantur, vera vaticinari non posse. Verum nanque vaticinium non esse naturæ passibilis, & aliquo corpore, loco, tempore clausæ, sed ab his omnibus absolutæ, vt queat quocunque in loco vel tempore facta, pariter, simpliciterq; prospicere.

De Somnijs diuinis, & humanis.

POrphyrius ait, præsagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait, solū extrinsecus aduenire: quia sæpe studemus, agimusque nonnulla ad hoc præsagiū aucupandum, neq; tamen datur, & sæpe id non quærentibus datur. Quod si somnialis effectus esset ex nostra natura, arbitrioq; humano, nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorum arbitrio, scilicet quando, & quomodo volunt benignitate quadam demonstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, vaticinij causam, esse quādam animi passionem. Iamblichus negat, dicens passionem esse suapte natura instabilem,

bilem, inordinatamq; atq; perturbatam. Vaticinium verò esse debere stabile prorsus, & ordinatum: ideoq; non posse in passione versari. Item quando anima prudens est, & constans, agitq; secundum vires eius præstatiores, scilicet intellectuales, rationalesq;, futura non prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur, quando patitur secundum inordinatos motus, atq; perturbatos? Item passio nihil habet proprium ad entium, veritatisq; contemplationem, sed affert impedimentum. Præterea si res ipsæ in mundo essent passionibus constitutæ, passio similitudine quadã has attingeret. Cum verò rationibus, speciebusq; constitutæ sint, & agantur, certè alia quædam prænotio est ab omnib' passionibus aliena. rursus, passio præsentia tantum sentit. Cum igitur vaticinium futurum etiam assequatur, non versatur in passione. Porphyrius ait, vaticinium esse passionem quandã phantasiæ subortam, vel ex cogitationibus nostris, vel instinctu corporalis in nobis naturæ, vel similiter incidẽtem, ut & phreneticis cõtingit vaticinari. Ad hoc autem adhibet signa, quòd in statu vaticinij agit quidem imago, visio vehementer, sensus autem interim occupantur, & cohibentur. Item, quòd suffu-

f 3 migat

migrationes adhibentur diuinaturo, videlicet ad phantasiā afficiendam. Item inuocationes, ad eandem affectionem incitandam. Item quòd non omnes, sed iuuenes, simplicesq; ad hoc idonei sunt.

Iamblichus ait, occupationem sensuum esse signum, quòd phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo congruitatem, non ad afficiendam spectantis animam. Inuocationes non excitare, vel cogitationes, vel corporeas passiones in nobis. Nam nobis incognitæ sunt, soli deo, qui inuocatur, cognitæ: solos simplices esse expositos diuino spiritui extrinsecus venienti. Quod Porphyrius ait, vaticinium esse passionem phantasiæ talem, qualis accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abutitur diuino vaticinij munere, dum alienationē diuinitus factam in melius cōparat alienationi à morbis, ebrietas, rabie in deterius accidēti alienatio animi ex passionibus nostris accidens, infra humanū statum deiicit animū, sed à Deo facta, attollit hominem super hominem, deoq; coniungit. Illa reddit instabilem, & in materiā prorsus immergit: hæc constantem, ordinisq; cōpotem, & à materia soluit. Nullo modo dicēdum, afflationem
diuin

diuinā habere aliquid simile cum alienatione facta ab humorib⁹, ebrietate, rabie. nam hæc à deo supra quàm cogitari possit, distantia sunt. tantundem ergo distat infania eiusmodi ab inspiratione diuina: nihil igitur habent simile, vel commune. Alienatio à causis facta corporeis, est animi deprauatio ex debilitate contingens. Facta verò diuinitus est salus animæ contingens ex plenitudine potestatis. In illa quidem, dum animo suas operationes aggreditur, eas edit peruersas, atq; turbulenter: in hac autem, dum secundum propriam vitam, intelligentiamq; vacat, superiori se exponit vtendam. Denique, quanto distant diuina ab infimis naturalibus, tanto illorum actiones, effectusq; ab effectibus naturalium. Alienatio itaque inducta diuinitus nihil habet simile cum ea, quæ sit humanitus. Cum igitur illam cogitas, separa prorsus ab illa omnes huius defect⁹, accidentia omnia. Quinetiam quando sobrietatem, vigilantiamque sacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum sobrietate hominum comparare. Et vtrobi- que ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue, quicquid vlllo modo simile est imaginationibus vllis, quas humores, similesq; causæ suscitant. Item

f 4   ambig

ambiguum hominis statū inter sobrium
animum, alienatumq; mediū, ne similem
putes statui animi sacri, vno intuitu spe-
ctantis deum, nec certissimos intuitus di-
uinorum similes esse credas, imaginatio-
nibus arte venefica suscitatis. Nā quæ fa-
scinati imaginamur, præter imaginamen-
ta nullam habent actionis, & essentia ve-
ritatem. Eiusmodi nanq; magicæ finis est,
non facere simpliciter aliquid, sed vsq; ad
apparendum imaginamenta porrigere.
Non est putādum diuinū vatem incidere
in veritatem casu, sicut insani solent ali-
quando: nec etiam passione quadam natu-
rali, sicut & animalia solent pati sæpe à
partibus, viribusq; quibusdā mundi futu-
rum aliquid inchoantibus, & iam in aëre
quodammodo facientibus prius quàm in
terra. Atq; ita patiēdo nonnūquam futu-
ras persentiunt terræ concussiones, atque
procellas, præsertim animalia, quæ vel fa-
cile patiuntur, vel acutè persentiunt. Præ-
notio enim vel casu vel eiusmodi passio-
ne proueniens, rara fit, inordinata, non
continuata, prorsus obscura. Vaticinium
verò diuinum vniuersi ordinem cōtinua-
ta, & firma, connexaq; conspicit ratione.
Siqua nobis innata sit facultas ad futurum
percipiendū, nō est propterea vaticinium:
hæc

hæc enim nec semper, sed aliquando veridica est, nec in omnibus, sed quibusdam. vaticinium verò & semper, & in omnibus est veridicū. Item prænotio arte facta ex signis aucupatur futurum nō omnino fidelibus, quia nō semper sibi coniunctum habent euentum, sed diuina prouidentia factum effectus à causis conspiciunt, intuitu firmo, præsentiq; & prorsus continuato, connectēs omnia mutabilia, temporaliaq; & inter se distantia, futura anticipans, vt præsentia. Dicit aliquis, posse prænuntiari futurum, ex quatuor donis simul iunctis, scilicet ex certa hominis natura, & ex arte huic adhibita, & ex cōmuni rerum inter se cōpassione tanquā animalis eiusdem partium, atq; ex ea corporum dispositione, qua alia aliis indicia subministrēt: sed re vera quando his concurrentibus indicia manifestè percipiuntur, habet & hæc perceptio aliquid simile vaticinio, & vniuersum vestigia vaticinij habet vbiq; sed non vbiq; clara. Tametsi sicut imago ipsius boni in omnibus deum præfert, sic in cunctis est vestigium aliquod vaticinij. Neq; tamen vaticinij species vna diuina, immista, definienda est per simulacra eius in generationem demissa, & multò minùs per imaginamenta delirantium

f   §   tium

tium. hæc enim omnia fallacia sunt. Vati-
 cinium ipsum definiendum est, per vnam
 rationem, ordinemq; vnũ, & vnã speciem
 diuinã, vnamq; intelligibilem, & immuta-
 bilem veritatem. contrà verò omnis per-
 ceptio mutabilis inde segreganda, velut
 indefinita, & deis, diuinisq; nullo modo
 conueniens: quando fit à nobis aliquod
 opus nobis naturale, certè ad hoc sunt ab
 initio tributa semina, & præparamenta ab
 ipsa natura, quæ est operis eiusmodi cau-
 sa. Nulla ergo sunt data præparamenta.
 seminaq; à natura vel communi, vel hu-
 mana ad vaticinium illud, quod est supra
 naturam, consuetudinemq; humanam. na-
 tura enim & intelligentia caret, nec est
 præcipuus autor eorum, quæ fiunt, præfer-
 tim quatenus in nobis est natura, sed vati-
 cinium plus quàm intellectuale est, & cau-
 sas attingit euēctuum, & vno, subitoq; in-
 tuitu cōplectitur ordinem vniuersi opus
 eiusmodi: dei proprium est agentis hoc in
 nobis, nobis tunc à propria actione vacan-
 tibus. Præfagium, si quod nobis incidit,
 instinctu nature, vel arte peragitur: potest
 vtiq; in nostra natura præparationē, apti-
 tudinemq; habere: sed hoc præfagiũ val-
 de angustum est, & obscurum, & magis
 minúsve suscipit: vaticiniũ verò diuinum
 amplif

amplissimum est, & certum, & vnum, stabilemque; id est summum ubique gradum possidet, ideo nequit fuisse nobis inditum à natura. Porphyrius coniectabat affectionem quandam nostræ naturæ vel corporalem, vel animalem ad vaticinium conferre præcipue, ex eo quod qui aduocabant in hominem vaticinium, gestabant lapillos quosdam, atque herbas, ligabantque; nodos sacros, iterumque; ligata soluebant. mutabant quoque proposita in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebant. Sed Iamblichus observationes, effectusque; eiusmodi retorquet in coniecturam, quod inspiratio vaticinij forinsecus, desuperque; proueniat. talia enim certis numinibus consentanea, cum adhibentur nobis, ad eorum inspirationem suscipiendam, nos accomodant. Porphyrius ait, non esse contemnendam artem, quæ ex certis vaporibus ad ignem sub opportunis stellarum influxibus facit deorum idola in aëre protinus apparentia similia quodammodo diis, & habentia similem aliquam efficaciam. Iamblichus ait, hæc idola parui pendii à sacerdotibus, qui veras deorum species perviderunt: neque; posse excellens aliquod bonum reperiri in eo, quod pullulat ex materia, formisque; in ea, formarumque; eiusmodi virib

viribus, & arte simul humana. Nam quod fit ab homine, est deteri⁹ homine: & quod fit ita, ut idolum, est adumbratio quædam apparēs potius quàm existens, ac dum fit, protinus euanescens: neq; fit arte opificia, quæ veras essentias fabricat, sed imitatoria potius, quæ essentiarum reddit imagines. Profectò deus mundi opifex non per cœlestes motus, non per particularem materiam, nō per potentias ita diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis, voluptatibusq; & immaterialibus speciebus, ac per animam sempiternam supermundanam, simulatq; mundanā mūdōs efficit. Factor quidē eiusmodi idolorū dicitur per stellas efficere, nō tamē eo modo per ipsas efficit stellas, quo fortē videtur. cū enim innumeræ sint in diis cœlestibus vires. omnium infima est potentia naturalis. In ipsa potentia deorum cœlestium naturali sunt rationes, tum seminales, id est formarum generatiuæ, tum aliæ quædā immobiles seminalibus præcedētes ibidē, id est coordinatiuæ formarum: vtrarunq; igitur rationum autoritas generationem vniuersam præcedit. Post eas sunt in corporibus cœlestibus qualitates, vires, motus, atque ex eis defluxus dominantes sub rationibus toti rerum mūdānarum exordinationi:

nationi: infima verò potestas cœlestium, quas dixi, viriū generationē terrenorum ducit. Multæ artes, vt medicina, gymnastica, agricultura, quęcunq; videlicet in operatione sua communicant, cum operatione naturæ vtuntur qualitatibus, viribusq; per defluxus cœlestes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus ipse trahit à cœlestibus defluxibus portionē aliquam genitalem, quamuis exiguam, atq; debilē. Non enim vtitur ipsis cœlorum motibus, aut viribus ipsis, quæ illis insunt, aut viribus, quæ naturaliter fundantur circa cœlestes motus: nec potest eas attingere, sed occupatur circa vires quasdā, quæ ab illorum natura ad vltimum defluerunt, prolapsæ ad infimum mundi locum. Vtitur quidem is arte quadam, sed non pia, atque deifica. hæ quidem infimæ cœlestium vires conspirantes, circa materiā quandam particulare, possunt eam transmutare, trāsfigurare, trāsformare alias aliter. Iā verò, & trāspositionem ab aliis in alia suscipiunt potētiarum earum, quæ particularibus insunt. Quando aliquis eiusmodi fabricat idola ex multis materiis, & sub cœlestibus influxibus, tunc varietas illinc quidem cœlestium actionum, hinc verò potētiarum materialium cōgregata, facit quidem aliquid.

quid, sed actio hæc longè degenerat, non solum ab opificio diuino, sed etiam ab effectione naturali. Natura enim & vno simul tenore, & actione simplici proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica, est artificiosa comminatio circa defluxum cœlestium vltimum, & circa illa, quæ ad postremum à cœlesti natura mouentur, atq; recedunt. Homo, cum sit melior, & ex melioribus procreatus, non debet idolis fabricandis incumbere, quæ non sunt animata, sed ostentamento quodam vitæ sunt inflata. nec intima, verâque, sed externa, fictâque harmonia continentur, prorsus ad breue mansura, nec habent verum aliquid, & legitimum, cum sint arte solum humana cōficta. solum verò, quod simplex, & vniforme est actionis, vel compositionis in eis præualet. Ideoq; valde deficient, quoniam ex qualitatibus longè diuersis, contrariisq; congesta sunt, neque potentiam aliquam perfectam habent, quoniã eiusmodi defluxuum multitudo è multis captatur, & in aduentitium aliquid commiscetur exile penitus, & infirmum: nec stabilitatem yllam habent hæc idola, imò velocius quàm quæ apparent in speculis, euanescent. Quando enim admouetur suffumigatio vaporibus exhalantibus, protinus

protinus componuntur: at cum per totum
aërem fumus, vaporq; se fundit, subito dis-
soluuntur. Prodigiorum eiusmodi fabrica
idolaris est omnino contemplatore veri-
tatis indigna. qui enim hæc machinatur,
siue eorum vilitatem agnoscens, delecta-
tur tamen, similis illis euadit, siue colat, vt
deos, peccati reus est factu, dictuq; nefan-
di: nec lux vlla in animam diuina subruti-
lat, circa tenebrosa idolorum phantasma-
ta occupatam. Porphyrius ait, idolorum
factores in fabrica obseruare cœlestium
cursum, dicentes, quo potissimum cœle-
stium currente, & eū quo, vel quibus con-
currente vaticinia vera proueniēt, aut fal-
sa: item quæ ibi fiunt, vtrum significatiua
sint, effectiuaue vel contra significationis
efficacię vacua. Quamuis ex materiis ele-
ctis idola construant obseruatione syde-
rum, nihil tamen hæc inde habent in se
diuinum. nam materiæ, quæ hic mouen-
tur cœlitus, in generatione sunt postre-
mæ, atque ad vltimos. è cœlo defluxus
compatiuntur. Quæ enim tam facile per-
mutentur eiusmodi phantasmata, vt ad
minimum nutum vel inertia sint, vel
contrà scilicet fatidica, siue significati-
ua, siue effectiua, certè passio tam faci-
lis, & mutabilitas adeo velox declarat, ea
diui

diuinæ potentia nihil habere. Non sunt in materiis ullæ potētiæ, quæ sint elementa dæmonum: neque hi possunt ex particularibus corporibus generari, imò ab eis hæc generantur, atque custodiuntur. Neq; potest homo suis machinis formas ipsas dæmonum procreare, imò nos secundum corpus à dæmonibus formati sumus. Non est putandum ex elementorum coitu confluere aliquam multitudinem, siue compositionem in se propriam dæmonibus vim habentem. Nam ipse dæmon simpliciter, vniformiterq; , & in se consistens, in vnū diuersa congregat elementa, atque ex eis composita generat, & quicquid inest perseueratiæ, ipse largitur: neque decet idola dæmones appellare. Nam & aliud est idolorum autor, aliud dæmon magnus dux dæmonum: ipsaq; substantia dæmonum diuersa est à phantasmatis idolorum. quibus & tu Porphyri cōfiteris, neq; deum, neq; dæmonem aliquem deorsum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica, cū dei, dæmonisq; sit expers, neque vaticinium, neq; sacrum opus aliquod affert.

*Chaldeorum mysteria de Sacerdotio, Deo,
Dæmonibus bonis, & malis.*

Porp

Porphyrus commemorat opinionem dicentium omnia vaticinia nobis à dæmonibus malis infundi, quorum natura sit subdola, omniformisq; , atq; versatilis, qui deos, & sublimes dæmones, & animas defunctorum simulent, & hac fallacia nobis occurrentes præfagia præbeāt. Horum opinionem Porphyrius, etsi non probat, commemorat tamē de hac quoq; Ægyptium consulens. Iamblichus hoc quoq; damnat inter sacra commemorare profana, atq; subinde narrat mysteria, quæ audiuit Ægyptius à prophetis Chaldæorum talia. Dij vera bona dant bonis per sacrificia expiatis, quibuscum & versantur, suoq; commercio prauitatem, passionemq; ab eis lōgè propulsant, suoq; splendore tenebrosos inde spiritus arcent. Mali enim spiritus intrāte deorum lumine, velat sole tanquam tenebræ subterfugiunt, neq; turbare vltius pium sacrificatorem possunt, omni prauitate, & peruersitate, passioneq; liberum. Qui verò perniciosi sunt, & interim contra ritus, ordinemq; sacrorum sacra insolēter inuadunt, hi sanè propter actionis infirmitatem, potentiaq; defectum deos assequi nequeunt. Sed propter inquinamenta quædam, tum à diis arcentur, tum dæmonibus malis

§ accom

accommodantur, quorū flatu prorsus im-
plentur pessimo, pessimiq; illinc euadunt
profani scilicet, atque dissoluti pariter &
iniqui, desyderio dissimili diis, atque in
omnibus simillimi demonibus improbis,
quibus cum versantur assidue. Hi igitur
passionibus, & prauitate pleni, per ipsam
cognitionē malos ad se trahunt spiritus,
quibus mox occupati, ad omnem iniqui-
tatem inde iterū incitantur, vbi alter alte-
rū ad hoc ipsum vicissim adiuuat, & cor-
roborat. sicut circulus aliquis principium
cum fine coaptās, reddēsq; æqualē eodem
pacto vicissitudinem. hucusque Chaldæi.
Quando profani contra ritus tractant sa-
cra, frustratur euentus. nam & pro diis
aliis aliq; celebrantur, & pro bonis spiriti-
bus insinuantur mali. horum ergo errata
non debēt, vbi de legitimis sacris agitur,
commemorari, neq; quæ accidūt illis pro
lege putari. sicut sacrilegium diuino cul-
tui contrarium est, ita malis dæmonibus
intemperantiæ autoribus, fallacibusq; oc-
cupati contrarij sunt legitimis sacerdoti-
bus, à quibus procul abest spiritus omnis
iniquus, & prauitas, atq; passio: adest verò
bonorum præsencia numinum, atque de-
super ab igne diuino veritate replentur.
His ergo mali spiritus impedimenti nihil
affer

afferunt ad animæ bona. nec inde suggeritur superbiæ fumus, vel adulatio mollis, neque subfumigatione falluntur, neq; villa turbantur. Sed hæc omnia mala, tunc boni præsentia numinis, velut fulguris ictu percussa disperduntur statim, & evanescent. Talibus ergo veridicum prouenit vaticinium, cum quo nulla ex parte aliud est conferendum, cui ritè studendum est, ea, qua diximus, sanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur & in vaticinando veritas inconcussa, & in anima virtus penitus absoluta, quibus sanè duobus sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem. quod tanquam finis omni præfagio, sacrificioq; debet esse propositum. Temere nimium ô Porphyri, vbi de diuino agitur vaticinio, opinionem eorum commemorandam existimasti, qui omne præfagium arbitrantur à malo dæmone tribui. hi nanq; in tenebris ab initio, semperq; versati, nec verum à falso discernere possunt, neque principia, quibus hæc adueniunt, intelligere.

*Inuocationes, & imperia hominum
aduersus spiritus.*

Porphyrius dubitat, quare spiritus
tum suppliciter inuocamus tanquam

§ 2 nob

nobis superiores, tum quasi cogimus imperando tanquam inferiores. Iamblichus ita distinguit: Dij quidem, & omnes nostra natura superiores plenitudine bonitatis, & voluntate bonorum, & benignitate quadam dignis animis conuenientia tribuunt: deligunt religiosos tanquam genituras suas, & alumnos, atq; discipulos, & laborantium misereantur. Sunt præterea media quædã genera numinũ, qui ephori, præfidesq; sunt discretionis, atq; iudicij. consulunt, quæ facere deceat, que declinare. ad iusta quidem adiuuant, reuocant ab iniustis: & sæpe in homines iniquos iniurias, quas inferre conatur, iustè retorquent, vt quæ agere moliebantur, patiantur ipsi. Est rursum aliud genus spirituum nobis circumstantium indiscretum, & inconsideratũ, quod vnã numero potentiam est sortitum, propter ipsam à singulis vniuersi partibus distributionẽ. vnde vnum vni tantũ operi est addictum. Sicut enim gladius solũ diuidit, nec aliud afficit, sic spirituum in mundo distributorum propter ipsam partibilem naturæ necessitatem, hic quidem solũ diuidit, ille verò solum colligit, quæ fiunt atq; generantur. quidam igitur occulti spiritus, alius aliam sortiti potentiam, illud tantum singuli, ad
quod

quod ordinati sunt, peragunt. Siquis igitur accipiens illa, quæ ordine distributo ad totum conferunt, deflexerit aliorsum, & aliquid quasi præuaricando transegerit, hoc ipsum, quod fit, sequitur, nec ipsius malè vtētis est damnum. sed redeamus ad quæstionem. Vt ad quæstionem respondeam, iussa, & imperia violenta diriguntur ad spiritus, nec vtentes propria ratione, nec iudicij, discretionisq; principium possidentes. Cùm enim cogitatio nostra habeat ratiocinandi naturam, atq; discernendi, qua res conditione se habent, multas quoq; in se vitæ potentias complectatur, spiritibus imperare solet, non vtentibus ratione, & ad vnam duntaxat actionem determinatis. Inuocat eos igitur tanquam superiores, quoniam ab vniuerso mundo nos continēte, quæ ad tota conferunt, trahere conatur circa quædam, quæ in particularibus, diuiduisq; continentur. Imperat rursum tanquā inferioribus, quia natura nostra intellectualis præstantior est, quàm intellectu carens, etsi illa latiorē in mundo habeat actionē. Item duplex est in sacerdote figura, siue prætexta, vna quidem humana, altera verò diuina, quam ex sacramentis induit, in quibus latet diuina potestas, sursum ad diuinitatem

animū eleuans, deoq; coniungens: ideoq;
figuram diuinam adhibens animo, quam
indutus potest sub prætextu dei, tanquam
superior eiusmodi spiritibus imperare. ta-
met si tanquam homo rogare solet inuo-
cans eos eatenus superiores, quatenus ab
vniuerso inuocat potestates. Sed ita verius
soluimus quæstionem, Communio quæ-
dam consentientis beneuolentię, & com-
plexio indissolubilis vnitatis omnem sa-
crorum expeditionē continet, vt hæc effe-
ctio sit diuina, & excedens omnem expe-
ditionis humanæ modum; ideoq; hunc
omnē illinc auferre debemus. Non igitur
sacerdos numerum accersit, velut absens:
nec mandat aliquid segregato perficien-
dum, quod homines inter se solent: imo
vna quædam, eademq; cōmuniter diuini
ignis actio spōte sua per se prompta, præ-
sensq; ex se agens refulget, agitq;. eodem
modo per omnia simul, tum quæ deinceps
inde tradunt aliis, tum quæ possunt
accipere inde nō nihil. Diuina igitur ope-
ra, quæ in sacris explētur, non per contra-
rietatē huius ad illud, vt generabilia: non
per differētiam vocantis, mouentisue ad-
uocatur, atq; motum trāfiguntur, sicut hu-
mana solent, sed identitate, vnione, cōsen-
sione, id totum expletur: & sublata discre-
pantia,

pantia, hoc ipsum quod agit, & cuius virtute agitur, est cōmune vbiq; aliquid, atq; simplex. Porphyrius quærit, cur nam superi sæpe iubeāt suos cultores esse iustos: aliquādo tamen obsecrari inferre iniuriā, inferant. Respōdet Iamblichus, non inferre iniurias, sed iusta supplicia. ac si fortè iniusta, nō esse deos, sed dæmōnes improbos. Dij non partem quandam huius vitæ tantū, sed totam: nec hanc solam, sed vniuersam ab æuo in æuum conspiciunt animæ vitam, atq; ita pro meritis in antecedente vita contractis, sæpe puniunt in sequenti, siue rogati punire, siue non rogati. Interea nos, qui nihil videmus vltra præsens, opinamur aduersa nonnunquam nobis contingere præter meritū, dum tamen sæpe in hac vita patimur, quæ in alia iam intulimus, & quæ nunc facimus, aliquādo patiemur. Præterea multa nos latent hominum peccata, quæ deos minime latent. Item nos iustitiā definimus, vt suū quisq; officiū faciat, secundum præsentis patriæ leges. Dij verò definiūt eam latius admodum spectantes, videlicet ad totum ordinem vniuersi, atq; spectātes eam præcipuè rationem, qua animæ diis conducāt, iudicium inde peragūt. Tantaq; diuersitas est inter iudicium diuinum de ipso iure, atq;

nostrum, ut ad illud attingere non possimus. Iam verò & ipsi dii, quid iustum sit, aliter perpendunt ad vnam spectantes animam, aliter ad totā animarum cognationem. Si enim eiusdem naturæ communio existens inter animas, tum in corpore viuentes, tum extra corpus positas, completionem quandam eandem, atq; communem cunctis efficit ad totā mundi vitam, ordinemq; mundanū, necessarium est expeditionē iudicij à totis exigere, scilicet ab ordine vniuersali, & à necessitudine animarū inter se requireretur: præsertim vbi scelerū magnitudo ab vna anima commissorum excedit supplicium, cōsequens ex peccatis. Dij ergo nunquam obsecrati inferūt supplicia, nisi iusta. Cū enim secundum essentiam bonum habeant, mali, iniusti q; causa esse non possunt. Verum si quis forte cōuicerit ex imprecationibus ad superos factis, aduersa quædam aliquibus iniuste cōtingere, alias quasdam præter deos, bonaq; numina causas inquirere compellemur: quas si fortè non inuenerimus, non tamen ob hoc suspicari aliquid debemus de diis indignum diuina natura, ea q; sciētia certa, quæ de bonitate deorum nostris intelligentiis est innata, in qua proculdubio Græci omnes, barbari q; consen

consentiunt. Proinde cum malorum species diversæ sint, atque dissidentes, non in unam, sed in diversas referendæ sunt causas. Si verum est, quod de idolis dicebamus, improbisque dæmonibus, hinc sanè exoritur multiplex origo malorum. Simulant enim deorum præsentiam, dæmonumque bonorum: ideoque cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi videantur boni, sicut & dij. quoniam verò natura sunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur, & fallunt, & turpia consulunt, atque peragunt. Dij verò, bonique dæmones, neque fallunt unquam, neque conferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonum sibi met inconspicua, instabilis, secumque dissidens, aliàs alia suadens. superiorum verò natura, sibi constat assidue, eundemque servat semper in actione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt virtute vacuæ, sed quanto maiores, pulchriores, perfectiores sunt, quam nostra corpora, tanto vires, actionesque maiores habent. Igitur unaquæque earum vires scorsum differetes habet, & actiones diversas edit. Item habitudine quadam inuicem multò plura conficere possunt. Quinetiam à totis mundi

partibus descendit in particulas quædam actio multiformis : descenditq; facillimè, propter potentiârû similitudinem quatenus videlicet sequentes gradatim potentia antecedentibus correspondent : præsertim vbi patiens insuper ad agens accommodatur. Corporis ergo necessitatibus cōtingunt ex totis in particulas quasdam mala, & perniciofa quædā totis quidem salutaria, & harmonia vniuersi consona, quamuis interea noxia partibus, vel quia totorum actiones sustinere nō possunt, vel propter commistionem inferius accedentem, imbecillitatemq; infimis naturalem, vel quia partes, partibus cōmensuratae non sunt. Proinde præter ipsum mundi corpus multa potest ipsa mundi natura. Nam & similibum concordia, & discordia dissimilium non pauca facit. quinetiam multorum coitus in vnum totius animal, & potentia vigētes in mundo quocunq; sint, & quales aliud quidem in totis, aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad vltimum distributam, atque diuisam. Amicitia totius, & amor, atque contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt, in particulis passionēs. Item quæ in intellectu diuino species sunt, rationesq; puræ, in vniuersi
natura

natura materialē quandā participant indi-
gentiā: in singulis tandem informitatē: &
quæ in totis sunt vnita, in particularibus
dissident. Corrūpuntur insuper particulæ
quædā, vt tota secundum naturam consti-
tuta seruētur, conterūtur & partes quædā,
atq; premuntur, totis interea sic inde na-
scentibus passionis expertibus. Quando
veneficus aliquis imprecationibus suis
deducit desuper in quempiā calamitatem,
vtendo videlicet ad hoc naturalibus qui-
busdā, corporeisq; potentiis: vniuersi tra-
ditio quidē actionis eiusmodi venit desu-
per absq; electione, atq; prauitate: tamen
interim maleficus hac ipsa vtēs, traditio-
nem deflectit ad cōtraria prorsus, atq; ma-
la: & ipsa quidem traditio, actioq; supernè
descendēs compassione quadam propter
similitudinem sub contrariorum passioni-
bus commouetur. Maleficus autē electio-
ne trahit præter iustum, quod traditum
est ad mala. iam verò ipsa traditio secun-
dum vnā harmoniam mundi cōficit, vt
quæ distātissima sunt, tamen cooperentur.
si quis interim id deprehendēs ducere mo-
litur iniquè partes fortēsue, quasdā totius
in partes alias, ita lædens eiusmodi damni
non est causa vniuersum, sed abusus hu-
manus transgrediens ordinē vniuersi, le-
gitima

gitimaq; peruertens. Non igitur dij mala nobis inferunt, sed naturæ corporaq; diuinitus dependentia. Atqui & hæc non vt malos, sed vt bonos defluxus, mūdóq; salutare ad ima demittunt, qui verò suscipiūt propria mistione, peruersitateq; transformant adeò, vt aliter quidem data recipiatur conditione contraria. Post hæc interrogas, cur natura superi non exaudiant inuocantem, nisi castum? ipsi verò interim obsecrati illicitos concubitus adiuuent: neq; pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quādo causis occultis incitamus ad coitum non legitimū scilicet, apud leges humanas forte legitimū, hoc est apud mūdanas leges, quando videlicet inde nascitur hominibus necessarius. Iam verò instinctus ad venerē in mūdo quidē ad amicitia tendit, & harmoniā. in partibus autē fit vehementior, propterea quòd hæ ob complexionē suam facilē nimium, & mutuò, & toti compariantur: denique quod cœlitus descendit ad bonū, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est vnum animal, in quo partes, quāuis loco distantes, tamē propter naturam vnā inuicem ad se feruntur. Atqui vis ipsa conciliatrix mūdi, & causa communis omniū mistionis, trahit quidem partes ad se inuicem
suapte

suapte natura, potest eiusmodi tractus &
 appetitus arte quadam præter ordinẽ au-
 geri. Vis quidẽ ipsa concilians infusa cun-
 ctis bona est, & causa ubiq; implexionis,
 communis, harmoniæ, amoris mutui,
 unionisq; mundanæ, quæ sunt, fiuntq; im-
 perio continētis: in partibus autẽ propter
 earum distantiam, & inuicem, & à totis,
 atq; ob naturã debilem & egenam, com-
 pactione mutuum congressum conficit,
 unde acrior appetitus plurimus est inge-
 nitus. Ars itaque deprehendens hanc vim
 coaguli passim in natura dispersam, con-
 trahit eam vndiq; , colligitq; simul, deri-
 uatq; in vnum. Atq; ita appetitum neces-
 sariæ unionis naturaliter moderatũ, red-
 dit suis machinis effrænaturũ, dum & mate-
 riam admouet genituræ præcipuè confe-
 rentem, & vires vndique naturales inter
 se differentes, cõmiscet in vnum: quarum
 commistione pro arbitrio regit, & confi-
 cit congressus ad geniturã. Proinde, cùm
 sint in herbis, atq; lapidibus vires, & dis-
 solutiua, & rursus congregatiua, sintq;
 multò maiores in rebus, naturisq; maio-
 ribus, potest vtiq; ad coitum nixus inten-
 di eiusmodi rebus adhibitis, atque ab his
 ipsis sine artis opera amor accendi, tra-
 ctusq; fieri. Cõpertũ habemus dæmones
 impro.

improbos, in generatione, rebusq; terrenis, humanisque posse quamplurimum. Ideoq; nihil mirū videri debet, ardorē ad illicitū coitū in nobis frequēter ab eis accēdi. possunt & ad idē cōferre vires quādam animæ, tum in hoc corpore viuentis, habentisq; vim mirabilē attrahendi, tum etiam hinc absolutæ, sed adhuc in spiritu turbido, humidoq; inuolutæ, & hoc circa loca generationis adhuc oberrātis, ideoq; talia committentis. Nemo itaq; vel deos, vel demones eorū pedissequos amoris, & coitus non legitimi causas esse dicat, sed vel naturales instinctus apud nos deprauatos, vel veneficā insuper artē, vel malos dæmones, vel animas nondum puras.

De Sacrificijs vnde vim habeant, & quid conferant.

QUeritur qua ratione sacrificia & superis cōueniant, & hominibus cōferant, & in mundo quid agant. Porphyrius ait, non solū Prophetas, sed hypophetas, id est omnes sacerdotes, qui vaticinium tradunt ab aliis acceptum, debere animalibus abstinere, ne dii vaporibus illinc exhalantibus contaminentur. huic verò sententiæ contrarium est commune dictum, deos videlicet animalium nidoribus maxime

mè demulceri velut esca, capi que. Iamblichus vtrunq; dānat, scilicet deos nidoribus carniū vel infici, vel irretiri, atque inescari. Anima mundi, cœlestesque ex eo, quod corporibus suis adsint, neq; passionē inde suscipiunt, neq; ab intelligentiis distrahūtur: animæ verò particulares patiuntur vtrinq; aberraret verò nimium, qui defectus similes animabus superioribus attribueret. non enim est vniuersaliū, atq; particulariū, vel principiorū, atq; effectuiū æqua conditio. Vesci quidem corporibus quondam coniunctis animæ onus procul dubio, inquinamentumq; nobis infert, & procliuitatem animæ, per quam voluptatibus lique scat, atq; succubat, multosque alios in anima morbos procreat, sed vapor exhalans ab animalibus, & suffumigatio sacra ritè peracta diis, mūdānisque & vniuersalibus causis nihil officit. Non enim ipsa cōtinet, ordinatq; superos ad se ipsam, sed cōtinetur ab eis, atq; ad vniuersum coordinatur pariter, atq; deos: ideoq; ita potest illorū imperio superis coaptari, harmoniceq; congruere. abstinent igitur animalibus religiosi: non tamen quia dii vaporibus animalium fœdari possint. potestas nanq; deorum, prius quā materiale aliquid eam attingat, ipsa quoque
fine

sine tactu discutit, nec solū hæc absq; propinquitate sua corporalia, prius quā sibi propinquent disperdit, & delet, sed nec ipsa cœlestia corpora materiale aliquid elementū in se suscipiūt, nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt proprium, quinetiam vapores terrenorū vix ad quinque stadia progressi refluunt, nec immateriale, volubileq; corpus inficiunt, aut alunt. Quod nullam in se potentiam ad mutationem habet, nec in se, neq; sibi contrariū habet quicquam, neq; fertur à medio vel ad medium, sed vel quiescere debet, vel reuolui. corpora igitur infra Lunam, cū sint ex discrepātibus potentiis, motibusq; composita, & transmutabilia fiat, omnino & sursum, deorsū ve ferantur, nihil habent commune cum cœlo, nec naturam, nec potestātē, nec actionem: nec ergo vapor ex eis, nec aliud attingit cœlum ab eis omnino secretum, & meritō ingenita permutationē ex generabilibus nullam capiunt. Nunquid ergo natura deorum à vaporibus eiusmodi scēdari potest, quæ vapores materiales, vno (vt ita dicam) ictu propulsat? Talia ergo non superis noxia sunt, sed nobis. hæc enim diuidua, materialiaq;, & cognata nobis, aliquid erga similia commune habent in
passio

passione, vel actione, sed aduersus coelestia, diuinaq; in alio genere essentiae posita, diuersisq; naturis, viribusq; praedita, & excedentia prorsus, agere quicquam, & communicare non possunt.

Quae ratio sacrificiorum, quae utilitas.

POrphyrius offerri sacrificia diis hac ratione putat. vt eos veneremur eiusmodi donis, vt maiores saepe solemus: atq; etiam, vt pro bonis acceptis diuinitus ita gratiam referamus, pro bonis bona redentes. Iamblichus causam eiusmodi ductam inquit ex communi hominum ad homines consuetudine, neq; conuenire naturae deorum mores humanos supra modum exuperanti. Maximam vero sacrificiorum efficaciam tales modi, declarationesq; sacrificiorum non omnino demonstrant, efficaciam inquā, sine qua non liberamur à peste, fame, penuria, nec impetramus opportunos imbres, immo & per quam purificationem quoq; , perfectionemq; consequimur animorum & ab hac generationis prouincia libertatem. Itaq; aliquis ex assignatione tua non multum approbabit hos modos, quasi tu dignam causam ad effectus eorum assignaueris. Ac, si forte probauerit, accipiet profecto secundo eos

h   leco

loco quasi consequentes, & modo secundario coaptatos, primis, antiquissimisque operum eiusmodi causis. desyderamus itaque rationem, ob quam sacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant, & unde coaptentur diis precipuis eorum, quæ fiunt, causis, atque principiis. Dicit aliquis, quia mundus sit animal vnum, habeatque vnam, eandemque ubique vitam, ideo communionem ipsam virium consimilium, vel etiam distantiam dissimilium, aut certe aptitudinem quandam agentis ad patiens commouere similia, aptaque eodem modo, dum videlicet discurrit secundum compassionem, vnam etiam à remotissimo ad remotissimum, tanquam hæc quoque sint proxima. Nam inter hæc quoque ipsa vitæ communio est æqualis assignatio eiusmodi, verum quidem dicit, & quod ad sacrificia necessario sequitur, non tamen verus sacrificiorum modus ita monstratur. Ipsa nanque deorum essentia, nec in natura, nec in necessitatibus naturalibus posita est, ob quam obligationem ex passionibus naturalibus coëxcitetur, vel per totam naturam extensis potentiis commoueat. sed extra hæc secundum seipsam determinata est, nullum ad hæc commune habens vel in essentia, vel potentia, vel actione simul & passione, addunt

addūt ad superiorē assignationem aliqui
quandā in rebus inferioribus congruen-
tiam superis. Ideoq; ad sacrificiorū effica-
ciam conferentiam, velut in Crocodilo
hexagonarius numerus cū sole congruat:
in Cane rursus, & Cynocephalo ratio-
nes physicæ quædam, & vires rationes
communes sint ad Lunam: itemq; in aliis
materiales quædam species, sicut in sacris
animalibus, colores, figuræ, formæ, cuiuspiā
conueniant superiorum, vel membrorum
aliquod animalis, vt cor galli, & alia
quædā similiter naturalia sacrificiis adhi-
bita operum sint causæ mirabiliū. Ex su-
periori causarū assignatione, nō assigna-
tur causa diuina, quæ supernaturalis est
omnino: nec naturalibus motibus cōmo-
uetur, sed assignatur naturalis quædā po-
tentia in materia, & corporibus compre-
hēsa, ideoq; corporeis motibus, rebusque
materialibus coëxcitatur, rursusq; seda-
tur, naturaliter inquā, atq; hæc simul, quæ
sunt circa naturam. Siquid verò tale ad sa-
crificia cōsequitur, id quidem præceden-
tibus causis coaptatur, velut cōcausa, sine
qua non eueniat opus. Præstat itaq; dice-
re mirificos sacrificiorū effectus, tanquam
à causa procedere ab amicitia quadam, &
accōmodatione, & habitudine concilian-

te opifices ad opificia, & genitores ad genita. Quando igitur præcedente, atq; ducente hoc communi principio accipimus aliquod animal, vel aliter animatum, natumq; è terra, quod effectoris volutatem, propositumq; syncerè, & exactè conseruet, tunc per tale quiddam propriè mouemus causam opificiã huic immistæ præfectam, cum verò multæ sint causæ tales, & aliæ quidē absq; medio familiariter præfint, sicut dæmonia, aliæ verò his superiores sint ordinatæ, sicut diuinæ per ordinem causæ, atq; his omnibus vna quædã antiquissima præsit causa, certè in sacrificio perfecto, omnes per ordinẽ causæ cõmouentur. Secũdum verò ordinẽ, quem vnaquæq; sortita sunt, cognata quadam conditione sacrificio familiariter accommodantur, & (vt ita dicam) appropriantur. Sinautem sacrificiũ sit imperfectum, vsq; ad aliquẽ gradũ ascendit, sed nõ transcendit vltèrius, vnde multi existimant sacrificia fieri dæmonibus bonis: multi & potētis deorũ vltimis: alij mūdānis, vel terrenis dæmonum potestatibus, vel deorũ: partem quidē re vera sacrificiorum explicantes, ignorantes tamen totam eorum potentiam, omniaq; bona ad omne diuinum se penitus dilatātiāmos autē omnia
admit

admittimus, simulatq; comprehendimus naturalia quidē, & quæ tanquam in vno animali secundum aptitudinem, vel cōpassionem, vel repassionem inuicē commouentur, accipimus, velut simpliciter subiecta, & consequentia, seruientiaq; causæ efficacix in sacrificiis apparentis. Dæmonia verò, diuinasq; circa terram, mundumque potentias accepramus, tãquam proximos ordini nostro præfectos. potissimas verò efficaciam sacrificiorum causas competere iudicamus perfectissimis, opificiisq; potestatibus. Quoniam verò summæ illæ opificiæ potestates in se omnes ordine causas complectuntur, ideo vnà cum his commoueri simul vno quodam ictu cunctas efficientes causas arbitramur. Quoniam in sacrificio perfecto commouentur vnà cū causis summis, opificiisq; causæ ordine consequentes, tunc ex cunctis communis vtilitas prouenit in generationem totam: aliquando quidem per ciuitates, populosque, gentesque omnigenas, vel maiores his, vel minores circumscriptiones: aliquando verò per domos vel hominem vnumquemque bona contingunt, abunde benefica voluntate, superis largientibus non passione distributionem suam exhibentibus, sed impassibili

sibili mente iudicantibus esse dandum secundum proprietatem, familiaritatemq; atq; cognationem: vna quadam interim amicitia, quæ continet omnia, hanc colligationem per ineffabilem cōmunionem quandam conficiente. Hæc utiq; veriora sunt, magisq; deorum essentiam, potentiamq; participant, quàm quæ tu suspicaris, scilicet nidoribus animalium in sacrificio superos potissimum inescari. Siquo enim corpore dæmones inuoluuntur, quod quidā sacrificiis nutriti putant, illud certè immutabile est, & impassibile, lucidumq; nec indigum, adeo vt nihil effluat inde, nihilq; necessarium sit influere. Atqui etsi fortè fuerit necessariū, quidnā necesse est per sacrificia id influere, cū mundus, & aër in ipso indeficientem ex terrenis exhalationem habeat vndiq; circumfusam? Iam verò si corpora dæmonum effluant, sacrificia tamen non æqua portione restituent, nec quantitatem inter excessum defectumq; dæmonibus naturalem, proportionemq; similē conseruabunt: deniq; cū mūdi faber animalibus omnibus terrenis atq; marinis abundans, paratūque tribuerit nutrimentum, nunquid superiores homine nutrimento deseruit? & cum viuentibus alijs statuerit alimenta quotidiana

aiana eorūdem opera copiosè parari, cur
 dæmonibus solis aduentitium voluit ali-
 mentum ab hominibus adhiberi? Atqui, si
 fortè nos nutritionem eiusmodi negligamus,
 exuritura sunt, & peritura corpora
 superiorum. Proinde si nos dæmones nutri-
 remus, etiam generaremus eos, & superiores
 essemus. contra verò se res habet.
 nam ipsi nos nutriunt, & superiora passim
 inferiora, sic cœlestia terrestria nutriunt.
 Anima quidem ab intellectu perficitur,
 atq; alitur, perficitq; naturā. præterea ob-
 latio sacrificiorum per ignem materiam
 cōsumit, eamq; sibi prorsus assimilat, non
 se materiæ præstat similem, reducitq; ad
 diuinum, atq; cœlestem, immaterialemq;
 ignem, nec vllō modo deorsum ad mate-
 riam, generationemq; declinat. Si enim
 exhalationem vaporum à sacrificiis fore
 oporteret, nutrimentum materiale oportebat
 & materiam integrā remanere. Sic enim
 abundantior illinc accepturis proveniret
 influxus, nunc verò materia tota comburitur,
 atque consumitur, & in ipsam ignis
 puritatem, subtilitatemq; penitus permutatur.
 quod quidem contrarium eius, quod dicebas ipse,
 significat. Superi nāq; sunt passionis expertes,
 quandoquidē placet eis per ignem discuti ma-
 teriam,

teriam, atq; consumi, nosq; reddunt à passionibus alienos: & quæcunq; sunt in nobis, diis similia faciunt: quemadmodum ignis dura omnia, & opaca, corporibus subtilibus, lucidisq; similia reddit, nosq; sursum eleuat per sacrificia, eorumq; ad ignem consumptionē ad deorum ignem, sicut & ignis ad ignem eleuat, reducitq; graua simul & dura ad diuina sursum, atq; cœlestia. Vehiculum corporale dæmonibus subministrans, neque à materia, neq; ab elementis, neq; ab aliquo corpore noto nobis existit. Non potest igitur ab elementalī essentia tanquam alienissima fieri dæmonibus nutrimentum. sed quemadmodum dii igne fulmineo materiam diuidunt, ac separāt à materia, quæcunq; sunt immaterialia quidē per essentiam, sed alligata materiæ, atq; ex passibilibus impassibilia reddunt: sic & noster ignis, actionē diuini ignis imitans, quicquid materiale reperit, in sacrificio destruit, & admota purificat, & à vinculis materiæ soluit, ac propter naturæ puritatem ad deorum communionem idonea facit. Atq; nos eodem pacto à vinculis generationis absoluit, diisq; assimilāt, & facit ad deorū amicitia aptos, nostramq; naturā materiale, ad immateriale attol-

At

lit naturam. Hæc quidem cōmunis sacrificiorum ratio satis, vt arbitror, facit ingeniosis, potentibus ex norma communi, vnicuiq; sacrificio propria sagaciter indagare. veruntamen tardioribus quoq; ingeniis indulgentes, propria quædā his addemus, clariora in medium adducentes. principium verò ad hæc omnium optimū est, quod contextum sacrificiorum declarat, deorum ordini consequenter annexum. Deos alios quidē materiales, alios immateriales ponimus. Materiales, qui materiā in se comprehendunt, atq; exornant: Imateriales autem omnino, qui à materia penitus segregati sunt. secūdum igitur sacerdotiam artem incipere sacrificia decet à diis materialibus, nō enim aliter ad immateriales deos patet ascēsus. hi igitur cōmunionē quandam ad materiā habent, quatenus ei præfident, atq; incubāt. iidem quoq;, quæ fiunt circa materiā dominantur, vt diuisioni, percussioni reperiēti, mutationi, generationi, corruptioni, corporibus materialib' omnibus. Si quis igitur hos ritè vult colere, nimirum pro natura eorū, atq; principatu cultum adhibere debet, materialibus inquā materialē. sic enim ad eos totos, per totā nos toti in familiaritatē propriam perducemur, cognā-

tionemq; ipsis in cultu congruam adhibe-
bimus. Corpora igitur vita priuata, & ani-
malium cædes destructu corporum, mu-
tatioque multiformis, atque corruptio, &
omnino proiectio materiae præcedētis ma-
terialibus diis cōgruit, non quidem ipsis
propter seipso, sed propter materiam, cui
præsumt. Etsi enim ab hac maximè separa-
ti sint, simul tamen huic adsunt: ac si ma-
teriam in potestate immateriali cōtinent,
attamen vnà cum hac existunt. Iam verò
gubernata gubernatoribus non sunt alie-
na. similiter exornatoribus exornata.
Quinetiam videntibus, quæ subministrāt,
tanquam instrumenta, facile proportioni-
bus coaptātur. quapropter immaterialib⁹
quidem diis, materiā in sacrificiis adhibe-
re est alienum: materialibus autem omni-
bus est admodum consentaneum. Operæ-
pretium est ad hæc insuper geminum vi-
tæ nostræ habitum cogitare. Aliquando
quidem animus toti nos efficimur positi
extra corpus, & eleuati mēte, vnà cum to-
tis immaterialibus diis per sublimia nos
attollimus, aliquādo verò terreno corpo-
re colligamur, sumusq; corporei, materia
videlicet cōprehensi. Similiter duplex erit
cultus diuini ratio, vna quidē erit simplex
incorporea ab omni generatione synce-
ra,

ra, synceris competens animalibus: altera verò plena corporibus, & actione prorsus materiali cōueniens animalibus nondum puris, necdum ab omni generatione purgatis. Sacrificiorum ergo species duæ sunt, purissima quidem sacrificia hominum sunt summopere purgatorum. quod quidem rarò conuenit vni, vel admodum paucissimis, vt inquit Heraclitus. sacrificia verò materialia, & quæ in mutatione versantur, animalibus adhuc occupatis corpore competunt. ciuitatibus ergo nõdū purgatis genitali forte, contubernioq; corporeo nisi eiusmodi sacrificia dederis, ab vtriusq; pariter aberrabis ab immaterialibus simul atque materialibus bonis. Illa quidem nõ possunt accipere, his autē proprium, consentaneumq; non offerūt. Accedit ad hæc quod vnusquisq; qua ratione est, non qua non est, agere debet essentia curam. Non oportet igitur hanc præuari-cari propriam colentis mensurā, atq; naturā. complexionē quoq; propriè coaptatam inter curātes homines, potentiasq; curatas, electurā iudico conueniētem sibi culturæ modū. Nam cōplexio eiusmodi immaterialiter tēperata immaterialē eligit, quatenus ipsa videlicet potentiis purè incorporeis ad ipsa purè incorporea copulatur.

latur. Complexio illiusmodi corporali-
ter coaptata corporibus, eligit culturam
similem ad essentias corporibus præsi-
dentes. Sæpe pro necessario corporis usu
vouemus, operamurq; aliquid erga deos
gubernatores corporis, dæmonesq; bo-
nos, dum videlicet studemus purgare cor-
pus à maculis quibusdam, sordibusq; vete-
ribus, vel morbis absolvere, sanitatēq; ad-
hibere, vel grauedinē torporemq; remo-
uere, & leuitatē, efficaciamq; adhibere, vel
aliud quiddam bonū corpori comparare.
Tunc igitur nō intellectuali quadā, & in-
corporea ratiōe, corpus rite tractabimus.
Non enim ita natum est, vt his modis cu-
rari queat, sed cū cognata sibi nancisci-
tur, tūc corporibus curatur corpus, atque
purgatur. erit igitur & sacrificādi ritus ad
usum eiusmodi necessario corporalis, at-
que ita superflua corporis expurgabit, sup-
plebitque pro necessitate, quæ desunt, &
quæcunq; distributa sunt, ad proportio-
nem, ordinemq; reducet. Sacrificamus sæ-
pe poscentes à superis aliqua ad vitam hu-
manam accommodata, scilicet, quæ vel vi-
tui necessaria sunt, vel ad illa pertinent,
quæ gratia corporis affectamus. Quidnā
tunc continget nobis à diis ipsis, qui ab
omni humana generatiōe sunt penit⁹ se-
grega

gregati, quod ad penuriam, sterilitatēve
 fugādam, vel copiam adducendam nobis
 cōferat, vel ad alia necessaria vitæ condu-
 cat? Nihil sanè. Qui enim sunt ab omni-
 bus absoluti, eiusmodi dona non tractant.
 Si quis verò dicat deos illos immateriales
 omnino immateriales in se comprehen-
 dere deos, horumq; dona secūdam vnam
 causam primam in se cōplecti, dicet utiq;
 copiam quādam ita diuini muneris illinc
 inferius descendentem. Verum quòd illi
 hęc tractātes proximè humanā vitā actio-
 nesq; peragant, nulli dicere cōcedendum
 est. Eiusmodi enim rerum, quæ hic sunt,
 dispensatio diuisa est, atq; particularis, &
 cū quadā ad hęc cōuersione peragitur: ne-
 que omnino est à corporibus segregata,
 neq; purā, syuceramq; gubernationē, præ-
 fecturamq; admittere potest. Modus igitur
 sacrificandi pro rebus eiusmodi con-
 gruus est qui cū corporibus habet, & ge-
 neratione commercium, non qui est à ma-
 teria, & corpore penitus separatus. Qui
 enim purus est, omnino talia supergredi-
 tur, neq; ad hęc proportionē habet. Qui
 verò corporibus, horūq; viribus utitur, est
 rebus eiusmodi omniū cognatissimus, po-
 tēs prospera quædam vitæ suppeditare, &
 à diuersa nobis imminencia deuitare, ac
 tempe

temperiem cōparare humano generi moderatam. Plurima hominū turba naturæ subiicitur vniuersali; eaq; viribus naturalibus gubernatur, atq; inferius ad naturæ opera vergit, completq; dispensationē facti, & fatalium operū suscipit ordinem, rationemq; practicam circa naturalia solum exercet. Paucissimi supernaturali mentis potentia freti à natura discedunt, atque ad separatū, immistumq; se conferunt intellectum, vnde naturalibus potētis superiores euadant. Nonnulli verò medium tenent iater purū intellectū, atq; naturam: & horum alij quidem vicissim sequuntur vtrunq; , alij mistam ex illis vtrisq; vitam agunt; alij soluuntur quidem à deterioribus, & ad potiora se transferunt. Qui ergo natura gubernantur vniuersali, & ipsi vitam degunt naturæ proprię mancipatam, potentiisq; naturę fruuntur, cultum exercebunt naturę conuenientē, corporibusq; natura motis congruum, eligentes ad hoc loca, qualitates, aëris materiam, materiæ vires, corpora, corporum qualitates, & habitus, motus conuenientes, mutationesq; eorū, quæ in generatione versantur, atq; similia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu sacrificadi. Qui verò sola mente viuunt, vinculis naturæ soluti, intellectu

Intellectualem, corporumq; expertem cultu
ræ normam in omni religionis parte me-
ditabuntur. Qui mediam vitam degūt in-
ter intellectū, atq; naturā, mediā quoque
sequuntur religionē, atq; pro vitæ mediæ
differentiis differentes sectabuntur colen-
di per media modos. Aut enim tractabūt
vtrunq; vicissim, aut ab altero ad alterum
declinabunt: aut deteriora tangent, vt per
ea consequantur, & potiora, existimantes
non aliter sublimiora se consequi posse.
In genere essentiarū, potestatumq; diuina-
rum, aliæ quidem subiectam sibi animam
habent, atq; naturam, subministrātem vi-
delicet eorum opificiis, quatenus ipsæ vo-
lunt: aliæ verò ab anima, & natura sunt pe-
nitius separatæ, non inquam ab anima tan-
tūm mūdāna prorsus, atq; genitali, verūm
etiā ab anima diuina, eiusq; natura. Aliæ
deniq; mediū tenēt, cōmunionemq; inter
extrema cōciliant, vel secūdum vnum in-
dissolubile vinculum, vel secundum exu-
berantem maiorū traditionem, vel secun-
dum minorum susceptionem nō impedi-
tam, vel secundum colligatam amborum
consensionē. Quando deos colimus ani-
mæ, naturæq; dominantes, non alienum
est, & naturales his vires offerre, & cor-
pora, quæ natura reguntur, diis eiusmodi
consec

consecrare. omnia enim naturæ opera & obtemperant eis, & ad deorū dispensationem aliquid conferunt. Sed quando deos longè secretos, & in sua vnitæte collectos cupimus venerari, honoribus à materia penitus absolutis eos venerari debemus: intellectualia enim his dona debentur, incorporea vita, virtus perfecta sapientia cōsummata, eorumq; officia. Mediis autē diis, mediiorūq; bonorū ducibus, sicut diximus, media competunt. Ab alio igitur principio exordientes, scilicet à mundo, diis mundanis, distributione, quatuor in mundo elementorum à cōmuni sortitione secundum mēsuras elementorum facta, à circūferentia circa centra in ordine reuoluta, ad veritatē sacrificiorū facilem habemus accessum. Si enim nos in mūdo sumus, & vt partes continemur in eo, primumq; generamur ab eo, atq; à totis potentiis eius perficimur, & ex quatuor eius cōponimur elementis, ac portionē quandam vitæ, naturæq; ab eo nacti tenemus, profectò non debemus in cultu diuino mūdum, mundanosq; ordines prætermittere. Penamus igitur circa quamlibet mundi partē esse quidem corpus aliquod, vt videmus, inesse præterea vires corporibus incorporeas ordine distributas, sacro

crorum itaq; lex similia similibus ritè distribuit, & à summis ad ima per media tota progreditur, corpora quidem corporeis adhibens, incorporeis incorporea, propria videlicet vnicuiq; reddens. Veruntamen si quis religiosus supermūdanum numen assequitur, rarissimè verò id accidit, hic utique solus seorsum à corporibus & materia positus nimirum, & talem prosequitur cultum, supermundana potentia, diis supermundanis vnitus. Quod autem vni vix tandē in sacerdotij fine contingit, non expedit pro communi lege omnibus & in principio, & in medio religionis statuere. hi nanq; corporeum quocūq; modo cultum agunt. Quilibet igitur peritus in sacerdotio, confitebitur, oportere cultū superis, nec ex parte, nec imperfectū, sed cōuenientem, & integrum adhibere. Quoniam igitur antè quàm adsint dii, descendantq; ad terram, omnes præsubiacentes illis potentiæ mouentur, & vt præcursores, pompæq; præcedūt nimirum, qui non distribuit omnibus, quod cuiq; congruit, nec vnumquenq; proprio quodam honore prosequitur, ipsam deorum præsentiam non assequitur. Qui verò omnia numina sibi propitia reddit, grata offerens vnicuique, donaq; simillima, hunc sanè non
i   frust

frustratur euentus, sed diuinum chorū integra, plenaq; præsentia suscipit. Cū igitur hæc ita se habeant, non oportet ritum religionis esse simplicē, ex paucisq; compositum, sed multiformē, & ex omni harmonia constantem, ex cunctis vbiq; mundanis (vt diximus) constitutum. Si enim simplex aliquid, & vnius duntaxat ordinis esset, id ipsum, quod in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur, simplex utiq; modus sacrificandi sufficeret. At verò nullis notū est, quanta virium multitudo suscitari solet, quando descendunt dii, atque mouentur, nisi sacerdotibus illis, qui opere ipso id experti iam fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissimū sit perfecta plenitudo colendi, & quā paucis prætermisissis, quantum nos frustretur euentus. Quemadmodū in harmonia si vna chorda frangatur, tota subito dissonat, sic vno prætermisso numine, sine ritu communis, ipsa religio finem non habet optatū, dum hoc vno deficiente, sacrum opus structuram suā, integritatemq; nō habet. Quādo diuinæ potestates palam ad sensum descensuræ sunt, manifestum nobis prouenit damnū, si quem ex superis prætermittimus non honoratum. Similiter quando clam veniunt in opere sacro, periculosum est, si hunc

hunc quidē honores, aliū verò pro sua dignitate, & ordine nō honores. Qui enim aliquē proprio fraudat honore, totū confundit religionis opus, dum vnā, totamq; dispositionem dissipat. neq; vt aliquis putaret, tunc opus suscipiēdi tantum est imperfectū, sed totius structura perit. Quid vero? nōne ipsa sanctimonix summitas, ad summum ipsum totius numinū multitudinis principiū, vnumq; recurrit, atq; in eo diuinas omnes simul essentias dominationesq; colit? Proculdubio. Verū eiusmodi summitas serò admodum aduenit, & quā paucissimis: atq; optimè nobiscū agi putandum est, si talibus in vitæ calce contigerit. Disputatio verò præsens non eiusmodi viro leges ponit. hic enim est lege superior, sed lege aliqua indigentibus, has sacrorū leges in præsentia sancit: numinū multitudo est, quasi mūdus aliquis, habēs multos ordines in vnum ordinem conspirātes. Similiter sacrificia debent habere numerorū ordinem pariter in vnum ordinē conspirantem, ita vt singuli numinibus ritè respondeant. Similiter quæ circa nos sunt, & in nobis multiplicia sunt, neq; debent ex aliqua parte tantū, sed ex cunctis cōgruē diuinis nostrarū rerū causis respōdere, atq; ita ad supremos ascen-

dere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos & in nobis agit varia. Aut enim quasi propagādo perficit, aut amputat, aut emūdat, aut expertia ordinis ordinat, aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate cōciliat. atqui quando vtrinq; congregiuntur in vnum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autē ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia, & ingenita ex sacrificiis bona reportat. Profectò exuberantia potestatis in causis vniuersi summis, id habet, vt quēadmodū in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodū superet, videlicet in ipsa præsentie amplitudine, vt maximè omniū causæ, maximè omniū omnibus sint præsentēs, adeò vt eadē ipsa causæ vniuscuiusq; potestas, seorsum ab impedimento vbiq; tota, semperq; sit præsens. hac igitur ratione ipsa omniū prima vltimis quoq; subrutilāt, immaterialiaq; principia immaterialiter materialibus adsunt. Nemo miretur, si quā materiam esse dicimus purā, atq; diuinam. nā ipsa quoq; materia, cū ab opifice, patreq; omniū facta sit, meritò perfectionē suā quandā acquisisse potest aptam ad deos suscipiendos. Quinetiā nihil prohibet superiora lumen suum ad inferiora
diffund

diffundere: neq; igitur materiam permit-
tunt expertem fore superiorum. Quapro-
pter quātumcunq; materiæ perfectum, &
purum est, atq; deiforme ad deorū susce-
ptionem non est ineptū. Nam cūm opor-
tuerit etiam terrena nullo modo diuinæ
communione expertia fore, ipsa quoque
terra diuinam quandam portionem in se
sortemue suscepit ad capiēdos deos suffi-
cientem. Hæc igitur sacrorum sapientia
contemplata, atq; ita secundum cōgruen-
tiam, competētia vnicuiq; deorum susce-
ptacula diligēter inueniens, sæpe compo-
nit in vnū lapides, herbas, animalia, aro-
mata, aliaq; similia, sacra, & perfecta, &
deiformia: atque subinde ab his omnibus
susceptaculum purū, integrumq; fabricat.
Neq; enim fas est omnē materiā detesta-
ri, sed solam, quæ à diis fuerit aliena. Pro-
priam verò ad illos decet eligere, vtpote
quæ cōsentire possit, atq; cōferre ad deo-
rū ædificia, statuarum fundamēta, sacri-
ficiorum opera. Neq; enim aliter terrenis
locis, & hominibus hīc habitantibus pos-
sessio, portiōue vlla ex diuinis continge-
re potest, nisi tale quiddam prius iactum
fuerit fundamentum. Arcanis sermoni-
bus credendum est testantibus ex deis per
beata spectacula quandam traditam fuisse

materiam. hæc igitur illis ipsis tradēti est cognata. Talis ergo materiæ sacrificium deos excitat, vt se demonstrent, atque ad comprehensionem eos protinus aduocat. & præsentēs capit, & perfectè demonstrat. Eadem aliquis perdiscere potest etiam ab ipsa, quæ secundum loca distributio diuinitus est effecta, atque ab ipsa præfectura, quæ per res singulas est diuisa: quæcunq; secundum diuersos ordines, siue maiores, siue minores, passim sortes eiusmodi nacta fuit. Constat enim deis locorum quorundam rectoribus, sacrificium ex eisdem rebus, quæ nascuntur ibidem, fore admodum consentaneū, & gubernatoribus gubernata, & quæ ad ea pertinent, placitura. effectoribus & grata semper sunt opera sua potissimum: & qui primo aliqua procreāt, talia rursus habēt in primis accepta. siue igitur animalia quædā, siue plantę, siue alia, quæ visa superis dispēantur, simul & præfecturā sub eis nacta sunt, & communionem nobis conciliant cum superis indiuiduā. Horum ergo nonnulla, quatenus conseruantur, atq; tenentur, augent, tenentium ad deos familiarem proprietatem quocūq; videlicet ex eo, quòd integra maneāt, vim communionis inter homines, deosq; conseruāt. Talia sunt quædam

dam apud Ægyptios animalia, & vbique
 sacer homo. quædam verò mactata, com-
 bustaq; familiaritatem efficiūt clariorem,
 quotcunq; videlicet resolutionem in pri-
 morum elementorū principium, efficiunt
 cognationem, causis superiorum, atq; pro-
 ritu sacrationem. Vbique enim quo ma-
 gis proprietas, familiaritasq; perficitur,
 eo perfectiora bona ad nos inde descen-
 dunt. Neq; sunt hæc hominū duntaxat in-
 uenta, nec humanis moribus auctoritatem
 nacta sunt, sed deus ipse ritè inter sacra vo-
 catus autor est eiusmodi legū, circa quem
 dij, angeliq; permulti versantur, sub quo
 per quaslibet in terra gentes, numen ali-
 quod sortitū est præfecturā, cōmunemq;
 prouinciam: proprium quoq; inde tribu-
 tum est templo vnicuiq; numen. Item sa-
 crorum, quæ operamur ad deos, deus ali-
 quis spectator est, atque gubernator: quæ
 ad angelos, angelus: quæ ad dæmones,
 dæmon: atq; in aliis eodem pacto secun-
 dum propriū genus perfectus cognatam
 sortitus est præfecturam. Quoniam igitur
 sub numinibus speculatoribus, autori-
 busq; sacrorū sacrificia pertractamus, ve-
 reri debemus diuinæ sanctimonix leges,
 sacrificiaq; legitima, & propterea in his
 sperare, quod sub numinū, deorumq; prin-

cipatu sacrificamus: & interea cauere sum-
 mopere, nequid vel indignū superis offe-
 ramus, vel alienum. Deniq; summam id
 admonemus, vt singula, quæ in nobis, &
 circa nos sunt, circunspiciamus diligēter,
 & quæ in mundo: item deos, angelos, dæ-
 mones, gentibus distributos. Et hac vni-
 cuiq; ratione amicū sacrificiū simili-
 ter offeramus. hac enim ratione duntaxat
 digna vnoquoque numine sanctimonia,
 religioq; seruatur. Votum, siue adoratio,
 & oratio omne sacrificiorum opus perfici-
 cit, & in primis ad totam confert religio-
 nem, & sacrā, indissolubilemq; animabus
 ad deos conflāt cōmunionem. Huius ve-
 rò tres sunt species: Prima congregat, atq;
 contactum, notitiāq; nobis ad diuinita-
 tem præstat: secunda, communionem ad
 diuinum deuincit consentientē, atq; dona
 nobis prouocat diuinitus quoq; demissa,
 etiā antē quā loquamur, intelligamusq;
 omne nostrum opus perficientia: Tertia
 conficit ineffabilem vnitatem, atq; in diis
 auctoritatem totā collocat, animāq; no-
 stram in eis perfectē ponit, atq; cōfirmat.
 Iam verò in tribus his terminis, quibus
 diuina omnia mensurātur, amicitiam no-
 bis ad deos harmoniæ conflāt, sacramq; à
 diis vtilitatem triplicem nobis affert. Vna
 quidem

quidem ad illustrationem pertinet, alia ad communem operum executionem, alia ad perfectā ex igne diuino plenitudinem. Item adoratio, eiusq; virtus aliquando sacrificia ipsa præcedit, aliquādo mediis inferitur sacrificiis, aliquādo finem complet sacrificandi. Opus verò in sacris nullum absq; adorationis supplicationibus efficitur vnquam. Adoratio deniq; diutissimè frequentata nostrum nutrit, & perficit intellectum: animam ad suscipienda diuina admodum efficit ampliorē, diuina hominibus patefacit: ad splendores diuini luminis capiendos assuefacit: paulatim perficit, quæ nobis insunt ad numina contingenda, quousq; ad summum nos vsq; perducatur. Atqui & mores nostræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moresq; diuinos infert, persuasionē quoq; & communionem, & amicitiam procreat procul ab intermissione perpetuā: diuinum rursus amorem auget, quòdue in anima diuinum est, accendit, & eleuat, expurgat quicquid animo est contrarium, & aduersum: atq; ab ipso spiritu ætherio, splendidoq;, qui est animæ circumfusus excutit, quātumcunq; vergit ad genituram. spem quinetiam præstat bonam, & fidem perficit circa lumen. Deniq; (vt summatim dicam)

cam) homines frequenter orantes, adorationis virtus familiares deorum collocutores efficit, atq; discipulos. Cùm adoratio talis sit, talemq; connexionem cum sacrificiis habeat, patet sacrificiorum finem opificij contactus esse participem. Quandoquidem per opera diis accommodatur. Itaq; & bonum ipsius tātum est, quantum à causis opificiis mittitur ad genus humanum. atq; inde rursus apparet virtus adorationis reductiua, perfectiua, impletiua, & qua ratione sit efficax, & vnionis effectrix, atq; à diis commune vinculum habeat: & quomodo adoratio, sacrificiumq; mutuo se confirment, potentiamq; inuicem conferant admirabiles religionis effectus. hinc rursus apparet sacerdotiam disciplinā, operationemq; habere in partibus suis conspirationem non minorem, quā in membris habeat. animal neque posse partem eius aliquam absque cunctis suum opus absolvere.

De sacrificijs animalium.

POrphyrius ambigit, quare oporteat lege sacrorum, eum, qui diuina sit inspecturus, exanime corpus eo tēpore non attingere: veruntamen per corpora animalium mortuorum sæpius diuinorū inuocationes, consecutionesq; peragantur.

Iamb

Iamblichus ita soluit. vates iubet diuinorum spectatorem exanime corpus, quod factatum non fuerit, non attingere: permittunt verò, quod consecratur, attingere. Præterea vetant humana corpora, quæ iam deseruit anima, ne intuitu quidē tangere. Vitæ nanq; diuinæ vestigiū quoddam vel simulacrum, vel demonstratio in corpore per mortem extinguitur: cæterorum verò animalium corpora mortua tangere religio nulla vetat. quoniam nec in vita diuiniore communicauerunt. Præterea, quatenus ad immateriales deos consurgimus, expedit tale corpus non attingisse: quatenus verò ad materiales studemus accedere, tangere frequenter expedit. nam per animalia deos eiusmodi aduocare solemus: qui videlicet talibus præfideant animalibus, præsertim, qui proximè, & quasi cognata quadam conditione gubernent. Item hominibus quidem in materia comprehēsis corpora vita priuata, maculam quandam inferunt, videlicet non viuens viuenti, & sordidum puro, & priuatum habenti habitum: & mortuum habenti potentiā moriendi, propter communem quādam inter hæc habitudinem. sed dæmoni incorporeo penitus, atque impassibili, talia corpora nihil obfunt.

nam

Nam caduca maximè supereminet.

De Vaticinijs per animalia.

QVando vaticinium agitur per corpora sacrorū animalium, vt aſturum, non eſt putandum deos ad hæc accedere, videlicet vniuerſales prouiſores ad curam diuiſam particularē, materialem, proportionalē, circa animalia ſingula. Sed dæmones, & hos quidē valde diuiſos, & ſingulos ſingulis ſpeciebus animalium diſtributos proximā curam animalium, præſecturamq; ſortitos. hi nanq; principatū naſti ſunt, haud prorſus ſufficientē, expertemq; materiæ. Ideoq; cōgruē inſtrumēta eiuiſmodi attingere ſolent. Ad hoc igitur, vt eiuiſmodi per animalia vaticiniū à dæmonibus cōſequamur, parare hiſ oportet ſedem talem, per quam poſſint inter homines obſeruari, nobiſq; vtī: ſedē verò hanc eſſe oportet incorpoream, vt incorporei dæmones per hanc nobiſ adſint. erit igitur hæc anima talium animalium à corpore iam abſoluta. Quatenus enim quodāmodo & ipſa ſeparata eſt à corpore, cōuenit cum dæmonibus, conuenit & nobiſcū propter quandam vitæ cognationē. Igitur tanquā media præſidi eiuiſ dæmoni ſubminiſtrat ad præſagium homini ſuggerend

rendum, & ad mandata dæmonis declaranda, & cum dæmone nos cōciliat. Anima verò hæc eiusmodi vaticiniis vtens, nō solum vaticinium audit accipit ve, sed etiā non parum ex se ipsa confert ad executionem eius ad opera pertinentem. Hęc enim commouetur, & cooperatur, & simul præuidet per quandā compatiētem necessitatem. Sed eiusmodi vaticinium à diuino, veròq; longissimè distat, atque de rebus exiguis, breuibusq; habetur. Quæ in natura diuisa positæ sunt, & quocunq; circa generationem iam simul feruntur, atq; motiones ex se ipsis exhibent potentibus eas accipere, & passiones multifariam inferunt iis, quæ naturaliter ad compatiendum sunt exposita, per compassio- nem igitur præsagium eiusmodi prouenit. Non potest autem per passionē præcognitio perfecta cōringere. Quod enim immundæ immutabile, purum est, id præcipuè futurum assequi, cōsuevit: quod verò cum materiali, passibiliq;, & tenebroso commercium habet, obruitur ignorantia. hanc ergo artificiosam præsagij machinam neque legitimi vaticinij nomine dignam esse censemus, neq; serio pertractandam, neque vtenti, quasi sit veridicus, esse credendum.

Quom

*Quomodo obsecratores demonibus
minabantur.*

NArrat Porphyrius sacerdotes consue-
uisse violentis quibusdā minis aduer-
sum superos vti: veluti, Nisi vos ita fece-
ritis, vel contrā, si feceritis aliquid, cœlos
confringā, vel occulta Isidis patefaciā, vel
arcanum in abyſſo reconditū diuulgabo,
aut sistam barim, id est nauem quandam
apud Aegyptios sacrā, aut membra Osiri-
dis Typhoni dispergam, cæteraq; similia.
Iamblichus subdit execratores nō cōſue-
uisse dirigere minitationes eiusmodi, vt
Porphyrius opinatur, ad Solem & Lunā,
cætera ve cœlestia, sed esse in mundo ge-
nus aliquod potestatum valde diuisum, &
indiscretū inconsideratumq; , quod acci-
pit quidē ab alio rationem, siue sermonē,
exauditq; , sed propria intelligētia nequa-
quā: neq; verū a falso, neq; possibile discer-
nit ab impossibili. Hoc itaq; genus mini-
tationibus laeſsitū, protinus irritatum, &
stupet, vtpote quod & ipsum naturaliter
dictis vehemētioribus agitur, & alia du-
cit, trahitq; per stupidā quandam, & insta-
bilē phantasiā. Præterea sacerdos sæpe nō
humana virtute, sed diuina sacramento-
rum ineffabilem potestate mundanis nū-
minibus imperat, atq; minitatur. ipse tunc
in

in superiorū deorum ordine cōstitutus, & ideo grandioribus propria natura mādatis vtitur, atq; minis: neq; tamen tanquam facturus, quē tunc asseuerat, sed declarans quantam nactus fuerit potestātē propter ipsam ad deos vnionem comparatā, videlicet ex notitia, possessione q; ineffabilium symbolorū, siue signaculorum, quæ dicimus sacramenta. Item dæmones per prouincias, partes q; diuisi, & partes mundi custodientes, singuli commendatarū sibi partium tantam habent curā, vt nec verbum quidem illius ordini, dispēnationi q; contrariū valeant tolerare, perpetuam, videlicet, immutabilem q; mundanorū perseuerantiā obnixē custodiētes. Ordinem verò eiusmodi suum ideo immutabilem susceperunt, quoniā ordo deorū immobilis permanet in eisdem. In quo igitur esse habēt dæmones vel ætherij, vel circa terram distributi, hoc ipsum, nec minitationibus inuadi vnquā audire possunt. proinde dæmones ineffabiliū, arcanorumque mysteriorū custodiā studiosē procurant. tāta videlicet obseruātia, propterea quòd intelligunt ordinē, dispensationem q; vniuersi præcipuē in eiusmodi mysteriis contineri. quatenus videlicet allegoricē per hæc verba numina designātur, ordines q; mund

mundani. hanc enim ob causam mundi partes in ordine permanent, quòd beneficio potestas Osiridis syncero permanet, & intacta, neq; cōtrario tumultu, & errore miscetur. Permanet insuper ipsa omniū vita pura semper & incorrupta quatenus viuificæ, formosæq; rationes, quæ in Iside reconditæ sunt, consistunt ibidem, dum inde mundus agitur, nec ipsæ in corpus hoc descendunt oculis manifestum. atqui & omnia permanent immobilia, & simul sempiterna generationis videlicet successionē, quoniā nullum solis cursum vnquā sistere potest: perseverant insuper integra, quoniam quæ in abyssō, id est profundo sunt abscondita, nunquam aperiuntur, in quibus ergo salutē habēt omnia simul, & vniuersum, videlicet in eo, quod & quæ naturaliter sunt occulta, vt sunt occulta seruentur, & maneāt, & secretissima deorum essentia, nunquā sortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur: hoc inquā circūterranei dæmones, nec ad vocē vsq;, auditumq; sustinent aliter affici, verbisq; profanari. atque propterea aduersus dæmones eiusmodi verborū vsus habet aliquam potestatem. de his autem nullus alibi minitatur: nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutæ. quapropter
Chal

Chaldæi sacerdotes, apud quos diiudicatus, decretusq; est, pur⁹ ipse ad solos deos sermo, nunquam minis vtuntur. Aegyptij verò, qui cum diuinis sacramentis demonicos sermones admiscent, ad minas eiusmodi aliquando se conuertunt.

Expositio symbolorum Aegyptiae theologiae.

IMitantes Aegyptij ipsam vniuersi naturam, fabricamq; deorum, ipsi quoque mysticarum, reconditarumque notionum imagines quasdam in symbolis cōficiendis ostendunt: quemadmodū & natura rationes occultas in apparētibus formis, quasi symbolis exprimit, & dii veritatē idearum per manifestas imagines explicant. Cū ergo perspiciāt superiora omnia inferiorum similitudinem delectari, atq; insuper optēt à superioribus bonitate repleri, quatenus pro viribus imitentur. meritò & ipsi cōuenientē superis modum agendi pro viribus offerunt, quando occulta mysteria symbolis inserūt manifestis, in quibus interpretandis dimitte voces, accipe sensus. Quando igitur lutum in sacris nominant, aut inducunt, hoc intellige mundi corpus, atq; materiā, genitalemq; virtutē huic insertam, & quasi pariter agitatam,
k atq;

atq; fluentem, aut etiam causam principalem, & quasi loco fundamenti præpositam elementorum, elementaliumq; virtutum. Cùm hoc igitur tale sit, deus ipse generationis, totiusq; naturæ virium omnium, quæ insitæ sunt elementis, causa utpote, qui hæc superemineat omnia immaterialis ipse, indiuisus, immobilis, & ingenuus, totusque ex seipso, & in seipso totus. hæc omnia perspicuus antecedit, & ducit in se cuncta complectens, atq; ex eo, quod cōplectitur omnia, ac de suo mundanis tribuit omnibus, ex ipsis eluxit. Quoniā verò supereminet omnia, effulget, ut segregatus à mūdānis omnibus secum ipse solus per sublime procedens. Confirmat & hoc, quod subinde sequitur symbolū, vbi deus inducitur sedens super loton aquaticā, scilicet arborē, vbi significatur, deum principatu suo mundanum superexcedere lutum, nec attingere gubernādo, sed principatum gerere intellectualem penitus, & empireum. Omnia enim in loto rotunda sunt tum poma, tum folia: ex quo significatur circularis actio mentis per eadē videlicet, & eodē pacto se habens. Deus igitur ipse super hanc insuper actionē in seipso consistit, superans eiusmodi principatum sanctus & venerandus, & in seipso
penit

penitus conquiescens, quod quidē ex actu
 sedendi significatur. Proinde, vbi deum
 introducunt navis gubernatorem, princi-
 patum significant, mundi gubernatorem.
 sicut enim gubernator à navi, & guber-
 naculo segregatus vno quodam, faciliq;
 momēto mouet vndiq;, & regit, dirigitq;
 nauem, ita deus ipse mundum desuper, vi-
 delicet à primis naturæ principiis præci-
 puas motionum causas exhibēs. Quoniā
 verò partes cœli omnes, animaliaq; cœ-
 lestia, & totus vniuersi motus, ipsumque
 tempus, secundū quod mundus ipse mo-
 uetur, cuncta deniq;, quæ continentur in
 totis, vires à sole descendentes accipiunt,
 alias quidē commistas in ipsis, alias autem
 commistionē exuperātes: ideo has quoq;
 symbolicus significandi modus adducit,
 verbis quidem solem designās secundum
 animalia cœlestia figurari, formāsque vi-
 cissim commutare per oras. Interea verò
 demonstrans immutabilem eius, simūlq;
 totam per totum mundum traditionē. sed
 quoniā quæ suspiciunt, alia quidem alibi
 circa impartibilē feruntur dei traditionē,
 atq; ipsa pro diuersitate naturarū, motio-
 nūmq; suarū, multiformes accipiūt à sole
 potentias, propterea symbolica traditio
 vult per donorū multitudinē vnū ingre-
 di

di deum, atq; per potentias multiformes
vnā dei adesse potentiam. Quapropter
inquit ipsum vnū, eundemq; cōsistere: vi-
ces verò formarū, transfigurationesq; in
suscipiētibus asserit resultare: quapropter
illum secundū animalia, & ad oras cōmu-
tari ait, quasi circa deum mutationes eius-
modi varientur secundum diuersa susce-
ptacula dei eiusmodi votis vtūtur. Aegy-
ptij non solum in ipsis deorum propriis
visionibus, sed in precibus etiam leuiori-
bus, quæ eiusmodi sensum habent, atque
per talem symbolicam, mysticāq; cultu-
ram ad deos supplicandos accedunt.

De nominibus diuinis.

POrphyrius quærit, cur sacerdotes
vtantur nominibus quibusdam nihil
significantibus. Iamblichus respondet, om-
nia eiusmodi nomina significare aliqd
apud deos: quāuis in quibusdam signifi-
cato nobis sint ignota, esse tamen nota
quædā, quorum interpretationē diuinitus
accepimus, omnino verò modum in eis si-
gnificandi ineffabilē esse. neq; secundum
imaginationes humanas, sed secundum in-
tellectum qui in nobis est diuinus, vel po-
tius simpliciore, præstantioreq; modo se-
cundū intellectū diis vnitum. Auferēdum
igitur à diuinis nominibus omnes exco-
gitat

gitationes, & rationales discursus, atq; assimulationes naturales vocis ipsius cōgenitas; ad res positas in natura. & quemadmodū character symbolicus diuinæ similitudinis in se intellectualis est, atq; diuinus, ita hunc ipsum in omnibus supponere, accipereq; debemus. quod autē hic nobis sit, hoc ipsum in eo est maximè venerandum. præstantius enim est, quàm vt in nostram notitiam diuidatur. iam verò in quibus diuinorū nominibus resolutionē suam diuinitus acceperimus, in his totam habemus essentiā, potentiāq; , & ordinis diuini notitiam ipso nomine comprehensam, atq; etiam mysticam, & ineffabilem, simulq; totam deorum imaginem in anima custodiamus, animamq; per hæc ad deos attollimus, eleuatamq; illis pro viribus copulamus. Proinde quæritur, cur nam inter nomina diuinorum barbara ceteris anteponimus, quia videlicet sacrarum gētium, velut Ægyptiorum, Assyriorumq; totū dij sermonem approbauerunt tanquam sacris maximè congruentē, propterea & communes dictiones, modosq; loquendi arbitramur cognatæ ad deos dictioni, orationiq; adhibēdum præsertim, quia antiquior, primusq; extitit mod⁹ iste loquendi. atqui & quoniā prima nomina

diuinitus acceperunt, dum ea cū propria
 lingua miscerent tanquam cum familiari,
 consentaneaꝫ illis voce contemperantes,
 ita nobis seruanda perpetuò tradiderunt.
 nosq; ita ipsam traditionis regulam ritè
 deinceps cōseruare debemus. Siquid enim
 aliud diis cōuenit, sempiternum ipsum, &
 immutabile diis est præ cæteris cognatissimum.
 Inter hæc Porphyrius ait illū, qui
 vocem audit nominū diuinorū, ad signifi-
 cata respicere, ideoq; sufficere notionem
 ipsam eandem ubiq; manentē, qualiscūq;
 sit dictio. Respondet Iamblichus hunc in
 modum, non est autem id tale, quale tu pu-
 tas: si enim nomina ex hominū pacto, con-
 uentoq; posita essent, nihil interesset alia
 pro aliis commutare. Sin autem naturæ re-
 rum accōmodata fuerunt, quæ huic maxi-
 mē congruunt, hæc & diis maximē sunt
 amica. ex his perspicuē patet sacrarū gen-
 tium vocem rationaliter cæteris esse præ-
 positam. Neq; enim prorsus eandem men-
 tem seruant nomina in aliā linguā inter-
 pretata: sed sunt gentibus singulis propria
 quædam, quæ gentibus aliis per vocē signi-
 ficari non possint. Accedit ad hæc, quod
 si significationū proprietates per aliā lin-
 guam interpretari possimus, non tamen
 eandem conseruant permutata potētiā.

Habent

Habent insuper nomina barbara multam
 emphasim, id est insinuationis, demonstratio-
 nisque efficaciam, habent & concisam
 breuitatem. Minimū verò ambiguitatis,
 & varietatis, multitudinisq; verborū. pro-
 pter hæc omnia superis maximè cōgruūt.
 Depone igitur suspiciones à veritate ca-
 dentes, quibus suspicaris Ægyptiam ibi
 conferre linguā duntaxat, vbi Ægyptius
 est, vel vsus Ægyptia lingua, qui tunc in-
 uocatus. Potius autē existimato, quoniam
 primi omniū Aegyptij præsentiam, parti-
 cipationemq; deorū sortiti sunt, ideò deos
 inuocantē potissimum approbare, quādo
 Aegyptio ritu vocantur: neq; verò dicen-
 dum est barbara hæc obscura, diuinorum
 nomina esse quædam præstigiatorum, fa-
 scinatorūque machinamenta: quo enim
 pacto, quæ maximè coniuncta sunt diis,
 nos quoque coniungūt, & quasi æquales
 cum superis vires habent, phantastica fi-
 gmentā erunt, sine quibus nullum in sacris
 opus efficitur? Sed neq; prætegmina, inuo-
 lucraq; eiusmodi per nostras passiones ef-
 ficiuntur, ex fama diuino tributas. Non
 enim exordientes ab iis, quæ ipsi patimur,
 imò verò ab ipsis deorum propriis com-
 petentes illis secūdam naturam attribui-
 mus dictiones: neq; contrarias de diuino

agimus notiones : contra videlicet quàm
ipsum re vera se habeat, sed prout natura
se habet:& quemadmodum veritatem de
ipso consecuti sunt primi, qui leges nobis
de religionis sanctimonia tradiderunt, sic
perseueramus in eis: si quid enim aliud in
sacris legibus, atque ritibus deo placet, fir-
mitas ipsa maximè placet, & præcipuè cō-
gruit. Oportet igitur ritus adorationis an-
tiquos tanquam sacros conseruare semper
intactos, neque demere quicquam, neque
aliud quid addere: ferme nāq; & hoc cau-
sa nuper extitit, vt omnia & nomina, &
vota debilitata iam sint, propterea quòd
propter ipsam præuaricationem, & inno-
uandi cupiditatē permutata sunt semper,
& permutari non desinunt. Græci nanque
natura rerum nouarum studiosi sunt, ac
præcipientes vsquequaq; feruntur, instar na-
uis faburra carentis, nullam habentes sta-
bilitatem: neq; conseruāt, quod ab aliis ac-
ceperunt: sed & hoc citò dimittunt, & o-
mnia propter instabilitatē, nouæq; inuen-
tionis elocutionem transformare solent.
barbari verò sicut morib⁹ graues, firmiq;
sunt, sic & in eisdem sermonibus firmiter
perseuerant: ob quam sanè stabilitatem, &
ipsi diis sunt amici, & orationes offerunt
illis acceptas, quas nulli vlla vnquam ra-
tione

tione fas est permutare.

Opinio Aegyptiorum de deo, atque dijs.

QUærit subinde Porphyrius quidnam primam Aegyptij causam esse velint. Vtrum intellectum an superintellectum. Item vtrum vnum aliquid solum, an vnà cum alio quodam, siue aliis. Rursus, vtrum incorporeum sit, aut forsitan corporale. Præterea, non sit idem cum opifice mundi, an opifice sit superius: & nunquid ex vno, an ex pluribus cuncta profluxerint: omnemque nunquid velint primum fundamentum esse materiam prorsus informem, an corpora qualia. ipsamque materiam nunquid ingenerabilem, aut genitam. adhæc Iamblichus ita respondit: Ego verò causam in primis tibi dicam, ob quam sacri, & antiqui Aegyptiorum scriptores de his varia senserint, & insuper huius seculi sapientes non eadem de his ratione loquantur. Cum enim multæ in vniuerso sint essentiae, ac multifariam inter se differant, merito earum, & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differentes, & ab aliis sacerdotibus alia principia quidem tota vniuersalia ve, ut narrat Seleucus. Mercurius ipse tradit viginti millibus voluminibus, vel, sicut Meneteus recenset, tradidit voluminibus triginta millibus, itemque sex millibus &

k s quia

quingētis atque vigintiquinque, & in eis
perfectè omnia demonstravit: propria ve-
rò particulariū essentiarum principia alij
antiquorum alia passim introduxerint.
Oportet igitur de his omnibus veritatem
breuiter declarare, atq; primum quod pri-
mò quæfisti. Primus deus ante ens, & so-
lus, pater est primi dei, quē gignit manēs
in vnitae sua solitaria, atq; id est superin-
telligibile. estq; exemplar ipsius, quod di-
citur, sui pater, sui filius, vni pater, & deus
verè bonus. Ille enim maior & primus, &
fons omnium, & radix eorum, quæ pri-
ma intelliguntur, & intelligunt, scilicet
idearum. Ab hoc utique vno deus per se
sufficiens seipsum explicauit. Ideoq; dici-
tur per se sufficiens sui pater, per se prin-
ceps. Est enim hic principium, deus deo-
rum. vnitae ex vno super essentiam, es-
sentiae principium. ab eo enim essentia.
propterea pater essentiae nominatur. Ipse
enim est superenter ens intelligibilium
principium. hæc sunt principia omnium
antiquissima. Quæ Mercurius præponit
diis ætheriis, empyreis, cœlestibus, com-
ponens de empyreis libros centum, toti-
démque de ætheriis, mille de cœlestibus.
Secundum verò alium ordinem præponit
deum Emeph diis cœlestibus tãquam du-
cem,

cem, quem ait intellectū esse seipsum intelligentem, atq; in se intelligentias conuertētem. huic vnum impartibile antepōnit, quod appellat primum exemplar, aut expressionem, aut effigiem, quod Iēthon appellat. In quo est primum intelligens, & intelligibile primum, quod solo silentio colitur: prāter hos autem rerum apparentium opificio, alij duces prāfunt. Nam opifex intellectus qui & veritatis est dominus: atq; sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem Amū Ægyptiaca lingua vocatur. Quatenus autē sine mendacio peragit omnia, & artificiosē simul cum veritate Phtha nuncupatur. Græci verò hunc Vulcanum nomināt, artificiosum duntaxat considerantes. Quātum verò effector est bonorum, appellatur Osiris, aliāsque denominationes habet propter potentias, actionēsque differentes. Est & principatus alius apud illos super elemēta tota in generatione posita, virtutēsque eorum, quarū quatuor quidem masculinæ, quatuor fœmininæ, quē principatum Soli tribuunt. Item alius principatus super naturam omnem, quæ in generatione versatur Lunæ tributis. Marfilius. Potes in his ordinem consentientem

tem Proculo ita disponere. Primum est ipsum vnum super ens super intelligibile totum. Secundum vnum ens, siue vnitas entis, in quo vnitas sua suo enti præponitur. potest & intellectus intelligibilis appellari, & sui pater. Tertiū est intellectus intelligibilis, intellectualisq; simul, & vnitus intellectus, & expressio, prima Icthon. Quartum intellectus intellectualis iam explicatus cœlestium dux deorum Emeph. Quintum intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui sunt dij cœlestes, empirei, & ætherij. hic forsan intellectus est animæ mundi, qui nominatur Amun, Phtha, Vulcanus, Osiris. Iamblichus diuidentes verò cœlum in partes duas, vel quatuor, vel duodecim, vel sex atq; triginta, vel harum duplas, vel aliter quomodocūq; principatus his quoque perficiunt aut pauciores, aut plures. Rursus ducem vnū his anteponunt, atque ita Ægyptiorum tractatus de principiis desuper ad postrema progrediens ab vno descendit in multitudinem. ab vno videlicet gubernatam à deo vbique indefinita natura sub quodam termino definito sit imperiosè comprehensa, præcipuè verò ab excelsa omnium causa vnitate. Materiam verò produxit deus materialitate: videlicet

elicet ab essentialitate subderiuata, quā
 opifex vitalem assumens, simplices, impa-
 bilesque sphaeras effecit. Ipsius verò po-
 tremum accepit ad generabilia, & corru-
 tibilia corpora facienda. His ita discretis
 acilè soluuntur dubia, quæ in libris Æ-
 gyptiis, quos legisti, concepisse dicis. Qui
 nim sub Mercurij titulo circumferuntur,
 opiniones Mercuriales continent. etsi sæ-
 pe Philosophorum Græcorum stylo lo-
 quuntur, sunt enim ex lingua Ægyptia
 in Græcam translati à viris philosophiæ
 non imperitis. Optarem verò, vt quicunq;
 mundanarum rerum causas primas attin-
 gunt, vltima quoq; principia declararent.
 item quicunq; planetas, zodiacum, deca-
 nos, horoscopos, stellas, potentes duces
 tractant, vt particulares principiorum di-
 tributiones traderent. Proinde dogmata,
 quæ in Salaminiciis sunt, breuissimam
 partem Mercurialium ordinationū con-
 tinent. item quæ de stellarum apparitio-
 nibus, vel latebris, aut Lunæ augmento,
 vel decremento tractantur, in postremis
 genes Ægyptios assignationē causarum
 habent. Profectò Ægyptij non omnia
 esse naturalia putant, sed vitam & intelle-
 ctualem, & animalem à natura discernūt.
 non in mundo solum, sed etiā in homini-
 bus,

bus, atque cum intellectū, & rationem secundum seiplos existētes præfecerint. Sic quæcunq; fiunt, fieri arbitratur, atq; eorū, quæ in generatione versantur, primū præcipuūve patrem esse opificē asserūt. Cognoscunt quoque vitalem potentiam, & quæ in cælo est, & quæ super cælum extat. Item purum intellectum collocant super mundum, & vnum impartibilem in toto mundo, & alterum per omnes circulos distributum. Iam verò hæc nō oratione, rationeq; nuda speculari solēt, sed admonent insuper, atque docent, ad excelsiora, communioraq;, & superiora fato naturam nostram progredi ad ipsum deum, opificemq; mundi. quatenus neque materiam ferat secū, neq; aliud quicquam præter opportuni temporis obseruatiam, idq; sacrorū opera nos consequi docent, atque simul efficiunt. tradidit hanc quoq; viam nobis ipse Mercurius. Sed interpretatus est eā propheta Bitis Ammoni Regi inuenta in adytis templi in vrbe Sayn, Aegypti, literisq; sacris insculptam præbuit quoque nobis Dei nomen discurrens per vniuersum. sunt & alij multi ordines de eisdem. Quapropter non rectè mihi videris Aegyptiorū omnia ad naturales duntaxat reducere causas. sunt enim apud illos

los plura, atque essentiis pluribus. sunt & potestates supermūdane, quas & religiosa principia sanctimonia coluerunt.

*De libero arbitrio, & quomodo
soluamur à fato.*

Post hæc ait Porphyrius, plures Aegyptiorum ipsum quoque arbitrium nostrum motui stellarum supposuisse. Respondet Iamblichus ex Mercurialibus sententiis hunc in modum: duas homo animas habet, ut Mercuriales literæ docent. Una quidem est ab intelligibili primo, atque ipsius opificis potentiae particeps: altera verò ex circuitu cœlestium nobis indita, in quam & anima speculatrix diuinorum irrepit. Anima igitur à mūdīs in nos descēdens, mūdorū quoq; circuitus sequitur. quæ verò ab intelligibili veniens intelligibiliter adest geneficum circuitum supereminet: atq; per eam, & à fato solui-
mur, & ad intelligibiles deos ascendimus: & religionem habemus ad æterna tēden-
tem. non igitur putandum est, de quo tu dubitabas, omnia insolubilibus necessita-
tis vinculis, quod fatum nominant, colligari. habet enim anima principium in se proprium, quo ad intelligibile sese conferrat, & discedat quidem ab iis, quæ gignuntur. ad ipsum verò ens accedat, atq; diui-
num.

num. Neq; rursus diis applicuimus fatum, quos tanquam soluētes à fato in templis, sacrisq;, & statuis veneramur. Ipsi quidem dii fatum soluant: naturæ verò ab eis ultimæ descendentes, atq; generationi, corporique mundi iam implicitæ fatum peragunt. Meritò igitur omnē diis sanctimoniam adhibemus, vt ipsi quidem soli per intellectualem persuasionem dominātes necessitati mala nobis à fato imminencia soluant. Non enim totum in natura fati ligatum est, sed est & aliud principium animæ, & natura, & generatione præstantius, per quod & diis possumus copulari, & mundanum ordinē superare, atq; sempiternam vitā, supercœlestiūque deorū actionem participare. per hoc igitur nos ipsos à fato eximere possumus. Quando enim præstantiora eorum, quæ nobis insunt, agunt, & ad præstantiora sui ipsius anima reuocatur, tunc ab illis, quæ eam in generatione deuinciunt, penitus segregatur, à deterioribꝫque descendit, atque alteram pro altera vitam commutat, seq; ipsam in alium interfert ordinem, dum priorem omnino deserit ordinem. Quid ergo? nunquid possibile est per deos circuncurrentes à fato seipsum soluere? atq; eosdem interim existimare duces, autoresq; fatorum

rum

rum, vinculisq; insolubilibus vitas penitus alligātes. forte verò nihil prohibet, ita fieri. Cum enim dii essentias, potentiasq; multas in se cōplectātur, quidnam prohibet illis inesse & alias nobis inestimabiles differentias, atq; contrarietates? Iam verò & hoc licet dicere, in vnoquoq; deorum etiā apparentiū inesse intelligibilia quædam essentiæ principia, per quæ animabus à generatione mundorum fuga cōtingat, atq; libertas. Siquis autē duos deorū ordines non admittat ad solutionis officium, scilicet mūdānos simul, atq; supermūdānos, saltē per supermūdānos fiet quādoq; solutio. Verū hæc in tractatu deorū diligentius declarantur. Quinam dii potissimum sint ad supera reductores, & quando reuocent, quibū sue potētis, & qua ratione fatum soluant, & per quos præcipue redditus factorū operatione peractos, & quis ordo mūdānæ naturæ, & quo pacto intellectualis actio cōsummata huic ordini dominetur. quamobrē quod tu ex Homeri versibus adduxisti, scilicet deos esse flexibiles, dictu nefas esse censemus. legibus nāq; synceris, intellectualibusq; iamdiu definita sunt sancta religionis opera, atq; ordine, potentiaq; maiore, deteriora soluantur. & quatenus nos in sortē traducimur

cimur meliorē, eatenus à deterioribus fit discessus: nec propterea contingit aliquid præter regulam ab initio constitutā, adeo ut dij flectantur propter sacrificium, cultumq; posterius actū, sed à primo descensu deus animas ea cōditiōe demisit, ut ad eum iterum reuertātur. Neq; inter se repugnāt adscēsus animarū, atq; descēsus. sicut enim in vniuerso intellectuāli vnā cum essentia generatio, immo & hoc totū rectè cōnectitur, sic & in animarum dispositione vnā cum earū circa generationē cura solutio quoq; à generatione consentit.

De suo cuiq; dæmone.

QUærebat post hæc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. respondet ad hæc Iamblichus ita: Duplex est tractatus de dæmone vnicuique proprio. Alter quidem sacer, siue deificus: alter artificiosus. Ille dæmonem à supernis causis inuocat: hic à circuitibus, qui in generatione versantur. Ille quidē exploratione vniuscuiusq; genituræ non vtitur: hic talia diligēter explorat. Ille vniuersalius super naturā: hic particularius secundum naturam dæmonem colit, & curat. Cū igitur hæc ita se habeāt, absurdè tu mihi videris culturam perfectiorem ad humanam admodum transtulisse, & in hac duntaxat quæstiones

stiones tuas exercuisse. Propterea vbi naturalitantum via quæris, colisue dæmonem, videris & eiusmodi vitæ exiguā quandam particulam accepisse. Consueuerunt enim qui circa naturā artificiosè perquirunt, & operātur, ordinatè vocare dæmonem à decanis, id est facientibus. Atq; ab influxuū dispensatoribus imaginibus cæli, stellisq; Soleq; & Luna, item à polis, totisq; elementis, atque mundo. Tu verò non rectè breuissimā horum partem seligēs, scilicet ipsum genitalis figuræ dominum, de hoc duntaxat quæstiones inducis & hac in parte hoc vno supposito perscrutaris, quonam pacto dominus ipse figuræ dæmonem tribuat. Atq; secundum quam, & qualem vitam, vel potentiam, vel influxū ab illo nobis influat. vbi prorsus in genituræ exploratione moraris præscrutans, vtrum subsistat dæmon, necne: & vtrum figuræ dominus inueniri possit, aut forte non possit. Asseris deniq; hunc fore beatum, qui inuēta generationis suæ figura, fatalia sic effugerit, ita videlicet suum dæmonem conspicatus. mihi verò videntur hæc inter se dissentire, & à veritate deficere. Si enim ab ipsa generationis figura dæmon nobis est attributus, atque inde cognouimus eum, quonam pacto

1   2   fatal

fatalia fugiemus per notitiã demonis fato nobis addicti? atqui, etsi necessaria à nobis per dæmonē expellimus, vel affirmas, quādo vltèrius sunt hæc vnà cum dæmone nobis destinata per fatum.

De iudicijs astrologorum, & dæmone.

POrphyrius dicit si quis cognosceret figurā natiuitatis, dominumq; figuræ inueniret dæmonē suum, & per ipsum solueretur à fato natiuitatis: sed subdit, impossibile esse scire illam, & hunc inuenire: & regulas astronomiæ, & astrologiæ esse incomprehensibiles, & incertas teste etiam Cheremone. Iamblichus dicit, dæmonem neq; cognosci, neque dari ab illa figura, & dæmonio eius. alioquin nō solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori principio, & altiori, scilicet à diis superioribus, & cū primū anima inclinatur ad sensibilia ante conceptionē, & solui nos à fato non tam per dæmonem, quā per cultū superioris numinis. Non solum verò illa Porphyrij dicta à seipsis, sed etiam à veritate dissentiunt. Nō enim ab ipsa propria generationis figura omnino vnicuiq; tributus est dæmon, sed est & antiquius hoc initium. Item si hinc duntaxat dæmon agnosceretur, nō foret propterea felix, qui geneficum cognosceret
dæmon

dæmonē. Et quisnam hunc ducē accipiat ad effugienda fatalia? Si ad hæc explenda est ipse tributus, omnino verò præcipuas prætermittis de essentia, & de ordine dæmonis quæstiones, vltimas verò tãgis, vnde descendat. Inquis præterea innumerabiles circumferri astrologiæ regulas, dubitationesq; de genesi, vnde appareat scientiam de his haberi nō posse. Ego verò censeo primum quidem haberi posse per diuinum vaticiniū veritatē certissimam circa stellas: nec nos omnino regularum dinumeratione, nec artificiosis prædicationibus indigere: & insuper addo, te nō penitus impossibilem inde notitiā demonstrare quantū ad mathematicam sciētiam pertinet, quòd diuersæ inter illos feruntur opiniones, quòdue Cheremon, & quiuis alius cōtradicit. Sic enim & in omni sciētia simul & arte propter dissidentes opiniones dicere nullā esse scientiam cogemur. sed profectò vbique non solum falsa inter se dissidēt, sed & à veris falsa dissentiant, vt vbiq; præter falsa veritas inueniri possit. Porphyrius dicit regulas etiam astronomiæ cōprehendi nō posse, ne dum astrologiæ, & multas esse illis dissensiones, & à multis impugnari. Respondet Iamblichus, diuinū vaticiniū potest doce-

re naturam, & effectū astrorum sine arte. Astronomia, & aliæ artes quondam à diis datæ longo tēpore humanis opinionibus confunduntur, exiguumq; diuinitatis, & veritatis deniq; retinēt. in astronomia est aliquid veri, quamuis exiguū, quod patet per effectus stellarum inter se ex mensura proueniētes in cœlo, sicut prædictū est de eclipsi Solis & Lunę, & aspectibus planetarū. Regulæ mensurarū, magnitudinum, distantiarū, progressionum, cometarū, atq; similium diu apud Chaldeos, & apud nos obseruatæ testātur astronomiæ scientiam esse veram. Porphyrius dicit, dominum figuræ, vel dominos, si plures sint, deprehendi non posse etiā iudicio astronomorum, & astrologorū, sed inde propriū dæmonem esse quærendum. Iamblichus dicit, astrologos dare regulas, alios scilicet quinq; alios pauciores, alios plures ad inueniēdos, vel discernēdos dominos figurarum. Non dicit inquā haberi regulas, & inueniri, atq; discerni, sed ita putari, & tradi ab illis contra dicta Porphyrij. Quidnam prohibet figuræ dominum, atq; dæmonem per astrologiam quidem difficile inueniri, facillimè verò per diuinum vaticinium, atq; sacrificia? Neq; putandum est dæmonem à solo figuræ domino tribui.
sunt

sunt enim plura hoc eius, & antiquiora principia. neq; humanis artibus, sed diuinis propriū dæmonē possumus inuenire. proprius cuique dæmon non à particulari quodam cœli, elementorūmue dispositione distribuitur, sed à tota mundi dispositione, quando descendit anima regnante, ipsiq; dæmonem certum accommodante executorem vitæ, quā elegerit anima: hic eam cōciliat corpori, vitam corpori communicatā curat, vitam animæ propriā dirigit, cogitationi assiduè principia exhibet: nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentem, eatenusq; nos gubernat, quo ad sacris perfecti dominum pro dæmone commutemus. Tunc dæmon deo cedens, vel vacat ab opere, vel conducit ad idem. fors alicuius propria tribuitur animæ, dū descendit ex toto mundi corpore, & vita prout tunc se habet ad illam, & illa fors certo dæmone ducitur, & impletur. Ergo est impossibile iudicare certos euentus, cū omnium causarum concursus comprehendere nequeamus, nisi per inspirationem diuinam id assequamur.

Vnde proprius dæmon veniat, quidue agat, & vtrum sit vnicus.

Proprius dæmon non à parte quadam cœli elementorūmue tribuitur, im-

mo verò à toto mundo, & à multiformi
in eo vita, & à multiformibus corporibus,
per quæ tranſit anima deſcēdens in gene-
rationē, ſecernitur propriè, atque decerni-
tur, fors in nobis quædam propria noſtris
ſecundū præfecturam propriā diſtributa.
hic utique dæmon erat in exemplari antè
quàm in generationē animæ laberentur.
Quē cum primū anima ducē accepit, ad-
ſtat ipſe dæmon expletor ſubinde viſarū.
hic animā, ut dixi, deſcendentē alligat cor-
pori, cōmune eius animal ipſe curat: vitā
animæ propriā dirigit: & quodcūq; ratio-
cinamur, exhibet ratiocinandi principia:
agimusq; talia, qualia is adducit in men-
tem, gubernatq; nos quouſq; ſacris operi-
bus expiati, deum ſubeamus pro dæmone
ducē. cui poſthac dæmon ita cedit, ut vel
vacet eo præſente, vel conducat ad idem.
Quærebas deinde, utrū plures adſint vni-
cuique dæmones, alij alia gubernantes in
homine. Reſpondemus ad hæc, dæmonē,
non alicui parti noſtrū præſſe duntaxat,
ſed toti ſimul adeſſe, totū ducere, quemad-
modū à totis, quæ in mundo ſunt, ordini-
bus, eſt attributus. Cōiectabas plures pro
numero noſtrarū partiū dæmones nobis
adeſſe. Præterea quòd etiā in ipſo corpore
diuerſi ſint dæmones, alius ſanitatē, alius
pulchr

pulchritudinē, alij quādam in his habitu-
dinē curēt. vnūsq; his æquē præsīt in cor-
pore. Sic & putabas aliū dæmonē corpus,
aliū animā, aliū mentē regere. Præstat
verò eiusmodi coniectura ad hoc ipsum
vti, videlicet, quòd corpus, & anima, & in-
tellectus eodē dæmone gubernētur. Noli
igitur ita diuidere, vt alius sit corporis dæ-
mon, alius animæ, alius intellectus. absur-
dum est enim animal quidē esse vnū, dæ-
monium verò animali præfectum multi-
forme putare. Nā quæ principatum tenēt,
vbique simpliciora sunt subditis. Est in super
& absurdus, si multi dæmones dominan-
tes velut dæmonij partes, non conflati in
vnum sint, sed inter se disiūcti. Introducis
autē & in ipsis cōtrarietate, tanquā domi-
nantium dæmonum alteri boni sint, alteri
verò mali. Cū tamen nusquā mali spiri-
tus sortem habeant præfecturæ, nec pari
vel auctoritate, vel numero exaduerso bo-
norum distributi sint. Post hæc suspicaris
dæmonem proprium esse quandā animæ
partē, videlicet intellectū, eumq; hominē
esse *εὐδαίμων*, id est felicē, qui sapientem
habeat intellectum. quod si ita sit, non erit
amplius alius ordo præstantior homine
præfectus homini. sed inter diuisas animæ
partes superior inferioribus dominabitur.

vbi tamē cunctæ cognatæ sunt, nulla verò
 vt absoluta subditis dominatur. Inducis
 post hæc dæmonis cultū tāquam ad plura
 factum, partim quidē tanquā ad duos dæ-
 mones, partim etiam velut ad tres. nefas
 verò est causas nobis præfidentes partiri,
 nec ad vnum redigere præfecturā, quippe
 cū vnitas in omnia dominetur. Iam
 verò & qui dæmoniū secundū corpus, cor-
 porisq; dispensationē diuidit, is principa-
 tum eius in partē eiusdē redigit angustis-
 simā. Quapropter religiosum cultū circa
 dæmonium, ita diuisum considerare non
 decet, cū opinio ipsa, in qua fundatur,
 debilitate vacillet. Vnus igitur est secūdū
 vnumquēq; nostrum dæmō proprius gu-
 bernator. dæmonē verò cōmunē penitus,
 & eundē cūctorū hominū existimare nō
 decet, videlicet rursū cōmunē quidē in
 se ipso, propria verò conditione vnicuique
 copulatū. Ipsa enim secūdum speciē vnā-
 quanq; diuisio, materiæq; alteritas ipsam
 rerum secundum se incorpor earum com-
 munitatem, identitatemq; non suscipit.

Inuocatio dæmonis.

Q Væris deinde, quare communi qua-
 dam apud omnes inuocatione ad-
 uocare dæmonem soleamus, quoniam vi-
 delicet per deum dominū vnum dæmo-
 num

num agitur inuocatio, qui & à principio suum cuiq; dæmonem definiuit, & in sacrificiis secundum propriam voluntatem suum cuiq; monstrat. Semper enim in sacrarum operationum ordine per superiora numina inferiora vocantur. Quare & in dæmonibus vnus quidam dux eorum, qui circa generationem obtinet principatū, dæmonem suū ad vnumquenq; demittit. Postquam igitur adest vnicuiq; suus, tunc & congruū sibi cultū pādit, nomenq; suū, modumq; inuocationis suę proprium patefacit, atq; hic cōueniens est ordo dæmonū. Alius enim ordo inuocantibus est cognatus, alius ab antiquioribus causis procedit, alius conspirationē in eis cōficit ad idem communiter conferentem. Noli igitur diuinas inuocationes humanis similes arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas, quæ omnē terminum, omnemq; indeterminatū modū superant, humanis imperiis, mādatisq; cōferre, siue definita sint hæc, siue prorsus indefinita. Quæ enim apud nos sunt, cum toto genere cōmune nihil habēt. atq; cum his, quæ secundum totum ordinem nos excedunt, totamq; essentiam nostrā, naturamq; exuperāt. Iam hinc verò maximè errores hominibus ingentes accidunt. Quando ex
huma

humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari solēt & parvis nihilipēdendisq; atq; diuifis ingentia, & magnipēdenda, & perfectō perpendūt.

De felicitate.

Suspicias, ne fortē alia quædā ad beatitudinem præter diuinum cultū, uialeat, & quænam ista potissimum sit interrogas. Sed perfectō si in diis bonorum omnium essentia, perfectioq; continetur, ac prima potestas, primumq; bonorū illic est principium, meritō soli nos sacerdotes, & qui similiter superis se dediderint, atq; legitime vnionem ad illos fuerint consecuti bonorum omnium principium, atq; finem studiosē prosequimur. in hoc utiq; statu & veritatis contēplatio adest, & intellectualis scientiæ cōsummatio. Atq; vnā cum deorū cognitione conuersio quoq; ad nos ipsos, nostriq; agnitio comitatur. Frustra verō suspicias, ne fortē religiosus ex opinionibus humanis, fauoribusq; dependeat. Quidnam otij esse potest animo diis dedito ad humanas laudes auscultandas?

Religionem esse veram.

Sed neq; quod sequitur rectē dubitas, Sine fortē religiosus ipse fallat, ubi ais animā magna sæpe ex cōtingenti confingere.

gere. Quodnā in rebus verè existentibus
figmentorum initium esse potest? Nōn ne
potētia phantastica in nobis est illa, quæ
idola fingit, atq; transformat, atq; quādo
vita intellectualis perfectè agit, phanta-
sia nulla suboritur? nōn ne penes deos ve-
ritas ipsa secundū essentiam vnā cum illis
existit? Nōn ne multò magis & illa, quæ
secundum consonantiam in rebus intelli-
gibilibus est fundata? Frustra igitur talia
& abs te, & ab aliis diuulgātur. Quinetiā
vbi tu, & alij religiosos calumniāmini,
tanquam prestigiatores, atq; vanos, & ia-
ctabundos, longius à veritate disceditis.
sicut enim cæteris artibus, sic & in reli-
gione sunt, qui eam falsò profiteantur.
Quæ professio longius quàm aliud quic-
quam à religione discedit. Malū enim bo-
no magis quàm non bono contrariū est.

*De præfagio naturali artificioso, atq;
de diuino.*

SIqua nobis aptitudo naturaliter inest
ad futuri præfagiū, quemadmodū ani-
malibus terræmotuum, procellarumq; &
frigorū naturalis inest præcognitio, non
videtur eiusmodi prænotio habere ali-
quid venerandum. Nam secundum sensus
acumen, vel compassionem, vel aliā quan-
dam

dam commotionē viriū naturaliū, eius-
modi prælagiū naturale cōsequitur, neq;
sursū si quis secundū rationis discursū,
vel obseruationē signorū effectus aliquos
præcedentiū, sicut à contractione pulsus,
atq; rigore medici febrē præuidere solēt,
videtur eiusmodi præsentia esse admodū
honoranda: humana nanque, & suspecta,
corporeaq; cōditione progreditur. Solum
igitur diuinitus adueniens vaticinium, re-
uera nobis diuinam exhibet vitam, dum
& præuisionem, & diuinas intelligentias
possidet, nosq; reddit re vera diuinos, ac
bonū legitimū nobis affert. beatissima
enim deorū intelligentia bonis omnibus
abūde repletur. suspicaberis ne fortē pro-
phete diuinitus inspirati præuideant quæ
futura, neq; tamen propterea sint felices.
nam & præuidere possunt, neq; tamē sci-
re futuris uti, sed contrā dicendū, omnem
videlicet prænotionem diuinitus inspira-
tam esse bonis, & bonitate refertam, ordi-
nisq; compotem, atq; decori, atq; utilita-
tem nobis asserre: dii nanq; vnā cum præ-
sagio, facultatem quoq; ad cauenda, decli-
nandaq; incōmoda nobis naturaliter im-
minentia suggerunt. Et quando virtutem
oporteat exercere, ad idq; conferat igno-
ratio futurorum, occulunt ipsi futura, ut
anim

animus inde fit melior : quando verò ad hoc nihil interest , expedit autem animus præsentire , ad hoc videlicet , vt salui ad sublimia reuertantur, tunc in mediis animarū essentiis vaticiniū penitus inferunt.

Via ad felicitatem.

QVærebas deinde, quæ sit ad felicitatem via , quâ ve in re sit ipsa felicitas. hoc igitur audi. Contēplabilis ipse in se intellectus homo, erat quondā deorum contemplationi coniunctus. deinde verò alteram ingressus est animā, circa humanam formæ speciē coaptatā, siue contemperatā : atq; propterea in ipso necessitatis, fariq; vinculo est alligatus. Consyderare itaq; decet, qua præcipuè ratione ab eiusmodi vinculis solui possit. est autem solutio nulla , præter ipsam deorū cognitionē. Idea nāq; felicitatis , est ipsum cognoscere bonum. Quemadmodū est & idea malorū, ipsa quidem bonorū obliuio, & fallacia circa malū , notitia quidē illa vnā cū diuino cōgreditur. obliuio vero hæc, atq; deceptio inseparabilis est à caduco. Item illa intelligibiliū essentias per sacras sanctimonix vias rite metitur. hæc autem à principiis cadens, atque repulsa, se ipsam proiicit ad corporalē ideā dimetiendam.

illa

Illa rursum est sui parentis agnitio, hæc
verò discessus vnà cum obliuione ab ipso
deo patre supersancto, seq; ipso sufficite,
longè remotus. Illa veram cōseruat vitam
reuocans hanc ad patrem. hæc hominem
principem genituræ vsque ad id deducit,
quod permanet quidem nunquam, perpe-
tuoq; in fluxu versatur. hæc vtiq; prima sit
tibi ad felicitatem via, intellectualem ha-
bens vnionis diuinæ penes animas pleni-
tudinem. Sacra verò, atq; deifica felicitatis
traditio appellatur quidem porta ad
ipsum omnium opificem deum, aut lo-
cus, aut aula boni. Potestatem verò possi-
det primam quidem castam, & sobriam
animæ sanctimoniam, valde vtiliorem,
sobria corporis castitate. Deinde cogita-
tionis accommodationem ad ipsam par-
ticipationem, visionemq; boni, simulque
ad contrariorum expulsionē. Tertiò rur-
sum vnionem exhibet ad deos bonorum
omnium largitores. Postquam verò sin-
gulatim, atque propriè, tum mundi parti-
bus, tum diuinis potestatibus per partes
mundi diffusis, animam copulauerit, tunc
opifici toti copulat animam, præbetque
vndique cum ipso consensum, atque eam
extra omnem materiam ponit, cum sola
iam sempiterna vniuersi ratione coniun-
ctam.

Etiam. verbi gratia, in ipsa opificis potestate per se genita, per se mobili, & omnia sustinente prorsus, & eleuante, intellectualiq; , & omnia pariter exornante: item ad veritatem intelligibilē reuocante, rursumq; per se perfecta, perficienteq; , atque effectrice, cæterisq; dei viribus opificis gradatim pro cuiusq; proprietate coaptat adeo, vt in actionibus earum, intelligentiisq; , & opificiis facultatibus, expiatus animus, atq; sacer perfectè firmetur. Atq; tum demum in toto opifice deo collocat animam.

*Conclusio Religionis, felicitatisque
apud Aegyptios.*

ATque hic apud Aegyptios religiosa, sacræque eleuationis, est finis: ipsum verò bonum aliud quidem diuinum putant, ipsum scilicet præintellectū deum. aliud autem humanum, vnionem videlicet ad ipsum dominum, quemadmodum Bytis propheta ex libris Mercurialibus explicauit. Non igitur pars hæc apud Aegyptios prætermissa est, vt tu suspicaris, sed quemadmodum spectat ad sanctimoniam, rite nobis est tradita. Neq; rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpellant, sed de
m iis,

iis, quæ ad purgationem, solutionem, salutem animæ pertinent, neque difficilia meditantur, eademq; hominibus inutilia, immo res animæ omnium vtilissimas, neque sub dolo, & seductore quodam dæmone obfuscati sacerdotes hallucinantur, qui in omnibus fallacem, dæmonicamq; naturam prorsus excedunt, atque ad intelligibilem, diuinamq; conscendunt. his itaq; pertractatis, obsecro deos, vt mihi, tibiq; veram intelligentiarum custodiam, obseruantiamq; exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in sempiternam æternitatem æternorum præbeant veritatem, perfectiorumque circa deos intelligentiarum compotes nos efficiant, in quibus beatissimus bonorum finis nobis est propositus, & amicitia, concordiaque inter nos mutua, auctoritas omnis, atq; firmamentum.

EXC.

EXCERPTA MAR-
SILII FICINI EX
GRAECIS PROCLI

*Commentarijs in Alci-
biadem Platonis
primum.*

Rincipium dialogorū Plato-
nicorum, totiusq; philoso-
phiæ præcipuum, atque fir-
missimum, arbitrantur na-
turæ nostræ cognitionem.
hac enim rectè cognita, bonum quoque
nobis consentaneum, malum ve dissidens
absolutius nosse poterimus. Sic utiq; na-
tura comparatum est, vt quemadmodum
inter se rerū essentiae differunt, sic & pro-
priæ rerum perfectiones. Vt igitur quæ sit
naturæ nostræ perfectio, & quomodo cō-
paretur, inueniamus (essentiā nāq; nostrā
in primis debemus agnoscere. quod qui-
dem & in Alcibiadē propositum est, &
in tota doctrina Platonis est finis) quan-
do rerū consideramus essentias, perscru-
tandum est, vtrum essentia rei sit ex earū
numero, quæ indiuiduæ sunt: vel earum
genere, quæ circa corpora diuiduntur: vel
earum, quæ in medio collocantur. Item,
vtrū essentia sit æterna, an per omne tem-

m 2 pus

pus existens, an in aliqua temporis parte fiat. Rursum, utrū sit simplex, & ante compositionē existens, aut cōposita quidē sit, sed insolubilibus vinculis sit composita: aut possit vicissim in ea, ex quibus cōponitur, quādoq; resolui. atqui si ita vnumquodq; cōsideremus, deinde poterimus eius quoq; bonum, quale sit, facilius iudicare. Cōstat enim essentiaē prorsus indiuisibilis, æternū esse bonum, diuisibilis verò bonū quoq; in tempore, motuq; versari. mediae denique secundum substantiaē ipsius mēsuras perfectio quoq; perpēditur. eiusmodi nanque perfectio tempore quidē indiget, sed tempore primo, quod sanē in corporeos circuitus possit aptē metiri. Ignoramus quidē nos ipsos, quoniā obliuione genetica occupati sumus, atq; in rationaliū specierū vitæ perturbatione perculsi. existimamus autem interea cognoscere multa, quæ ignoramus, quoniā rerū rationes essentiaē nostræ innatas habemus. Tres sunt conuersionis species. quicquid enim cōuertitur, vel ad aliquid vertitur, se deterius, dum à perfectione propria labitur: vel consurgit ad melius propter propriae vitæ vigorē, actionēque naturalem: vel reflectitur ad seipsum propter cognitionē sibi consortē: mediamque spec

speciem motionis. Cōuersio quidem erga deterius, passio quēdā est animę alas abicientis, & in obliuione iam positę, sui ipsius simul atq; aliorum. Cōuersio verò & ad se, & ad melius nō solis cōpetit animabus, sed ipsis quoq; diuinis, quēadmodum Parmenides ipse nos docet. Plato significat in procēmio præter cætera animū veritatis studiosum cogitationes rebus cognoscendis consortes edere. Neq; mutabiliū immutabilē, neq; necessariorū, stabiliūq; ambiguam, atq; nutantē. Sed quemadmodū Socratē in Rep docuit, notitia quidem simplici, vniformi, intellectuali intellectualia omnia cōiugatē cognoscere, notitia verò scientifica, atq; cogitatiua, specierū euolutione, atq; cōpositione rationes rerum medias contēplari. Tertia rursum à veritate potētia sensuali per instrumenta cognobilia propria cōtingente sensibilia iudicare. Imaginali tandē potētia imagines sensibiliū apprehēdere. Iam verò Timæus cognitiones proportionē quadā ad cognoscenda distinguens, iubet nos entia quidē intelligentia, rationēq; iudicare, opinione verò, sensuq; illa, quę entia quidē nō sunt, sed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; eorū, quę verē sunt rationes, ratas, & incōiunctas existere, rerū

verò in generatione fluentium imaginarias, atq; contingentes. vbiq; enim rationes, sermonesq; imitantur illa, quæ explicant. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res sempiternas, nomina naturâ rei magis attingere: circa verò mutabiles nomina quoq; sæpe mutari, & magis in positione versari. Aliorū vbiq; deorū aliæ proprietates existūt, nam alię quidē sunt opifices vniuersorū, atq; speciei entium, ornatusq; substantificæ, aliæ verò propagātes vitā, ac varios vitæ vigores progenerantes, aliæ autē rerū ordinē seruant incommutabilē, connexionemq; custodiunt insolubilem. Aliæ deniq; aliā sortitæ potentiā, omnia sua quadā beneficentia seruant. Similiter & omnis amatorius ordo causa conuersionis est rebus omnibus ad diuinam pulchritudinē, atq; formam, reducens quidē sequētia ad illam omnia, eiq; cōiungens, & coniuncta confirmans, atq; mox inde sequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde dotes per omnia radians. Hanc igitur ob causam in Symposio traditur, amorē magnū existere dæmonem, quippe cū amor primus omniū eiusmodi mediij vim in seipso demonstret, sitque medius inter ipsum appetibile, atq; appetēs, & causa cōuersionis sequentiū in priora.

ra. vniuersa igitur amatoria cohors in vestibulo causæ pulchritudinis cōstituta ad illam omnia conuocat, mediumq; processum facit inter amabile, atque illa, quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in se declarat exemplar, hanc in diuinis medietatē obtinēs, quam demones inter diuina tenēt, atq; mortalia.

Cū igitur omnis amatoria cohors hanc inter deos proprietatē habeat, summitate eius quidem vnicam, & occultam excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatam, penes supremos deos: medium verò processum eius penes supermundanos deos, intellectuāli conditione fulgētem: tertium verò progressum eius circa mundum multifariam distributum, multosq; ordines, atque vires ex se producentem, atq; eiusmodi munera partibus mundi diuersis distribuentem. Post enim vnicum, primumq; amoris principium, atq; post tripartitam substantiam inde perfectam, varia iam turba refulget amorum, vnde chori angelorum implentur amore: turbæ quinetiam dæmonum hoc plenæ deo sectantur deos ad intelligibilem pulchritudinem reuocatos. Exercitus heroum vnā cū dæmonibus, & angelis circa pulchritudinem debacchātur.

m 4 Omnia

Omnia deniq; suscitantur, reuiuiscunt, reuiuiscunt, incalescunt, circa pulchritudinis ipsius influxum. Iam verò animæ hominū inspiratione eiusmodi tactæ, & naturaliter cognatæ deo, circa pulchrū mouentur assidue, atque in generationis prouinciam delabūtur ad beneficium animis imperfectioribus exhibendum, & ad prouidendum iis, quæ salute indigere videntur. Dij quidē ipsi, deorumq; pedissequi, in habitu proprio permanentes, sequentibus benefaciunt, & ad se cōuertunt: hominum verò animæ deorsum lapsæ, generationemq; tāgentes beneficam deorū prouidentia pro viribus præseferūt. Quemadmodum igitur aliæ animæ secundū alium cōstitutæ deum, syncerè prouinciis caducis præsunt, animabusq; hic oberrantibus, atq; aliæ quidē imperfectioribus profunt per vaticiniū, aliæ per expiationes, atque sacrificia, aliæ per opē medendi diuinam: sic & animæ, quæ vitā amatoriam elegerunt, mouētur quidem à deo pulchrorum præside ad curā animorū ingeniosorum. à pulchritudine verò sensibus apparente ad diuinam pulchritudinem rediguntur, secumq; ipsis conuocant & amatos. animæ verò, quæ ob peruersam educationē à superno munere decidunt, alioquin
amat

umatoriam naturæ naturâ, simulacris pulchritudinis insidentes, propter veræ pulchritudinis ignorantiam, corporeas formas admirantur & amant, passionem propriam ignorantes. Sicut enim apud Plotinū defluxus mētis facit astutiam, atque sapientiæ portio lapsa creat sophisticam, sic munus amoris in peruersum incidens susceptaculum, vitam efficit intemperatam, atque tyrannicam.

Causa superior agit in opere prius, posterioriūque quàm inferior, & vnà cum illa, atque est præsentior operi.

Quæ perfectiora sunt vbique, & quæ rationem exemplaris habent, actiones prorsus imaginum comprehendunt, adeo vt deteriora nulli vsquam adsint, cui perfectiora quoque non multò prius aliquid ex se tradiderint. Quinetiam per omnes rerū ordines ipsum vnum alia comprehendit, atque ante illa, & post illa, & vnà cum illis agit.

Mali demones etiam in sacris occurrunt, & fallunt sub pretextu bonorum.

Compertum habemus in expiationibus, atq; sacris, vbique ex deterioribus aliquid inducere perfectionis imaginem, per quam animas nondum perfectas alliciat ad se ipsum, à superioribusq; diuertat,

m s Quene

Quemadmodum igitur in cōtemplatione
 physica impedimentum est vita sophisti-
 ca procliuitasq; ad illam trahēs infirmio-
 rem ab ipsa entiū cōtemplatione ad ima-
 ginationē caducis familiarem, sic in ama-
 toria eleuatione turba popularium ama-
 torum impedimentū est simulans amato-
 rem verū, & animā iunioris à bonis cœle-
 stibus in terrena, & tenebrosa detorquēs:
 similiter in sanctissimis quibusque expia-
 tionibus, atq; sacris, antè quàm ipse deus
 adsit, palàm occurrunt dæmonum quo-
 rundam impetus terrenorū, aspectus noui
 quoq; eos, qui expiantur, perficiunturq;,
 deturbantes, & à synceris bonis ad mate-
 riam deflectentes. Quamobrē dij iubent,
 ne prius in illos aspicias, quàm sacrorum
 potestate præstrinxeris oculos. sic enim
 aiunt diuina eloquia: Non expedit tibi il-
 los aspicere prius quàm corpus expiaue-
 ris, atq; sacraueris. quoniam illi mulcentes
 animas à sacrificiis vbique deflectunt. Si-
 cut igitur in sacris, tum primū apparet
 diuinum, quando totum hoc dæmonium
 trahens animas in materiā expulerimus:
 sic & diuinus amator post repulsam popu-
 larium amatorum occurrit amato. Item,
 sicut bonus cuiusq; dæmon vnumquēque
 custodit à pueritia, actionesq; omnes eius
 explo

explorat, & verba, & ante parentes prouidet, & post parentes adest tanquam totius vitæ gubernator assiduus, atque post obitum dux est nobis ad iudices, eodem modo ad Alcibiadem se Socrates habet. deniq; sicut bonus demon nobis plurimum occultus adest clam nobis prouidens, & silentio consulens, & ineffabiliter nos emendans, ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis semper agit illuminando, neq; tamen semper animaduertimus.

Intellectus ipse quidem circa nos semper agit, semperq; præbet intelligentiæ lumen. atq; etiã prius quàm in conditionem labamur irrationalem. Et quando in passionibus vitã degimus, & passionibus quandoq; sedatis, non semper animaduertimus: sed quando à quamplurimo generationis tumultu purgati sumus, atq; tranquillè viuimus (tunc enim intellectus nobis effulget) tunc quasi nobiscum loquitur, tunc suam nobis communicat vocem antea silentio præsens.

De bono demone, & de terrenis, materialibusque demonibus. Item quomodo unusquisque nostrum consideretur dupliciter, scilicet & vt simpliciter anima, & vt anima vtens corpore.

Socra

Socrates quidem ad Alcibiadem se habet, ut bonus dæmon. amatores cæteri, ut materiales, terreniq; dæmones, qui propellendi sunt, ut animus bono dæmoni sit magis expositus. Considerare potest dupliciter Alcibiadem, & ut simpliciter animam, & ut animam utentem corpore. Nō enim idē est vtrunque, quemadmodum nec ipse per se homo, & iam gubernator homo, nec homo simpliciter, atq; auriga. Omnino autem, quod est imparticipabile ab eo, quod est participabile, differt. Atq; id, quod secūdum seipsum existit, ab eo differt, quod cū alio quopiā simul iam cēsetur. Et deniq; quod exēptū est ab eo discrepat, quod coordinationem ad aliud est sortitum. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & ut simpliciter anima, & ut anima, utens corpore, qua quidem ratione est simpliciter anima quædam. Socrates ad eum mentis vicem gerit. qua verò ratione est anima utens corpore, Socrates boni dæmonis partes agit. Atque idem ipse & dæmon est, ut ad hominem, & intellectus ad animam. Iam verò & quando medietatem dæmoniāam reputamus, inter deos eā & homines collocamus. Quando verò intellectum, in summo quidem animam ex ipso suspendimus,

dimus, & corpus ex anima. habes profecto diuisionem alteram in symposio, vbi traditur dæmonum inter deos hominesq; existere medium. habes alterā in Timæo dicente, animū inter intellectū atq; corpus mediū obtinere. Idem igitur est & intellectus, & dæmon ad animam quidem intellectus, ad animam verò humanam dæmon esse censetur.

Quomodo amor deus nec primus est, nec ultimus: & quomodo in diuinis est bonum, sapiens, pulchrum: item fides, veritas, amor.

A Morem domini neque in primis entium, neque in vltimis collocare debemus. Nō in primis, quoniā ipsum amabile superius est amore. non in vltimis, quoniā amans particeps est amoris. Oportet igitur amorem inter amabile, amantemq; cōstituere, & ipso quidem pulchro posteriorē, cæteris verò, quæcunq; amant, priorem asseuerare. Vbinam igitur extitit ab initio? Quo pacto per vniuersa procedit, & quibus cum prodiit vnitatibus?

Cū igitur tres sint in diis intelligibilibus, occultisq; substantiæ, & prima quidem obsignata sit bono, ipsum videlicet bonum ex se intelligens, vbi sicut sacra eloquia tradunt, vnitas est paterna: secunda verò per sapiens designetur, vbi prima
viget

viget intelligētia: tertia per pulchrum definiatur, vbi intelligibilium est pulcherrimum, vt Timæus ait. nimirum & tres secundum has intelligibiles causas vnitates existant, secundū causam quidem vniformiter in intelligibilibus consistens, effulgentes verò primū in ipso ineffabili deorū ordine scilicet fides, veritas, amor. Fides quidem omnia firmat in bono: Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat. amor denique conuertit omnia, congregatq; in ipsius pulchri naturam. Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorū progreditur ordines, omnibusq; ad ipsum intelligibile irradiat vniōnem. Aliter autē per alios ordines se declarat, vires vbiq; suas deorum proprietatibus complicans. Alibi quidem est ineffabiliter, incogniteq; & vnicè: alibi continentiae, connexionisq; ratione: alibi tanquam perficiens, atq; formans. hic rursus intellectualiter, atq; paterne, ibi motiue, viuificeq; prorsus & effectiue: illic tanquam imperans, & assimilans. ibi absolute penitus atque syncerè. illic multiplicatè iam atque diuisim. Amor ergo supernè ab intelligibilibus vsque ad mūdāna, descendit ad diuinā pulchritudinem omnia conuocans. Procedit & per omnia veritas,

tas, illustrans cognitionibus omnia. procedit fides per vniuersum in bono singularim omnia sistens. hinc diuina eloquia, omnia tradunt tribus his gubernari, in eisq; consistere. Quamobrem diis sacrificantes iubent deo per trinitatem eiusmodi se coniungere. Ipsa quidem intelligibilia propter inæstimabilem vnitatem medio non indigent amatorio. Vbi verò & vnitas entium est, atque discretorum discretio, ibi extat & amor. colligator enim est, & conciliator eorum, quæ sunt post ipsum, & quæ super ipsum. Conuersor sequetium in priora imperfectorum reductor, atque perfector.

Providentia percurrit per singula vsq; ad minima, & interim nullis addicta.

QVi diligentiores sunt in rerum rationibus assignandis, duo hæc elementa potissima diuinæ, dæmonicæq; providentiæ tradunt. Primum per omnia de super providentiam ad vltimū vsq; procedere, ac ne minimū quidem sui expers alicubi prætermittere. Secundū nihil omnino eam ex gubernatis accipere, nec eorum naturā repleri, nec eis alicubi commisceri. Non enim ex eo, quòd omnia seruet, atq; disponat, admiscetur, propterea guber

gubernatis. nam diuinū, atq; dæmonum naturam habet passionibus animarū particulariū non subiectā. Neq; tamen, dum separatim sequētia supereminet, propterea ex deterioribus aliquid inordinatum, incultumq; relinquit. Imo vero ob hanc ipsam causam omnia decenter exornat, atq; à dispensatis absoluitur. Est enim benefica pariter, atque syncera, exornatrix omniū, atq; ab excultis interim expedita, per omnia currens, præsertim quia cohibita nusquam. Viri quinetiam diuini inferioribus diligētissimè prouident simul atque tranquille. Quid ergo de diis ipsis, bonisq; dæmonibus est dicēdum? Nōne præsentibus omnibus liberi sunt ab omnibus? Implentes seipsis omnia nullis alicubi permiscetur: discurrentes per vniuersum, nusquam vitā propriam addixerunt. Nōne confitebimur deos suas proles amare? Quemadmodum poëtæ fingūt, Iouem amare puellam, ipsamq; Venerem. Nempe quoniam amor eiusmodi prouisor est, & seruator, perfectorq;, & contemptor rerū diuinitus amatarū. Interea & beneficus, & syncerus, immixtusq; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo, vnde nam diuinis interdū hominum animabus amatorium eiusmodi priuilegium

priuilegium obtigisset, nisi prius diis ipsis
 inesset? Quicquid enim bonū, & salutare
 cōpetit animabus, causam à diis definitam
 habet. Quamobrem & virtutū omnium,
 corporaliumq; bonorum velut sanitatis,
 roboris, iustitiæ, temperantiæ, exemplaria
 Plato probat præcedere penes deū. Quan-
 tō itaq; magis amatorij muneris causam
 principalē apud deos esse fatebimur, quip-
 pe cū amatorius hic affectus (vt Socra-
 tes in Phædro ait) diuino quodā munere
 sit tributus? Dij igitur deos amant: anti-
 quiores quidem minores, sed prouidentię
 munere, minorē vicissim maiores diligūt
 quodam, videlicet, conuersionis officio.
 Perficere quidē deteriora, & inferioribus
 prouidere, animabus quoque, qua ratione
 sunt animæ, cōpetit. nam & ob hoc ipsum
 descendunt, propter rerum generabilium
 prouidentiam, curamq; mortalium. Ita
 verò prouidere, vt prouidet gubernatis,
 nec misceatur, nec velut addictus afficia-
 tur, nec inde recipiat quicquam, deorum
 propriū est, dæmonumq; bonorū: & quo-
 ties contingit animabus humanis, diuina,
 vel dæmonica largitate contingit. Solent
 sacerdotes in sanctissimis sacrificiis, vel
 per verba vel per ea, quę oculis ostendun-
 tur, in admirationē, stuporemq; presentes
 n   adhuc

adducere. stupor enim deo animam exponere consuevit. Socrates nunquam amatoriam vitam usque adeo rectam peregisset, nisi afflatu quodam dæmonis elegisset eam, & tenuisset electam.

Amor est medius inter amabile, & amantem: est magnus demon omnia ligans, & quæcunq; appetunt. ipse medius primo copulat appetibili.

S Acra igitur eloquia hunc amorē domini indicunt omnia colligantem, omnibus infidentem. hic sanè, si cōnectit omnia, copulat & nos dæmonum præfectoris. Hunc Diotima magnum dæmonē appellauit, quoniā mediū implet vbique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipsum quidē, quod est amandum, gradum sibi vendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor deniq; vsurpat inter vtrunq; medium congregās atq; colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterius, Iam verò apud intelligibiles deos, atque reconditos, primæ, secretæq; pulchritudini, intelligibilem intellectum vnit per vitam quādam intelligentia meliorē. Itaq; Græcorum ipse theologus cæcum illum appellat amorem. In illis autē, quæ extra intel

intelligibilia sunt, nondum illustrat indissolubilem, cunctis ab ipso perfectis. vinculum enim vnio quædã est, sed vnà cum discretiõe permulta. Quapropter eloquia sacra huius amoris igne appellare copulatores solent: ab intelligibili nanq; intellectu procedens sequetia cuncta inuicem, illiq; deuincit. Conciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis verò dæmones, nos autẽ dæmonibus, diisq; coniungit. In diis quidem subsistit primo, in dæmonibus verò secundò, in animabus autẽ particularibus per processum quendam tertium à principiis existẽtem. In diis rursus super essentiam: omne nanq; deorum genus est eiusmodi. In dæmonibus autẽ per essentiam. in animabus deniq; per illustrationis effectum. Atqui videtur hic trinus ordo, trinẽ intellectus potetie similis. Etenim intellectus alius quidẽ imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus absolutus. Alius verò participatus, cuius & deorum animæ tanquam melioris participes sunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui sanè est ipsarum perfectio animarum. Hæc autem tria de intellectu Timæus ipse significat. Intellectu igitur imparticipabili amorẽ diis insitum

congruum intelligito. absolutus nanq; est & ille ab omnibus, quę suscipiunt eum, & illuminatur ab ipso. Intellectui verò participato amorem dæmonicum comparato. Essentialis enim est & ipse, seq; ipso perfectus tanquam præparticipatus intellectus, & proximè insidens animabus, intellectui deniq; secundum habitum accepto. Tertium amorē illustratione animabus infusum reddere debes. Nec iniuria vniuersæ intellectuali differentiæ coniugatum consideramus amorem, intellectu enim intelligibili primam habet, occultamq; substantiam. Si enim prodiit inde, & ibi per causam est fundatus. atqui mihi videtur & Plato hunc deū apud Orpheum inuenisse, eundem & amorē, & magnum dæmonem illic appellatum, atq; ipse hoc hymno videtur fuisse contentus. Meritò igitur Diotima magnum Dæmonem appellat amorem. Et Socrates vbi de amore disputat, disputat etiam de dæmonibus.

Primò de dæmonibus communiter: secundo de dæmonibus familiaribus: tertio de dæmone Socratis.

Dicendum est deinceps primò quidem communiter de dæmonibus: deinde de illis, qui nos sortiti gubernant: tertio

tiò de dæmone Socratis. Dæmones igitur à prima viuifica idea sortiti substantiam, atque inde velut ex fonte fluentes, essentiam nacti sunt animalem, & hanc quidē magis intellectualem, illi, qui maiore habent, perfectioremq; substantiam, minus verò intellectualem, potiusq; rationalem, qui media possident. Tertij verò, & dæmonici ordinis postrema tenentes, variam, magisq; rationalem habent, materialemq; naturam. Eiusmodi igitur substantia constituti ad diuisionem deorū pariter diuiduntur, vtpote qui ad deos ministrorum vice funguntur. Alter enim respondent, seruiuntq; diis penitus absolutis, ante mundum cuncta exordiētibus, atque ducentibus: aliter verò mundanis, qui mundi partibus proximè præsunt, qui & secundū duodecim deos supercœlestes distribuuntur. Hi autem secundum omnes mūdānorum deorum proprietates distributi sunt. omnis enim mūdānus deus ordini alicui dæmonum imperat, cui propinquo suam impartit potentiam. Deus nanq; opifex vim largitur opificem. deus inconuertibilis incontaminabilē exhibet facultatem: perfectior autem similiter perfectioriam: atqui circa vnumquēq; deum innumerabilis est dæmonum multitudo,

eademq; cum diis ducibus cognomenta reportat. gratulantur sanè quando Apollines, Mercurij, Ioues nominantur, quippe cum priorum deorum proprietatē in seipsis exprimant. Proinde mortalia per hos dæmones diuinos nanciscuntur influxus: atq; ita plantæ, & animalia fabricantur: hæc quidem horum, illa verò illorum deorū imagines præferentia. His quidem è proximo dæmones ducum suorum munera largiuntur, eminentius verò dii desuper dæmonibus præsidentes, quamobrè postrema primis in passione consentiunt. Primorum enim notæ sunt, in postremis: & postremorum in primis causæ comprehenduntur. Media sanè demonum genera implent omnia, simulq; connectunt, communionemq; ipsi omnium cōtinent, dum deorum quidem participes sunt, à caducis autem participati. Siquis itaq; dixerit deum vniuersi fabrum, contra totius ordinis in dæmonibus firmauisse, à veritate non aberrabit. Quandoquidem, & Diotima hunc eis attribuit ordinem, connectentem videlicet diuina simulatq; mortalia, deriuantem liquores supernè fluentes, in deos sequentia omnia referentem, denique vniuersa complentem secundum medietatis ipsius connexionem.

Confus

Confutat opiniones duas, primam dicentem non esse alios dæmonas præter animas nostras à corpore solidiore solutas, secundam Amelij putantis dæmonas esse deos aliquos oberrantes.

NON igitur admittemus eos, qui dæmones aiunt esse nostras animas, hac vita iam functas, in aliamq; trāsſatas. Non enim decet dæmonem per habitudinem quandam confyderatum in idem conferre, atq; ipsum essentia dæmonē, neq; medietatem mundanorū omnium sempiternam ex vita quadam constituere multifariam permutante seipsam. Stat enim semper eodem pacto custodia ipsa dæmonica continuans vniuersa. Anima verò non ita suum retinet ordinem, vt ait Socrates in Republica: aliis nanq; temporibus vitas alias eligit. Nec illos iterum comprobabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ceu erraticos deos, vt putat Amelius. Sed Platonē ipsum sectabimur, deos quidem dicētem dominos vniuersi, greges verò diis dæmonum subigentem: & vbiq; rationem Diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos, mortalesq; tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinque genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

CUm igitur dæmones in medio sint, ut diximus, constituti, primi quidem, atque summi inter eos diuini sunt dæmones, dii quæ frequenter apparerent ob excellentem ad deos similitudinem. Nempe in vnoquoque ordine primum, superioris ordinis formam præfert. Etenim intellectus ex se tanquam deus occurrit, & animarum antiquissima intellectualis existit, ideoque dæmonum quoque supremum genus, utpote diis proximū, vni forme est, atque diuinum. Secūdi verò post hos sunt dæmones intellectuali proprietate iam præditi, ascensionibusque, & descensionibus præfidentes, atque omnino deorum effectum declarantes omnibus, atque tradentes. Terrij verò sunt dæmones, qui animarum diuinarum effectiones distribuunt in sequentia, complentque, vinculum suscipientium, inde defluxus ad illas. Quarti vniuersalium naturarum vires efficaces in generabilia transmittunt, particularibusque naturis inspirant vitam, ordinemque, & rationes, & vniuersam mortalium effecturam. Quinti corporei quodammodo sunt, corporumque extrema deuinciunt. Quo enim pacto corpora sempiterna conueniunt cum caducis? quo modo efficiētia cum effectibus, nisi eiusmodi medio colligante? Natura enim eiusmodi
media

media bonis corporeis dominatur, omnibusq; copiis naturalibus prouidet. Pleriq; verò ex eorum numero versantur circa materiam, viresq; à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atque contexunt, eamq; subinde custodiunt, & varietatem, picturamq; formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinque: dæmones primi animas dijs proprijs copulant.

CUm igitur multi, multiformesq; sint, vt ait Diotima, dæmones, summi quidem animas procedentes à patre diis earum ducibus copulant. Nam vnusquisque deus ducit primo quidem dæmones, deinde verò particulares animas. Sicut enim Timæus ait, deus horum opifex, alias quidem animas in Solem, alias autem in Lunam, alias in deos alios seminauit. hi vtq; dij sunt dæmones, qui secūdum essentiam sortiti sunt animas, propriisq; eas ducibus copulant: atqui vnaquæq; anima, etsi circa suum deū se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secundi verò dæmones ascensus animarū, descensusq; dispensant, atque ab his electiones animis sunt permultis. Nēpe perfectissimæ animarum, quæ sine generabilium cōmercio in generat

neratione vitam agunt, quemadmodum proprio deo vitam consentaneam elegerunt, sic & secundum dæmonem diuinum viuunt, qui & manentes quondam apud superos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem Ægyptius Plotinum est admiratus, tanquam diuino quodam dæmone gubernatum. Itaque circa animas, quæ ita hic vitam agunt, tanquam mox ad sublimia redituræ, dæmon idem hic est, atq; supernè. Circa verò minus perfectas, alius quidem est ipse secundum essentiam dæmon, alius autem, qui vitam nuper editam comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut essentia, aut comparatione, aut habitudine quadam.

SI hæc rectè posita sunt, nemo iam admitteret animam nostrā rationalem dæmonem esse dicentes. dæmon enim aliud est, quàm homo, vt Diotima tradit, dæmonas inter deos, hominesq; disponens. Quod & hic Socrates ipse significat, vbi contra causam humanam causam dæmonicam diuidit, dicens, Non humana quidem causa, sed dæmonicum obstaculum me detinuit. homo autem est anima vtens corpore: non igitur dæmon idem, atque anima

anima rationalis est putandus. Iam verò & hoc manifestum est, vbi Plato in Timæo dæmonem ait, animalis in nobis rationem constitutam esse. Veruntamen hoc usq; ad comparationē quandā nobis est admittendū. Alius enim est ipsa essentia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu, vel habitudine dæmō. Vbiq; enim, quod proximè præest in quodam dæmonis ordine ad inferius sese habens appellare dæmonem consueuerunt, quo vsu Iupiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit: & ipse Plato in Timæo dæmonas nuncupauit deos illos, qui generationem è propinquo disponunt, vbi ait: De aliis verò dæmonibus tractare, eorumq; generationē in lucem edere, maius est, quam ferre humanū possit ingenium. comparatione utiq; dæmon est eiusmodi, qui videlicet proximè unicuiq; prouidet, etiam si deus sit, ac etiam si deo sit inferior. Habitudine verò quadam dæmon dicitur animus, qui similitudine quapiam ad genus dæmonicū mirabiliore, quàm secundum hominē actiones edit, totamq; vitam suam suspendit ex dæmone. Hac arbitror ratione Socratem in republica, dæmonas animos appellasse, qui vitam bene transegerint, & in meliorem

liorem translati sint sortem, locaꝑ; augu-
stiora iam colant. Ipse deniq; secundum
essentiam demon, neq; propter habitudi-
nem ad sequentia, neq; ob aliquā ad aliud
similitudinem appellatus est dæmon, sed
hanc per seipsum proprietatē est sortitus,
atq; inexistētia quadam, viribusq; pro-
priis, modisq; differentibus actionum est
distinctus. omnino verò anima quidem
rationalis in Timæo dæmon animalis est
appellata. Nos autem ipsum hominis dæ-
monem perscrutamur, non dæmonē ani-
malis, atq; eum, qui rationalē dirigat ani-
mam, non instrumentum duntaxat illius.
eum rursus qui tandē animali solutos ani-
mam, perducatur ad iudices. Quemadmodū
Socrates asserit in Phædone, quando ani-
mal quidem non est amplius, dæmon au-
tem vnumquēq; ducit ad iudicem: dæmō
inquam ipse, qui sortitus fuerat & viuen-
tem. Si enim eum ipsum viuentem nactus
est dæmon, quem & post obitum iudicio
sistit, nimirum hominem videlicet non
animal solum nactus erat. quinetiam de-
super exordiens, atq; imperans, constitu-
tionem nostram gubernat totam.

*Contra dicentes dæmonem esse vel par-
tem animæ operantem, vel partem ei
præpositam.*

Sed

Sed neq; etiā probandi sunt, si qui ani-
 ma rationali dimissa, dæmonē esse di-
 cant ipsum, quod operatur in anima: ceu
 in viuentibus quidē secundum rationem
 esse dæmonem rationē, sed ira viuentibus
 irascibile: cupiditate, concupiscibile. Neq;
 rursum audiendi, si qui dixerint dæmonē
 esse, quod in ipsa vita nostra ei, quod ope-
 ratur, proximē præsudet, ceu iracundis ra-
 tionem, libidinosis iracūdiæ potestatem.
 Principio dicere dæmonas esse partes ani-
 mę hominū, est humanam vitam nimium
 admirantium, neq; probātium Socratē in
 Rep. post deos, & dæmonas disponentem
 genus heroicum, & humanum, increpan-
 temq; poetas, quod heroas nihilō melio-
 res hominibus introducant, sed passioni-
 bus similibus mancipatos. Socrates igitur
 talia increpans, procul admodum ab hac
 erit opinione, vt dæmonas, qui heroibus
 præstantiores sunt, inter animæ partes, vi-
 resq; cōstituat. Ex his nanq; sequitur ipsa
 per essentiam meliora intus accipi ad de-
 teriora complenda. Præterea vitarū mu-
 tationes varias, dæmonum mutationē ad-
 ducent. Auarus nanq; in ambitiosam vi-
 tam sæpe mutatur. ambitiosus in habitum
 recta opinione viuentem. hic in habitum
 scientia præditum. Dæmon igitur aliās
 simil

similiter alius erit. Nam pars ipsa agens in anima aliàs existit alia. Si igitur vel hæc ipsa pars operans, vel pars huic proximo præsidens dæmon fuerit, nimirū vnā cū humanæ vitæ mutationibus, dæmones pariter mutabūtur, atq; in eadem vita plures idem animus dæmones nanciscetur, quod fieri nullo modo potest. Nunquam enim anima in eodem vitæ curriculo mutat dæmonis præfecturam, sed idem dæmon est ex ipsa genitura vsq; ad iudicis vitæ præsentiam nos gubernās, quemadmodum Socrates asserit in Phædone.

Dæmon non est particularis intellectus, sed substantia differens ab intellectu, posita in latitudine animarum.

PRoinde qui intellectum particula rem idem esse putant, atq; dæmonem nos sortitū, nō rectè mihi videtur intellectualē proprietatē cum substantia dæmonica cōfundere. Omnes enim dæmones in animarū latitudine cōtinentur, animisq; diuinis posteriores existunt. Intellectualis autem ordo aliud quiddam est quàm anima. neq; eandem essentiam vel potētiam, vel actionem eādē nacta sunt. Præterea intellectu quidē animæ perfruūtur, tunc demum, quando ad ipsum conuersæ fuerint, lumenq; inde suāceperint, suamq; illi
con

coniunxerint actionē. dæmonis autē præfectura potiuntur per omnē vitā, totumq; victū, atq; per omnia, quæ vel à fato proficiuntur, vel prouidentia. ipse nanq; dæmon est, qui omnē vitā nostram regit, electionesq; nostras ante generationē factas implet, donaq; fatalia, & munera ducum fati deorū, quinetiā illustrationes à prouidentia suggerit, atq; dimetitur. Iam verò nos tanquā animæ quædā à solo intellectu pēdemus, vt autē animæ vtētes corpore, egemus & dæmone. Quamobrē Plato intellectū quidem gubernatorē animæ nuncupauit in Phædro, dæmonem verò passim hominum speculatorem, atq; curatorem. atqui nemo rectē considerans, aliā quandam vnā, & nobis proximam prouidentiam inueniet, ad nostra omnia pertinentem, præter dæmonicam prouidentiam, atq; curam. Intellectus enim ab anima rationali participatur (vt diximus) à corpore verò nequaquam: natura participatur à corpore, ab intelligentia minimè. Anima rationalis iracundiæ quidem, & concupiscentiæ dominatur: in rebus verò fortuitis non habet imperiū. Dæmon verò solus omnia mouet, cuncta gubernat, nostra omnia excolit, atq; disponit: enimuerò rationē perficit, perturbationes temperat,

perat, naturam inspirat, corpus continet, fortuita subministrat, fatalia cōplet, prouidentię dona largitur. Vnusq; hic existit vniuersorū, quæ in nobis, & circa nos sunt rector totius vitæ gubernacula tenens.

Tria de dæmone Socratis, primum, quod est etiam deus: secundum, quod per vocem apparet: tertium, quod reuocat nō prouocat.

DE Socratis dæmone consideranda nobis sunt tria. Primum, quod appellatur & Deus, vt hic, & in Apologia patet. Secundum, quod per vocem dabat Socrati signum, quod in Theage apparet, & Phædro. Tertium, quod reuocabat Socratem, non prouocabat, quod testatur Apologia. Principio animarum diuinarum, quæ intellectualem vitam elegerunt, dæmones sunt diuini in dæmonum quidem genere summi, deorum verò participes ante omnes. sicut enim in diis est dæmon, sic & in dæmonibus est & Deus. sed ibi quidem substantia est diuina, proportio verò dæmonica. In dæmonibus autē proprietas quidem dæmonica, proportio verò diuinam declarat essentiā. Adeo enim cæteros dæmones antecellunt, vt dii frequenter appareant. Merito itaque Socra-

tes

tes dæmonem suum appellat, & deum, tanquam ex dæmonum ordine summum. Quapropter perfectus Socrates erat, tali videlicet dæmone gubernatus, & ad eiusmodi sui dæmonis normam sese dirigēs. Proinde quantum ad illam dæmonis vocem spectat, attende. Socrates sanè primò quidem per intelligentiam, scientiamque rerum separatarum inspiratione dæmonis fruebatur ad diuinū amorem assiduè reuocante. Secundò verò & in vitæ negotiis dirigebat prouidentiam suam erga deteriores, atque secundum ipsam dæmonis actionem non intelligentia, siue cogitatione tantum, neq; solis viribus opinantibus, lumen accepit inde procedēs, sed ipso quoque spiritu, dum per totam eius vitam inspiratio illa dæmonica repente procederet, ipsumq; sensum iam moueret. Constat enim eadem actione nobis desuper imminente, aliter quidem rationem, aliter imaginationē, aliter verò sensum, dato munere perfrui, & vnumquodq; eorū, quæ nobis insunt propria quadam conditione à dæmone moueri, atque pati: non extrinsecus igitur passiuè vox in Socratem incidebat, sed ex intimis inspiratio per animam totam procedens, & vsq; ad sensuum instrumenta progrediēs. Postremo

o

mo

mò vox euadebat, in notitiam videlicet
veniens, non tam sensu quopiam, quàm
consensu. Tales enim à bonis dæmoni-
bus, atque diis illustrationes contingere
solerent.

*Dæmones alij sub alijs dijs ordinati diuersa
inter se habent officia.*

QUod autem de Socratis dæmone
dictum est, reuocare videlicet, non
prouocare, non omnibus dæmonibus no-
stris est commune. beneficium ergo Socra-
tis ingenium, & charitate erga homines
communiter plenū, & vltro ad beneficia
promptum, dæmonica exhortatione non
indigebat, dehortabatur tamen eum dæ-
mon, quoties vel importunè, vel ineptos
ad disciplinā suā aggrederetur, fræno vi-
delicet potius quàm calcaribus indigen-
tem. Præterea dæmonum alij purgatoriā,
& incontaminabilem possident potesta-
tem, alij verò genitricem, alij perfectio-
riam, alij opificem, atq; omnino secū-
deorum proprietates, viresq; sub quibus
ordinati sunt, diuiduntur. Iam verò secū-
dum eorum substantiam singuli clientibus
suis ad beatam vitam patrocinantur,
alij quidem ad deteriorū curam nos mo-
uentes, alij verò ab actionibus retrahen-
tes externis. Videtur itaque Socratis dæ-
mon

mon proprietatē huiusmodi nactus purgatoriam inquam & incōtaminabilis vitæ causam, at sub hanc Apollinis potentiam ordinatus præfidentē vniuersæ purgationi, virtute scilicet vniiformi. hac ergo virtute dæmon à commercio vulgi nimio segregat, colligitq; ipsum ad animi penetralia, & actionem à deterioribus segregatam. Nempe sicut apud Orpheum Apollo præest Baccho, reuocans eum à processu in titanicam multitudinem, sic & Socratem eius dæmon, qui pedissequus est Apollinis. Intellectus enim noster est numinis Apollinei proles.

Substantias numinum & animorum cognoscere, est intellectus perfectè purgatus: communiter verò per actiones eorū cognoscimus potentias, per has auguramur essentias.

INter hæc Alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non substantiam, sed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iamblichus, substantias quidem dæmonum, & communiter omnium nobis superiorum, contemplari nobis difficilimum esse, nisi intellectum habuerimus perfectè purgatum. quandoquidē & ani-

mæ essentiam non vnicuique facile. Solus ergo Timæus omnem eius essentiam declaravit. Qualis enim est omnino, diuina, longaq; expositione indiget, qua declaretur, vt Socrates ait in Phædro. potentias autem numinum facile est explicare: nam ab actionibus, quarum proximæ matres sunt ipsæ vires, eas ipsas potentias persentimus. Media nãq; inter actionem, & essentiam potentia est, producta quidem ab essentia, actionem verò producēs. Præterea ipsa potentia maximā cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbique enim potentia dæmonis instar medium obtinet: & in rebus quidem intelligibilibus patrem, intellectumq; coniungit. Potentia enim est simul cum patre, intellectus autem existit à patre. In rebus autem intellectualibus cum essentiis copulat actiones: actio nanq; est potentiæ proles, essentia verò potentias ex se parit. Numina igitur inter nos, deosq; media propriè per nomen potentiæ designantur, vbique medium possidentis. Vera enim essentia verumq; esse penes deos existit. Potentia verò diis rite ministrans in dæmonibus habet locum. Actio deniq; & effectio per eorum potentiam progressa foras, versatur in nobis.

Cogn

*Cognitio futurorum contingentium, est apud
superos certa, atque necessaria.*

Diuinus Iamblichus, atq; dux ille no-
ster ita quærunt atq; soluunt. Quo-
modo non est absurdum, ex natura rerū
cognoscendarum differentias cognitionū
determinare, atq; non contrā, scilicet co-
gnitionum, siue cognoscentium differen-
tiis cognoscenda diuidere? Ita vt quod
per essentiam æternum est, atq; diuinum,
æternè, atq; diuinè cūcta cognoscat: quod
humanum est, cognoscat humanè. quod
sanè indiuiduum est, nimirū & indiuiduè:
vel quę diuidua sunt, anticipet: quod æter-
nū, super tēpus etiā tēporalia: quod ratio-
nale, irrationalia quoq; rationaliter. Ex
his itaq; patet deos, atq; dæmonas cogno-
scere indefinita definitè, instabilia stabili-
ter, atq; firmiter. nō ne videmus, multa,
inferioribus nostris incognita nobis inte-
rim esse nota? Irrationalia enim vniuersa
lis ipsius naturam apprehendere nequeūt,
Nos autem colligere possumus: Quid nā
igitur vltius admiramur, quæ nos ambi-
gua, & fallaci cognitione coniicimus, hæc
superos firmiter cōprehendere? Nō enim
nostra debilitas est illorū potētix iudex:
quemadmodum neque irrationale nobis
inferius, habet rationis nostræ iudicium,
obiv o 3 quam

quamuis irrationali, quod est in nobis, vel extra nos, nostram intelligētiam moueat.

Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsentionem alicubi reperiri, stabilem verò, determinatamq; , & indubiā, inueniri nusquam? Ipsa nāque natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cū contrario mistis exordia ducere. si autem futuri coniectio est ignorantiae particeps, neq; cōstat, vbinam ipsa est per se futuri notitia? Vbi purum ipsum, à quo quidem & quod posterius est, & illius cupidum, substantiam, est sortitum, nisi apud superos?

Superi nobis bene consulunt, etsi praeuideant nos non obtemperaturos eis.

A Pollo Pythius Laio respondit consulens ne filium generaret, alioquin dæmonum violentiae subditum. Preuidebat tamen interea Laium oraculo nō obtemperaturum, sed Phœbus tanquam bonus proposuit ei vitæ melioris electionē. Et Laius sanè illi quidem nō credidit, sed propter propriam ignorantiam futuris est periculis circumuentus. Omnes quidem probi viri actiones ad ipsa sui intima vergunt. Itaque si beneficè, atq; diuinè fuerit operatus, finē iam suum habet in actione
vide

videlicet propria constitutum, etiam si extra nihil fuerit inde perfectum similiter, & circa nos sæpe dæmones operantur. Proinde diuina frequenter inferioribus videntur occurrere, atq; præcurrere, interim è suis sedibus non discedentia, sed dum in seipsis permanent propter aptitudinem suscipientis, videntur accedere. Nam & in deorum inuocationibus, & occurribus sponte factis accedere ad nos quodammo do videtur ipsa diuinitas, nobis videlicet profectis ad ipsam. Mos Pythagoreis erat per signa in corpore constituta venientes ad eos iudicare, vtrū ad meliorem vitam apti forent, necne. Natura enim ipsa, quæ animis confingit corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginesq; animarum in corporib⁹ indicat, per quas & animarum ingenia in hac arte periti deprehendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessarijs, atq; contingentibus.

Periti in dialecticis dicere solent, etiam si quis decies mille propositionibus necessarijs vsus fuerit, vnicam verò interseruerit contingentem, conclusionem omnino deteriori similem euasuram: similiter si ipsum, quod à nobis cognoscendum est, habeat penes se aliquid materialis, in-

o 4 stabil

stabilisq; naturæ commistum, proculdubio efficit, vt nostra de hoc ipso cognitio indefinita sit, & ambigua. Cognitiones enim instabilium rerum non sunt à redargutione securæ, sed per assimilationem quandam vix talia comprehenduntur. Talis autem est & naturalis virtus, quia vbi-que, quod imperfectum est, tãquam materiæ cognatum, facillimè permutatur. Ipsa per se sufficientia primùm est penes deos. boni nanq; sunt dij, atq; super essentielles bonitates quædam, & entiũ omnium plenitudines, per quos, & cæteris omnibus sufficientia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis, & alia quidem participatione quadam sufficientia sunt, dij autem ipsa substantia. Quamobrem communis, immutabilisq; sententia beatitudinem designat sufficientia. quibus enim competit habere se bene, eisdem sufficienter habere se conuenit.

Anima rationalis à primo opifice mundi, irrationalis à dijs iuuenibus.

Ideo illa est hac nobilior.

ANimam in nobis rationalem, anima irrationali nobiliorem esse dicimus, quoniã illam quidem primus mundi opifex procreauit, hanc autem dij iuuenes produ-

produxerūt, huius sanè generositatis, ipsa familiarum nobilitas est imago, quæ tamen ignobilitatem habet admistam, vicissimq; mutatur: stabilis autem, & sempiterna generositas animarum à diis ducitur, circa quos olim satæ dicuntur, atq; à diuinis potentiis, sub quibus ordinate fuerunt. nobiliores enim animæ sunt, quæ sublimiorū deorū pedissequæ sunt, atque à maioribus potentiis dependentes secundum distributionem in vniuerso dispositam. Idē quoq; de ciuitatibus assero. Desuper enim secundum sortes differētia ad animas vsq; descendit. Atq; dicimus deos quidem alios esse igneos, alios cœlestes, alios ætherios, alios postremo terrenos. Rursum animarum, alias esse ex sphæra solari, alias mercuriali, alias verò lunari. Atq; est eiusmodi secundum loca distributio animarum talis, vt ea re vera gloriari quis possit. Non autē nobilitas secundum terrenos genitores, & vrbes.

Perfēctiores animæ, sublimioribus dijs demonibus, quæ circa illos accommodatæ fuerunt, atque vicissim.

Socrates inter hæc designat differentiam bonorum dæmonum nobis secundum essentiam præsidentium, atq; potentias, quas sortiti sunt in mundo. Item

o s anima

animarum perfectiores quidem potētioribus subiectas esse dæmonibus, ab eisq; feruari, atq; vt expedit, vbiq; dirigi: imperfectiores autem inferioribus subesse dæmonib⁹. sicut enim circa deos animæ prō dignitate sunt satæ, sic etiam sub dæmonibus rite sunt ordinatæ, & quemadmodum deos duces, sic & dæmonas curatores pater ille, faberq; mundi traditur animis præfecisse. Quapropter Socrates curatorem sui appellat præfectum sibi dæmonem, atque deum. manifestè asserens Alciadi hunc duntaxat esse verum hominis curatorem, qui sit & beatitudinis auctor propter eius mirabilem potestatem, quod sanè nullus hominum nobis efficere valeat.

Ordo rerum exigit, vt post idealem causam sint res semper ideæ participes, stabilesq; omnino, deinde res ordinatæ, semperque mutabiles.

A Mor à corporea pulchritudine pendens, mutabilis est. Quoniam est & illa mutabilis. Nefas verò est effectus alicubi conditionem supergredi causarum, atque meliores illis euadere. Nam & vbi causæ sunt ordinatæ, sæpe effectus inordinati nascuntur: vbi stabiles causæ, exitus sæpe mobiles: vbi determinatæ, frequēter indefi

indefinitæ contingunt. Igitur multò magis ex causis statu, ordineq; carentibus effectus ordinis, statusq; expertes eueniunt. Series vniuersi desuper per eiusmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tãdem talia sunt, quæ permutari possint, sibiq; ipsis naturalem vëdicare mutationem: quemadmodum circa iustum, aliud quidem est primo iustum, ipsumq; iustum neq; participatione tale, aliud autem illius primò particeps, quod & semper est particeps: aliud denique aliquando quidem particeps, aliquando verò à participatione cadens. Neque enim fas erat ipsum iustū sterile permanere, nulli prorsus quicquam suæ proprietatis impartiens: nullum sanè primorum est eiusmodi, sed sterilitas ipsa soli materiæ tanquam rerum infimæ competit. Neq; rursus fas erat, quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quæ solum quandoque participant. Nam ab ipso, quod simplex penitus, immutabileq; consistit, hoc certè, quod compositum est, atq; mutabile, nimis est alienum. ideoq; medio quodam vinculo indiget ad illius contactum. Nec iterū quod participatum est ab eis, quæ inde semper illustrari possunt, oportuit vsque ad hæc ipsa duntaxat suum sistere munus, ne in
 vniuer

vniuerso sit extremum hoc ipsum, quòd principiiis semper est suspensum. Oportet igitur triplicem, sicut diximus, ordinem constituere, non solum circa iustum, sed circa pulchrum, æquale, simile, & species denique rerum omnes.

Quemadmodum dij curationes morborum, id est peccatorum animis, & fruges opportunis tēporibus adhibentes, beneficio eas afficiunt: sic & viri diuini opportunitatē quærunt ad disciplinam, sed dij quidem intellectuali, diuinaq; forma opportunitatum mensuras ipsi determinant, homines autem eas sciētia prosequuntur. sunt & qui inter homines ex inspiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanq; dæmonum præsentia, familiaritasq; præcipuam vim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter vbique captandam, quod & Socrati contingebat. Iam verò quemadmodum locus vnicuiq; corpori ab ipsa natura propriè destinatus est, sic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actionibus. & quemadmodum totius mundi quidam circuitus sunt fecunditatis, sterilitatisve causæ, animalium, atque plantarū: ita singulis actionibus aliud cōuenit, aliudq; tempus ad actionem hāc, aut illam perficiendā. eiusmodi verò tempus

us est, actionis cuiuslibet opportunitas,
 ut tranquillitas, atque finem agentibus af-
 ferens, & effectis. Quapropter Pythago-
 rici primam quoque causam, à qua omni-
 bus bonum adest, opportunitatem ipsam
 nominauerunt: quippe cum omnibus, ut
 perfecta sint, largiatur. Tali quadam oc-
 casione Socrates per dæmonem ad Alci-
 biadem fretus est, accedens ad eum non-
 nulla dicturus, quando & Alcibiades co-
 gitabat ad eum proficisci eadem rogatu-
 rus. Vniuersa enim hunc in modum inui-
 cem coaptantur, omnibusque ita commu-
 nio bonorum ubique perficitur, dum vide-
 licet causæ quidem perfectoriæ ad tradē-
 dum promptissimæ sunt. Susceptura verò
 ad participationem expergiscuntur, & il-
 læ rursus potentiam porrigunt perfectio-
 ri: hæ autem potentiam aptitudinis à
 natura susceperunt. Duplex enim potētia
 est, altera quidem agentis, altera patiētis:
 & illa mater est actionis, hæc vero perfe-
 ctionis est susceptaculum. atqui oportet
 tum quod effecturum est, exuberans in se
 esse, atque ad agendum ita promptum, ut
 etiam si suscepturū subfit nullum, ipsum
 tamen, per se sit perfectum, atque ultro mo-
 tum sit ad dandum, tum etiam quod pas-
 surum est, ad participationem gliscat, seq;
 ipsum

ipsum perfectoriae admoueat potestati. atque etiam si illa non adsit, tamen per aptitudinem summam ad participationem fuerit expectatum. Cum enim duae sint causae, aliae quidem immobiles, & omnibus ubique praesentes, aliae vero mobiles, & aliquando praesentes perficiendis, aliquando vero distantes: & intelligibilia certe similiter ubique adsint, omnibusque semper eodem modo sua munera largiantur, sensibilia vero adesse participantibus, vicissimque abesse possint, quemadmodum sol nunc adest, impleretque lumine, deinde discedit: cum inquam ita se res habeant, quando aptitudo quidem inest participaturo ad aliquam immobilium causarum, tunc & haec adest simul, & efficiētis causae munus absolvitur. In talibus enim sola subiectorum ineptitudo solet munera prohibere. quoniamque traditura sunt, & semper tradunt, & sunt semper ubique similiter. Quod igitur euasit, aptum fit, & causae subito particeps, at quando ad aliquam mobilium causarum aliquid fit paratum, saepe, et si hoc expositum est, quod tamen traditurum fuerat, abest. Oportet enim hoc & nuper adesse, quando quidem locum requirit ad dandum. Omnino vero, quemadmodum diximus, necesse est, per omnes bonorum

com

communiones hæc duo præcedere, tum datoris perfectioriam potestatem, tum consummatam aptitudinem suscepturi, atque largitoris perfectionem, cum suscipientis præparatione cōcurrere, & vnà cum eiusmodi concursu ipsam efficientem causam patienti secundum essentiam superferri. Concursum quinetiam eiusmodi non esse fortuitum, neque ab inordinatis, & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatum: quemadmodum, quæ casu inuicem cōfluunt. sed necessum est conspirationem talem alicubi quidem per naturam fieri, alicubi verò per intellectū. Item alibi à causa quadam dæmonica, & alibi potius à diuina. hac sanè conditione Socrates cum Alcibiade opportunè concurrat ad idem. huius autem opportuni congressus, bonus dæmon causa extitit opportunitatem Socrati conueniendi determinans. ipsa nanque opportunitas desuper à diuinis exordiens vsque ad extrema progreditur, & alia quidem opportunitas est à diis determinata: alia verò dæmonica, fatalis alia, alia vero fortuita. Fortuna enim, vt inquit, opportunitasq; omnia humana gubernant.

*Quæ attentius in patria videræ, eorum
imagines hic ante alia sequeris.*

Animæ

A Nimæ nostræ hic peruagantur circa
imagines eorum, quæ in prima vide-
rant, & ad eas imagines magis afficiuntur,
quorum exemplaria illic attentius con-
templata fuerant. aliæ nanq; animæ aliis
sunt accommodatæ spectaculis, ideo aliæ
aliis imaginibus incumbunt. eorum enim,
quæ illic inspexerant, similitudines amant.
Quæcunque vero magni Iouis insuper
pedisse quæ fuerunt, vnâque cum illo cir-
cumuiuere, ordinem habente ducalem
inter duodecim principes vniuersi, hæ
profecto secundum speciem sui dei etiam
huc profectæ imperiosam vitæ speciem
appetunt, & quod re vera imperiale est,
ignorant, apparentem vero principatum
inter imagines prosequuntur. atque, si sa-
pientes nactæ sint præceptores, affectus
eiusmodi eis peruenit ad salutem per quen-
dam ad cœlestia reditum: sin autem inter
imagines moras traxerint, desinunt in ty-
rannidem. Hinc ait in Rep. Socrates, ani-
mas nuper profectas è cœlis, imperiosas
potissimum eligere vitas. Cum enim pau-
lo ante vnâ cum diis cœlestibus circum-
uenerint, inspexerintque vires eorum o-
mnibus dominantes, affectant ipsæ quoq;
vitam eorum similem cæteris imperantem.
Et plurimæ quidem affectu eiusmodi abu-
tuntur,

tuntur, rectè verò vtuntur admodum pau-
cæ. Præstantissimam quidem vitam Pla-
to ponit Contemplatiuam: secundam, am-
bitiosam: tertiam, voluptuosam vel aua-
ram. Contemplatiuam quidem eligunt
animæ venientes cœlitus, educatæq; re-
ctissimè: Ambitosam quoque venientes
è cœlo, sed educatæ deterius: reliquas ve-
nientes è terris.

*Naturalis in cunctis sententia est, deos
animarum occulta cognoscere.*

OMnes homines naturaliter intimas
cogitationes suas, & passiones, &
appetitus ad deos loquuntur, persuasi vi-
delicet per immutabiles anticipationes,
ipsam diuinitatē omnia nosse, ipsa etiam
animarum occulta momenta. Omnis cer-
te copula, communioq; ratione confecta,
indiget præsentia dei. Quid enim aliud
& multa vnit, & congregat segregata,
nisi diuinitas?

*Deus providentia sua nostrum con-
firmat arbitrium.*

DIj animabus vitas proponunt, & eis-
dem, postquam elegerint quæcunq;
electæ vitæ conueniunt, certa sorte deter-
minant. atq; ita libertas arbitrij in media

p. provid

prouidentia continetur, moueturq; , & determinatur inde, & in medio vertitur. hæc manifestè in Repub. describuntur, vbi propheta vitas proponit animis ex genibus. Lachesis sortes accipiens, atque clamans inter animas, ô animæ diurnæ, & cetera. & propositio quidem per medium prophetam fit à Lachesi. Electio verò circa vitas ibi propositas, ipsarum iam est animarum. Iam verò propheta illic animarum electiones in se ipso cunctas anticipans, ita demum sortes proicit. profectò res ipsa, quæ instabilis & indefinita videtur, semper in superioribus, perfectioribusq; secundum vnum terminum & stabiliter, & ordinate antè comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

EX Platonis verbis hic tria colligimus: primum, ipsum malè esse, omnino deterius iudicandum quàm non esse: secundum, separationem animæ à corpore liberare nos à malis, quæ versantur in regione caduca, & ab impedimentis, quæ hîc consecutionem cõuenientis finis impediunt: tertium, ipsos animarum appetitus ad vitæ formas valere quamplurimū: neque nos esse tales, vt ab externis dentantur formemur, atque moueamur. Ex nobis

bis enim ipsis electiones promimus, per
quas vitam agimus.

*Superi sententia certa tenent, quæ in
rebus sunt incerta.*

Accipies hinc sententiam admiran-
dam, quæ videlicet præstantiora sunt
vniformiter, vbique anticipare deteriora:
at verò deteriora potentia superiorum non
æquari. Item cognitiones superiorum in
seipsis deteriorum actiones firmiter com-
prehendere. Cognitiones autem inferio-
rum totam superiorum actionem com-
prehendere nunquam posse. Quod supe-
rius est, nihil à deterioribus in se accipit,
quemadmodum neque cælum ex muta-
tione accipit aliquam sublimarium pas-
sionem: neque immobilis causa ex motu
mundanorum mundanum aliquid intro-
mittit: nec omnino quæ sunt æterna ex re-
bus agentibus, temporaliter quicquam in
seipsis admittunt. Hæc denique quod ne-
cessarium est, dum cuncta cognoscit, mu-
tationem sustinent in eo etiam cogno-
scendo, quod est contingens.

*Argumentatio duplex per negationem,
& affirmationem, illa resoluit, ista
componit. & vtraque cum ipsa natu-
ra animæ congruit.*

P 2 Si

SI Alcibiades assignare nequit tempus, in quo putauerit se nescire illa, de quibus nunc consultat, certè nec illa quæ fuit aliquādo, nec à præceptoribus didicit unquam. Quòd si neq; quæ fuit, neq; accepit ab aliis, profectò nec didicit, nec inuenit: si nec didicit, nec inuenit, meritò neq; nouit: si non nouit, non est bonus iudex, in quibus assignare nequit tempus, quādo se nescire putauerit. Vides profectò quemadmodum si hoc pacto disputatio producatur, tum quidem cōpositione, tum verò resolutione procedimus: affirmatiua quidē cōpositione, negatiua verò resolutione dicentes. Hæc autem scilicet compositio, atq; resolutio prorsus naturę animæ conuenit, quæ quidē à perfectioribus ad deteriora per cōpositionē rationū & appositionem alienorum quorundam indumentorū labitur, quousq; in densum hoc, solidumq; vinculum includatur. Vicissim verò ad excelsa resurgit, per resolutionē, expulsionemq; eorū, quæ ab ipsa eius natura dissentiunt, donec euadens nuda, vt sacra tradunt eloquia, speciebus omnino separatis à materia cōiungatur. Quamobrē argumentatio per affirmatiua procedens, à perfectioribus ad imperfectiora descendit: procedens verò per negatiua vicissim.

Ipsūm

Ipsū bonum quamvis essentiam intellectualem superemineat, solum tamen ad infimum vsq; se porrigit.

Ipsū bonum tanquam super naturam intellectualem in se consistens, si dictū fas est, vsq; ad postrema descēdit, illustrans omnia, & conseruans, exornansq; & interim ad se conuertens. Primo quidem ipsis verē existentibus adest: secundo diuinis animis: tertio numinibus humano generi præsidentibus; quarto nostris animis, atque deinceps animalibus, & plantis, omnibusq; corporibus. Ipsi deniq; in formi materiæ infimæ rerum fæci, ipsū profecto bonum clam, ineffabiliterq; ante omnem ordinē, proprium munus exhibet omnibus. hæc autem illud vbique participant, aliter, atque aliter suo quælibet ordine. & quatenus vnaquæque naturaliter apta sunt, bonum inde reportant. hæc quidem debilius, efficacius illa: hæc vniformius, illa magis conditione partibili: hæc insuper sempiternè, mutabiliter illa. res namq; diuiniore quemadmodum indiuiduam habent essentiam, sic & bonum indiuisum possident, & vnitum. Quæ verò à principiis longius discesserunt, in distantia quadā, & diuisione iam posita bonum proprium comparant. Quapropter talia

cœtu quodam ad idem contendente, mutuaq; conspiratione penitus indigent. Ut quandoquidem vnumquodq; non habet sufficientiam, quod est elementum boni, saltē per communionem mutuam suppleat naturæ defectum. Atque ita debilitatem suā diuisione factam, conspiratione corroboret. Hac vtique ratione homines singuli seorsum debiles in commune ad consilium congregantur, diuisam ita mentem inuicem copulantes, & quasi è scintillis multis lumen vnum accendere tendentes. ipsa quidem multitudo nunquam per seipsum sibi communiter conferens cōpararet, nisi circa vnum aliquid, in ea præualens simul ordinaretur. hoc enim circa omnem rerū ordinem contemplari licet. Multitudinem scilicet vbiq; vni cōgenitam esse, atq; per cognatum vnum reuocandam ad vnitatem ipsam penitus absolutam. Ipsum diuinum bonum, ideo cunctis sui inseruit appetitum, vt per hunc bona nobis impertire valeret.

*Mercurius est auctor nobis inuentionis,
& disciplinae.*

Mercurius, vt Iouis nūtiū paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet disciplinā, atq; iterum,

VI

ut inquisitionis est autor, inuentionē suis præstat alumnis. Iam verò quando disciplina à superis venit in animas, est inuentione præstantior: quando verò ab æqualibus ceu hominibus cognitricem in nobis potentiam suscitantibus, est inuentione deterior. Inuentio igitur media est, naturę animę conueniens per se mobili. Per hanc enim vis ipsa in nobis per se viuens, & per se operans potissimum declaratur. Disciplina verò vtrinque se habet, atque secundum melius implet animam à causis eius superioribus, secūdum verò deterius ab eis, quæ sunt extra nos, vitalem in nobis vim suscitatur cōditione quadam aliunde mobili. Quòd autem etiam à superis cognitio quædam rerum nascatur in nobis, ipsi dii manifesta sui præsentia, expositionibusque satis sæpe declarant, ostendentes animis ordinem vniuersi, atque præcurrentes velut duces in ipso itinere ad diuinum, atque faces quasi phanales in signum itineris suspendentes.

*Propter notiones rerum nobis innatas
putamus nos omnia nosse.*

A Nimæ nostræ premuntur ignorantia duplici, putātes quidem se plurima nosse ob ingenitas sibi rerū ab initio

P 4 notio

notiones, ignorantes autem propter obliuionem. Qui igitur hac duplici premitur ignorantia, nihil vltra perquirat, sicut neq; sapiens ipse quatit. atque in hoc ipso est quodammodo similis sapienti. Quemadmodum & materia deo per dissimilem quandam similitudinem. vt rectè quidam tradit. Sicut enim materia est informis, sic & Deus, & vtrunq; infinitum est penitus, & ignotum. Tametsi hæc omnia deo quidem secundum melius, conueniunt: secundum verò deterius, materiæ competunt.

Anima per acquisitam scientiam fit menti similis: per duplicem ignorantiam, similis fit materiæ.

Anima per ipsam quidem scientiam euadit intellectui similis secundum actum ipsum cognobile comprehendens, quemadmodum intellectus intelligibile: secundum verò duplicem ignoratiam, fit materiæ similis: sicut enim materia omnia videtur habere, cum nihil re vera possideat, sic & duplici ignoratione laborans, videtur sibi, quæ non habet, habere. Proinde duplex animarum cognitio est. Vna quidè indistincta, perq; intelligentiâ simplicem, atq; nudam: altera verò dearticulata, & scientiæ compos, & ambiguitatis expers.

pers. Videmur enim, vt ipse ait, quasi per somnium omnia nosse, eademq; per vigiliam ignorare, vtpote, qui per essentiã quidem rationes habemus, & quasi cognitiones earum hinc expiramus: secundum verò actum, productionemq; non satis habemus. Notionem igitur specierũ per essentiam nobis insitã, atq; constantem tempus non antecedit, ab æuo enim hanc habuimus. Sed notitiã secũdum productionem, distinctionemq; rationum effectam præcedit tempus. Itaq; quo tempore primum hanc acceperimus, assignare valeamus. noui enim, quòd quid ipse sit circulus, in hoc tempore didici, quidue iustitiæ species sit in alio: similiterq; de aliis, quorum scientias, etiam secundum actum habemus. Itaq; de qua quidem re, siue rei, de qua reminiscamur, tempus non satis recolimus. Reminiscentiæ verò ipsius, est tempus aliquod certè determinatum.

Ætates septem, planetis septem congruæ.

A Etatum ordo sequitur ordinem vniuersi. Prima quidem ætas lunarem sequitur potestatem. Tunc enim secũdum nutritiuam, vegetalemq; viuimus facultatem. Secunda mercurialem, quãdo literarum, citharæq; & luctæ, similiumq; ludorum, studiũ exercemus. Tertia veneream,

p s quan

quando turgent membra seminibus, & ad
geniturā protinus incitatur. Quarta So-
larem: tunc enim regnat vigor, ætatisq;
perfectio properat, ætasq; media. Quinta
Martiā, in qua potentias, & victorias affe-
ctamus. Sexta Iouiam, quæ prudentiam &
vitam actiuā, ciuilemq; desiderat. Septi-
ma Saturniā, in qua naturæ cōsentaneum
est à generatione desistere, seq; à corpo-
reis segregare, & ad alterā, incorporeamq;
vitam se transferre. Superiora vbiq; infe-
riorū cognitiones vnicè complectuntur,
atque præstantius. Quæcunq; enim sensus
materiali cōditione cognoscit, eadem im-
materialius imaginatio percipit: quæ opi-
nio sine causa reputat, eadem per causam
scientia comprehendit, atque ita deinceps
præstantiora semper per eminentiam ab-
solutam vniuersam cognitionem in se cō-
tinent inferioribus competentem: itaq; &
dæmonem præfectū nobis nihil nostro-
rum latet, non motus animi, non potentia
naturalis, non fortuita permutatio: sed il-
le cuncta vnicè circumspect, atque guber-
nat. In hoc vniuerso fines omnes omniū
in eo dispositorum ad ipsum finem mun-
di conducunt. Vt enim mundus perfectus
foret, sicut Timæus ait, animalia cuncta,
tam diuina quàm caduca sunt genita. Si-
militer

militer in ciuitate rectè disposita partium omnium fines, fini ciuilis peritiæ seruiūt. Item sicut vnumquodque eorum, quæ in generatione versantur, secundum speciem vnicam habet esse, ideoq; non est infinita, ipsum verò intelligibile est omnia, quandoquidem sensibilibus habet causas: sic & quilibet priuatus artifex plurimum est ignorans, semel verò peritus: ipse verò ciuilis est absolutè prudens. Nouit enim & finem propriū, & aliorum fines, atq; cæteras artes ad vnam dirigit ciuitatis vitam.

Per harmoniam in cælo regnātem superi reliqua harmonicè cuncta contemperant.

COelum concentu, motionumq; concinnitate plenū est. Deinde numina nobis superiora harmoniæ cœlitus præcedentis participia sunt. Post hæc hominum vita rectè disposita consonantiā morum, & actionum concinnitatem suscipit inde, eorundem quoq; superiorum munus vsque ad bruta, plantasq; descendit. Nam hæc quoq; harmoniæ naturaliter participia sunt. Superi nanq; harmonica ratione mundana omnia continent, atq; perficiūt, & inuicem accommodant, & ad mūdum. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmonica ratione concinnant.

Circ

Circuitui verò idētitatis ratione constan-
ti, generationē per medium circuitum al-
teritati (vt ita dixerim) deputatum. Igni
deniq; terrā per vincula media. Præterea
quālibet animam harmonicis rationibus
excolunt. Et vnumquodq; corpus simili-
bus copulant vbiq; mensuris. atque motū
quēlibet musicis peragunt vbiq; mēsuris.
Habitus igitur in nobis musicus, munus
quidem est Musarum, quāuis earum ima-
go postrema. Habitus enim in nobis ar-
tificioſi, atq; contēplatiui, deos præfides
habent, originemq; inde deducunt.

*Qui ignorat finalem causam, ignorat
omnem causam.*

Ignorātia finalis causæ circa rem quam-
libet efficit, vt & cæteræ causæ ad ean-
dem pertinētes similiter ignorētur. Quo-
niam finis est causarū prima, præcipuaq;
atque potentissima: huius enim gratia, &
efficientes causæ faciunt, & quæ fiunt effi-
ciūtur. quapropter Timeus eiusmodi cau-
sam apud sapientes optimā arbitratur ha-
bēdam: duplicem in sophista Plato tradit
animæ prauitatem. quarum vna quidem
ignorantia est in rationem cadens, altera
verò discordia inrationalis partis ad ra-
tionalem. Eiusmodi quidem discordia est
animæ morbus: ignorantia verò deformi-
tas.

tas. Cū enim ratio in vniuersa anima ordinem habeat speciei, meritò prauitas rationis est animæ turpitudine, sicut rationis virtus est animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia quidē propter irrationalis potentiaē dominatū: cognitio vero propter rationalis imperium. Deformitas autē animæ superata ratione contingit, quādo videlicet proprias actiones inconcinnas, & incongruas edit inefficaces, & ineptas ad finē. Oportet in anima excolēda, sublati impedimentis, animā rerum contēplationi penitus admoūere. Inest nanque nobis cognitio veritatis: prohibemur autē, quominus animaduertamus eam propter passionē ex generatione nobis obstantes: passionē inquam obliuionem, opinionem vnā imaginationes falsas, appetitus immoderatos, quibus expulsis, in seipsum est animus conuertendus, ita veritate subito fruitur.

*Finis belli iustitia: finis pacis amicitia,
quæ est optabilior quā iustitia.*

Belli quidem finis est iustitia, pacis autem aliud quiddam excellentius bonum, amicitia scilicet atque vnio. Finis enim vniuersæ virtutis est, vt Pythagorici tradunt, Aristotelesq; confirmat, vt omnibus iam factis amicis, iustitia nō vlterius

rius egeamus, quando videlicet sublatum fuerit meum & non meū. Atqui iusti sint omnes, adhuc tamen opus amicitia homines congregante. Esse verò bellorū principium iniustitiam declarat ipsum bellū, quod materiales formæ inter se committunt. Pugnat enim calidum contra frigidum: non quando loco disiuncta sunt, sed quando alterum alterius sedem occupare contendit. Cū enim sede illud indigeat, meritò repugnat extrinsecus venienti, conantiq; ipsum è sua sede detrudere, quocirca rationes insitæ in natura inuicem absque seditione concurrunt. Nam vnaquæq; in seipsa consistit. Formæ verò materiales, cū nequeant seorsum à materia permanere, meritò de communi hospitio inter se decertant, quippe cū hoc vtrasq; formas inter se contrarias in se absq; confusione suscipere nequeat.

Quomodo anima descendendo varie vestiatur, & rursus purgetur, redeatque vicissim.

DEscensus animæ in corpus seiunxit quidē illā à diuinis animis, à quibus intelligētia, & potestate, puritateq; implebatur. Coniunxit verò generationi, & naturæ, materialibusq; rebus, à quibus obliuione, & errore, & ignorantia est imbuta.

Nam

Nam animæ descendenti adnatæ sunt ex mundo multiformes vitæ, vestesq; variæ trahentes quidē ipsam in compositionem caducam, obstantes autem contemplationi separatorū. Oportet igitur animā hinc ad naturam illam peruigilem rectam ducendam, amputare secundas, tertiasq; vires descēdenti subortas, sicut marino glauco, herbæ, petræ, conchæ: cohibere verò impetus extra ferentes. Reminisci rursum rerum separatarum, essentiæque diuinæ, vnde est facta descētio, & ad quam omnē vitam contendere decet.

Anima per se mobilis est, corpus aliunde mobile, sed propter mutuum commercium alter alterius conditionem subit.

Anima per essentiam est mobilis ex seipsa, sed cōiuncta corpori quodam modo euasit etiam mobilis aliunde. sicut enim ipsa sua præsentia dedit corpori ultimū ex se mouendi vestigium, sic & ipsa propter corporeum cōtubernium conditionis notam subiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam se mouentē anima fecunda est, & inuentioni propērior, rationesq; parit, atq; scientias. Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis excitari, iam verò perfectior

ctiores animæ ad inuentionē sunt prom-
ptiores, imperfectiores vero magis exter-
nis indigent adminiculis. Illæ enim ma-
gis ex se mobiles sunt, minusq; deterioris
naturæ participes : hæ verò minus ipsæ se
mouent, magis sortem corpoream patien-
tes. Veruntamen hæ quoq; quando profi-
ciunt, à corpore videlicet, resurgētes, seq;
ipsas ex materia colligētes, fœcundiores:
inuentricesq; euadunt protinus circa illa,
in quibus antea erant steriles & ambiguae
propter ignauiam ineptam vitæ à materia
contingentem, sordidumq; torporem ex
generatione cōtractū. Nos igitur ita me-
diocritatē seruātes rationalis naturę, con-
ditionisq; causas assignamus pertinentes
præcipuē ad habitus eius imperfectiores,
atq; perfectiores: viasq; eiusmodi arbitra-
mur ad perfectiones eorū. Quicūque vero
rationes de his assignātes mediocritatem
minimè seruant, sed vel ad melius surgūt,
vel ad deterius deflectuntur, hi à veritate
animæ procul aberrant. Neq; enim pro-
bamus eos, qui tradūt animam lapsam in
corpus humidum, eiusq; obstaculo impe-
ditam, ab initio esse dementem, humore
vero paulatim propter innatum calorem
exhalante, magisq; temperato, prudentē
animi potentiam conualescere. Hic enim
perf

perfectionis modus corporeus, & materialis est iudicandus, supponitq; perfectionem animæ ex contemperatione corporis proficisci. Anima verò ante elementa, generationemq; totā, suā habet substantiam, estq; vita quædam, neq; corpori, neq; naturæ permista. neque rursus admittimus eos, qui animam putant esse quandam diuinæ essentiaæ partem, partem verò hanc esse toti persimilē, semperq; perfectam. tumultū verò, perturbationesq; circa illud ersari, quod in nobis est animal. Qui enim hæc aiunt, animā semper perfectam fingūt, semperq; scientē, nec vnquā remiscētia indigentē, semperq; passionis expertem, nec aliquādo deprauatam, tametsi Timæus essentiaæ animæ nostræ nō ex primis ait omnino generibus constitutam, quemadmodum superiores animas, sed ex secundis tertiis ve compositā. Et Socrates in Phædro inquit, vires nostras esse boni cōtrario mistas, dissensionisq; mutuaæ plenas. atq; hanc ob causam aliquando meliores, aliquādo deteriores superare sole-re. Quid plura? nōne ipse inquit, aurigā quoq; nostrum aliquando deprauari, scribēs videlicet prauitate ipsius aurigæ multas animas claudicare? multas item plures perdere pennas? sed quidem aurigaria po-
q   testate

testate in nobis est antiquius. Hæc utique est, quæ reminiscitur diuinorum, utiturq; secundis, tertiisque viribus, ut ministris, quod planè docemur in Phædro. Profecto, sicut diximus, mensuras animæ conseruare debemus, rationesq; perfectionē, & profectum animæ assignantes, neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere, ut ita Platonis simus interpretes: neq; ad opinionem propriam philosophi verba detorqueamus. Postquam igitur anima aliquando imperfecta est, rursumq; perficitur, & obliuionem patitur diuinorum, & iterum recordatur, cōstat & tempus ad perfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiā transfertur, & in virtutem à prauitate, nisi per tēpus mutationes efficeret? Omnis enim mutatio spatio tēporis agitur. Hæc utiq; dicta sint de perfectione comuniter animarum. Ex his autem accipiamus, oportere eum, qui istum norit, ex ignorantia in cognitionē eius aliquando pertrāsisse, neq; semper ipsam iusti rationē in promptu prorsus habere. quemadmodum illi nobis superiores. imperfecti nanq; ab initio nascimur: neque rursum propter ipsam mutationem corporis, cognitionē quoq; iusti nobis obtingere. Nō est enim essen-
tia

tia nostra corporea, nec materialibus constituta. Necesse est omnes animæ mutationes tempore mensurari. Vnde & Aristoteles in anima mutationem secundum actus, & habitus, eorumq; opposita, collocat temporalem. Quod igitur anima coniuncta corpori, & à prauitate, ignorantiq; transiens in opposita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam verò animam ipsam seorsum in se manentem arbitrantur ad agendū tempore non egere, sed contra tempus ex ipsa creari. Hoc autem arbitror aliquam rationem desiderare. Duplex enim tempus est, vnū quidem vnā cum naturali vita, corporeoque vniuersi motu natum: alterū verò per incorpoream vitam procedens. Hoc igitur animarum quoq; diuinarum circuitus dimetitur. Rursumq; animarum nostrarum actiones perficit etiam separatas, secundū vero tempus vnā cum naturali vita porrectum vitam quidem nostram vnā cum corpore actam meretur, vitam autē ipsam animæ secum ipsa viuentis nullo modo. Est tamen aliqua in nobis scientia ante omne tempus: fit & aliqua tempore. Socrates igitur scientiam secundum actum expressam spectans, inquit, quodnam ante hanc tempus existerit. Alcibiades au-

tem scientiam saltem possidens in essentia positam, propter quam putat etiam scire, quæ nescit, nequit assignare tempus, quo primùm acceperit eam, ab æuo enim hæc habemus. Quapropter si alter quidem de alia scientia loquitur, alter verò de alia, vera sunt vtraq; : scilicet & tempus scientiam præcessisse, & non habere in promptu tempus, quod affirmes scientiam præcessisse. ante enim scientiam nondū consummatam tempus est nullum, ante verò scientiam actu perfectam tempus extitit.

*Multi gradus, per quos à multitudine ad
vnum ascendimus contemplando.*

PLato, & Pythagoras iubent fugere multitudinem, vt veritatem simplicissimam consequamur. Multitudinem quidem exterioris populi, nos multifariam distrahentis, atque fallentis: interioris quoque populi multitudinem multò magis. hæc enim magis distrahit, atque fallit. Primam ergo fugito variam affectuum multitudinem: secundò sensuum: tertio imaginationum: quartò opinionū inde pendentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in se diuersa est, vt alia aliis in qualibet contraria sint. vnde præstat ad scientias se conferre, in quibus multitudo
iam

iam contrarietate habet nullam. Nam et si affectus affectibus contrarij sint, sensus quoque sensib⁹, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus, nulla tamen scientia scientiæ contraria reperitur. In hac igitur propositionum, notionumque multitudine, cōgregemus in vnum scientiarum quoque numerum, vno quodam vinculo connectamus. Tantò enim abest, quòd inuicem contraria sint, vt etiam notio notioni seruiat, scientiæque inferiores omnes superiori ministrent, habeantque sua ab illis exordia. Oportet hic insuper à multis scientiis, quæ præsupponunt vnā, ad ipsam vnā se conferre, nullam vltius supponentem, atque ad hanc primam omnes rite referre. Post verò scientiam, eiusque studium expedit iam deponere compositiones, & diuisiones, multiformesque discursus. atque illinc ad intellectualem vitam, simplicesque intuitus, & perceptiones eius ascendere. Scientia enim non est summus cognitionum apex. sed super eam est intellectus, non intellectum inquam duntaxat ab anima separatum, sed ipsam quoque illustrationem animæ illinc infusam, de quo & Aristoteles ait, intellectū esse, quo terminos cognoscimus. Atque Timæus hunc ipsum inquit, in nullo vn-

quam alio præterquam in anima fieri: ad
intellectum igitur hunc ascendentes vnâ
cum hoc intelligibilem essentiâ contem-
plemur. Perceptionibus videlicet indiui-
duis, atq; simplicibus indiuisa, simpliciaq;
entium genera speculantes. At verò post
venerabilē intellectū, ipsam deniq; sum-
mam animæ (vt ita dixerim) existentiam,
per quam vnum sumus, & sub qua vnitur
multitudo nostra, fuscitare fas est. Quem-
admodū enim per intellectum nostrū di-
uinum tangimus intellectum, sic & pri-
mum vnū, à quo omnibus inest vnio, per
vnum, & tāquam essentiæ nostræ florem
attingere licet. per quod sanè nostrū vnū
diuino maxime iungimur. Simili nanque
simile vbicunq; comprehēdi potest: scibi-
lia quidem scientia, intelligibilia intelle-
ctu: vnitissimæ entium mensuræ animæ
vnitate. Iam verò hæc vnitas perq; ipsam
actio, est actionum nostrarum summa: di-
uini per hanc efficimur, quando videlicet
omnem multitudinem fugientes in ipsam
vnitatē nostram confugimus, vnumq; ef-
ficimur, & vniformiter agimus. Hæc-
tenus fugiendam multitudinem admonui-
mus per gradus cognitionū ordine pro-
cedentes: deinceps per gradus cognobi-
lium ad idē comprobandū similiter pro-
ceda

cedamus. Sensibilia fuge omnia, congesta enim sunt, & diuidua, ac penitus mutabilia. ideoq; syncera notitia teneri non possunt. ab his igitur ad essentiam incorpoream te transferro. Omne nanq; sensibile habet aduentitiam vnitatē, perq; seipsum est dispersum, & infinitate plenū; propterea & bonum eius est partibile, & aduentitium, & à semetipso distans, atq; dissidens, atque in sede residens aliena. Cū verò ascenderis illuc, & inter incorporea fueris collocatus, conspicias animalem illum ordinem super corpora mobilem quidem ex seipso, per se agentē, in se, & ex se suam substantiam possidentem, multiplicatum tamē, anticipantēq; in seipso apparitionem quandam essentiae, circa corpora diuidendae. Ibi sanē videbis rationum plurimas habitudines, proportionēsq; varias, & vincula multa. Item tota quaedam, & partes, & circulos animales, varietatem virium multiformē. Præterea animarū perfectionem non æternam, non simul totam penitus consistentem, sed euolutam tempore, & in discurſionibus se versantē. talis enim animæ natura est. Post verò multitudinē animis competētem te confer ad intellectū, & intellectualia regna, vt rerum possideas vnitatem. ibi quidem

naturæ illius contemplator esto. Spectato manentem in æuo naturam, vigentem vitam, intelligentiam vigilantem, cui nihil deest vitæ, quæ ad perfectionem suam curricula temporis non desiderat. Vbi hæc inspexeris, & quanto interuallo animis sunt meliora, quære deinceps num aliqua ibi sit multitudo: & intellectus, cum sit vnus, nunquid sit etiam vniuersus. Item, cum sit vniformis, an sit insuper multiformis. Inuenies quidem ita se habere. Cum ergo perspexeris intellectualem illic multitudinem, quamuis indiuiduam penitus, & vnitam, ad aliud rursus principium te traducito, atque superintellectuales essentias, vnitates earum considerato, ac denique vnitatem ab omnibus absolutam. hucusque profectus, omnem multitudinem dereliqueris, & ad ipsius boni fontem iam peruenieris. Cum per hæc pateat perfectionem animæ comparari ex eo proprie, quod omnem, & externam, & internam, & ipsam vniuersam multitudinem fugiamus: hinc quoque concludere possumus, animas nostras non à sensibilibus cognitiones duntaxat colligere, nec à rebus particularibus, atque diuisis, ipsam totum vnumque inuenire, sed ex intimis promere disciplinam, & quod in rebus apparëtibus imperfectum est,

est, emendare. Non enim decet existimare
 ea, quæ re vera non sunt, esse præcipuas
 causas cognitionis in anima existentis: &
 quæ inter seipsa dissident, indigentq; ra-
 tionibus, & argumētis animæ, ambiguaq;
 sunt, scientiam omnino præcedere eodem
 modo manentem: neque etiam quæ varie
 permutantur rationes in vno consisten-
 tes progenerare: neq; indeterminata deter-
 minatę intelligentiæ causas esse. Non igitur
 à multis, sempiternorū veritatem ac-
 cipere decet: neq; à sensibilibus vniuersa-
 lium iudiciū, atque discrimen: neque à re-
 bus ratione carentibus iudicium, senten-
 tiamq; bonorum: sed oportet animam se
 ipsam ingrediētem, ibi verum, bonumq;
 ac veras rationes omniū perscrutari. Ple-
 na enim est horum animæ ipsius essentia.
 delitescunt verò ex obliuione genefica.
 Quærit igitur anima verū, exteriora spe-
 ctās, ipsum interim essentia possidens, bo-
 numq; foris explorat, se ipsa deserta. Hinc
 igitur sui ipsius cognitionē exordiri quis-
 que debet. Si enim in hominum multitu-
 dinem intuitū distrahamus, nunquā vnam
 eorum speciem discernemus obscuratam
 videlicet multitudine, diuisioneq;, & dis-
 cordia, mutationeq; multiplici eorum, qui
 speciei participes sunt. Si autē in nos ipsos

q s   aciem

aciem conuerterimus, hic utique & rationem vnā, & naturam vnā hominum speculabimur à disturbance semotā. Merito itaque Socrates longè segregat animam à multitudinis conspectu cognituram: quid re vera sit homo, opinionesq; contemplationis huius impedimenta redarguit. Multitudo nanque impedimento nobis est ad animi conuersionem in se ipsam, atque ad vnus speciei notitiam. Hic enim varietas obumbrat vnum, alteritas obscurat identitatem, dissimilitudo obfuscatur similitudinem. Nam circa materiam species sunt confusæ, & meliora deterioribus sunt commista.

Vita propriè naturalis animæ, nō est in corpore terreno, sed sublimi, ideo formæ omnes hic egrotant, atque delirant.

Nemo mirari debet, si cū dicamus, quod est naturale, frequentius esse eo, quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in angustum: naturale verò per vniuersum amplificari, hominum tamen plurimos, ignorantes esse fatemur, & malos, contrarios autem quam paucissimos. Non enim naturale est animis vnā cum corporibus vitam degere, & in generatione versari: sed contra separata, immaterialis, incorporea vita potius est animis
confer

consentanea. Quando igitur in generatione versantur, similes sunt hominibus pestilentem habitatibus regionem: quando verò extra generationē viuunt, vt Plato inquit, similes sunt prata colentibus. Quemadmodum igitur non est mirādum inter eos, qui pestifera loca incolunt, languere quamplurimos, paucissimos verò naturalem valetudinem conseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atque prauas esse mirari non debes. Contrà verò stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tāta circumfusæ mutatione aliquando sobriæ, puræ, imperturbatæ reperiātur, nōne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialib⁹ viuere, & in caducis incontaminatā se alicubi cōseruare? atque cū iam eiusmodi pocula biberit, nō esse his pharmacis consopitam? Re enim vera obliuio, error, inscitia pharmaco cuiuspiam similis est, in locum dissimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem, secundum vitam esse lupos, multos verò porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circumfusus? cū terrenus locus Circes ipsius sit diuersorium: animæq; multæ ob immoderatam

ratam concupiscentiam venenosis inescatæ sint poculis: illud autem, illud potius admirare, si qui inter mortales usquā reperiuntur eiusmodi potionibus non permulcti, non etiam irretiti, si qui Mercurij munere freti in rationem, scientiamq; se conferant. Quemadmodum enim mirari non debes, si in tartaro prospexeris animas cruciatas: (talium enim ille locus) sic etiam si in generatione viuētes animæ plurimæ perturbatæ, sint ignaræ, dementes. tales enim animas desiderat generatio. Sicut igitur in cœlo quidem bonæ sunt omnes, in tartaro autem omnes improbæ: sic in generatione plures quidem prauæ sunt, pauciores autem probæ. Generatio enim non ad extremorum melius, atq; diuinius declinat, sed deterius.

Malus neque cum alijs consentit,

neque secum.

Improbis secum ipse consentire non potest. Necesse enim est, tum propter naturam rationalem videre, quodammodo verum, tum propter imaginationem perturbatam, plurimum ignorare, secumq; diffidere. Declarat hoc pœnitentia remissis perturbationibus veniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoq; cogitat, atque

atque loquitur : sed propter concupiscen-
tiam, imaginationemq; perturbatā à tem-
perantia diuina longè discedit. Cúmque
semper secum ipse pugnet, nimirum cum
aliis consentire non potest.

*Quicumque sciunt aliquid, circa illud
omnino consentiunt.*

OPortet eos , qui sciunt aliquid, circa
illud esse concordēs. Cuius quidem
concordiæ causā prima est ipsa rerum de-
terminata natura : secunda, quòd ipsa co-
gnitionis iudiciaria sunt eadem apud om-
nes: tertia, quòd in primis principiis, in-
tellectus ad seipsum est vnitus. Ideoque
quicquid est, intelligentiæ compos est, &
particeps vnionis. Scientia quidem illu-
stratio quædam est, ex intellectu depen-
dens : concordia verò illustratio est , ex
vnitate procedēs. Est enim vnio differen-
tium. Necesse est igitur scientiæ eiusdem
participes inuicem consentire.

*Quisque nostrum est anima, & hæc in se ha-
bet, species omnes diuinas, atq; naturales.*

Totum Platonis consilium hoc in li-
bro est, nos in ipsam nostri reuoca-
re cognitionem , atque demonstrare essen-
tiam nostram in speciebus, rationibúsque
consistere. Atq; scientias omnes ex se ipsa
produ

producere, & in se ipsa species omnes diuinas, & naturales agnoscere. Perfecta quidem nostri cognitio foret ab essentia vires, ab his actiones diiudicare. Cognitione vero nostri communior potimur, ex actionibus vires, ex viribus essentiam animæ cognoscentes: hæc quidem tria inuicem in anima confluunt. Nam & essentia eius est actu, & actio essentialis existit. Hæc enim intellectualis fit, secundum actum. hæc autem essentiæ fit cognata, secundum ipsius perfectionem.

Anima libero motu se ducit, sibi bonum præbet, se purgat, se erudit, etiam quando aliunde erudiri videtur.

A Nimalia quidem ratione capta, impulsu gubernantur externo, & aliunde curantur, ea videlicet conditione, qua mouet ipse motor, orbata scilicet ea facultate, qua aliquid seipsum ducere valeat, atque seruare: rationalis autem anima propter ipsam per se mobilem, & per se operantem proprietatē suapte natura potest circa se ipsam agere, seq; mouere, bonumq; sibi ipsi præbere. Iam vero purificatio nobis non accidit ab externis, sed ex intimis animæ ducit originem. Omne nanq; malum ab externis accidit, atq; est animæ

animæ peregrinum, ex intimis verò bonum. anima enim naturaliter est boniformis. Et quanto fit perfectior, tanto vitam sibi vendicat ex se mobilem, quippe cum fiat aliunde mobilis ob corporale commercium, & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis, remanet appositum extra ipsam, sicut sensibilia, & imaginatione percepta. Sola verò illa sunt in ipsa, quæ ab ipsa in ipsam fiunt, ab eaq; producuntur. Purgatur igitur ex seipsa, quandoquidem ratio à seipsa incipiens, desinit in seipsam. Hac igitur ratione rectè intelligitur, quod Socrates ait, scilicet inter disputantes, dicentem esse propriè, qui respondet. Hic ergo si redarguitur, redargutus verò purgatur, certè, dum purgatur, se ipsum purgat, & ab ignorantia liberat, redargutionem adhibens ipse sibi. Quod quidem naturæ animæ se mouenti consentaneum est. Quod sanè dictum confirmat etiam illud, disciplinas esse reminiscentias: quod enim respondentes ex se ipsis omnia dicant, maximum est reminiscentiæ signum, animas videlicet rationes, sermonesq; ex se ipsis promere, atque solo suscitante quopiam indigere. Neque esse tabellas vacuas literarum, quæ extrinsecus figuras accipiant. sunt enim semper inscri

inscriptæ, & ipse scriptor est intus. Neque tamen omnes inscripta legere possunt, vel quod inscripta sint, cognoscere; quippe cum ob genericam obliuionē oculus earum sit sordidus circumfusus, atq; ex ipsa obliuione in passionēs inciderint. Solum igitur opus est auferre, quod obstat appositum. non autem necessaria est extrinsecus iniecta notitia. habent enim animæ in se ianuas veritatis, sed terrenis, materialibusq; speciebus obclusas. Si quis igitur diligentissime res demonstret, animæ incitæ quidem aliunde, promentes autem ex se ipsis scita responsa, ex hoc ipso declarant verū esse Platonium illud, animam omnia nosse, soloq; indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitāte. Præterea, quod aliquis, cum eruditur, ipse se ipsum purget, dæmonicæ potestatis est opus. nam dæmones non extrinsecus in nos agunt, sed tanquam ex puppi nos intus dirigunt, & gubernant. neq; nos purgant tanquam corpora quædam aliunde mobilem nacta naturam, sed curant tanquam mobiles ex se ipsis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & passionēs expurgant. Socrates igitur vicem boni dæmonis agens, ostendit adolescentem non tam ab alio, quàm à seipso redargui.

Quare

Quare malus, & ignorans, secum & cum alijs dissideat. quare bonus consentiat, & scientes inter se sint concordēs.

Contingit meritò plerisque ad se ipsos discordia frequens: quoniam aliqua quidē à sensibus intromittunt, aliqua rursus ab imaginatione, aliqua ab opinione frequenter, nonnulla ab ira, à cōcupiscētia multa. Non enim solum ex opinionibus tales quædā passiones mouētur hominibus, sicut Stoici tradunt, sed etiā contra pròpter passiones quasdā, & impetus, opiniones sæpe permutant, quandoq; ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis, atque potentiis, & his quidem deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirum animam dissidentem habēt, atq; discordem. Scientia verò præditi ab vno quodam superiore principio cognitionem suscipiunt vniuersam. intellectus enim eis principia tradit. Iam verò omnes sententiæ veræ, filiæ sunt intellectus. Cū igitur à tali quodā principio simplicitate procedant omnes, meritò omnes inuicem sunt concordēs.

Qui putant hominem esse ex anima, corporeq; compositum, consequenter vtile ab iusto seiungunt: qui verò hominem esse animam, coniungunt.

r Vtrum

Vtrum idem sit iustū, atq; vtile, cæteri quidem dissentiunt. Platonici vero idem esse censent. Nam Epicurei sanè, & Stoicorū quidā, finē nostrū ponētes ipsum secundum naturā vivere, atq; Peripatetici, qui bonum nostrū ex necessariis cōplent, non facilè possunt idem esse iustum, atque vtile cōfirmare: similiter & quicunq; hominē aiunt esse corpus animatum, vel ex corpore, animaq; compositum. Vulnera enim, cædesq; fugiet aliquis, vel iniustè, vt animal cōseruetur. quippe cū cuiuslibet animalis bonū sit secundū naturam se habere, & in hoc habitu cōseruari. hic igitur vtile dissentit à iusto. Quicunq; vero finē ipsum in anima collocant corporeis non egentē, hominemq; ipsum esse putāt animam vtētem corpore, hi certè iustum, atq; vtile facile iudicāt esse idem. Vtrunq; enim in anima ponūt, & passiones instrumentorum ab ipsis vtentibus esse seiunctas intelligunt. Argumentatio verò probans iustū esse vtile ita procedit: Omne iustum est pulchrū, omne pulchrū bonum. omne igitur iustum, bonū. Atq; bonum & vtile idem est, omne igitur iustum est vtile.

Anima contrahit in se speciem rei, cui adheret: item de vehiculis diuinarum animarum, atq; nostrarum.

Animæ

A Nimæ, species etiam eorum sibi contrahunt, quibus ipsæ se coniungunt: nempe quando se assimilant intellectui, mox immutabilitatem secundum opiniones, atq; vitam sibi vendicant: quando vero generationi se copulāt, nouitatem ubique sectantur, & tum in has, tum in illas feruntur opiniones: rationesq; ipsas animæ semper stabiles minimè sentiunt. Significat inter hæc Plato generosiores, & ingeniosiores animas intelligentiam habentes puritatis deorū inuiolabilis, atq; hanc ipsam suo idolo inferentes, etiam circa apparentem puritatem quodammodo occupari solere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuiolabilis essentia est, & immaterialis est puritas, quā sanè oportet animas induere, sua videlicet indumenta cognata purgantes, vestesq; suas incontaminatas à generatione seruantes, neque totum in externarum vestium puritate ponentes.

*Scientia vna in se manens implet multos
non diminuta, hinc conijcimus ani-
mam esse à corpore separatam.*

Eiusdem scientiæ minus est vni persuadere, atq; multis, in qua quidem Platonica sententia quasi quidam hymnus, &
r 2 celeb

celebratio scientiæ cōtinetur hunc in me-
dum: quanta & qualis vnaquæq; scientia
sit, hinc apparet, quod intellectus ipse
imitatione eadem scientia vnumquemque
implet cognitione, cunctosq; simul. est
quidē indivisibilis, & confidens in seipsa,
& interim omnia participātia sui perficit
instar mentis, quæ quidem ex se tradit o-
mnibus interim ab vnoquoque seorsum.
Hæc utique essentiam nostram iudicant à
corpore separatam, & in seipsam manen-
tem. siquidem scientia, quæ perfectio no-
stra est, talem possidet facultatem: corpo-
reæ nanque potentiæ quando se tradunt,
ipsæ se minuunt. Scientia verò vna, ea-
demq; permanens indiminuta sufficiens
vni, multisq; pariter seipsam exhibet. &
anima igitur similiter est toti corpori præ-
sens, omnibusq; membris, quamvis alia
aliter membra participant.

*Propheticus esse aliquis sine scientia po-
test. propheta verò certò scit, quod
pronuntiat.*

Vbi Plato ait, vaticinatores, signifi-
cat illum opinione quidē non scien-
tia, quod ibi prænūtiat præfagire: nam va-
ticinales quidē non scientia præditi sunt,
sed opinione feruntur: qui verò nō solum
vaticinatores, sed etiam vates sunt, iam
scien

scientia potiuntur, potiozemq; humanam scientiã habent. Significat etiam generosiorum animarũ impetus, atq; motus quodammodo à superis suscitari. propterea quòd etiam præter opinionem agant, sæpe etiam si absque scientia operentur.

Bonum, pulchrum, iustum, superintelligibiliter intelligibile, intellectuale, essentia, vita, intellectus.

INter principia rerum ipsum bonum supereminet pulchritudinem, & pulchritudo iustitiam: bonum nanq; super intelligibilia extat in loco inaccessibili situm. pulchritudo verò occultè quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius autem in ipso ordinis illius fine. Iustitia deniq; vnitè quidem in primo intellectualium ordine permanet: consequenter verò in calce intellectualis deorum processionis effulget. Rursum ipsum quidem bonũ regnat in diis, pulchritudo in mentibus. Iustitia regnat in animis, quapropter & iustum quidem pulchrum est. Non tamen omne pulchrum est & iustum: sed ipsa pulchrorum causa iustitiã antecedit. item, omne pulchrum bonũ, fons autem bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rursum, iustum quidem est bo-

r 3 num

num per mediam pulchritudinem bono
coniunctum, bonum verò superius est am-
bobus. Sic vtrique inuenies rerum etiam
extrema considerās. Materialis enim cau-
sa, quamuis bonū aliquid sit, turpe tamen
est, atq; deforme, vnius particeps quidem
est, speciei tamen expers. quod verò sensi-
bile est, pulchritudinis quidem vestigia
possidet, iustitiæ vero nequaquā. Hinc in
Phædro Socrates ait, inter caducas ima-
gines nullum esse iustitiæ, temperantiæq;
splendorem: pulchritudinem verò solam
priuilegium id habere, vt euidentissimè
pateret vbique, & desiderabilissima foret.
Vbi igitur iustum est, ibi pulchrum. vbi
pulchrum, ibi bonum, siue prima princi-
pia spectare volueris, siue principiorum
illustrationes vsq; ad extrema porrectas.
Ipsius quidē boni omnia participia sunt.
omnium enim est principium, pulchri ve-
rò sola, quæ aliquam habent speciem. iu-
stitiæ deniq; solæ animæ sunt participes.
Iam verò in medio rerum omnium cen-
tro quale est anima, hæc omnia inuicem
connectuntur: bonum, iustum, pulchrum,
& bonum quidem ipsius est pulchrum,
atque iustum. Iustum quoq; simul & pul-
chrum est, & bonum: pulchrum similiter
& bonum est, & iustum. Neque solum in
eiusm

eiusmodi trinitate est hic sermo verus, ve-
 rum etiam in aliis quoq; multis. Quem-
 admodum inter principia ipsum ens præ-
 cedit vitam, vita mentem: similiter etiam
 in effectibus, vbi nō omne compos entis,
 compos est & vitæ: neque viuens omne
 statim est mente præditum, sed vicissim
 intelligentia omnia viuunt, atque sunt: vi-
 uentia verò sunt, quoque viuendo. Cū
 verò talis sit in extremis, per trinitatem
 eiusmodi differentia in anima confluunt,
 vbi ens quidem, & vita, & intellectus exi-
 stit. vita verò & intellectus est, & essentia.
 Intellectus autem, & essentia similiter est
 & vita. vna enim simplicitas est in anima,
 vna substantia, neque esse, neque viuere,
 neque intelligere, ibi est aduentitium. Sed
 intellectus quidem eius est essentialis, &
 viuens. vita quoque intellectualis est per
 essentiam. Essentia deniq; intellectualis,
 & viuens. vbique ergo est omnia, & ex o-
 mnibus vnum simili ratione: & bonum
 eius pulchritudine, & iustitia pollet: & pul-
 chrum est bonum, atque iustum: rursumq;
 iustum est bono, pulchroq; refertum: sub-
 iectum sanè vnum est, rationes verò di-
 uersæ. vbi nos neque ipsam trium horum
 identitatem secundum rationes confide-
 ramus, neq; alteritatem secundum subie-
 ctum

ctum existimamus, sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus, vnum verò subiectum. quamobrem vbiq; per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidē virtutum sunt differentes, vnum verò compos est cunctarum, neq; fieri potest, vt sis iustitiæ particeps, & temperantiæ vacuus, vel duo hæc quidem habeas, cætera verò non habeas: sic & eiusmodi trinitas sibi ipsa connectitur, & omne quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti, similiterq; de cæteris, propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competēs eorum medium simul, atq; vinculum. Timæus autē ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum, & colligata, quammaximè conficit vnum. Memento verò ipsi quidē bono, malum duntaxat esse contrarium, bonum verò nequaquam. ex quo apparet concordia inuicem esse bona: malo autem & malum, & bonum pariter aduersari.

*Probat omne iustum ipsa eius natura
pulchrum esse atq; bonum.*

OMne iustum esse pulchrum sequentibus rationibus cōfirmabimus, cū anima sit multitudo quædam, atque in ea
hoc

hoc quidem primum sit, illud verò medium, illud autem vltimum. dic age, quando iustitiam in ea fieri dicimus, an quando medium, aut vltimū superioribus dominari conatur, an potius quādo primum medio, mediū imperat vltimo? At si tunc, quando deteriora melioribus prævalent, non vltius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui cōpetit dominari, melius, est, honorabiliusq; natura. si igitur impossibile est, idem naturaliter esse melius, atq; deterius: oportet iustum tunc in anima reperiri, quando quod in ea optimum est, vitæ totius habet imperium. medium verò subditum meliori præualet vltimo. Tunc enim vnaquæq; pars animæ, quod sibi conuenit, habet. primum quidem regnans: secundum verò stipans: vltimum denique meliori ministrans. Ipsum itaque iustum natura distributiū est eius, quod conuenit parti cuiuslibet animæ. Et officij proprii conseruandi vnicuiq; causa, propriæq; dignitatis distribuendæ, atq; ita totius ordinis conseruatio. ordo verò, moderatioq; huiusmodi naturæ conueniens naturaliter pulchra est. Est igitur iustitia causa pulchritudinis, atque pulchra. Est autem duplex iustum, vnum quidem in contractibus, quod arithmeticam conser-

uat

uat æqualitatem: alterum verò in distribuendo versatur in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmeticam seruat æqualitatem, ne socium suo in contractibus defraudemus, plus videlicet quam dederimus, ipsi recipientes. Tum verò inæqualibus distribuit inæqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportionem seruata, ut quemadmodum differunt inter se personæ, sic & differant inter se distributa personis: itaq; omne iustum, sicut diximus, est æquale: omne autē æquale, pulchrum. nam inæquale incompotum est, & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tunc est in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiā ipsa namq; materia deformis est, & turpis: & quando forma superatur ab ea, tunc forma informitate quadam & deformitate repletur, & quasi informe quiddam euadit, facta videlicet similis subiectæ naturæ. Si igitur & in anima, quod intellectuale nobis inest, vicem gerit formæ, inrationale verò materiæ (nam intellectus, & ratio in ordine termini computantur) inrationale verò in genere indefiniti locatur (natura enim indeterminatum est, expersq; mensuræ) necessarium est, in anima quoq; tunc pulchritudinem effulgere, quando ratio
quidem

quidem regnat, species vero vitæ ratione carentes rationi subduntur. at verò iustum ipsum rationi quidem dat imperium, inrationali deputat seruitutem. vtriq; enim, quod sibi consentaneum est, attribuit. principali quidem principatum: inferiori verò designat obsequium. Quandoquidem in opificio mundi inrationale nobis est subditum, & rationi nobis insitæ inrationale subiicitur, vt vehiculum ipsum. itaq; iustum naturaliter pulchrum est, & pulchritudinis animæ causa. Item iustum quid perfectum est, atque definitum. nam iniustum imperfectum, indefinitumque censetur, atque infinitum vagatur, nec vsquam sistit gradum præuaricans iustitiæ terminum. ipsum ergo iustum, cuiusq; adest, mensuram, terminumq; imponit, atq; ita omnia perfecta facit. Cum itaque tale sit, meritò pulchram efficit animam. Id enim, quod perfectum est, atque mensuratum, naturaliter pulchritudo consequitur, sicut immensuratum, indeterminatumq; deformitas comitatur. iustum igitur est natura pulchrum. denique ipse mundi faber totum hoc per iustitiam exornauit. pulcherrimo enim nodorum omnium nodo deuinxit mundum, indissolubilemque effecit, propter proportionis analogicæ

logica potestatem continentem ipsum, si-
biq; amicum vndiq; facientem. quod au-
tem est simile mundo visibilium omnium
formosissimo, nimirum est ipsum quoque
pulchrum. quod igitur iustum est, neces-
sario est & pulchrum.

*Omne pulchrum naturaliter est bonum,
omne turpe malum, atq; vicissim.*

OMne verò pulchrum esse bonum, ita
probamus. Constat pulchrum esse
amabile suapte natura, quandoquidem
& extrema pulchritudo diuinę pulchritu-
dinis imaginem ferens, est amabilis, pri-
moq; aspectu animos ad se mouet. Quod
confirmatur in Phædro. Re enim vera
καλόν, id est pulchrum, siue dicitur Ἀλγὶ τὸ
καλεῖν, id est quia prouocat animas, siue
Ἀλγὶ τὸ κηλεῖν, id est quia permulcet intuen-
tes, certè secundum naturam est amabile.
Quapropter & amor ad pulchrum dicitur
amantem ducere. Quicquid autē est ama-
bile, est appetibile. est enim amor appeti-
tus aliquis alicuius robustus, atque vehe-
mens. Et quicquid amat, appetit aliquid
quo & indiget. Omne verò appetibile est
& bonum, siue re vera bonū, siue apparēs.
Pleraq; enim non bona expetenda nobis
occurrunt, quoniam appetentibus se offe-
runt

runt tanquam bona. Demonstratum est autem à Socrate in Memnone, manifestè fieri non posse, vt qui malum, quale sit, nouerint, ipsum appetant. Appetibile igitur omne bonum est. Ac siquidem appetibile sit principaliter, bonū quoq; principaliter erit. Sin autem apparens, appetibile, tale etiam erit bonū. omnino autem in quolibet terminorum hoc est apponendum, scilicet aut apparens, aut re vera. Si enim pulchrum, & apparens, certè & amabile. & appetibile, bonumq; pulchro eiusmodi consors. Sin autē natura pulchrum est, & amabile, bonum quoque similiter. Atqui quid nam erit appetibile, nunquid malum? At impossibile est, vbi notū fuerit, esse alicui expetendum: omnia enim bonum appetunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. sed neque etiam appetitus fertur ad aliquid, quod neque sit bonum, neque malum: quod enim tale est, gratia alterius agitur, nullusq; finis existit. omne autem appetibile finis. atque siquid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, desyderatur vt bonum: & si quid non pulchrum amatur, quoniam apparet, amatur vt pulchrum. Si igitur omne pulchrum est amabile, omne amabile est appetibile, omne appetibile bonum: consequent

quenter omne pulchrum est bonum, atq;
vicissim, omne bonum appetibile, appeti-
bile est amabile: siquidem amare est vehe-
menter appetere. vnde in Symposio So-
crates ait bonum amabile esse sicut pul-
chrum: si inquam omne bonum est appe-
tibile, appetibile rursus amabile, amabile
verò pulchrum, sequitur vt bonum omne
sit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat
aliquis, ipsum bonū esse superius pulchri-
tudine, neque rursus duplex esse, quod
amabile dicitur: non enim nūc de primis
rerum principiis disputamus, sed de iis,
quæ nobis insunt, pulchris, atque bonis:
quod igitur in nobis est bonum, simul est
appetibile, & amandum. Per amorem igi-
tur id comparamus, & possidemus: per
amorem inquā, studiumq; propensum. ac,
si quis seipsum animaduernerit, planè per-
spiciet, eiusmodi bonum acriores nobis
amores inferre, cognoscet, quā pulchra
sensibus manifesta: quod igitur est bonū,
est & pulchrum. Quapropter Diotima
præcipit amatoribus, vt post occurrentem
sensibus pulchritudinem, se ad pulchritu-
dinē transferant actionibus, officiis, scien-
tiis, insitam, ibiq; amatorium animæ ocu-
lum vehementer exerceant. Deinceps ve-
rò ad intellectum, ibiq; præcipuam, diui-
namq;

namq; pulchritudinem dominantem, tanquam ipsum re vera pulchrum in nobis animæ vigeat. Quid enim in nobis est virtute, & scientia pulchrius? Quid cōtrā, vitio, & ignorantia turpius?

Homo est anima vtens corpore, vt instrumento. Mala ergo corporis non pertinent ad animam, hominēq; sicut neq; mala instrumentorum, ad artificē, atq; artem.

FAlsò pleriq; putant vulnera, mortemq; mala, quid enim horū nobis est malum? Siquidem non transit in animam, quæ nos ipsi sumus. Neque enim passionēs instrumentorum virtutes vtentiū mutant, neque igitur faber obtusa aliquando seca, artem amittit secandi. neque etiam si in arte fabili consisteret nostra felicitas, infelicem propterea putaremus fabrum, cui seca defuerit. Iam verò quemadmodum anima instrumentum habet, sic & corpus instrumenta quædam habet, per quæ mouet externa: quorum vitium bonam non lædit corporis habitudinem, similiter & corporis passionēs in animam non pertranseunt. quapropter & mors, etsi corporis malum est, non tamen est animæ malum. Si igitur pulchrum quidem

dem actionis est in anima, malum verò interim fit in alio, nondum ostensum est, idem aliquando pulchrum esse, simulque malum. Licet etiam dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum seipsum, aliud autem secundum accidens. Est enim actio fortis, pulchra secundum seipsam: mala verò, si quando fit mala, per accidens: quoniam accidit fortiter agentem mori. esto enim, si vis, mors è malorum numero. Non igitur officium fortè secundum hoc ipsum, quod est forte, ideoque & pulchrum, est etiam malum, sed forte per accidens. aliud igitur est pulchrum, aliud verò malum. Neque qua ratione pulchrum, eadem ostensum est esse aliquando malum, sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam, qui bonum à pulchro secernit. & hoc quidem in alio, illud autem in alio ponit, bonum in corpore, pulchrum in actionibus animæ. Sed re vera homo ipse est animus, ipse essentia à corpore segregatus, in quo quicquid est, pulchrum est, & bonū est, etiam si inde corporis sequetur incommodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentū: instrumenti verò malum non pertinet ad utentem.

Quom

Quomodo differant duo hæc, scilicet secundum seipsum, & qua ipsum.

Dilectiones eiusmodi, scilicet, secundum seipsum, & qua ipsum, etiam apud Aristotelem distinguuntur. Quod enim secundum seipsum alicui competit, potest ei non competere primo. Quod autem qua ipsum conuenit, praeter id, quod conuenit, secundum se ipsum etiam primo competit ei, atque adaequatur. Pulchrum igitur, si commensurationis animae causa est, atque ob hoc ipsum dicitur pulchrum, efficiturque, ut melius in anima dominetur deteriori, perficiturque nos, & animae deformitatem purgat: hac ipsa ratione bonum est, non quidem per accidens, sed qua ratione pulchrum. si enim qua pulchrum est commensuratum, est & bonum. Bonum enim est mensura, certe qua pulchrum est, existit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum est. Nam qua turpe est, informe est, indeterminatum, incompositum, & hac ipsa ratione malum. Qua igitur est turpe, est utique malum. eadem itaque res, & pulchra semper est, & bona atque contra turpis pariter, atque mala. hanc tu regulam hic mente teneto, qua & in posterum usus est Aristoteles. Siqua duo conuertuntur, inuicem eorum quoque op-

posita

posita conuertuntur. si igitur pulchrum, bonumq; cōuertūtur inter se, eorū quoq; opposita, malum scilicet, atq; turpe, similiter inter se conuertuntur.

PROCLVS DE SA-
CRIFICIO, ET
MAGIA,

Interprete Marsilio Ficino Florentino.

Vemadmodum amatores ab ipsa pulchritudine, quæ circa sensum apparet, ad diuinam paulatim pulchritudinem ratione progrediuntur: sic & sacerdotes antiqui, cum considerarent in rebus naturalibus cognationem quandam, compassionemque aliorum ad alia, & manifestorum ad vires occultas, & omnia in omnibus inuenirent, sacram eorum scientiam condiderunt. agnouerunt enim & in infimis suprema, & in supremis infima: in cœlo quidem terrena secundum causam, modoque cœlesti: in terra verò cœlestia, sed modo terreno. Nam vnde putamus plantas illas, quas heliotropias nominant, id est solisequas, ad solis motum solem versus moueri? sed selinetro-pias, id est lunisequas ad lunā verti? Nempe

pe

pe cuncta precantur, hymnosque concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia verò sensibili modo. Itaque solis equa quomodocumque potest, mouetur ad solem: ac si quis posset audire pulsationem ab ea in aëre circuitu factam, profectò illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerneret, qualemcumque potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plantas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura vitam habentia intellectualem. Quæ quidem veteres contemplati alia cœlestium alia terrenorum adhibuerunt, unde diuinas virtutes in locum inferiorem ob quãdam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem vincendas. Siquis enim canabim, siue papyrus calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, videbit subito accensam canabim quamuis non tetigerit ignem, accensionemque desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam, siue papyrus cognationi cuidam inferiorum ad superio-

ra, appropinquationem verò eius ad lucernam opportuno vsui rerum pro tempore, loco, materia. Processum ignis in canabim præsentiæ diuini luminis ad id, quod potest capere, accessionem denique canabis deificationi mortalium, materialiumq; illustrationi, quæ deinde feruntur fursum instar accensæ canabis ob quandam seminis diuini participationē. Quid verò de Loto dicam? Lotus implicat quidem in se folia ante solis exortum, oriente verò sole explicat paulatim: & quatenus sol ad mediam cœli ascendit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus verò à medio petit occasum, gradatim folia contrahit. Videtur hæc non minus dilatatione, contractioneq; foliorum honorare solem, quàm homines genarum gestu, motuq; labiorum. Non solum verò in plantis, quæ vestigium habent vitæ, sed etiam in lapidibus aspicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum supernorum, quemadmodum helitis lapis radiis aureis solares radios imitatur. lapis autem, qui vocatur cœli oculus, vel solis oculus, figuram habet similem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque selenitus, id est lunaris, figura lunæ corniculari similis, quad

quadam sui mutatione lunarem sequitur motum. Lapis deinde helioselenus, id est solaris, lunarisq; imitatur quodammodo congressum solis, & lunæ, figuratq; colore. Sic diuinorum omnia plena sunt, terrena quidem cœlestium, cœlestia vero supercœlestium, proceditque quilibet ordo rerum vsq; ad vltimum. Quæ enim super ordinem rerum colliguntur in vno, hæc deinceps dilatantur in descendendo, vbi aliæ animæ sub numinibus aliis ordinantur. Deinde & animalia sunt solaria multa, velut leones, & galli, numinis cuiusdam solaris pro sua natura participes: vnde mirum est, quantum inferiora in eodem ordine cedant superioribus, quamuis magnitudine, potentiaq; non cedant, hinc ferunt gallum timeri à leone quamplurimum, & quasi coli. cuius rei causam à materia, sensu ve assignare non possumus, sed solum ab ordinis superni contemplatione. quoniam videlicet præsentia solaris virtutis conuenit gallo magis quàm leoni: quod & inde apparet, quia gallus, quasi quibusdam hymnis applaudit surgenti soli, & quasi aduocat, quando ex antipodum medio cœlo ad nos deflectitur, & quandoque nonnulli solares angeli apparuerunt formis eiusmodi

præditi, atque cùm ipsi in se fine forma-
essent, nobis tamen, qui formati sumus,
occurrere formati. Nonnunquam etiam
dæmones visi sunt solares leonina fron-
te, quibus cùm gallus obiiceretur, repētē
disparuerunt. Quod quidem inde proce-
dit, quòd semper quæ in eodem ordine
constituta inferiora sunt, reuerentur supe-
riora: quemadmodum plerique intuentes
virorum imagines diuinorum, hoc ipso
aspectu vereri solent turpe aliquid perpe-
trare. Vt autem summatim dicam, alia ad
reuolutiones solis correuoluuntur, sicut
plantæ, quas diximus: alia figuram sola-
rium radiorum quodammodo imitantur,
vt palma, dactylus: alia igneam solis na-
turam, vt laurus: alia aliud quiddam, vi-
dere sanè licet proprietates, quæ colligun-
tur in sole, passim distributas insequen-
tibus in solari ordine constitutis, scilicet
angelis, dæmonibus, animis, animalibus,
plantis, atque lapidibus. Quocirca sacer-
dotij veteris autores à rebus apparen-
tibus superiorum virium cultum adin-
uenerunt, dum alia miscerent, alia pu-
rificarent. Miscebant autem plura inui-
cem, quia videbant simplicia nonnullam
habere numinis proprietatem, nō tamen
singulatim, sufficientem ad numinis illius
aduoc

aduocationem. Quamobrem ipsa multorum commistione attrahebant super nos influxus: atque quod ipsi componendo vnum ex multis conficiebant, assimilabant ipsi vni, quod est super multa, constituebantque; statuas ex materiis multis permistas: odores quoque compositos colligentes: arte in vnum diuina symbola, reddentesque; vnum tale, quale diuinum existit secundum essentiam, comprehendens, videlicet vires quamplurimas. Quorum quidem diuisio vnamquamque debilitauit, mistio verò restituit in exemplaris ideam. Nonnunquam verò herba vna, vel lapis vnus, ad diuinum sufficit opus. Sufficit enim Cnebison, id est carduus, ad subitam numinis alicuius apparitionem, ad custodiam verò laurus. Raccinum, id est genus virgulti spinosum, cepa, squilla, corallus, adamas, iaspis, sed ad præsagium cor talpæ, ad purificationem verò sulfur, & aqua marina. Ergo sacerdotes per mutuam rerum cognationem, compassionemque conducebant in vnum, per repugnantiam expellebant, purificantes, cum oportebat, sulfure, atque asphaltu, id est bitumine, aqua aspergentes marina. purificat enim sulfur quidē propter odoris acumen. aqua verò marina propter igneam

portionem, & animalia diis in deorum cultu congrua adhibebant, cæteraq; similiter. Quamobrem ab iis, atque similibus recipientes primùm potētias dæmonum, cognouerunt, videlicet eas esse proximas rebus, actionibusq; naturalibus : atq; per hæc naturalia, quibus propinquant in præsentiam conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorū vires, actionesq; processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus addiscentes, partim verò industria propria interpretantes conuenientia symbola, in propriam deorum intelligentiam ascendentes, ac deniq; posthabitis naturalibus rebus, actionibusq;, ac magna ex parte dæmonibus, in deorum se consortium receperunt.

PORPHYRIUS

DE OCCASIONIBVS,

*sive causis ad intelligibilia
nos ducentibus,*

MARSILIO FICINO

INTERPRETE.

*

*De natura corporeorum atque
incorporeorum.*

Q^UOD N E corpus est in lo-
co. Nullum verò eorum,
quæ secundū se sunt incor-
porea, vel aliquid tale, est
in loco. Quæ secundum se
sunt incorporea, eo ipso, quod præstantius
est omni corpore, atq; loco, ubique sunt,
non distanti quidem, sed individua qua-
dam conditione. Quæ secundum se sunt
incorporea, non localiter præsentia cor-
poribus, adsunt eis, quotiescunq; volunt,
ad illa vergentia, atque declinantia, qua-
tenus videlicet naturaliter ad ea vergunt,
atque inclinantur. Sed enim cum non ad-
sint locali conditione corporibus, habitu-
dine quadam eis adsunt. Quæ secundum
se sunt incorporea, certè non per substan-
tiam, & per essentiam corporibus adsunt.

s s

Non

Non enim corporibus commiscetur, veruntamen ex ipsa inclinatione, quasi momento vis quædam subsistit inde communicata iam propinqua corporibus. Ipsa namq; inclinatio secundam quandam vim substituit corporibus iam propinquam.

De natura, & alligatione, & solutione animæ.

Anima quidem medium quiddam est inter essentiam indiuiduam, atq; essentiam vera corpora diuisibilem. Intellectus autem essentia est, indiuidua solum. Sed qualitates, materialesq; forme, secundum corpora sunt diuisibiles. Non omne, quod agit in aliud appropinquatione, & tactu facit, quod facit, sed etiam quæ propinquando, & tangendo faciunt aliquid secundum accidens, non vtuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuersione quadam ad passionem prouenientes à corpore. Rursumq; soluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit, hoc & ipsa natura soluit. Rursus, quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit, anima verò seipsam in corpore. Quæ obrem natura corpus ab anima separat, anima verò seipsam à corpore segregat.

Omnia

*Omnia quodammodo sunt in omnibus pro
conditione eorum, quibus insunt.*

NON similiter omnia in omnibus intelligimus, sed propriè se habet ad omnia vniuscuiusque essentia: in intellectu quidem intellectualiter, in anima verò rationaliter: in plantis seminariè, in corporibus imaginariè: in eodemq; (quod his omnibus superius est) modo quodam superintellectuali, atq; superessentiali.

*In summis est vnitas cum virtute: in infimis
multitudo cum debilitate.*

INcorporeæ substantiæ descēdentes quidem diiudicentur, atque in singula potentiæ defectu multiplicantur. adscendentes autem vruntur, atque simul recurrunt in vnum copia potestatis.

De speciebus vitæ.

NON solum in corporibus æquiuoca conditio est, sed ipsa etiam vita multipliciter prædicatur. Alia est enim vita plantæ, animalis alia: alia rursus intellectualis essentiæ, alia tandem naturæ superioris, alia animæ, alia intellectualis: viuunt enim & illa: etsi nullum eorum, quæ ab ipsis existunt, vitam eis similem sortiatur.

Que

*Quæ generant, partim conuertuntur ad
genita, partim minimè.*

OMne, quod sua essentia generat, ali-
quid se deterius generat. atq; omne
genitum ad genitorem natura conuertitur
eorum verò, quæ generant, alia quidem
nullo modo conuertuntur ad genita: alia
verò partim quidem flectuntur ad illa, par-
tim etiam non flectuntur. alia tandem so-
lum deflectuntur ad genituras, neq; inte-
rim ad se reflectuntur.

*Sensus, imaginatio, memoria,
intelligentia.*

Memoria non est imaginationum
conseruatio quædam, ἀλλὰ τῶν μελε-
τηθέντων θεωρεῖσθαι ἐκ νέου, θεωρήματα.
sed est ipsas propositiones, siue produ-
ctiones in actum eorum, quæ meditatus
est animus nuper, educere. Anima quidē
habet omnium rationes. Agit autem se-
cundum eas, vel ab alio ad expeditionem
eiusmodi prouocata, vel ipsa seipsam in-
tus conuertens ad rationes, & cū ab
alio prouocatur, tanquam ad externa
committit introducere sensus: cū verò
ingreditur in seipsam, ad intelligentias
peruenit: neque igitur sensus extra ima-
ginationem sunt, neq; , vt dixerit aliquis,
intelligentiæ quatenus competunt anima-
li:

li: neque rursus absque instrumentorum sensualium passione sunt sensus, sic & intelligentiæ non absque imaginatione, nisi analogica conditio sit: quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale, sic phantasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

Anima est essentia inextensa, immaterialis, immortalis: in vita habēte à se ipsa viuere, atq; esse similiter possidente.

Passio animæ, atque corporis est

longè diuersa.

Aliud est pati corpora, aliud incorporea. Passio enim corporū cum transmutatione contingit: passio verò animæ est accommodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quædam, nullo modo similis calefactioni, frigefactionique corporum. quamobrem si passio corporum, cum transmutatione fit, dicendum est omnia incorporea esse passionis expertia. Quæ enim à materia, corporibusq; separata sunt actu, eadem permanent: quæ verò materiæ, corporibusq; propinquant, ipsa quidem non sunt passiuæ, sed illa, in quibus hæc apparent, patiuntur. quando enim animal sentit, anima quidem similis

lis esse videtur harmoniæ cuidam separatae ex seipsa chordas mouenti contemperatas. Corpus autem simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest chordis, sed causa mouendi esse videtur animal, propterea quòd fit animatum, quod quidem simile est musico, ex eo quòd fit concinnum. corpora verò, quæ per passionem sensualem pulsantur, similia contemperatis chordis apparent. Etenim ibi non harmonica quidem separata patitur, sed chorda: & mouet sanè musicus per ipsam, quæ sibi inest, harmoniam: neq; tamen chorda ratione musica moueretur etiã, si vellet musicus, nisi harmonia ipsa id dixit.

De differentijs incorporeorum.

Ipsa incorporeorum appellatio non secundum communitatem vnius, eiusdemq; generis, sic cognominata est quæadmodum corpora, sed secundum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidem esse essentia, alia verò non essentia: & alia rursus ante corpora, alia verò vnà cum corporibus: item alia à corporibus separata, alia verò nō separata. Præterea alia secundum se subsistentia, alia verò aliis, vt sint indigentia: alia deniq; actionibus, vitisq; ex se mobilibus eadem, sed alia vitis, & qual

qualibus actionibus quodammodo permutata, nempe secundum negationem eorum, quæ ipsa non sunt, non secundum assistentiam eorum, quæ sunt, appellantur.

Passiones materie primæ assignatæ

similiter à Plotino.

Materiæ propriæ apud antiquos hæc sunt incorporea quidem. diuersa enim est à corporibus. præterea vitæ expers, neq; intellectus, neq; anima, neq; aliquid secundum se viuens. Item informis, permutabilis, infinita, impotens. Quapropter neque ens, sed verum non ens, imago mollis apparens, quoniam quod primò est in mole, est ipsum impotens. Item appetitio subsistentiæ, & stans non in statu. præterea semper in se apparens, tum paruum, tum magnū, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedens, quod'ue fiat semper, maneat verò nunquam, neque tamen aufugere potens, quippe cum totius entis sit defectus. Quamobrem quicquid promittat, mentitur: ac si magnum appareat, interim euadit paruum, quasi enim ludus quidam est in non ens aufugiens. Fuga enim eius nō fit loco, sed dum ab ente deficit: quamobrem quæ in ea sunt imagines, insunt in deteriori rursus imagine. quemadmodum in speculo id, quod alibi situm

fitum est, apparet alibi, & ipsum speculum plenum esse videtur, nihilq; habet, dum omnia videtur habere.

Quid patiatur, quid non.

Passiones circa id sunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum est admissio passionis, atque huius est interire, cuius est pati. Interit autem incorporeum nullum: sed quædam inter illa aut sunt, aut non sunt. quapropter nullum eorum patitur: quod enim patiens est, non oportet ita se habere, sed esse tale, ut alterari queat, atque interim in qualitatibus eorum, quæ ingrediuntur, sicq; inferunt passionem. Ei nanque quod inest alteratio non à qualibet accidit, neq; igitur materia patitur. Nam secundum se ipsam qualitatis est expers, neque prorsus formæ, quæ sunt in ea, ingredientibus, vicissimq; exeuntibus, sed passio fit circa compositum, & unius esse in compositione consistit: hoc enim in contrariis viribus, & qualitatibus ingredientium, inferentiumq; passionem perseverare in subsistendo videtur. Quamobrem ea quorum vivere est ab externis, nec à seipsis, nimirum & vivere, & non vivere pati possunt. Sed ea, quorum esse in vita consistit, passionis experte, necessarium

sarium est permanere secundum vitam, quemadmodum vitæ vacuitati cōuenit & non pati, quatenus & vitæ vacuitas. Itaq; sicut permutari, ac pati composito ex materia, formaq; contingit, id est corpori, neq; tamen id materiæ accidit, sic viuere, atq; interire, pati q; secundum hoc ipsum in composito ex anima, corporeq; perspicitur. neq; tamen animæ id cōtingit, quoniam anima nō est aliquid ex vita, & non vita conflatum, sed vita solum. constat quippe, cū simplex essentia sit, ipsaq; animæ ratio sit natura ipsa se mouens.

Omnis intellectus est omniformis.

Intellectualis essentia sic in partibus est inconfimilis, vt & in particulari quolibet intellectu, vniuersoq; intellectu sint entia: sed intellectu quidē vniuersali entia etiam particularia vniuersali sint ratione: in particulari autem intellectu etiam vniuersalia simul atque particularia sint conditione quadam particulari.

*Anima quia per essentiam est vita,
non moritur.*

Circa essentiam, cuius esse consistit in vita, & cuius passionēs vita quædam sunt, nimirum & mors in quali aliqua vi-

ta versatur, non in priuatione vitæ simul tota. Quoniam neque passio, seu vita est omnino, illic ad non viuendum, ipsa q; illic accidit orbitas.

*Omnis vita incorporea quocunq; mutetur,
permanet immortalis.*

IN vitis incorporeis processus manentibus prioribus in se firmis efficiuntur, dum nihil sui perdunt, neq; permutant ad substantiam inferioribus exhibendâ. quapropter neq; quæ inde subsistunt, cum aliqua perditione vel transmutatione subsistunt. neque hoc quidem efficitur, sicut generatio interitus, permutationisq; particeps. ingenita igitur, & incorruptibilia sunt atque ingenitæ, incorruptæq; secundum hoc ipsum effecta.

Quomodo intelligatur quod est superius intellectu.

DE illo quod est mente superius, per intelligētiam quidem multa dicuntur: considerantur autem vacuitate quadam intelligentiæ intelligentia meliore. quemadmodum de dormiente per vigilantiam multa dicuntur, sed per somnum ipsum cognitio eius, peritiaq; habetur. simili nanq; simile cognosci solet, quoniam
omnis

omnis cognitio, assimilatio quædam est
ad hoc ipsum, quod cognoscitur.

*Non ens aut est superius ente, vt Deus,
aut inferius cum materia.*

QUod non ens dicitur, aut ipsi nos
machinamur ab ipso ente aliquan-
do separati, aut superintelligimus, dum
ens possidemus. quapropter si separamur
ab ente, ens ipsum non superintelligimus:
non ens super ens ipsum, sed iam non ens
velut falsam concipimus passionem, con-
tingentem videlicet illi, qui digreditur
extra seipsum. ipse enim quisq; quemad-
modum existenter id est verè, atq; per se
ipsum potest reduci ad ipsum non ens
ente superius, sic ab ente, seq; ipso digre-
diens iam traducitur ad non ens, quod
entis ipsius est casus atque ruina.

*Substantia incorporea est ubi-
cunque vult.*

Natura corporis nihil impedit, quin
quod secundum se incorporeum est,
sit ubicūq; & quomodocūq;. Sicut enim
corpori incomprehensibile est, quod mo-
lis est expers, nihilq; ad ipsum pertinet: sic
incorporeo ipsum, quod mole distendi-
tur, non fit obstaculum & quasi non ens
iacet,

iacet. neque enim quod incorporeum est locali conditione quò vult discurrit. locus enim cum mole simul existit. neque rursus corporum limitibus coërcetur. quod enim quomodocunque iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & conditione locali transmutationem agere. quod autem est à mole, magnitudineq; prorsus exemptum, hoc ab iis, quæ sunt in mole, contineri non potest, à motuq; locali permanet liberum. Igitur quali quadam, certa q; dispositione reperitur ibi, vbicunque disponitur. loco interea tum vbique, tum nusquam simul existens. quapropter quali quadam certa q; affectione, vel super cœlum, vel in parte mundi quadam apprehenditur: quando verò in aliqua mundi parte tenetur, non oculis quidem aspiciatur, sed ex operibus eius præsentia sua fit hominibus manifesta.

Substantia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit escam in corpore, per quam se corpori applicat.

QUod est incorporeum, si quando in corpore comprehendatur, non opus est ut ita concludatur, quemadmodum in parco feræ clauduntur: nullum namq; corpus potest ipsum sic in se cohibere, neque
sicut

sicut vter liquorem aliquem trahit, & co-
hibet, aut flatum: sed oportet ipsum sub-
stituere vires ab ipsa in seipsum vnione
extra manantes, quibus descendens cor-
pori applicatur. copula itaq; eius ad cor-
pus per ineffabilem quandam sui ipsius
impletur extensionem. quamobrem non
aliud quidem vllum ipsum alligat, sed
ipsum certè seipsum. neque igitur resoluit
ipsum corpus quando frangitur, aut in-
terit, sed ipsum potius semetipsum eno-
dat, quando à familiari erga subiectum
affectione diuertit.

*Vniuersales causæ non conuertuntur ad ef-
fectus: sed eos ad se conuertunt.*

NVlla substantiarum, quæ vniuersæ
sunt, atq; perfectæ, ad suam conuer-
titur genituram. Omnes autem perfectæ
substantiæ ad generantia rediguntur, &
id quidem ad corpus vsque mundanum.
Quod quidem cum sit perfectum, ad ani-
mam est redactum. animam inquam in-
tellectualem, ideoq; circulo voluitur. ani-
ma verò mundi ad intellectum attollitur.
intellectus autem erigitur ad principium.
Omnia itaque perueniunt ad hoc ipsum
ab extremis exordientia quatenus facul-
tas suppetit vnicuiq; perueniunt inquam

t 3   eleua

elevatione ad primum, illuc usque perdu-
cta: quæ quidem aut ex propinquo, aut ex
longinquo effici solet. Hæc itaque non
solum appetere Deum dici possunt, sed
etiam pro viribus assequi, in substantiis
verò particularibus, & ad multa labi po-
tentibus inest proclivitas deflectens ad
genituras: ideoq; in his delictum dicitur
accidisse, in his infidelitas est damnata.
has igitur contaminat ipsa materia, pro-
pterea quòd ad hanc deflecti possint, cum
tamen interea ad diuinum se valeant con-
uertisse: quare perfectio quidem à priori-
bus secunda substituit, conseruans eadem
ad priora conuersa. defectus autem prio-
ra etiam ad posteriora deflectit, efficitq;
vt hæc ipsa diligant à superiore interim
diuertentia.

*Quomodo differenter est vbiq; Deus,
intellectus, anima.*

DEus est vbiq; quia nusquam intel-
lectus est: vbiq; etiam, quia nusquam
anima: denique vbiq; est, quoniam est
& nusquam: sed Deus quidem vbiq; &
nusquam est eorum omniū, quæ sunt post
ipsum. Sui verò ipsius est solum, sicut est,
atque vult. Intellectus autem in deo qui-
dem vbiq; est, sed in eis, quæ sunt post
ipsum.

ipsum, existit nusquam pariter, & vbique anima tandem in intellectu, atque deo, similiter est vbique, in corpore verò vbique est simul & nusquam. Corpus autem & in anima, & in intellectu, & in Deo, omnia profectò cum entia, tum non entia ex deo sunt, & ideo neque tamen ipse Deus est, cum entia, tum non entia, neque existit in eis. Si enim esset duntaxat vbique, ipse quidem omnia, & in omnibus esset. At quoniam est, & nusquā, omnia sanè per ipsum fiunt. fiuntq; rursus in ipso, quoniam ipse existit vbique: diuersa rursus ab ipso, quoniam ipse nusquam. Similiter intellectus vbique existens, atque nusquam, causa est animarum, animasq; sequentium: neque ipse anima est, neque quæ post animam, neq; in eis existit: quoniam videlicet non solum vbique est, eorumq;, quæ sunt post ipsum, sed & nusquam. Rursus, anima neque corpus est, neq; est in corpore, sed causa corporis, quoniam dum vbique est, per corpus simul est, & in corpore nusquam. processus deniq; vniuersi in illud definit, quod neq; vbique simul, neque nusquam esse valet, sed alternis quibusdam vicibus vtriusque fit particeps.

EX PORPHYRIO
DE ABSTINEN-
TIA ANIMA-
LIVM,
MARSILIO FICINO
INTERPRETE.

Anima in hoc corpore dormit.

Abstinerere animalibus præci-
pimus, nō quidē omnibus,
sed omni duntaxat diuina
contēplaturō, qui sanē ani-
maduertit huius habitaculi
veneficia, in quo hic habitamus: quin-
etiam cognoscit, quod in se est; naturaliter
perpetuō vigilans, atq; somnum, quo hic
opprimitur, deprehendit. Cui nos sanē
educationem, nutritionemq; trademus
consentaneam: tum huius loci naturæ,
tum sui ipsius cognitioni conuenientem.

*Beatitudo non est diuinorum cognitio,
sed vita diuina.*

BEata nobis contemplatio non est ver-
borum accumulatio, disciplinarumq;
multitudo, quemadmodum aliquis fortē
putauerit: neque enim ita componitur,
neque pro quantitate rationum ac verbo-
rum

rum accipit incrementum, alioqui nihil prohiberet illos, qui omnes congregauerint disciplinas, esse beatos. hunc verò nedum quælibet disciplina felicem contemplatione impleat, nec ipsæ etiam de iis, quæ veræ sunt doctrinæ, id vnquàm efficiunt, nisi eis adsit & vita in ipsam diuinorum translata naturam. profectò contemplationis finis est ens ipsum, verumq; assequi adeo scilicet, vt eiusmodi assuetio contemplatorem pro naturæ suæ viribus, cum eo, quod contemplatur, confleret in vnum: non enim in aliud, sed in ipsum verè seipsum fit recursus, neque ad aliud, sed ad seipsum re vera fit conspiratio. Ipse verò re vera est intellectus. Quamobrem & finis est intellectu viuere, atque ad hoc ipsum sermones, disciplinæq; foris adhibita, cōditionem quidē nobis purgatoriam adhibent, non tamen rationem ipsam qua nobis felicitas compleatur. quamobrem si in sermonū, rationumq; congerie felicitas ipsa consisteret, liceret hominibus educationē, certa q; officia contemnentibus, felicem consequi finem. at verò quoniam hanc vitam oportet in aliam commutare, animū per verba, & rationes, operaq; purgantes, dic agē, quānam sermones, quæ nā opera sic potissimum nos instituāt? nōne

t s   verba

verba duntaxat, officiaq; quibus à rebus
sensum mouentibus, sensusq; passionibus
separemur? Atq; ad vitam intellectualem,
superq; imaginationem, ac pro viribus
passionis expertem deniq; reducamur.

De animæ descensu, atq; ascensu.

O Portet nos, si modò ad illa, quæ re
vera nobis propria sunt, reuolaturi
sumus, hæc, quæ & ex natura mortali no-
bis adsumpsimus, omnino deponere vnà
cum affectione ad hæc declinante, per quã
descensio nobis cõtigit. præterea reminisci
beatæ, & æternæ substantiæ, ac, dum ad in-
corporeum studemus ascendere, duo po-
tissimum meditari, tum qua ratione esse
materiale, caducumq; deponamus, tum
etiam qua via præcipuè reuertamur, con-
traria scilicet via redeuntēs ad illa vię, per
quam ad hæc nostra descēdimus. Eramus
enim, & adhuc sumus, intellectuales essen-
tiæ puræ ab omni sensu, naturæq; irratio-
nali viuētes: copulati verò sumus naturæ
sensibili, tum per impotentiam æternæ ad
intelligibile nostrū coniūctionis, tum per
potentiã ad inferiora vergentem. Omnes
enim vires cum sensu, corporeq; agentes,
tunc primū pullulant ad effectum, cū
animus in ipso intelligibili minimè per-
seuer

feuerat, fimiles terræ iam deprauatæ, quæ,
 cum triticum sæpe fufceperit, reddit de-
 niq; lolium. Idq; per quandam animæ ac-
 cidit prauitatem, quæ sanè nō perdit qui-
 dem ipfius effentiā, dum irrationale pul-
 lulat germen, fed per hoc ipfum anima
 cōiungitur cum mortali, dum ad alienum
 ex proprio trahitur. Quamobrē fi quando
 ad priftinum ftatum redire pro viribus
 affectamus, neceffariū est à fenfu, & ima-
 ginatione, omniq; irrationali, quæ fequi-
 tur inde, conditione, paffionibusq; eius-
 modi animum penitus fegegare, quate-
 nus permittit naturæ neceffitas. Rite verò
 difponere, articulatiq; componere, quæ
 ad mentem pertinent, tranquillitatem, pa-
 cemq; ex hoc circa irrationale belle con-
 ftituentes, vt nō folum de ipfis intellectus
 intelligibilibus audiamus, fed etiā quan-
 ta potentia fimus fruētes, videlicet con-
 templatione mentis, & in naturam incor-
 poream reftituti. Iamq; per intellectū ve-
 rè viuētes, nec vltra falſò vnā cum natu-
 ris caduco cognatis. Soluere itaq; multa
 nobis indumenta debemus, tum viſibile
 hoc indumentum, tum interiores adhuc
 nobis veſtes adhibitas. non enim vitio-
 rum effectus tantū deuitare debemus,
 fed effectus etiam ipſos radicitus extirpa-
 re.

re. discessus autem à corpore fieri quidem potest cum violentia, fieri quoq; persuasione quadam, & perfecto rite peragitur per extenuationem quandam, & vt dixerit aliquis, per obliuionem, mortemq; affectuum, quæ quidē optima discessio est, quippe cum nihil trahat secum ipsius, ex quo animus ipse diuellitur. nam vt in rebus sensibus manifestis compertum habemus, quicquid euellitur violentia, aliquid secum, siue partem, seu vestigiū euulsionis ipsius, eiusq; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animæ.

Sapientes antiqui diligenter omnia deuocabant, quæ animam corpori affigere possent. sic Pythagorici, & similes sapientes partim se in solitudinem receperunt, partim in ciuitatum templis, lucisq; vivebant. vnde procul turba omnis semoueretur. Plato autem elegit academiam habitandam, agrum non modo solitarium, & ab vrbe semotum, sed etiā (vt fertur) insalubrem. Alij vero oculis etiam minimè pepercerunt, quo contemplationem intimam nullis interpellatam, & perpetuam conseruarent. Philosophus quidem animum à corpore per violentiam non extrudet: nam si vim intulerit, nihilo minus

minus permanebit ibidem, vnde sic exire compulerit. neque tamen parum referre putabit, si corpore impinguando sibi carcerem confirmauerit duriores. Cauebit enim ne sensus, eiusq; voluptas, si inuale-
 scat, animam profundius in corpus im-
 mergat. Profecto si sensuum actiones pu-
 ram animi actionem non impedirent,
 quidnam graue foret esse in corpore, dū
 motiones, quæ per corpus fiunt, minimè
 patiaris? quo enim modo iudicares, dice-
 resq; quod passus fueris, nisi & patiaris,
 nisi & præseas his existeres, quæ patieba-
 ris? Intellectus quidē penes seipsum esto,
 etiam si nos penes ipsum minimè simus.
 qui autem ab intellectu digreditur, ibi
 iam est, quo est transgressus, discurrensq;
 sursum, atque deorsum, attentiore perce-
 ptionis cuiusdam studio, illic iam adest,
 vbi perceptio ipsa peragitur, nedum qui
 ad experientiam sensibilibus descendit, &
 per facultatem irrationalem agit, possit
 interea quæ secundum mentem sunt, con-
 templari sincere: nec illi etiam, qui duas
 nobis attribuunt animas, geminas quoq;
 nobis attentiones simul habere permit-
 tunt, alioquin duo animalium coniugia
 effecissent. fieri posset altero ad alia in-
 tento, vt alterum sibi alterius opera mi-
 nimè

nimè vendicaret. Sed quidnam oportet passiones corporeas enervare, ab eisq; mori, idq; quotidie meditari, si possemus secundum intellectum agere coniuncti mortalibus absque intellectus inspectione, vt aliquis declaravit? Intellectus enim videt, intellectus audit. At si luxuriosè comedens, vinumq; ingurgitans suauissimum, potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diuinis, dum humanis inhæres, eaq; congressu perpetras, quæ dictu etiam honesta non sunt? vbiq; enim pueri ipsius, qui nobis inest, perturbationes sunt, & quia turpes, ideo ad eas contemplator distrahi nequit, & interim contemplari. vbi enim sensus, animaduersioneque eiusmodi, illinc ipsum abest intelligibile: & quo magis facultas excitatur ratione carens, eo longius abest intelligentia. fieri nanque non potest, vt aliquis huc, atque illuc delatus, hic simul sit, atque ibi. non enim parte nostrum, sed toto attentiones efficimus.

De abstinentia.

Vir autem cautus, & qui naturæ veneficia suspicatur, cognoscitq; naturam corporis, quemadmodū videlicet instrum

strumenti more ad animi vires contem-
peratum est, intelligit sanè quantū passio
sonare parata est velis, nolīs ve, quoties
ab externis pulsatur corpus, pulsatioq; in
perceptionem peruenit: perceptio enim
ipsa, animaduersioq; sonus ipse est. Fieri
verò non potest, vt anima sonet quidem,
nisi tota conuersa sit ad sonum, & ocu-
lum præidentem ad hoc ipsum direxe-
rit. Quando verò sublata multorum in-
digentia causa fuerit, liberatiq; fuerimus
eorum copia, quæ intromittuntur in cor-
pus, & eorū pondere iam leuati, tunc ani-
mi oculus à fumo, fluctuq; corporeo fo-
res emicat, neque commemoratione, neq;
demonstratione iam indiget ob naturalē
sui solertiam otij nesciam. Præterea vsus
carnium ad sanitatem minimè cōfert, sed
sanitatem potius impedit: quoniam per
quæ recuperatur sanitas, per eadem perse-
uerat. recuperatur autē per victū tenuissi-
mum, & carnibus abstinentē, quapropter
& hoc sanitas conseruatur. Quòd si ad
Milonis robur animalium abstinentia mi-
nus confert, certè neq; roboris augumen-
to opus est philosopho, si modò contem-
platurus est. neque actionibus seipsum,
& incontinentiæ dediturus cōseruare pro-
fectò sanitatem decet, non mortis quidem
metu,

metu, sed potius ne à bonis contempla-
tione proficiscentibus arceamur. Conser-
uat autem maximè sanitatem impertur-
batus animi status, cogitationisq; disposi-
tio ad ipsum, quod verè est, exposita. Mul-
tum enim vigoris ad corpus inde redun-
dat, quemadmodum experiètia nostri fa-
miliares comprobauerunt, adeo, vt dolo-
res iuncturarum, pedum simul, manuq;
acerrimos, annosq; integros octo vectari
ab alio compellentes simul expulerint,
cum pecuniarum, rerumq; incuria exter-
narum, studioque ad diuinitatem prorsus
iacto, simul igitur pecunias, atque curas,
morbumq; corporis expulerunt. Ex quo
apparet plurimum, immo totum ad sani-
tatem conferre certum quondam animi
habitum, atque statum: conducit & pluri-
mum tenuis ad idem victus, & parcus. Si
autem oportet nos nihil veritos verita-
tem liberè confiteri, non datur aliter fi-
nem consequi, nisi quandoque deo (si di-
ctu fas est) affigamur, atque euellamur
à corpore, oblectamentisq; corporeis:
quippe cum salus ipsa nobis non per nu-
dum verborum rationumq; auditum, sed
per opera comparetur, non aliter inquam
deo copulari possumus, quàm per puris-
simam abstinentiam; neque etiam videli-
cer

cet alicui particulariū deo nedum ipsi deo omnibus præfidenti, superq; naturā etiam incorporeā simpliciter existenti, qui quātō cæteris simplicior est, & purior, sufficientiorq;, & à materia longè semotior, tantò puriorem esse oportet animum eo aliquando fruiturum.

EX SECVNDO LIBRO

PORPHYRII, DE SA-
crificijs, & dijs, atque
demonibus.

PRIMI sacrificatores non animalia, sed herbas primū, floresq;, deinde arbores sacrificabant, atq; aromata subfumigabant. Primi, qui animalibus vesci cœperunt, penuria frugū animalia inuasert, prius enim terræ fructibus vescebantur. Tribus de causis diis sacrificandū est, vt vneremur, vt gratiā referamus, vt necessaria ab ipsis petamus, malaq; propellamus, ad hæc autē impetranda votum animi satis facit, cui addi possunt ex frugibus munuscula quædam. Animalia verò mactare nefas est. Sacra profectō diis nos quoque dicabimus, sed diuersa, sicut par est, sacrificia offeremus, sicut differētibus quoq; sacrificabimus potestatibus. deo quidē ipsi
u qui,

qui regnat in omnibus, sicut sapiens quidam vir inquit, nihil sensibile offeremus, neq; fumigantes, neq; denominantes. Nihil est enim materiale, quod ipsi prorsus immateriali subito non sit impurū. quapropter neq; sermo huic vocalis esse potest accommodatus, neq; etiā sermo animo intimus, quando passione quadā animę sit inquinatus, sed silētio puro, purisq; de ipso intelligentiis ipsum rite colemus. oportet igitur coniunctos, similesq; deo iam effectos nostram hanc ad deum elevationē, velut sacram victimam, dedicare deo, quæ quidē & ipsamet diuina laus est, salusq; nostra. in ipsa igitur dei huius cōtemplatione passionis omnis experte sacrificium hoc impletur. Filiis autem eius, qui & intelligibiles dij sunt, laudem iam ex ipso quoque sermone adhibere debemus. Nam unicuique numinum iusta primitiarum fit oblatio ex iis, quæ largitur, & per quæ nos nutrit, atq; in esse conseruat ad sacrificij facultatem. sicut igitur agricolæ primitias ex iis, quæ colligunt manipulos videlicet frugum, atque fructus arborum ad numina ferunt, ita nos dicabimus eis primitias intelligētiarum, familiamq; munerum excellentium, gratias scilicet pro iis agentes, quę nobis largi

giti

giti sunt, ipsam videlicet numinum, munerumq; suorum contemplationem, præcipuè cum per ipsam eorū inspectionem verè nos nutriant, præsentis vbiq; nobis, atque apparentes, & nostræ salutis feliciter aspirantes. Nunc verò multos etiam philosophiæ studiosos id operari piger, qui gloriam potius, quàm diuinitatē colentes circa statuas reuoluuntur, neq; cōsiderant, vtrum, & quomodo ad talia sit veniendum: neque discere student ab illis, qui diuina sapientia pollent, quousq; & quantum ad hæc sit concurrendum. Nos autem cum his minimè contendimus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos, antiquosque imitabimur plurimum, videlicet velut primitiarum numinibus ex ipsa contēplatione dicantes, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis, vsus ad veram salutem est admodum necessarius. itaque Pythagorici circa numeros, lineasq; versati, ex his etiā diis plurimum dedicabant, alium quidem numerum Palladem nominantes, alium verò Dianam, alium Apollinem: rursus aliam iustitiam, aliam temperantiam, ac similiter in figuris, atq; ita similibus sacrificiis diis adeo placuerant, vt vnumquēq; deorum suis oblationibus aduocarēt, eorumq;

rumq; beneficio frequenter ad vaticiniũ
vterentur, & siquo ad examinandum ali-
quid indigerent. Diis autẽ quæ sunt intra
cælum, siue cursu quodammodo perer-
rantibus, siue non errantibus, quorum du-
cem esse Solem primò, deinde Lunã exi-
stimandũ est, commodè sacrare possumus
ignem iam quasi cognatũ, & quæ mandat
theologus, seruare debemus. Inquit autẽ
ille, animatum nullum sacrificandum, sed
vsq; ad farinam, & mel, terræq; fructus,
atq; flores: nouit enim virum pietatis ve-
ræ cultorem. Diis quidem animatum nul-
lum aliquando sacraturum, sed dæmoni-
bus, atque aliis siue bonis, siue malis. sed
missa hæc faciamus. mihi quidẽ quæ ple-
riq; Platonikorũ diuulgauerunt, in mediũ
ingeniosis iam afferenda videntur. Tra-
dunt verò hoc tantummodo, primus qui-
dem deus cùm sit incorporeus, immobi-
lis, impartibilis in nullo, neq; etiam in se-
ipso cohibitus, nullo eget externo, neque
etiã mundi anima eget externis. Possidet
enim & continet ipsum, quod est trina di-
mensione porrectũ, facultatemq; natura-
liter se mouentem, & suapte natura decre-
uit bene, ordinateq; moueri, mouereque
mundi corpus secundũ optimas rationes.
excepit autem in seipsa corpus, atq; com-
plexa

plexa est, quamvis incorporea sit, atque ab omni libera passione. Diis autem reliquis ac mundo & errantibus, & nō errantibus, qui ex anima, & corpore constant, oculis manifesti, sacrificandum est sacrificiis inanimatis ea, qua diximus, ratione.

*De speciebus demonum bonorum,
atque malorum.*

Reliqua est inuisibilium multitudo, quos dæmones indistinctos dixit Plato. horum verò alij quidem ab hominibus cognominati apud singulos nacti sunt honores diis æquales, reliquumque cultum: alij verò plurimum formæ nominati non sunt, sed à quibusdam per vicos, aut vrbes nomē, & cultū occultè quodam modo sortiuntur. reliqua verò turba, sic quidem communiter appellatur nomine dæmonum. Rata verò apud omnes fides est eiusmodi: eos certè læsuros genus humanum, si irascantur, propterea quod negligantur, neq; cultum legitimū nanciscantur: rursusq; benefacturos hominibus, qui eos votis, supplicationibusq; & sacrificiis, & aliis, quæ cōsequuntur, sibi cōciliauerūt. Cū igitur opinio hæc de dæmonibus cōfusa sit, multūq; habeat in eos calūniæ, necessarium est eorū naturā ratione distinguere.

guere. Forte nanq; necessarium aiunt, unde circa illos error hominibus incidit de clarare. distinguendum igitur hunc in modum. Quæcunq; igitur animæ ex tota anima pullulantes magnas sub Luna locorum partes gubernant, ἀπερὶ ὅδῳ παρ innitentes quidem, siue adhærentes, siue impositæ spiritui, sed ipsum secundum rationem superâtes. has utiq; bonos dæmones iudicandū, & ad eorum, quæ fiunt, vtilitatem omnia procurare, siue quibusdam præsent animalibus, siue certis fructibus, siue aliis horum gratia ordinatis: velut imbribus, & temperatis ventis, aëriq; sereno, temperationiq; temporum, & reliquis ad hæc omnia conferentibus: apud nos rursum artibus & musicæ disciplinæ, & medicinæ, & gymnasticæ, atq; similibus. Fieri verò non potest, ut ij, qui vtilitati rerum, commoditatiq; consulant, rursum inferant detrimenta. inter eos adnumerandi sunt dæmones, quos Plato transferre, nuntiareq; dicit humana quidē diis, diuinā ve hominibus, dum vota quidem nostra ad deos, velut iudices perferunt: illorum verò iussa, monitionesq; vnā cum vaticinio ad nos deducunt. Quæcunque verò animæ coniuncto spiritui minimè dominantur, sed plurimū cedunt, hæ
sanè

sanè per hunc ducuntur nimium & feruntur quando iræ, concupiscentiæq; spiritus inualescunt. hæ quidem animæ ipsæ quoq; sunt dæmones, sed rite malefici nominantur. Sunt autem tum hi omnes, tum quos diximus ab his diuersi inuisibiles, nec prorsus humanis sensibus manifesti. non enim solido corpore vestiuntur. Præterea nec vnā omnes formam habēt, sed figuris plurimis insignitas. Et formæ, quæ illorum spiritum obsignant, aliàs quidem apparent, aliàs verò nequaquam. aliquando verò & formas mutant illi scilicet, qui deteriores sunt. Spiritus autem eorum, qua quidem ratione corporeum quiddam est, passioni obnoxium est, atque dissolubile: sed qua ab animis, ita deuinctū species eius diu perseverare potest, neque tamen est æternum. Consentaneum est aliquid ab eo semper effluere, atque nutriri. In commensuratione quidem corpus bonorum consistit, quemadmodum & corpora nobis manifestorum, sed maleficorum dæmonum inconcinna sunt, ac affectione passiva locum incolunt terræ vicinum. Nullum ergo malum est, quod non audeant perpetrare: habent enim omnino violentum, & male sanum morem, desertum videlicet custodia dæmonum

monum meliorum. ideoq; vehementes, repentināsq; infidias plurimū machinantur, & proruunt. ac dum agunt incurſiones, partim latere conantur, partim inferunt violentiam. quamobrem acutæ, velocēsq; ſunt paſſiones ab eis illatæ: curationes autem, emendationesq; à dæmonibus melioribus tardiores eſſe videntur. Omne enim bonum gubernatione facile, æqualeq; eſt, & progreditur ordine, neq; quod opportunum eſt, tranſgreditur. Si ergo ſic de dæmonibus ſenſeris, nunquam in opinionem de illis incidēs abſurdiſſimam, per quam opineris, vel à bonis mala, vel à malis contingere bona. neque ſic tantum abſurdus eſt ſermo, ſed etiam multi concipientes inde peſſimas de diis opiniones in multos homines diuulgarunt. Vnum enim hoc eſt inter maxima damna, quæ à maleficis dæmonibus inferuntur, quòd videlicet, cum ipſi infeliciū paſſionum terrenis incidentium autores ſint, ſicut peſtis, penuriæ, terræmotus, æſtus, incendijs, atq; ſimilium, nobis interea perſuadent illos horum effectores eſſe, qui contrariorum potius, id eſt fertilitatis, proſperitatisq; eiufmodi ſunt autores: ſic itaque ſe ipſos ex ipſa calamitatum cauſa conantur abſolvere: atque hoc ipſum machinantes,
primum

primum quidem iniustitiam suam latere nos moliuntur. subinde verò nos flectunt ad supplicationes, & sacra beneficiis cōuenientia diis, quasi illi nobis irati sint: hæc autem, similiaq; faciunt studentes à recta deorum sententia nos abducere, atque ad seipsum adducere. omnibus enim rebus sic iniquè, discorditerq; factis admodum delectantur, & tanquam aliorum deorum facies subeunt: sicq; imprudentia nostra confici sibi turbas in societate adsumunt, & propter eiusmodi concupiscentias hominum incendunt animos amoribus, cupiditatibusq; diuitiarum, & dominationum, atque voluptatum. rursus nouis, extraneisq; opinionibus nos inuoluunt, ex quibus seditiones, bellaq; nascuntur, & cætera generis eiusdē. Quod autē omnium grauissimum est, persuadent similia à superis effici à deo, vt etiam deum maximum criminationibus eiusmodi subigant, quem tradunt omnia sursum, deorsumq; turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, sed multis philosophiæ etiam studiosis. Causa verò erroris mutuò procedit, atque confirmatur. Etenim philosophantes, qui à communi colluione nunquam secesserunt, in eosdem cum plebe errores inciderunt, rur-

u s susq;

fusq; turbę opinionibus suis fimiles à laudatis scriptoribus audientes in hac de diis sententia sunt magis etiam confirmatę. Poëticum nanque artificium, suspiciones insuper eiusmodi hominum acrius excitauit, propterea quòd elocutione vtitur ad stuporem, & attractum quasi magicum vehementer accommodata, facileq; potenti mulcere animos, & allicere, ideoq; fidem de rebus prorsus impossibilibus nobis afferre: sed profectò firmiter credendũ est, neq; bonũ vnquam lædere, neq; prodesse malum. Non enim calor is est (vt inquit Plato) frigefacere, sed oppositi. ita neq; iusti nocere. Iustissimũ autẽ omnium naturaliter est ipsa diuinitas. alioquin nihil diuinum foret. Nõne igitur secernenda est hæc potentia, forsq; beneficorum dæmonum? quæ enim prompta est, naturaliter admodum contraria est beneficæ, contraria verò circa idem nunquam naturaliter accidunt. Cũ igitur eiusmodi dæmones in multis mortalem lædant naturam, & quandoque in magnis, certè boni dæmones interim officia sua nunquam deterunt, sed imminetia passim à malis pericula pro facultate significant, tum in somniis ostendentes, tum per animos diuinitus inspiratos, perq; alia multa.

ta. Ac si quis posset significata discernere, omnes improborum machinas deprehenderet, atque deuitaret. hi nanque significant omnibus, sed non quiuis significata cognoscit: neq; quilibet scripta legere valet, sed qui literas antè didicerit. Per contrarios verò dæmones vniuersum efficitur veneficium. hos nanque maximè, horumq; ducem honorare solent, qui mala veneficiis inferunt, hi sanè dæmones omniformibus figuris, imaginibusq; abundant, prodigiorumq; machinæ strenuè fallunt, horū opera infelices *φίλτρεα*, amatoriaq; maleficia machinantur. omnis enim intemperantia, spesq; diuitiarum, atque gloriæ per hos inualefcit, præcipuè verò deceptio: mendacium enim, proprium est eiusmodi dæmonum. Dij enim videri volunt, ac potestas ipsa eis præfidens, deus maximus vult haberi. Hi sanè sunt duntaxat, qui libamine, nidoreq; carniū oblectantur. his enim spirituale corpus eorum pinguescere solet, viuit nanque hoc vaporibus, fumigationibusq; atq; variè admodum (vt par est) per varia, nidoreq; sanguinis, & carniū vires adsumit. Vir igitur prudens, atque temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis vti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autē
animum

animum perfectè purgare. animū nanque purum ob ipsam dissimilitudinem nunquam aggrediuntur. Proinde si ciuitatibus fortè necessarium sit, hos etiam dæmones sibi conciliare, nihil ad nos vsus eiusmodi pertinet. Nam in ciuitate diuitiæ, externaq; & corporea commoda tanquam bona inter ciues habentur, atq; horum cōtraria mala: neq; fermè quicquam pensi habent de animi perfectione, atque puritate. Nos autem commodis, quæ dæmones afferāt, quantum fieri poterit, non egebimus, sed tum ex animo, tum ex externis omni studio cōtendemus, deo quidem ipsi, sibiq; propinquis similes effici, quod sanè trāquillitate animi, veritatisq; rerum comprehensione distincta, ac vita ad hæc prorsus intenta completur: improbis autem hominibus, atque dēmonibus, omniq; prorsus, & quod mortali, materialiq; gaudeat, dissimiles effici. Quamobrē secundum ea, quæ tradidit Theophrastus, ipsi quoq; sacrificabimus, quibus & theologi consenserunt, cognoscentes videlicet quatenus animam à perturbationibus purgare negligimus, eatenus potestati improbæ copulari. vnde meritò compellemur hanc insuper demulcere. vt enim theologi tradunt, qui à rebus pendent externis,

ternis, neq; dum perturbationibus dominantur, hac ipsa conditione coguntur potestatis eiusmodi imperum à se propellere, alioquin cessare nunquam à laboribus poterunt.

De sacrificijs ad daemones malos, & de abstinentia, & cautione à malis demonibus.

QVapropter theologi, si quando permittunt dæmonibus improbis vitandorum gratia malorum, quæ illaturi sint, animalia mactare, vetant simul talia sacrificia degustare, interea iubent antè quàm ita sacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipuè animalium abstinentia. Existimant enim sanctam animi puritatem esse quasi symbolum, characteremq; diuinum, quo custodiaris adeo, vt nihil patiaris ab illis, quibus ipse propinquas, dum eos sacrificando concilias: quando enim contrà sis affectus, atque illi, quibus sacrificia operaris, sisq; purior, ideoq; diuinior te, & corpore & animo indemnem perseuerare, pura scilicet sanctimonia velut arce munitum. Quamobrem fascinatoribus etiam veneficisq; necessaria visa est eiusmodi cautio, per quam sint à discrimine tutiores. neque tamen penitus tuti esse possunt: lasciuiæ nanque genera consueuerunt dæmones improbos compellare.

pellare. quapropter non veneficorum, incantatorumque propria est puritas, atque simonia, sed diuinorum certè virorum, contemplantiumq; diuina iam verò castitas, abstinètiaq; suos passim obseruatores contra malos dæmones diuina familiaritate tuetur. itaque si fascinatores hac vti prorsus constituissent, certè fascinare nunquam prorsus auderēt, vtpote, qui per hanc reuocati essent ab eorum concupiscentia, quorum gratia in pietate se pollunt. Itaque perturbationum pleni, atq; vix vel paululum cibis abstinentes impuris, ideoq; ipsi prorsus impuri supplicia luunt transgressionis contra vniuersum iniquè: partim quidem sub dæmonibus, quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera, consiliaq; prorsus inspiciente.

De vero cultu, & sacrificio, & cautione à malis demonibus.

Diuinus autem vir animum, tum sapientia diuina, tum abstinètia ciborum perturbationes hominibus incitantium, tum ipsa ad deum similitudine muniet, & quasi dei templum incontaminatum animum esse putabit, in hoc videlicet vniuerso dei patris templo. Proinde
cum

cū omne sensibile corpus defluxus quos-
dam materialium dæmonum nobis affe-
rat, certè vnà cum impuritate nutrimenti
ex carnibus, & sanguinibus hausti adest
nobis potestas dæmonica huic amica, fa-
cileq; plecta propter similitudinē, pro-
prietatemq; valde familiarē. Quamobrem
rectè theologi omnes in primis abstinē-
tiæ studuerunt, atq; Ægyptius nobis hæc
aperuit, causam afferens maximè natura-
lem, quam experientia comprobauerat.
Quoniam videlicet praua, irrationalisq;
anima, quæ corpus violentia suum reli-
quit, expoliata ad hoc ipsum deinde se
admoet, ibiq; moras protrahit, vnde ho-
minum quoq; animæ violentia mortuo-
rum immorantur, & circa corpus. idq;
ipsum nos admonet ne vi à corpore ani-
mum excludamus. Cū igitur violentiæ
viuentium cædes compellant animas cor-
pora relictā diligere, nihil autem obftet,
quo minus anima ibi sit quocunque co-
gnatum aliquid allicit eam, vnde animæ
passim multæ visæ sunt lamentari, homi-
numq; animæ carentiura sepultura circa
corpora immorentur. quibus sanè male-
fici sæpius abutuntur ad minitteriū suum
efficiendum, compellentes animas appo-
sitione corporis, vel partis cuiusdam as-
sumptio

sumptione: cū hęc inquam hęc illis historia comperta sint, compertāque habuerint improbæ naturam animæ, & cognationem eius ad corpus, voluptatemq; qua afficitur erga corpus, ex quo euulsa est, iure nutrimētum ex animalibus fugerunt, atque damnauerunt, ne extraneas animas auulsas violenter, atque impuras, quæ ad cognatum sibi trahuntur, ad se sic accersirent: néve prohiberentur quominus soli, puriq; deo appropinquarent, siquando videlicet præsentia turbantium dæmonum propellerentur à deo. Quòd natura cognati corporis incitamentum quoddam sit ad animam trahendam, experientia in pluribus theologos docuit. Qui enim vaticinantium animalium insinuarere sibi animas optabant, præcipua illorum membra deglutientes, velut corda ceruorum, vel talparum, vel asturum accipiebant, subinde præsentem animam dei ritu vaticinantē. quæ sanè vnà cum sui corporis intus assumptione in corpus humanum se penitus ingerebat. Iure igitur philosophus, deiq; sacerdos omnibus dominatis, animalibus omnibus abstinet. solus videlicet soli deo per seipsum studens appropinquare, dum videlicet nulla comitantium inde turba diuertat, quo quidem

dem commercio ipse, deinde & naturas rerum intelligit, & diuinat, deumq; habet in semetipso, vnde æternæ vitæ fiduciam pignusq; possidet, totus translatus ad deū, atque vatis loco iam Iouis familiaris euadit. Proinde si qua necessitas instat, non desunt huic diuinitatis familiari passim boni dæmones occurrentes ei, & per somnia, signa, voces, futura prænuntiantes, vnde discatur, quid sit necessarium deuotare. Solum nanq; discedendum est à malo, cognoscendumq;, quod in vniuerso sit optimum ac maximè venerandum. & vniuersum, quod est in toto bonū amicum, atq; affabile. Improbilas autem, & inscitia diuinorum compellit hominē despicere, quæ nō nouit, eaq; damnare. verū apud eos, qui audire possunt, ipsa natura clamat. quæ, cū intellectualis sit, per intellectum cultores suos in sacra penitus introducit. Nouit profectò vir sapiens, dæmones quidem malos animalium victimis delectari, & in eis futura portendere. Deos autē huiusmodi victimis non egere, qui sanè adorantium mores inspiciunt, maximū sacrificium existimantes rectum de ipsis, atq; de rebus iudicium. nam apud deos optima est oblatio, pura mens, & perturbationū vacuus animus. hinc Pla-

to bono quidem viro conuenire ait sacrificia operari, diuinisq; interesse: malum verò frustra in sacrificiis laborare.

EX LIBRO TERTIO.

Q V O D A N I M A E S E N -
suales sint, & rationales,
atq; immortales.

IN libro tertio dicit se afferre opinionem veram, & Pythagoricam: omnem scilicet animā sensibus, & memoria praeditam, esse rationalem, habereq; rationem, orationemq; tum interiorē, tum exteriorē, qua inter se loquātur animalia. quorum verba non discerni à nobis, nihil mirum sit, cum barbarorū etiam multorum sermonē minimè discernamus, neq; tam loqui quàm indistinctè vociferari putemus. Addit, si credendum sit antiquis, atque illis, qui patrum nostrorum, & nostro tempore extiterunt. Sunt qui dicant se audire sermonem animalium, atq; intelligere, sicut apud antiquos Melapus, & Tiresias, atque tales. nuper verò Apollonius Theaneus, quem dicūt in amicorum coetu, cum audiret hirundinem aliis nuntiare, asinū prope urbem onustum tritico cecidisse, triticumq; humi diffusum: contendit

tendit deinde animalia rationem habere, tum quia inter se sua significant, tum quia diligenti sibi solertia consulant, vsuiq; futuro prouideant, tum quia discant, & ad se inuicem, & ab hominibus multa, seipsaq; inuicem doceant. Subiungit Aristotelem, Platonem, Empedoclem, Democritum, aliosq;, quicūq; veritatem de animalibus perscrutati sunt, participationem rationis, orationisq; in animalibus cōperisse. Apparere autem in hac diuersitatem, vt Aristoteles quoque dixerit, in essentia minimè differētem: sed per magis, minúsue diuersitatem, quemadmodum pleriq; putēt differentiam deorum in hac ad homines esse. non quidem secūdum essentiam, imo secundum perfectum, & imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscū animalibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Animalia illa Aristoteles ait esse prudētiora, id est astutiora, quæ sensuū acumine pol- lent. Differentiæ verò corporū facilè quidem, vel difficilè passiuam reddunt animam, atq; magis, minusq; promptam habere rationem præstant. verū secundum essentiam, variare animā nequeunt, quando neq; sensus, neq; passionēs reddunt inter se differētes, neq; faciunt, vt perfectum

transgrediantur. Concedatur itaq; secundum magis & minus esse in his differentiam rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua omnino priuentur, neq; ex eo, quod nos magis, quàm animalia intelligamus. propterea illa intellectione omnino priuernus. sicut neque volare perdices negamus, quoniam astures velocius volent. Concedere quidem poterit aliquis animam cum corpore compati, pati q; aliquid eo vel bene, vel malè affecto: permolari verò ipsam animæ naturā ex hoc, nequaquam. Si autem compatitur tantum, utitur q; eo, ut instrumento, faciet quidem per ipsum multa aliter instrumentis dispositum, quàm nos simus, quæ quidem nos facere non valemus. Atque compatiatur per ipsum certo modo dispositum, non tamen naturam propriam commutabit. Qui autem bruta dicit, quæ rationaliter agunt, natura facere non animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. quasi verò ratio nobis natura non insit. Ipsa q; perfectio nō, sicut natura instituti sumus, suscipiat incrementum, veruntamen quod diuinum est, non fit disciplina rationale. non enim erat quādo rationale non esset, sed simul & fuit, & rationale fuit. neque prohibetur esse rationale, quoniam rationem
nem

nem non acceperit per disciplinam, quan-
uis & in cæteris animalibus, sicut & in
hominibus, multa quidem ipsa natura do-
cuerit, alia verò disciplina præbuerat. Non
absurdè quidā conati sunt ostendere mul-
ta etiam ex locis, quæ sortita sunt, pruden-
tiora esse quàm nos. vt enim habitantia
ætherem rationalia sunt, sic aiunt, quæ il-
lis proximè habitant, id est in aëre. Dein-
de quæ in aqua, deinde quæ in terra inter
se rationis gradu differre. si enim deorum
dignitatē quodammodo metimur etiam
ex locis, sic & animalium perpendimus
dignitatem. Socrates, & ante illum Rha-
damanthus per animalia iurabant. Ægy-
ptij verò animalia quædā deos existima-
bant, siue re vera deos arbitrarentur, siue
cōsultò deorum formas vultu bouino, &
auium facie, aliorumq; pingerent, vt non
aliter animalibus quàm hominibus absti-
nerent, siue alia secretiori de causā: sic &
Græci statua Iouis cornua arietis impo-
suerunt: tauri verò cornua statua Diony-
sij. at Pana ex homine, & capra compo-
suerunt. Musas autē & Sirenas alauerunt,
& Amorem, atque Mercurium: & Iouem
tauri formam induisse ferunt, & aquilæ,
atque cygni. Per hæc antiqui honoranda
esse animalia testabantur. & Socrates, vbi

ait cygnos suos esse conseruos, non est iocatus. Tabula verò indicat conuenire animalia nobiscum in anima, dicens indignatione deorū, ex hominibus animas in animalia pertransire, cum verò pertransuerint, deos deniq; misereri. per hæc, & similia significatur animalia esse rationalia, ratione quidem in plurimis imperfecta, non tamen prorsus ab ente.

Nefas est animalia cedere.

Iniustum est animalia cedere, quandoquidem nō omnino à nobis sunt aliena. Nos autem tanquam lasciui, & insolentes ludo frequenter in theatris, venationibusq; animalia passim plurima interficimus, quo factum est, ut vis ipsa in nobis ferina, & immitis vehemētius inualuerit, humanitas autem, & māsfuetudo cessauerit. Pythagorici verò mansuetudinem, & clementiam erga feras meditati sunt, tanquam humanitatis, & misericordiæ specimen. Omne, quod est inanimatum, cum ratione, mētēq; careat, opponitur ei, quod vnā cum anima rationem, & intelligentiam quandam habet. Omne nanque animatum sensuale habet etiam phantasiam, velut rationē quandam. natura enim, quæ alicuius gratia, & ad aliquid omnia facit,

✱

& fecit animal sensuale, non quidem ut simpliciter sentiret, atque pateretur, sed ut perciperet quæ sibi commoda forent, quæue incommoda, & illa quidem sequeretur, hæc fugeret. sensus igitur utrorumq; cognitionem singulis animalibus affert. quæ verò sensum sequuntur, scilicet virtutum prosecutiones, apprehensionesq; nostrorum verò deuitationes, putandum est non adesse nisi habentibus ratiocinationem quandam, & iudicium, atque memoriam. Et si Strato physicus sensum dicit non absq; intelligentia quicquam agere, siquidem præsentia sensibus non percipimus, dum attentius aliud intelligimus, tamen esto quidem sensum non egere mente ad eius actionem: at quando ad proprium, & alienum sensus agendo se confert, & inter hæc duo differentiam ponit, & illud fugit, hoc sequitur, mediumq; sequendi, effugiendiq; sagaciter inuenit inesse rationem: conicere possumus, & hæc quidem rationis propria sunt, omniaq; omnibus animalibus adsunt scilicet progressiuis.

Qui paucis contentus vivit, & innocens, est quasi deus.

CUM animis finis sit deo fieri similem, Deus autem nullius indigus sit, nec

ceatue nulli, ille certe felicissimus est, deoq; simillimus, quĩ ita seipsum comparat, vt quamminimẽ egeat alienis, quamminimẽ noceat. hic ergo solis vascetur terræ fructibus, ne noceat hominibus, ne noceat animalibus: & quātum fieri poterit, parcat etiam plantis & herbis: nam & hoc ipsum antiqui lamentabantur, quòd vel arborũ fructibus egeamus. huius autem egestatis causa generatio est, quòd in ipsa inopia per generationem cõstituti sumus iã remotiores à copia. inopia verò salutem quæritat ab externis. Qui igitur pluribus eger externis, magis cum inopia copulatur, longiusq; à deo disjungitur. qui enim deo similis est, hac ipsa similitudine verã possidet copiam. Diues autem, diuitiisq; fruens, nullis infert iniuriam. nempe quandiu iniuriam infert, quamuis pecunias omneis habeat, totamq; occupet terram, pauper est habendus, quippe cum sit familiaris inopiæ. Quamobrem vir iniustus profanus est, & omni prauitate pollutus. quod quidem vitium nobis intulit ruina quædã animæ in materiã discedentis à bono. omnia igitur nugæ sunt, quatenus aliquis à principio deficit. omnium egenus est animus, quandiu ad ipsam plenitudinem minimẽ suspicit. Cedit autem
ei,

ei, quod est naturæ suæ mortale, quatenus ipse nō nouit re vera seipsum. Qui autem tanquam deo similis iam effectus, quàm minimis ad victum est contentus, hic illa seculi aurei prosperitate potitur.

Ratio quædam inest etiam animalibus.

Ratio quidem naturaliter inest. ratio verò recta, perfectaq; ex meditatione fit, atq; doctrina. Quapropter rationalis quidem facultatis participatio quædam omnibus competit animalibus. Rectitudinem verò, sapientiamq; neq; hominem quidem adeptum reperire licet: & quemadmodum differentia visus ipsius est ad visum, volatusq; ad volatum. non enim similiter cernunt astures, atque cicadæ, neque aquilæ similiter volant, atque perdices, sic neque rationale quodlibet æque particeps est acuminis, & astutiæ.

EX QVARTO LIBRO,
ANTIQVI ANIMALI-
bus abstinebant.

Dicæarchus peripateticus antiquos inquit Græcos, tanquam proximè deo genitos, optimos fuisse natura, ac vitam optimam peregisse, adeo vt genus eorum

x s aure

aureum sit iudicatum. subdit eos nullum animal occidisse. Illi sanè nihil ad sanitatem melius probauerunt, quàm superflua minimè congregare. Itaq; nutrimentum natura valentius adsumere noluerunt, sed quo potius esset natura valentior. Antiqui quoque sacerdotes Ægyptiorum sapientiæ studio dediti, de quibus Cheron stoicus diligētissimè tractat, animalibus plurimum abstinebant. Quineriam multa, velut diuina, venerabātur, quorum alia diis aliis accommodata dicebāt, ficut Soli asturem, atq; cantharum, & arietem, atque crocodilum. Comprehenderunt enim omnis animalis animam esse rationalem, quando à corpore fuerit separata, præagamq; futuri, nobisq; diuinantem, omniumq; effectricem, quorum & homo solutus à corpore. non ergo temere animalia honorabant, & ab eis se, quantum fieri poterat, continebant.

Sobria vita Essæorum.

NArrat subinde ex historia Iosephi Essæorum vitam religiosorum apud Iudæos, atque philosophorum omnia eos habuisse communia, charitatē mutua, & abstinentiam, & patientiam ante omnia coluisse diuino cultui semper intentos. adeoq;

adeoq; fortes animo, vt necari quàm deū negare maluerint. Atque in ipsis cruciati- bus ridere palàm cōsueuerint. qui ob eam causam cruciati alacres animas emittebāt, tanquam iterum recepturi. hæc enim sen- tentia rata est, inquit, apud illos, animas immortales existere, atque ab æthere te- nuissimo descendentes corporibus appli- cari, *ῥύμη*, id est, impetu, & instinctu na- turali tractas ad corpora: postquam ve- rò è carcere corporis emigrauerint, tan- quam à longa seruitute iam liberis exul- tare, perq; sublimia se attollere. Absti- nebant tum animalibus multis, tum omni prorsus incontinentia. Deniq; ex ipsa vi- ta & temperatissima, & veritatis studio- sissima, & deuotissima deo inter eos mul- ti futura præsagiebant, ideoq; prophetæ nominabantur.

Sapientes antiqui præsentem vitam con- temnebant spe futura.

Sapientes Indorum nominati sunt Gy- mnosophistæ inter eos qui quadā ge- neris successione in studio religionis, & sapientiæ procedebant, Brachmanes no- minati sunt: qui verò idem electione tan- tum profitebantur, Samanei, quorum vi- tam Bardesanes Babylonius latè descri- bit.

bit. Samanei huius vitæ tempus tanquam necessariam quandam seruitutem naturæ ministrantem inuiti ferebant, studebantq; animas è corpore soluere. & cum prospere corpus se habere sentirent sæpe, nihilo ad hoc vrgēte, egrediebatur è vita. hos ergo domestici obitu beatos existimabant, atque eos, qui illis superessent deflebant, vt infelices.

*Sobrietas, & contemplatio mentem
deo coniungit.*

Gymnosophistæ, præter reliquã temperantiam, atq; sanctimoniã animalibus abstinebant. Sanctimonia quidem mortalibus abstinens æternam continet vitam. Corpus autem pinguefactum animam cogit esurire à felici vita cadentem, augetq; mortale, expellens, impediensq; vitam nobis æternam. contaminat & animam, videlicet corpoream eam reddens, & ad id, quod diuersum est, deflectens. Magnes verò lapis quasi quandam animam trahit ferro sibi aliquando propinqui. vnde ferrum natura grauissimum euadit leue, eleuaturq; spiritu magnetis se conferens ad magnetem. Siquis ergo ad deum suspensus euaserit, incorporeum intellectualemq;, merito non debet nutriment.

mentum quærere, quo pingue fiat corpus, quod iter ad mentem impedit, sed ad minimum, ac penitus necessarium alimentum rediget corpus: ipseque nutrietur diuinitate naturalius deo coniunctus, quam magneti ferrum. Iam verò si neque minimis quidem alimentis indigeremus, tantò feliciores essemus, quantò magis & immortales. Nunc verò in hoc mortali viuentes, adhuc etiam nos (vt ita dicam) mortaliore latenter efficimus, dum corpus adaugemus, atque (vt Theophrastus inquit) dum ἐφοίχιον, id est plurimum necessitudinis animus familiarius habitando cum corpore contrahit, atque insuper seipsum adhibet torum. Sed vtinam absque cibo penitus, atque potu agere vitam potuissemus: vt corporis cohibentes effluxum optimis statim rebus coniungeremur, in quibus & deus existens ita deus existit. Verum quidnam frustra ad homines hæc exclamamus, atque deflemus, sic excæcatos, vt malum quidem suum assidue foueant, oderint verò seipsos primo, verumque genitorum? Deinde eos etiam, qui vt quandoque ab ebrietate expergiscantur, admonent, & hortantur. Democrates ait, viuere imprudenter, intemperanter, impiè, non tam malè viuere est, quàm diu mori.

EX

EX MICHAELE PSELLO DE DAE- MONIBVS,

Interpres Marsilius Ficinus.

Atura dæmonum non est absque corpore, sed habet corpus, & versatur circa corpora. quod & venerandi patres nostri iudicauerunt. sunt & qui asserant, dæmones propria cum corporibus præsentia sibi apparuisse. Atq; & Basilus diuinus mysteriorum nobis occultorum inspector, non solum dæmonibus, sed puris etiam angelis corpora tribuit, velut spiritus quosdam tenues, & aëreos, atq; puros, & testem affert Dauidē dicentem: Qui facit angelos eius spiritus, ac ministros eius flammeos: atq; id quidē necessarium est. oportet enim, vt diuinus asserit Paulus, spiritus ministros, qui mittuntur, corpus habere, quo mouentur, gradumq; fistant, palamq; appareant. nouerunt enim hæc ministeria nō aliter, quàm corpus aliud perfici posse. quod sicubi legas in scriptura eos incorporeos appellari, respondeo & nostros, & alios solere corpora quidem crassiora corporea nominare,

minare, corpora verò tenuia, & quæ aspectum, tactumq; effugiunt, incorporea frequenter cognominare. Non est autē corpus idem cognatum angelis, atq; dæmonibus. Angelicum enim corpus radios quosdam effundens alternis oculis sustineri non potest, eis penitus euanescent: dæmonicum verò si vnquam tale fuerit, eloqui nescio. videtur autem tale aliquando extitisse, cum Isaias nominet angelū, qui cecidit, luciferum, nunc verò alioquin obscurum, tenebrosūq; existit, ac si coniugato lumine nudatum oculis offeratur, molestum nobis occurrit, & angelicum quidem materiæ penitus expers, quapropter & per vniuersum solidum penetrat, atq; pertransit, minusq; etiam quàm solis radius passionibus est obnoxium. Solis namq; radium per corpora diaphana, atq; translucida procedentem, siue ingredientem obstacula terrena, & opaca obstantia detinent adeò, vt sustineat fractionem, vt-pote qui ad malum cognitionē habeat. Corpori verò angelico nihil horum obstat, vt-pote quod nullam à quoquam oppositionem patitur. quippe cum horum nullis in ordine congruat, vel natura. corpora verò dæmonica quamuis ob tenuitatem inuisibilia sint, attamen materialia
quod

quodammodo sunt, passioniꝫ subiecta, præsertim quęcunq; loca subterranea subire. Hęc enim adeo cōcreta sunt, vt tactui subiiciantur, pulsataꝫ doleant, & igni propinquantia comburantur, adeo vt horum quędam cinerem quoq; relinquunt. Quod quidē apud Thuscōs Italię populos accidisse, historia traditur, neque ego hęc loquor quasi poëtica fabulā, monstraꝫ in mediū afferens Cretensiū, Phœnicumq; more, sed ex ipsis Saluatoris verbis persuasus hęc affirmo, quę tradunt dæmones igne torqueri, vtpote qui, propterea quod corporei sunt, pati possint. Quo enim modo pati possent, si incorporei forent? quod enim incorporeum est pati à corpore ne fingi quidem potest.

*Sex dæmonum species, quomodo se trans-
formant, se nobis insinuant,
nos moueant.*

ACcepi verò multa de his ab eis, qui seiplos dediderūt studio eos in aspectum prouocādi, tamen nil tale vnquam viderim, neque videre dæmonas optem. Versatus verò sum cum aliquo, qui in Cherrhoneso Græcię contermina solitariam vitam egit, Marco nomine. hic in Mesim fluiuium genus suum referebat, ac
siquis

si quis alius in dæmonum cultu profecerat, inspexeratq; apparitiones dæmonum: hæc ergo antè tanquam vana, falsaq; spernebat, atque detestabatur. deinde vero palinodiam cecinit, verisq; dogmatibus, & nostris adhæsit. hic ergo multa, & mira quidem, & dæmonica nobis aperuit, atque mihi interdum interroganti, vtrum dæmones pati possent, & valde quidem, inquit, adeo, vt nonnulli dæmonū semen iaciant, atq; in pusilla quædam animalia oriantur. Tum ego, incredibile inquam dæmonas excrementa habere, & membra genitalia. Habēt quidē, inquit ille, membra, sed non talia, excrementum vero aliquod ex illis emanat. Tum verò subiunxit, mihi crede, sed ego inquam, graui in discrimine sum, si nostro more nutriantur. Nutriuntur sanè, inquit Marcus, alij quidem inspiratione, veluti in arteriis, & nervis viget spiritus, alij vero humore, sed nō ore, vt nos, immo vero sicut spongiæ, atque ostræ, exuentes quidem humorem extrinsecus adiacētem, rursus autem quod in humore concretius est secerantes, id verò non patiuntur omnes, sed solū genera dæmonum materiæ proxima, genusq; dæmonum, quod odit lucem, & aquatile, atque subterraneum. At

y

hæc

hæc interrogavi, sunt'ne ô Marce multa
demonum genera? multa, inquit, atque di
uerſa, tum ſecundum formas, tum ſecun
dum corpora, adeo, vt & aër, qui ſupra nos
eſt, & qui circa nos, ſit plenus dæmonum,
plena & terra, mareq;, & loca abdita, atq;
profunda. niſi moleſtum eſt, inquã, enu
mera. Sex generaliter, inquit, ſunt genera
dæmonum, neque vero noui, vtrum locis
diuidere oporteat dæmonas, in quibus
verſantur, an potius ex eo, quod vniuer
ſum dæmonum genus amore afficiatur
ad corpus. Eſſe vero noui ſenarium nu
merum corporeum, atq; mandanum. In
eo enim circumſtantiæ corporeæ ſunt, atq;
mundus per hunc cõpoſitus eſt, ſiue quia
hic numerus primus eſt, qui componat
triangulum ſcalenum. Eſſe verò proprium
æquilateri diuinum, atq; cœleſte, vtpote
quod ſit ſibi ipſi æquale, ac difficile mo
ueatur ad malum. propriũ vero æquicru
rij genus humanũ vti. quod vno quodam
ab inſtituto aberret, ex pœnitentia vero
ſiat melius. Scaleni verò proprium dæmo
nicum tanquam inæquale, nec vlllo modo
propinquans bono. ſiue igitur hoc, ſiue
alio modo res ſe habeat, ſex omnino ille
genera dæmonũ enumerabat, & primum
quidem prima lingua barbære nominabat
leliu

Ieliureon, id est igneum, quod circa subli-
miorem aërem peruagari dicebat. omne
nanque dæmonicum ex lunaribus regio-
nibus, velut ex templo profanum aliquid
exterminari. Secundum vero genus, quod
in aëre propinquo nobis oberrat, quod &
à multis propriè, aëreum nominatur. Ter-
tium, terrenum, quod plurimum circa ter-
ram versatur, terrenisq; aduersatur multis
rationibus, atq; machinis. Quartum, aqua-
tile, & marinum, quod humoribus se im-
mergit, ac libenter circa lacus, & fluuios
habitat, multosq; perdit aquis, & in mari
fluctus excitat ac tēpestates, nauigiaq; vi-
ris onusta funditus submergit, multosque
obruit vndis. Quintū, subterraneū, quod
habitat quidem sub terra, inuadit autem
qui puteos offodiunt, & metalla. efficit
hiatus terræ, & fundamēta concutit. flam-
miuomos ventos suscitatur. Sextum & vlti-
mum est lucifugum, imperscrutabile, ac
penitus tenebrosū, passionibusq; frigi-
dis violenter res perdens. Eisse vero dice-
bat hæc omnia dæmonum genera sic af-
fecta, vt & deos oderint, & hominibus
aduersentur, sed aliud alio peius. Aquati-
le enim, & subterraneum, ac etiam luci-
fugum summopere malefica, atque perni-
ciosa. hæc enim non phantasijs excogita-

tionibusq; animas deprauare, atq; lædere, sed oberrantia ferarum more syluestrium ad perniciem hominū festinare. sic aquatile quidem errantes, in aquis suffocare, atque morbo comitiali, dementiaq; vexare. Aëreos autem, atque terrestres arte quadam, & excogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbationes turpissimas, & iniquas, perniciosasq; flectere. Tum ego, quonam pacto, & quid agentes hæc peragunt? vtrum dominantes nobis, & quocunque placet velut mancipia circumferentes? Non dominantur ait, sed nobis clam commemorant. spiritui nāq; qui nobis inest, phantastico propinquant; vtpote qui & ipsi spiritus sint, verba perturbationum, & voluptatum nobis insonant, non emittentes quidem vocem pulsatione quadam, ac sonitu, sed sermones suos absque sonitu immittentes. Sed quonam pacto inquam sine voce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirū, inquit, si modò illud animaduertas, quem admodū videlicet qui loquitur, si procul loquatur, vehementiore clamore eget. factus verò propinquior inaudientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret, sed sermo eius voluntate
conc

conceptus nullo penitus sono audienti illaberetur, quod quidem animabus etiam egressis corpore contingere tradunt. Has enim sine strepitu inter se versari. hoc utique modo nobiscum dæmones cōversantur, clām videlicet, adeo, ut nec vnde quidem nobis inferatur bellū, liceat persentire. Neque de hoc dubitabit quisquīs, quod aëri contingit, consideraverit. Sicut enim aër præsente lumine colores, & formas accipiens traducit in illa, quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dæmonica corpora suscipientia ab ea, quæ intus est, essentia phantastica figuras, atque colores, & quascunque ipsi voluerunt formas in ipsum animalem, nostrūque spiritum transmittunt, multa nobis negotia præbent, voluntates, & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias voluptatum, simulacra passionum frequenter concitantes vigilantibus, atque dormientibus. nonnunquam vero femora nobis, ac inguina titillantibus. incitantes insanos, & iniquos amores subiiciunt, & subacuunt, præcipuè vero si humores calidos humidosq; ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeā subinduentes perturbant

animas arte quadam, & sophistica fraude. Reliqua verò dæmonum genera nihil excogitant sapienter, nec quicquid facile astu peragunt, nisi quòd molesta tamen, atq; valde turpia sunt, & charonei spiritus more lædunt. Sicut enim ferunt spiritum hunc corrumpere quicquid propinquaverit siue quadrupes, siue homo, siue sit avis: sic dæmones occursum diri quicquid occurrerit, subito perdunt agitantes corpora, animosq; , naturalesq; habitus pervertentes. sæpe etiam igne, aqua, præcipitio perdunt non solū homines, verū etiam bruta nonnulla. Ad hæc ego, cūr nam hi dæmones bruta rursus inuadunt? iam verò circa Gergesam tale aliquid accidisse porcis sacra testantur eloquia. Ad hæc ille, cū dæmones hominum hostes sint, nihil mirum videri debet eos lædere. insultant quinetiā aduersus bruta nōnulla, non tam voluntate nocendi, quàm viuifici caloris aueritate. Cū enim in locis habitet profundissimis, ad summum quidem frigidis, sed humore carentibus: frigiditatem plurimam contrahunt humoris expertem, qua quidem obstrusi in angustumq; coacti calorem humidum appetunt, & vitalem, utq; hunc assequantur in animalia irruunt, & ratione carentia, &
ad

ad balnea, foueasq; aduolant. Nam calorem ignis, solisq; velut comburentem, & exsiccationem fugiunt: calorem verò animalium quasi moderatum, suauisq; humore permixtum diligunt, præsertim humanum, quia sit temperatior. quamobrem hominibus se insinuantes, non mediocriter eos perturbant oppletis videlicet meatibus, & impletis, in quibus spiritus infidet animalis, ipsoq; spiritu dæmoniorum corporum crassitudine coacto, intusq; concusso, ex quo accidit, ut vibrentur, concutianturq; corpora, viresque principales malè in actionibus se habeant, ac motiones stupidae, erraticæq; proueniant. Atq; si dæmon, qui irruit, subterraneus sit, concutit, ac destruit occupatum, clamatq; per ipsum utens patientis spiritu velut proprio instrumento. Sin autem lucifugorum aliquis homini se clam ingesserit, segnitiam adducit, cohibetq; vocem, hominemq; obsessum, quasi mortuum reddit. hoc enim genus tãquam inter dæmones vltimum terrestrius est, summopereq; frigidum, atque aridum, & cuicunque latèter irreperit, vim omnem animalem obtundit, & hebetat, obfuscet, & delet. Cùm vero ratione captum sit omnino, omnisq; intellectuali speculatione prorsus orbatum, & ductum in rationali

quadam phantasia, more brutorū præ ceteris indocilium, nullis rationibus auscultat, nec redargutiones metuit. quocirca rectè apud multos mutum, surdumq; vocatur: neq; discedit ab occupatis, nisi diuina potestate propulsum oratione videlicet, ieiunioq; accedentis. Sed ego, ô Marce, inquam, retētiora quædam sapere nos medicorum sectatores adducunt, asserentes passiones eiusmodi non esse effectus dæmonum, sed humorum, vaporumq; & venti malè sese habentium. itaq; pharmacis, & diætā non carminibus incantantiū, expiationibusq; curare hæc aggredi solent. Tum ille, nihil mirum est hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter sensum, sed corporibus tantum incubuerint cognoscendis. Illa fortasse decebat malorum humorum putare incommoda, capitis somniferam grauitatem, atræ bilis angustias, phrenesis deliramenta, quæ lauacris, potionibusq; vel euacuationibus, vel emplastris sedare consuerunt. Inspirationes autem, occupationesq;, quibus qui obsessus est, agere nihil potest, non intellectu, non ratione, non phantasia, non sensu. Aliud verò est, quod mouet, atque ducit, dicitq; insuper, quæ non nouerit occupatus, & futura nonnunquam prædicat, quo

quo inquam pacto dicemus, hæc esse erráticas materiæ motiones?

Quomodo daemones occupent hominem, loquantur, moueant, se transforment.

EGo igitur Marco fidem adhibeo, præsertim cùm memoria teneam, quæ de dæmonibus diuina nobis Euangelia tradunt. quòd ue viro Corinthio contigit iubente Paulo, & denique quocunque patrum nostrorum scriptis leguntur de dæmonibus multa, penitusq; miranda. Reliquum verò est, ea referre, quorū ego inspector, & quibus velut autor interfui. Profectus sum in Elafoniam, vbi vir quidam act⁹ demone multa multis oracula fudit. Quem ego conueniens interrogauī, vnde nam sibi facultas vaticinandi contigerit. cùm verò ille aperire nollet arcanum, tandem Laconicam passus necessitatem, tandem confessus est verum. Retulit ergo se initiatum fuisse in operibus dæmonum à quodam Aleto Liuiō, qui eum nocte adduxisset in montem, iussissetq; herbam quandam assumere, deinde in os expuisset, & quibusdam vnguentis oculos illinisset, vnde sibi dæmonum turbas videre cōtigerit: ex quibus senserit, quasi coruum quendam inuolantem, osq; suum ingredientem

y s

dientem ex eo tempore, atq; hætenus sibi vaticiniũ adesse de quibuscũque, & quandocunque hoc ipsum vult, quod eum mouet. in diebus enim crucifixionis, & in die venerandæ apud nos resurrectionis mihi, ait, nihil etiam si studiosè contenderim, insonat. Hæc ille nuntiauit. Cũ verò quidam meorum comitum irrideret eum, percuteretq; ceruicẽ, ait, Tu quidem paulò post pro vna plaga multas vtiq; reportabis, & aliis multa prædixit, quæ prouenerũt. Quidam ergo eum fatidicum conspicatus tanquam musicum instrumẽtum insonantibus dæmonibus euasisse, sic obiecit, omnes insanie species passiones sunt deprauatæ materiæ, potius quàm tragicæ dæmonum passiones. Ad hunc ille, nihil mirum videri debet, inquit, si ita medicorum sectatores iudicāt, qui nihil vnquam eiusmodi viderint. Nam & ego ita putabam, quousque contigit prodigiosum aliquid prouidere, quod non importunum erit in præsentia recensere, & profectò nihil mētiar.* Senex quidam, qui hoc idem pallium induebatur, Frater meus natu maior habebat vxorem alioquin modestam, morbisq; vexatam frequentibus. hæc aliquando puerpera vehementer iam laborabat, vestemq; confringens barbarè loquebatur,

quebatur, sermone præsentibus incognito. itaq; ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret: fœminæ verò quædam adducunt peregrinum quendam nomine Anaphalangiam valde senem, rugosumq; , & exustum, atque nigrum, qui nudato ense, prope lectum adstans, ira quædam apprehendit ægrotam, linguaq; sibi patria, id est Armenica, acriter conuiciatus est. illa huic vicissim respondit Armenicè, ac primò quidem audax è lecto prorupit cū eo protinus certatura. At barbarus ille, tum maximè adiurationibus utebatur, & quasi furens minabatur illam se percussurū. Tum fœmina se recepit, compressit, contremuitq; , & humiliter iam locuta, in somnum mox incidit. Nos autem obstupuimus ambigentes, quonam pacto illa locuta sit Armenicè fœmina, quæ Armenios nec vidit quidem vnquam, neque domesticis latibus egressa est. Cū ergo resipuisset, interrogauimus eam, quid passa fuisset, & nunquid acta animaduertisset, vel mente teneret. Tum illa respondit, se vidisse dæmonum visum tenebrosū, & simile mulieri, passos habenti crines in se irruere. vnde antè quàm ipsa lectum ingrederetur, extimuisse: quod verò deinceps secutū est, minimè persensisse: quamobrem

obrem ego post hæc ita dubitare cœpi,
quonam pacto dæmon mulierem pertur-
bans mulier appareret: nec iniuria dubita-
batur, vtrum dæmonum alij quidem ma-
res, alij verò sint fœminæ more animalium
caducorum: præterea quomodo dæmon
lingua Armenica vteretur. nam valde du-
bitandum est, num dæmones alij Græcè,
alij Chaldaicè, alij Persicè, alij Syriacè
loquantur. Deinde quomodo ad magi il-
lius minas seipsum dæmon compresserit,
strictumq; timuerit ensen: quid enim pa-
tiatur ab ense dæmon indiuiduus, atque
immortalis? Tum Marcus dubitationem
meam animaduertens, ait, nullus dæmon
suapte natura mas est, vel fœmina. Com-
positorum enim sunt huiusmodi passio-
nes: corpora verò dæmonum simplicia sunt
ductu, flexuq; facilia, ad omnemq; con-
figurationem naturaliter apta. sicut enim
nubes suspicimus nunc hominum, nunc
vrsorum, nunc draconum, aliorumue præ-
ferre figuras, sic & corpora dæmonum:
sed hoc interest, quòd nubes externis agi-
tatæ ventis figuras varias agunt, dæmo-
nes autem proprio consilio, prout ipsi vo-
lunt, corporum formas in se variant, &
modo in breuiorē molem contrahuntur,
modo rursus in longiorem se extendunt.

Quem

Quemadmodum lumbricis videtur acci-
dere ob substantiam meliorem, ductūque
facillimam: neque solum magnitudine in
eis diuersitas accidit, verū etiam figu-
ras, coloresq; variant multiformes: cor-
pus enim dæmonis ad vtrunque est natu-
ra paratum. qua enim ratione est natura
facile cedens, sic in varias figurarum spe-
cies transformatur. qua vero aëreum est,
diuersos aëris instar colores subit. Sed aër
quidem ab extrinseco coloratur, corpus
vero dæmonis ab intima phantasiæ actio-
ne species colorum accipit. quemadmo-
dum nobis expauescentibus genæ palle-
scunt, verecundia vero affectis rubescunt,
anima vero prout sic, aut sic afficitur. pas-
siones eiusmodi in corpus, similiter tra-
ducente eadem ratione de dæmonibus
est putandum. Nam & hi ab intrinseco in
corpora sua colorum species transferunt,
quapropter vnumquodq; dæmonum cor-
pus proprium in quam elegerit figuram
transformans, speciēque coloris certam
ad extremum vsque corporis educens, sic
& tanquam vir apparet, & mox occurrit,
vt foemina, leonis more fremit, saltat vt
pardalis, latrat vt canis, atque ad vtris, va-
sisq; formam se aliquādo trāsferat: ac dum
omnes eiusmodi vicissim formas mutat,
nullam

nullam earum stabilem retinet. Nō enim solidum corpus dæmonum, quo possit acceptas retinere figuras. Sed sicut in aëre & aqua cōtingere consuevit, videlicet siue colorē infundas, siue figuram imprimas, mox diffunditur, atque dissoluitur: simile quiddam dæmonibus accidit. nā & in his figura, colorq;, & species rerum quarumlibet citò dilabitur. Docuit itaque Marcus has maris, & fœminæ differentias non inesse dæmonibus, sed apparere, nullamq; eiusmodi formam in eis stabilem permanere. Sin autem è multis audiueris dæmonem sub fœminæ specie omnibus puerperis apparere, nullamq; eiusmodi formam, scito, non omnes dæmones eandem vim, voluntatēq; habere, sed in hoc etiam illos valde differre. Nempe in proportionē quadam simili, qua etiam cōposita, caducāq; animalia se habere. sicut enim inter hæc homo quidem, intellectualis, prudētisq; potentiæ particeps phantasticā insuper vim communiorē habet ad omnia fermè sensibilia explicabilem, atq; diffusam, tum ad cœlestia, tum ad illa, quæ circa terrā sunt, atq; in ipsa terra. Equus autē, atque bos, & reliqua ordinis eiūdem vim eam magis particularem, atque ad nōnulla imaginabilia cognomina operantem,

quæ

que præsepe, possessorésq; suos cognoscit. Culices autem, & mures, atq; similia angustiorē hanc habent, atq; indistinctā, neque foramen cognoscunt, ex quo emerferunt, neq; locū, quò processere, & quò quid est adducendum, sed vnicam tantū imaginationem habēt, scilicet alimenti: sic & multa, diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differūt. nempe in his quoq; ignei quidem, aëreiq; phantasiā habent variē admodum distinctam, atq; discretā, quācunq; imaginabilē speciē elegerint. nam ad hanc ipsam seipso formant, contra verò lucifugum dæmonum genus se habet. eius enim imaginatio valde angusta est; itaq; formas varias non commutat, vtpote quòd plures imaginabilium rerū non habeat species, neq; corpora possideat ad motum agilia, ad flexumq; accommodata. Aquariles verò, atq; terrestres medium inter hos dæmones obtinentes, possunt quidem plures formas mutare, sed quibus maximè delectātur, in eis diutius immorantur. Quicunq; enim in humidis viuūt, mollioremq; vitæ ductum tenent, se aui- bus, mulieribusq; similes reddūt. Quapropter naiadas, nereidas, & dryadas scemini no sexu hos cognominant. quicunq; verò in locis habitāt siccioribus, corporaq; habent

bent subarida, quales *ὄνοσκέλους* esse ferūt, in viros se transformant. Nonnunquam etiam canibus, & leonibus, aliisq; animalibus similes se ostendunt: in quibus videlicet mos inest masculinus. Nihil itaq; mirum, si dæmonium inuadens puerperas fœmineam præfert formam: quippe cū sit adulterum, humiditatibusq; se oblectetur impuris. formam enim subit vitæ sibi gratæ conuenientem.

Dæmones singularum gentium, quibus loquuntur, linguam imitantur.

Qua vero ratione Armenicè loquerentur, Marcus quidem non explicauit, neq; etiam à nobis est quæsitum. Arbitror autem hinc fore hoc manifestum, quoniam non possit lingua dæmonum propria inueniri. tametsi Hebraicam quis seruare linguam dixerit, siue Græcam, aut Syriam, aliāue barbarā. quid enim opus est voce dæmonibus? qui inter se absq; voce conuiuunt. Cū verò sicut angeli posteriores posterioribus, alij aliis gentibus præsunt, sic dæmones alij aliis assistunt: sanè singuli singularum gentium linguas exercent: quamobrem dæmones, qui inter Græcos habitant, heroico stylo oracula ediderūt. apud Chaldæos vero Chaldaica
vteban

utabantur lingua, quemadmodum apud Ægyptios Ægyptia voce colloquia faciebant. quinetiam dæmones incolentes Armeniam, si aliò fortè se conferant, indigenarum voce utuntur.

*cur dæmones timeant minas, atq;
patiantur.*

Sed quæritur, cur dæmonia minas, ensesq; timeant: profectò omnia dæmonum genera audacia, rursusq; timiditate plena sunt, præsertim coniunctiora materiæ. Aërea enim circumspectæ cogitationis participia, si quis obiurgauit, discernere nouerunt obiurgantem, vel honorantem: neq; aliter ab obsessis discedunt, nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat, nomenq; dei, sermonemq; horribilem incanter potestate diuina. hæc profectò sunt dæmonia materiæ proxima, formidantia ne in loca profundiora, abyssumq; demittantur. Item angelos timent, qui illuc eos præcipit: quoties videlicet quispiam eis præcipitium minitatur, adducitq; inuocationes angelorum ad hoc institutorum. valde enim timent. nam ob ignoratiam non discernunt minitantem. Iam verò si anicula quædã, vel superbior senecium aliquis, minas eiusmodi rusticè

z

intent

intentauerit, sæpe discedūt, quia discernere nequeūt. Ideo superfluis etiam quibusdam facile mancipātur, scilicet vnguibus, & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo, & cera, tenuiq; filo deuinciuntur, atq; nefariis adiurationibus conturbātur. venefici ergo, & nefandi dæmonia hæc subterranea mansuefaciunt. Qui verò nefariis ministeriis abstinent, aërea maximè colunt, cauentes ne dæmonium subterraneum interueniat. nā siquid tale interuenerit, præter id, quod terrores incutit, etiā saxa iacere consuevit. proprium enim subterraneorū est lapides in occurrentes iacere, sed ictibus irritis. Aërea verò dæmonia ratio dictat intrepida esse, neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniam & superba sunt, & iactabūda, & deceptionis, phantasiæq; inanis plena. ab eis enim in cultores veniunt ignei quidam radij, quos furiosi homines diuina spectacula putant, nihil tamen veri, constantisq; possident. quid enim in obscuris dæmonibus potest lucis inesse? sed hæc omnia fallaciæ sunt occultorum, atq; præstigiæ. Sunt pleriq; qui communiter appellantur Eucheræ, quorum fraudulentum dogma ab insano quodā monente manauit. Tradūt ergo principia plura, & profectò ab ipso monen

monente duo rerum principia supposita sunt, ita ut deo bonorum opifici Deus maiorum, artifexq; ponatur, deoq; coelestium domino Deus dominus subcoelestium. hinc Euehetæ miseri tertium his principium adhibuerunt. Nepe apud eos vnus quidem pater est: filij verò duo, antiquior videlicet, atq; iunior. principia tria, sed patri quidem supermundana tantum, iuniori autem filio coelesti, seniori verò subcoelestia velut dominis tribuuntur. Quod quidem dogma nihilo à Græcis fabulis differre videtur iuxta poeticum illud, ternario distributa sunt præmia numero. Sed inter Euehetas, alij vtrūq; filium colunt. nam etsi dissidere eos nunc inter se dicant, vtrūq; tamen existimant adorandum. quoniam ambo ex eodem patre nascantur, atque in posterum conciliandi mutuò sint. Alij verò alterum duntaxat, id est iuniorem colunt, utpote qui meliori, præstantioriq; prouinciæ dominetur. seniore verò non spernunt quidem, sed obseruant ipsum cauentes, videlicet ne malefaciat. Deterrimi verò inter illos à coelesti quidem numine disiunguntur omnino. solū verò terrestre satanā finibus suis excipiunt, ipsumq; nominibus apud eos potioribus extollunt, appellantes primogenitū, & à patre seiun-

Z 2

Etum.

ctum. Item arborum, animaliumq;, & reliquorum cōpositorum opificem, pestiferum verò, atq; hostilem. Sed qui hæc dogmata introducunt, & oculis, & auribus mentis capti sunt, neq; enim vidēt ex ipsa rerū cognatione mutua, vnū esse omnium autorem, neq; scripturā sanctam, id docentē audiunt, neq; ratione secum ipsi reputant: quòd videlicet si duo inter se dissidentes rerum opifices essent, non esset vna quædam conspiratio, vnioq; omnia ligans. Et si dæmonia diuitias nobis, & gloriā promittunt, nihil tamē ex se tradere possunt, quippe cū imperium nullū habeant, sed visu tantum quædā inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus, & instabilia, quæ tamē impij diuina esse spectacula putant.

Euchetæ & gnosci, vt dæmonia toto concipiant pectore, nefanda sacrificia perpetrāt. Cōueniunt die, quo passus est Saluator, vespere statutū in locum vnā cum puellis sibi notis, & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim coeunt siue cum sorore, siue cum filia, siue cum qualibet. nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perq; totum corpus pueros circuncidūt, & circumfuso sanguine phialas implent, corpora cremāt, cinerem cum
sang

sanguine miscent. hoc condimento epulas, & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clam quorumcumque possunt. Existimant enim hoc sacrificij, & alimentij genere tanquam maximè profanos characterem diuinum nobis impressum, & dæmonia procul arcentem penitus aboleri, itaque dæmonia liberius ingredi.

*Quomodo magi excantent, trahantque
dæmonas.*

Veneficia, atque magia non vanum nomen sortita sunt, sed vim quandam possident. Veneficium enim ars quædam est circa materiales dæmones, & terrestres, simulacra dæmonum prouocans in aspectum, & alios quidem velut ab inferis excirat, alios autè ex alto deducit. Disciplina enim nostra omnè dæmonem existimat malum, propter superbiam, & vanitatis excessum, ab angelico statu, ordineque delapsam. Opinio verò Græca partem dæmonum iudicat malam, & hanc quidem non tanquam electione talem, sed ex prima rerum diuisione sic affectam, tortoris vicem gerentem aduersus animas delinquentes. Talem itaque dæmonum portionem veneficiis præstigator in aspectum imaginariū prouocat, visaque

z 3   imag

imaginalia spectatoribus obiicit, & aliis quidem fluenta quædam illinc exundantia adducunt in medium: aliis autem vinculorum solutiones, & delicias, gratiamque promittunt. Adducunt verò tales dæmonum potestates nodis, cantibusque quibusdam, & in plurimis quidem mentitur, in quibusdam vera loquitur. Magia verò facultas quædam Græcis visa est potestatis plurimæ compos. Tradunt enim hanc esse extremam sacerdotij portionem. Affert autem visa quædam sæpius in aspectum falsò diuinitatem aliquam præferentia. Hæc enim facultas periscrutatur vniuscuiusque rei sub Luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorum inquā, eorumque partium, animalium, omnium plantarum, & seminum, & pomorum, item lapidum, herbarumque, ac summarim vniuscuiusque rei substantiam, & virtutē. hinc ergo effectus suos agit, & statuas sanitatem adducentes, videlicet omnigenis figuris instructas, & alia rursus artificia inferētia morbos callet, & quæ inter se differūt, & quæ conueniunt. multarum namque materialium commistio vnionem illi arti affert, distantia verò ab vno discretionem infert. Iam verò aquilæ, & dracones apud illos ad sanitatem conferre dicuntur: feles autem, & can

& canes, & corui, conferunt ad vigiliam. Cera item, atq; lutum ab illis ad quasdam partium conformationes assumi solent, quippe cum proprietates quasdam suis viribus habeant. Apparet frequenter coelestis ignis hucusq; traductio. tunc verò statuæ subridere videtur, & lampades sponte ignibus accenduntur. instructa est magia multum astronomica facultate, plurimaq; per ipsam peragit. Est & quædam in pelui vaticinatio, per quam rustici sæpe vaticinantur. profectò quemadmodum prædictio quædam fit, id est per aërem, atq; per folia, sic prædictio quædam fit in pelui apud Assyrios frequētata, atq; nominata, quæ profectò congruitatem quandam habet cum dæmonibus materiæ valde coniunctis. Accipiunt ergo peluim aqua plenam vaticinantes, dæmonibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis illa aqua plena quodammodo & spirare, propter sonitum, ipsaq; aqua in peluim infusa secundum substantiam quidem ab externis aquis minimè differt, sed virtute infusa carminibus valde præcellit, atque ita facta est aptior ad suscipiendum spiritum deinde fatidicum. Id verò dæmonum particulare est, atq; terrenum, compositionibusq; attractum: & cū pri-

mum illabitur aquæ sonum, mox quendam exiguum, & significationis expertem edit, remissionem eius præsentibus significantē. deinde verò in aqua iam inundante exiles quidam soni susurrāt quādam prædictione futuri. Est autem eiusmodi spiritus passim pererrans, quoniam solarem ordinem est sortitus, idq; genus daemonum dedita opera tenuem vocem edit, vt propter indistinctam vocis obscuritatem, eius mendacia minus deprehendi possint. Sed nunquid corpora dæmonum pulsari possunt? possunt sanè, atq; dolere solido quodam percussa corpore. verum quonam pacto, cum sint spiritus, neq; solida, neq; composita natura, & compositorum est sensus? Sed profectò in iis, quæ sentiunt, nō nervus ipse est, qui sentit, sed qui eis spiritus inest. Quapropter si attatur nervus, si frigeat, si quid aliter patiatur, spiritu videlicet in spiritum misso, fit dolor. Nempe compositum nunquam per se doleret, sed quando participat spiritum, quo quidem priuatum priuatur & sensu. Dæmonicū itaq; corpus per totum se naturaliter sensuale secūdum partes singulas absque medio videt, audit, tangit, patiturq; tangēdo, & diuisum dolet, sicut & corpora solida. Sed hoc interest, quòd
cor

corpora quidem solida, diuisa cū sunt,
aut vix, aut nunquam restituuntur, corpus
verò dæmonū, vbi secatur, mox in se ite-
rum recreatur, & coalescit, sicut aquæ,
aërisq; partes, quando aliquid intercidit
solidum, sed & dictu velocius dæmonicus
spiritus in se reuertitur. Dolet tamē inter-
ea, dum diuiditur, quamobrem aciē ferri
metuit, idq; animaduertentes, qui fugare
dæmones moliuntur, tela, & enses in re-
ctum ibi constituunt, quò nolunt dæmo-
nes aduentare, atq; alia machinantur tum
oppositis passionibus propulsantes, tum
congrua quadam affectione mulcentes.

ARGVMENTVM MAR-

SILII FICINI FLORENTI-

ni, in librum Mercurij Trismegi-

sti, ad Cosmum Medicum,

patria patrem.

O tempore, quo Moses natus
est, floruit Atlas astrologus
Promethei phyci frater, ac
maternus auus maioris Mer-
curij, cuius nepos fuit Mercurius Trisme-
gistus. Hoc autem de illo scribit Augusti-
nus, quanquam Cicero, atque Lactantius
Mercurios quinq; per ordinem fuisse vo-
lunt,

lunt, quintumq; fuisse illum, qui ab Ægyptiis Theut, à Græcis autem Trismegistus appellatus est. Hunc asserunt occidisse Argum, Ægyptiis præfuisse, eisq; leges, ac literas tradidisse. Literarum verò characteres in animalium, arborumq; figuris instituisse. Hic in tanta hominum veneratione fuit, vt in deorum numerum relatus sit. Tempa illius numinis, cōstructa quamplurima. Nomen eius proprium ob reuerentiam quandam, pronuntiare, vulgo, ac temere non licebat. Primus anni mensis apud Ægyptios nomine eius cognominatur. oppidum ab eo conditur, quod etiam nunc Græce nominatur Hermopolis, id est Mercurij ciuitas. Trismegistum verò ter maximum nūcuparunt, quoniam & philosophus maximus, & sacerdos maximus, & rex maximus extitit. Mos enim erat Ægyptiis (vt Plato scribit) ex philosophorum numero sacerdotes, ex sacerdotum cœtu regem eligere. Ille igitur quemadmodum acumine, atq; doctrina, philosophis omnibus antecesserat, sic sacerdos inde cōstitutus, sanctimonia vitæ, diuinorumq; cultu, vniuersis sacerdotibus præstitit, ac demum adeptus regiam dignitatem, administratione legum, rebusq; gestis superiorū regum gloriam

riam obscuravit, vt meritò ter maximus fuerit nuncupatus. Hic inter philosophos primus, à phÿsicis, ac mathematicis ad diuinorum contemplationē se contulit: primus de maiestate dei, dæmonum ordine, animarū mutationibus sapientissimè disputauit. Primus igitur theologiæ appellatus est autor: eū secutus Orpheus, secundas antiquæ theologiæ partes obtinuit. Orphei sacris initiatus est Aglaophemus, Aglaophemo successit in theologia Pythagoras, quem Philolaus sectatus est, diui Platonis nostri præceptor. Itaque vna priscæ theologiæ vbiq; sibi consona selecta, ex theologis sex miro quodā ordine conflata est, exordia sumens à Mercurio, à diuo Platone penitus absoluta. Scripsit autē Mercurius libros ad diuinarū rerum cognitionē pertinētes quam plurimos, in quibus, prò Deus immortalis, quàm arcana mysteria, quàm stupēda pandūtur oracula! nec vt philosophus tantū, sed vt propheta sæpenumero loquitur, canitq; futura. Hic ruinā præuidit priscæ religionis, hic ortū nouæ fidei, hic aduentū Christi, hic futurum iudicium, resurrectionem seculi, beatorum gloriam, supplicia peccatorum. Quo factum est, vt Aurelius Augustinus dubitauerit, peritiā ne syderū, an reuel

reuelatione dæmonum, multa protulerit: Lactantius autem illum inter Sibyllas, ac Prophetas connumerare non dubitat. E multis denique Mercurij libris, duo sunt diuini præcipuè, vnus de Voluntate diuina, alter de Potestate, & sapientia dei. Ille Asclepius, hic Pimander inscribitur. Illum Apuleius Platonius Latinum fecit, alter vsque ad hæc tempora restitit apud Græcos, at nuper ex Macedonia in Italiam aduectus diligentia Leonardi Pistoriensis docti, probiq; monachi ad nos peruenit. Ego autē cum tuis exhortationibus prouocatus, è Græca lingua in Latinam conuertere statuissem, æquum fore putauī Cosme felix, vt nomini tuo opusculum dedicarem. Nam cuius ipse adiutus opibus, librisq; affatim refertus, studiis Græcis incubui, eidem studiorum Græcorum me decet offerre primitias. Neq; fas erit, opus tam sapientis philosophi, tam pij sacerdotis, tam potentis regis dicare cuiquam, nisi ipse, cui dicatur, pietate, sapientia, potentia, reliquis omnibus antecelleret. Est autem (vt ad scripta Mercurij descendamus) huius libri titulus, Pimāder, quoniā ex quatuor personis, quæ in dialogo disputant, primæ Pimandro partes attribuuntur. Edidit verò librum Ægyptiis

ptiis literis, idemq; (Græcæ linguæ peritus) Græcis inde transferendo communicauit Aegyptiorum myſteria. Propoſitum huius operis eſt, de poteſtate, & ſapientia dei diſſerere. Cumq; ſint horum operationes geminæ, quarum prima, in ipſa dei natura permanet, ſecunda porrigitur ad externa, & illa quidem mūdum primum, æternumq; concipit, hæc verò mundum ſecundum, temporalemq; parit, de vtriſque operationibus, deq; mundo vtroque grauiffima diſputat: quid dei poteſtas, quid ſapiētia, quo ordine intrinſecus concipiant, quo progreſſu exterius pariant. Præterea, quæ producta ſunt, quomodo ſe inuicē habeant, quo conueniant, quove diſcrepent, quo denique pacto ſuum reſpiciant autorem. Ordo autem voluminis eſt, vt in dialogos quatuordecim diſtinguamus, vtque primæ dialogi partes Pimandro dentur: ſecundas teneat Trimegiſtus: tertias Aeſculapius: quartum locū obtineat Tatius. Intelligit ergo Mercurius in diuinis Aeſculapium, ac Tatium erudire. Diuina docere nequit, qui non didicit, ac humano ingenio, quæ ſupra naturam ſunt, inuenire non poſſumus. Diuino itaque opus eſt lumine, vt ſolis luce ſolem ipſum intueamur. Lumen vero diuinæ

uinæ mentis nunquam infunditur animæ,
nisi ipsa, ceu luna ad solem, ad dei men-
tem penitus conuertantur. Non conuerti-
tur ad mentem anima, nisi cum ipsa quo-
que fit mens. Mens verò non prius fit,
quàm deceptiones sensuum, & phantasiæ
nebulas deposuerit. Hac de causa Mercu-
rius modò sensus, & phantasiæ caligines
exuit, in aditum mentis se reuocans: mox
Pimander, id est mens diuina, in hunc in-
fluit, vnde ordinem rerum omnium, &
in deo existētium, & ex deo manantium,
contemplatur. Demum quæ diuino sunt
numine reuelata, cæteris hominibus ex-
plicat. Is igitur est libri titulus, id
propositum illius, & ordo. Tu
verò Cosme felix, lege fe-
liciter, ac diu viue,
vt & diu patria
viuat.

MER

MERCVRII TRIS-

MEGISTI LIBER

DE POTESTATE ET

*Sapientia Dei, cui
titulus*

P I M A N D E R.

Marfilio Ficino Florentino interprete.

Um de rerum natura cogi-
tarem, ac mentis aciem ad
superna erigerem, sopitis
iam corporis sensibus, quē-
admodum accidere solet
iis, qui ob saturitatem vel defatigationem
somno grauati sunt, subito mihi visus
sum cernere quendam immensa magnitu-
dine corporis, qui me nomine vocans, in
hunc modum clamaret: Quid est ô Mer-
curi, quod & audire, & intueri desyderas?
Quid est, quod discere, atque intelligere
cupis? Tum ego, Quisnam es inquā? Sum,
inquit ille, Pimander, mens diuinæ potē-
tiæ, ac tu vide quid velis, ipse verò tibi
vbique adero. Cupio, inquam, rerum na-
turam discere, deumque cognoscere. Ad
hæc ille: Tua me mente complectere, &
ego te in cunctis, quæ optaris, erudiam.
Cum hæc dixisset, mutauit formam, &
vniuersa subito reuelauit. Cernebā enim
immen

immēsum quoddam spectaculum, omnia
videlicet in lumen conuersa, suaue nimiū,
atq; iucundum, quod intuentem me mi-
rificè oblectabat. Paulò pòst vmbra quæ-
dam horrenda, obliqua reuolutione sub-
terlabebatur, in humidamq; naturam mi-
grabat, ineffabili tum vultu exagitatam,
inde fumus quidam magnus in sonitum
erumpebat, ex sonitu vox egrediebatur,
quam ego luminis vocem existimabam:
ex hac luminis voce verbū factū prodiit.
Verum, hoc naturæ humidæ astans, eam
fouebat, ex humidæ autē naturæ visceri-
bus, syncerus, ac levis ignis protinus euo-
lans alta petit. Ær quoq; levis spiritu pa-
rens, mediā regionē inter ignem, & aquā
fortiebatur. terra verò & aqua sic inuicem
cōmistæ iacebant, vt terrę facies aquis ob-
ruta nusquam pateret. Hæc duo deinde
cōmota sunt à spiritali verbo, quod eis su-
perferebatur, aures eorum circunsonans.
Tunc Pimander, ait: Aduertis quid sibi
hæc visio velit? Cognoscā inquā. Ait er-
go Pimander: Lumē illud ego sum, mens,
deus tuus, antiquior quā natura humi-
da, quæ ex vmbra effulsit: mētis verò ger-
men lucēs, dei filius. Quid ergo inquā?
Sic inquit: Cogita, quod in te videt, &
audit verbum domini, mens autem pater
deus,

deus, neq; enim distant adinuicē: horum
vniō vitæ est. T R I S M E G I S T V S. Gra-
tias habeo tibi. P I M A N D E R. Veiū in
primis meditare lumen, atque cognosce.
T R I S M. Hæc vbi dicta sunt, diu illū ora-
ui, vt eius ideam ad me cōuerteret. Quod
cū ille fecisset, repentē prospicio mea in
mente lucē viribus innumeris existentē,
ornatū sine termino ignē, vi ingenti cir-
cunseptū, & in ipsa stabilitate dominantē.
Hæc ipse percepi per Pimandri verbum,
qui me stupore attonitum, sic iterū affa-
tus est: Vidisti in mente primā speciē infi-
nito imperio prævalentē? Eiusmodi quæ-
dam mihi Pimāder. At ego illi Elementa
naturæ vnde manarunt? P I M A N. Ex vo-
luntate dei, quæ verbum complexa, pul-
chrumq; intuita mundū, ad eius exēplar,
reliqua sui ipsius elementis, vitalibusque
seminibus exornauit. Mens autem deus
vtriusque sexus fœcunditate plenissimus,
vita & lux cum verbo suo mentem alterā
opificē peperit, qui quidē deus ignis, atq;
spiritus numē. Septē deinceps fabricauit
gubernatores, qui circulis mundum sen-
sibilem complectuntur, eorumq; disposi-
tio fatum vocatur. Connexuit inde dei
verbum ex elementis deorsum tendenti-
bus, purum naturæ artificium, vnitumq;
A est

est opifici menti, consubstantialiale enim erat. relictaq; sunt elementa naturæ deorsum cadētia sine ratione, vt sint tanquam sola materies. Mens quidem opifex vnā cum verbo circulos continens, ac celeri rapacitate conuertens, suam ad se machinam flexit, eamq; volui à principio ad finem absq; sine præcepit, incipit enim illic semper vbi definit. horum profecto cunctorum circuitus, quemadmodum ipsa mens voluit, ex elemētis inferioribus animalia confluxit rationis expertia, neque enim præbuit rationem, aër volatilia protulit, aqua verò natantia. Distincta quoque inter se sunt aqua & terra, eum in modum, qui menti placuerat. Terra postmodum animantia, quæ intus habuerat, peperit, quadrupedia videlicet serpentia, fera, agrestia pariter, atque domestica. at pater omnium intellectus, vita & fulgor existens, hominem sibi similem procreauit, atque ei tanquam filio suo congratulatus est, pulcher enim erat, patrisq; sui ferebat imaginē. Deus enim re vera propria forma nimium delectatus, opera eius omnia vsui concessit humano. Homo autem cum considerasset, in tempore suo rerum omnium procreationem, ipse quoque fabricare voluit, vnde à contempla-
tione

tione partis, ad sphæram generationis delapsus est. Cumq; omnium in se potestatem haberet, opificia septem gubernatorum animaduertit. Hi autem, humanæ mentis meditatione gaudentes, singuli eorum proprii ordinis participem hominem reddere. Qui postquã didicit horum essentiam, propriamq; naturam cõspexit, penetrare, atque rescindere iam exoptabat ambitum circularum, vimq; gubernatoris præsentis igni comprehendere. Qui ve arbitrium, & potestatem omnium habuerat, in animantia mundi mortalia, & ratione carentia, per harmoniam emerfit, atq; exiliit, penetrans, ac resoluens potentiam circularum: ostenditq; naturam, quæ deorsum labitur, velut pulchram dei formam. qui cum naturam contueretur mira pulchritudine præditam esse, actionesq; omnes septem gubernatorum, atque insuper dei ipsius effigiem possidere, illi amore ingenti subrit, utpote qui humanæ pulchritudinis speciem in aqua specularetur, eiusdemq; admirationem quandam in terra conspiceret. ille præterea consecutus similem sibi formam in se ipso existentem, velut in aqua amouit eam, secumq; congregi concupivit. Effectus euestigio secutus est voluntatem, formamq; carentem ratione progeniuit.

genuit. Natura illud, in quod toto ferebatur amore, complexa, illi penitus sese implicuit, atque commiscuit. quandoquidē solus homo ex vniuersis terrenis animantibus duplicis naturæ censetur, mortalis quidem propter corpus, immortalis autem propter hominem ipsum substantialem. immortalis enim est, cunctorumq; arbitrium obtinet: cætera verò viuientia, quæ mortalia sunt, fato subiecta, patiuntur. Non igitur harmonia superior obstitit, in harmoniā verò lapsus periclitatus, seruus effectus est. Hic vtriusq; sexus fecunditate munitus, ab eo, qui arborum, & riuorum fons est, vigilq; factus ab eo, qui est vigilans, continetur, aq; eius dominationi subiicitur. τ ρ. Post hæc, mens inquam meæ rationis, ipse es. Tum Pimander: Id est, inquit, mysteriū, quod in hanc vsq; diem, genus humanum latuit. Natura quippe homini sese immiscens, miraculum attulit, quod omnium miraculorum vincit admirationem. nam cum septem illorum harmonia ipse iam fuisset imbutus ab eo, quem tibi paulò antè narravi, patre videlicet, atque spiritu, natura ipsa non restitit. Quinimmo septē protinus homines peperit, septem gubernatorum naturas, masculini pariter, ac fœminini

nini generis cōpotes, atq; sublimes. Ad-
hæc ipse sic intuli: O Pimander, ardenti
desiderio nuper affectus sum, audire præ-
terea reliqua cupio. quare, ne hîc me dese-
ras, obsecro. Cæterum ille mihi: p. i. Sile,
nondum enim primum sermonem absol-
ui. r. R. Ecce iam taceo. p. i. Horum se-
ptem (vt dixi) generatio in hunc modum
effecta est. Fœmina enim aër, & aqua coë-
undi compos, ex igne maturitatem, ex
æthere sumpsit spiritum, conglutinavitq;
natura corpora ad hominis speciẽ effin-
gendam. Non autem ex vita, & luce, in
animam, mortemq; processit: vita quippe
animam largita est, lux denique mortem.
Talia profectò vsq; ad finẽ circuitus prin-
cipiorum simul, & generum, cuncta mun-
di sensibus membra manebant. Verum au-
di iam reliquum, quem summopere cupie-
bas, sermonem. Expleto demum circuitu,
omniũ (volente deo) solutus est nodus. nã
cuncta vtriusq; generis animantia vnã cū
homine dissoluuntur, & mascula quidẽ ex
parte, fœmineaq; similiter conficiebãtur.
Extẽplo deus verbo sancto clamauit, pul-
lulate, adolescite, propagate vniuersa ger-
mina, atq; opera mea. Vos insuper quibus
mentis portio cōcessa est, genus recogno-
scite vestrũ, vestramq; naturã immortalẽ

considerate. Amore corporis, mortis causam esse scite: rerum omnium naturam discite. His dictis, providentia, per fatum, harmoniamque conflavit mixtiones, generationesque constituit, unde cuncta sunt secundum genus proprium propagata. Demum qui seipsum cognovit, bonum (quod est super essentiam) consecutus est. qui vero corpus, amoris errore complectebatur, is oberrabat in tenebris, mortis mala sensu percipiens. T R. Quot tamen delinquent, ignorantes, inquam, ut ob eam causam immortalitate priuentur? P I. Videris, o Mercuri, non satis intelligere, quae audieris. T R. Etsi nondum intelligere sum professus, intelligo tamen, ac memini. P I M. Gratulor si quae dicta sunt, tenes. T R. Responde mihi quæso Pimander, cur digni morte sint ii, qui in morte iacent? P I M A N. Quia praecessit proprio corpori tristis umbra, ex hac quidem natura humida. ex hac vero corpus in mundo sensibili constitit. ex hoc denique mors ipsa scaturit. Num hoc tenes Mercuri? Tenes etiam qua de causa, qui seipsum cognoscit, transit in deum, ut dei verbum tradidit? T R. Quoniam ex vita, & luce constat omnium pater, ex quo natus est homo. P I. Recte loqueris. Lux & vita deus

est, & pater, ex quo natus est homo. si igitur comprehenderis te ipsum ex vita, ac luce cōpositum, ad vitam rursus, lucemq; transcendes. T R I S M. Hæc ait Pimander.

At ego: Adhuc mihi mens dicas oro, quonam pacto ad vitam ascendere queam.

P I M A N. Deus ipse mens iussit, ut homo mentis particeps, seipsum animaduert-

ret. T R I S M. Non ergo homines singuli mentem possident. P I M A N. Rectè di-

cis Mercuri. adsum enim ego mēs iis, qui boni, pii, puri, religiosi, sanctiq; sunt, præ-

sentiaq; mea fert illis opem, adeoq; ut statim cuncta dignoscāt, patremq; pacatum,

& propitiū habeant. Itaque gratias agunt benedicentes piè, & hymnis solennibus

collaudantes, concedunt sanè corpus morti suæ, sensuum illecebras fastidiunt, ut-

pote qui clarè diiudicant, quàm letifera sint sensuum lenocinia. quinetiam ipsa

mens ianitoris munere fungens, incidentes in insidias corporis, haud quaquam

permitto finem consequi suum. aditus enim, per quos turpes blanditiæ manare

solent, iugiter intercludo, libidinumq; fomes omnes extinguo. Contrà, ab igna-

ris, improbis, ignavis, inuidis, iniquis, homicidis, impiis, procul admodum habito,

permittens eos dæmonis ultoris arbitrio,

qui ignis acumen incutiens, sensus affligit, magisq; ad patranda scelera armat hominē, vt turpioris culpæ reus, acriori supplicio sit obnoxius. eumq; sine vlla intermissione, ad insatiabiles concupiscentias inflamat: cū eo pugnat in tenebris, peccatum examinat, & ignis impetū in eius cruciatam mirum in modum concitat, atque adauget. TRISM. Diligenter mihi omnia, ô Mens, quemadmodum postulabam, exposuisti. Vtterius autem id responde, quid post ascensionem futurum sit.

Primum quidem (Pimander ait) in corporis materialis resolutione, corpus in alterationem labitur. species, quam antè habuerat, insensibilis delitescit in posterum. morum otiosus habitus dæmoni cōceditur, atq; dimittitur. sensus corporei partes animæ facti, suos in fontes refluunt, aliquando in suos actus iterum surrecturi: irascendi & appetendi vires in naturam conuertunt ratione carentem. itaque residuum, tum per harmoniam recurrit ad superiora. Primæ dehinc zonæ crescendi pariter, & decrescēdi officium reddit. Secundæ machinationem malorum, otiosumq; dolum. Tertiæ otiosam concupiscentiæ deceptionem. Quartæ imperiosam, atque inexplabilem ambitionem. Quintæ profanam

fanam arrogantiam, & audaciæ temeritatem. Sextæ occasiones diuitiarum prauas, itemq; otiosas. Septimæ zonæ mēdacium insitum. Tunc sanè animus harmoniæ motiones exutus, ad optatam naturam reuertitur vim propriam habēs, vnaq; cum iis, qui illic sunt, patrem laudat. ipsi quoq; in potestatū se numerū conferunt, effectiq; potestates, deo fruuntur. atque id est summum bonum eorum, quibus cognoscēdi fors competit, deum scilicet fieri. Quid præter hæc ad te pertinet, nisi vt cuncta amplexus dux fore velis eorum, qui cura sint tua digni, vt humanū genus tuo munere diuinam salutem consequatur? Talia quædam effatus Pimander, in potestatum diuinarū numerum se reduxit. ego autem benedicens, ac gratias agēs vniuersorum parenti, surrexi iam corroboratus ab illo, totiusq; edoctus naturæ ordinem, spectaculum etiam clarissimum contemplatus. Hinc ipse cœpi hominib⁹, pietatis & sciētiæ decorem enuntiare. O populi viri terrigenæ, qui vos ipsos ebrietati, somno, & ignorantia dedistis, sobrii viuite, abstinete à ventris luxu, vos, qui irrationali somno demulcti estis. Illi autē exaudientes, mecū vnanimes cōuenere. Tunc rursus adieci: Cur, ô viri terrigenæ præcípites

A § in

in mortē ruitis, cū vobis haud quaquā
desit immortalitatis consequendæ facul-
tas? reuocate iam vosmet, qui laboratis
inopia, ignorantia tenebris inuoluti: dis-
cedite ab obscuro lumine, asciscite immor-
talitatē, corruptionem fugite. Eorum ve-
rō partim deridentes abscedebant, in mor-
tis iter præcipitati: partim autem ad pedes
meos prostrati, vt eos instituerem preca-
bantur. subleuans igitur eos, dux humani
factus sum generis. ostendebam quippe il-
lis quæ ratio esset consequendæ salutis, sa-
pientiæq; sermones illorū auribus infun-
debam. quo factum est, vt illi ex imbrium
procellis emerferint. tandem aduentante
vespere, solisq; radiis occidentibus (vt deo
gratias agerent) præcipiebam. Postquam
verō gratias egerāt, quisque in proprium
se cubile condebat. Ego autem Pimandri
beneficium inscripsi penetralibus animi,
atque adeptus, quæ petieram, omnia, in
gaudio requieui. corporis enim somnus,
cum sobrietas extiterat, oculorum com-
pressionē verus intuitus, silentium meum
bonitatis fœcunda prægnatio, sermonis
prolatio bonorū omnium genitura. Hæc
mihi contigerunt ex mente haurienti, id
est ex Pimandro diuinæ potentia verbo.
vnde ipse diuino afflatus spiritu, veritatis
compos

compos effectus sum. quamobrem omnibus animi viribus, patri deo gratias ago, Sanctus deus pater omnium: Sanctus deus, cuius voluntas à propriis potestatibus adimpletur: Sanctus deus, qui suis familiari- bus innotescit: Sanctus es, qui verbo cuncta constituisti: Sanctus es, cuius imago est omnis natura: Sanctus es, quem nunquam natura creavit: Sanctus es omni potestate validior: Sanctus es omni excellentia maior: Sanctus es omni laude melior. Excipe verborum sacrificia sancta, ab animo, & corde debito tibi manantia. Ineffabilis, solo silentio prædicantibus ab eo, qui fallacias veræ cognitioni contrarias declinauit. Annue, corrobora me, atq; huius gratiæ participes effice eos, qui in ignorantia versantur, cognatione quidem mihi fratres, tibi autem filij. Etenim fidem tibi præsto, testimoniū de te perhibeo. In vitam, ac lumē assurgo. Ipse pater es venerandus. homo autem tuus, sanctitate vnā tecum potiri desiderat, cum potestate illi omnium, arbitriumq; concesseris.

C O M M E N T A R I A.

In hoc primo ex quatuordecim dialogis, salua semper religionis pietate, videtur Mercurius Mosæica mysteria tractare. Mos-
ses

ses enim tenebras vidit super faciem abyssi,
& spiritum domini ferri super aquas: hic verò
vmbra horrendam in humidam naturam
migrantem, quam quidem humidam naturam
verbum Domini fouebat. Ille potenti verbo Do-
mini cuncta creata nuntiat, hic verò verbum
illud lucens, quod omnia illuminet, germen men-
tis, filium dei esse asseuerat, & mentem pa-
trem, & verbum mentis filium natura non di-
stare, consubstantialia, inquit, erat, vidit & ho-
rum esse vnionem. Et si plenius desyderas, &
fas est viris ante verbi carneum velamen tan-
tum diuinæ cognitionis ascribere, vidit filium
ex patre nascentem, & spiritum ex patre, fi-
lioq; miro modo procedentem, cum dixit: Mens
autem deus vtriusque sexus sæcunditate ple-
nissimus vita, & lux, cum verbo suo mentem
alteram opificem peperit. Vidit & mentem
exuberanti sæcunditate sui se ad externa por-
rigentem, & ad sui diuini verbi exemplar for-
mantem vniuersa, & unicuique, in aëre, in
aqua, & in terra, propriam secundum genus
suum naturam dispartientem. mox hominem
ad ipsius similitudinem, & imaginem factum,
cuius vsui vniuersa sensibilia mens opifex sub-
iecit, qui mox de intelligibili sphaera ad corpo-
reorum, concupiscibiliumq; sphaeram prola-
psus est, hinc quoque fomitis malorum contra-
xit originem, & tandem homo, omnium (vo-
lente

lente deo) solutus est nodus, mortiq; cum ceteris factus obnoxius. Quid hic aliud est, deum verbo sancto clamasse? pullulate, adolescite, propagate, universa germina, atque opera mea, quam id Mosaicum; Crescite, & multiplicamini, & replete terram? Mox Mercurius nos instruit quâ pateat aditus ad mentem, & quis nos ab ea tandem malus auferat error, & quibus mens abundè bonorum largitrix adsit, quibusve pariter absit, & quo pacto quemadmodum certis gradibus ab intellectuali, immortalisq; natura labimur, degeneramusq; ad caduca, ita quoque certis, oppositisq; gradibus in priorem purgata mentis statum redintegramur. Moses divino instituto dux fit Hebræi gregis, Mercurius Egypti, & nunc sancta institutione gregem suum pascit actiuam vitam viuens, nunc verò hymnis, gratiarumq; actionibus rerum patrem collaudans, in contemplationis vitam, lumenq; assurgit, hæc Pimandri summa est.

Mercur

DEus atque ipsa diuinitas, dico nunc non quod genitum videlicet, quia ingenitum. Si ergo diuinum sit, essentia est: sin deus, etiam super essentiam. Intelligibile autem id hoc pacto. intelligibilis enim deus primus non sibi, sed nobis existit. intelligibile quippe intelligenti per sensum subincidit. deus itaq; minime sibi intelligibilis. non enim aliud quiddam existens, præter id, quod intelligit, intelligitur à seipso. est tamen differēs quiddam à nobis; idcirco à nobis intelligitur. Quod si intelligibilis logos, non deus. sin vt deus, haud sanè vt logos, verbum tanquam discretus dicatur. Omne autem, quod mouetur, non in moto, sed in quodam stabili mouetur. ipsum quoque, quod mouet, etiam permanet. impossibile enim est cum eo simul agitari. **A E S C.** Quonam igitur pacto Trismegiste, ea, quæ in mundo sunt, mutantur vna cū iis, quæ mouentur? nam sphaeras erraticas ab aplane sphaera moueri dicebas. **T R I S M.** Ille non motus, ô Æsculapi, sed resistentia est. nō enim eodem, sed modo contrario gradiuntur. oppositio verò reuerberationem motionis stabilem cōtinet. repercussio enim stationis,

tionis, agitatio est. Ideoq; erraticæ sphæ-
 re cōtrario, ac aplane subalternè inuicem
 discurrendo obuiatione contraria circa
 oppositionem huiusmodi ab ea, qua per-
 stat, agitantur, quod quidem aliter habere
 se nequit. nam arctos ipsas, quas nosti nec
 exoriri vnquā, nec mergi, circa idem per-
 petuo recurrentes, non moueri censes, an
 consistere potius? A E S C. Moueri, ô Tris-
 megiste. T R I S. Quonam motu Æscula-
 pi? A E S C. Motione circa idem sempiter-
 nè currente. T R I S. At verò circulatio il-
 la idem, & circa idem: motus statione cō-
 tentus. ipsum nāque circa idem prohibet,
 quod super ipsum est. impeditum autem
 id, quod super ipsum est, circa idem instat.
 atq; ita cōtraria agitatio firma est, ab ipsa
 oppositione perpetuò stabilita. Exempla
 tibi ante oculos ponam in terris viuen-
 tium, veluti dum homo quis natat (currē-
 re nimirū aqua) inanuum simul, & pedum
 repercussio stare hominem efficit, ne cum
 aqua pariter collabatur, aut mergatur in
 eam. A E S C. Perspicuum, ô Trismegiste
 exemplum in medium attulisti. T R I S M.
 Quodcunq; ergo mouetur in statu, à sta-
 tu mouetur. Motus itaq; animalis omnis,
 quod ex materia constat, nequaquam fit
 ab iis, quæ sunt extra mundum. cæterum
 ab

ab internis ad externa, seu ab anima, siue à spiritu, siue ab animo quodam incorporali, corpus enim corpus animatum minime mouet, si neq; totum simul corpus, & si inanimatū existat. A E S C. Qua ratione id asseris, ô Trismegiste? T R I S. Ligna, & lapides, & cætera omnia quæcunque animam habent, non mouentur à corporibus, ô Æsculapi? Quid enim intra corpus, mouens ipsum inanimatum? non utique corpus illud est, quo mouentur vtraque, & corpus eius, quod fert, eiusq; quod fertur? Non illud quoq; quod dictum est, animatum est, ob eam potissimum rationem, quod mouet? Nónne ergo perspicis animam tunc onerari maxime, quando sola duo corpora sustinet? Quinetiam manifestum est, quicquid mouetur, in aliquo, & ab aliquo stante moueri. A E S C. In illo utique mutari oportet, qua mutantur, ô Trismegiste. T R I S. Rectè dicis, ô Æsculapi. Nihil est in rerū ordine vacuū, solum verò quod non est, quod priuatur existentia, vacuum nuncupandum. nihil enim reperiri potest, quod cū existat, vacuum sit. A E S C. Nónne reperiuntur quædā vacua Trismegiste? veluti dolium vacuum, vacuus puteus, & similia quoq; quamplurima? T R I S. Heu quàm procul à veritate vagaris

vagaris ô Æsculapi. quæ ampla, & maxi-
 me omniū plena sunt, ea tu vacua putas.
 A E S C. Quomodo id ô Trismegiste? T R.
 Aër profectò corpus est, id corpus reliqua
 penetrat, discurrēsq; replet omnia. corpus
 enim huiusmodi est, ex corporalibus non
 compositum. Quo fit, vt quæcunq; tu va-
 cua nuncupas, plena sint aëris. Itaq; cōca-
 ua potius ista, quàm vacua nominari de-
 bent. nã & existūt, ac aëris, spiritusq; sunt
 plena. A E S C. Inuicta atque indubia hæc
 est ratio Trismegiste, aër corpus est. id
 corpus in reliqua permanat. atq; influens
 cōplet omnia. Locum, in quo omne mo-
 netur, quid esse dicemus? T R. Incorpo-
 reum ô Æsculapi. A E S C. Incorporeum
 verò quid est? T R. Mens, ac ratio sese con-
 plectens, libera ab omni corporis mole,
 ab errore aliena, impassibilis, intāgibilis,
 ipsa sibi assistens, purgans, atq; seruans o-
 mnia: cuius radij sunt bonū, veritas, prin-
 cipale lumen, primaq; animarum forma.
 A E S C. Deus quid est? T R. Quod nul-
 lum ex his est, horū tamen omnium, vt sit
 causa, præsens quiddam cunctis, præsens
 etiam vnicuiq; neq; quicquam permittit
 nō esse omnia ex iis, quæ sunt, procrean-
 tur. de nihilo autem nihil prouenit. nam
 quæ minimè sunt, naturam nullā habent,

B

qua

qua fieri valeant. cōtrā ea, quæ sunt, naturam non habent, per quam aliquādo non existant. A E S C. Quid igitur ais deum esse aliquando? T R. Deus profectō mens non est. at verò, vt sit mens, causa est. nec spiritus, sed causa, qua spiritus extat. nec lumen, sed causa, qua lumen existit. Vnde deum colere oportet duobus iis cognomentis, quæ soli competunt illi, cæterorū verò nulli penitus congruunt. Etenim ex iis, qui præter ipsum appellantur dii, seu demones, siue homines, nullus tam bonus esse potest, quàm deus vnicus. is enim ipsum bonum est, nec aliud quicquā præter bonū. reliqua omnia ab ipsa boni natura secreta sunt. Corpus quidem, & anima locum habent nullū, quo bonū capiant. tam ampla enim est bonitas, quàm existentia rerū omniū tum corporalium, tum etiam incorporalium, sensibiliū, & intelligibiliū, id bonū est, id est deus. Caue itaq; nequando dixeris aliud quicquā bonū: profanus enim hic foret error. Neque etiā dixeris deum aliud quiddā præter solū bonum. in eandem quippe impietatē incideres. Sermone igitur ab omnibus bonum pronuntiatur. quid tamen sit, ab omnibus non intelligitur. iccirco Deus nō cognoscitur ab omnibus. Verū propter ignorantiam,

tiam, tum deos, tum etiam nonnullos homines bonos nomināt. nunquā tamē esse boni possunt, nec etiam fieri. Reliqui igitur dij cūcti immortales, honorati nomine Dei. Deus autē bonū non secundū honorationē, sed ipsa sui natura. Vna enim dei natura est, ipsum scilicet bonū. vnum quidē est in vtriusq; nominibus, vnde cūcta genera profluūt. bonus enim porrigit vniuersa, nec accipit quicquā. Deus exhibet omnia, capit nihil. igitur Deus bonū, ac bonum Deus. Altera dei appellatio pater est: ob eā causam, quia omnia gignit. patris enim officiū est generare. Quapropter prestans id in vita, censetur studium, atq; ipsum apud sapiētes, procreatio liberorum. extrema verò omnium calamitas, & impietas accidit illi, qui absque filiis ē vita decedit. qua de causa, dæmonibus dat pœnas post obitum. Supplicium denique huiuscemodi est, vt sterilis anima in corpus quoddā per iudicium migret, cui nec maris, nec feminæ natura infit, quod quidem à sole eleuatum est, atq; connexum. Igitur ô Æsculapi, cum homine, qui nullos genuit filios, nullum habeto commercii. infelicitatis tamen eius miserere, cum noveris, quæ hunc mala post interitū maneant. Tot igitur tibi, & talia dicta sint ô

Aesculapi, ex quibus præcognitio quædam omnium naturæ colligitur.

COMMENTARIA.

Secundus differit deum rationali modo soli homini intelligibilem esse, & ex centro, polo, loco & rerum formis, venatur ipsum deum, circa quem, in quo, & à quo mouentur omnia, stabilem, immobilemque, & iugiter sibi ipsi idem semper permanere, & nihil in orbe vacuum esse posse. verum ea, quæ inania esse videntur, secundiore etiam plenitudine, summam emulari plenitudinem. Mox quid non sit deus, quàm quid sit, afferre facilius Aesculapio suis responsionibus insinuat. deum tamen esse absolutum bonum, & patrem, cuius officium est omnia gignere. quod de interna generatione, & quæ in ipsa dei natura manet, intellectum, diuinæ religionis pietatem affert. Quod nomen boni soli deo convenire contendit, huic Evangelicæ veritati consonat, Quid me vocas bonum? nemo bonus nisi solus Deus. Et quod de extrema sine liberis decedentium calamitate subiungit, velatus sermo est. Non enim id de corporeo, sed animæ partu concipere, cuius liberos, filiosque virtutum partus putato, & masculam ad deum, deique diuinissimas potestates contemplandas sapientiam. quod aperte innuit, cum

cum inquit, Supplicium denique huiusmodi est, ut sterilis anima in corpus quoddam per iudicium migret, cui nec maris, nec sœminæ natura insit, quasi apertè diceret, per quod nunquam operetur bona, neque boni vnquam quicquam sit susceptura. Vos ergo summopere sterilitatem animæ fugite, & prolem, quæ vos aliquando beatos effectura sit, gignite: patrisq; semper gignentis sœcunditatem quoad potestis, hoc pacto vestræ mentis imitamini sœcunditate. Hæc Aesculapij summa.

Mercurij sermo sacer.

III.

GLoria omnium deus: diuinum, diuina natura. principium vniuersorum, deus, mens, natura, actus, necessitas, finis, & renouatio. Erat enim vmbra infinita in abyssu, aqua insuper, & spiritus tenuis intellectualis, per diuinam potentiam in chaos inerant. Floruit autem splendor sanctus, qui sub arena, & humida natura elementa deduxit, diiq; omnes seminalem naturam deligebant. Cumq; indistincta fuissent, leuia postmodum in excelsam regionem prouolarunt, graua sub arena humida resederunt. Distinctis, libratisq; rebus, quæ igneo spiritu vehabantur, emicuit cœlum septem in circulos. Dij in astrorum ideis, cum signis eorum con-

B 3   spicieb

spiciebantur. Dinumeratae sunt stellae secundum eos, qui inhabitant illas, deos. ambitus amplior, cursu suo, aëreo circulo, conspirante diuino spiritu vectus. Quisq; deorum ex interna virtute ascriptum sibi opus expleuit. Nata sunt ergo viuientia, quadrupedia, reptilia, aquatica simul atq; volatilia. Satio item omnis per semina pululans, gramen, herba, atque germina florum, sementem quoque regenerationis intrinsecus comprehendebant. Generatio hominum ad diuinorum operum cognitionem, testimoniumq; naturae, ad imperandum omnibus, quae caelo reguntur, ad bonorum discretionem, ad incrementum generis, numeriq; propaginē. omnisq; anima velata carnis umbraculo, ad coelestium deorum discursum suspiciendum, ad opera dei, & naturae progressus, ad bonorum signa, ad potestatis diuinæ cognitionem, portio quaedam tributa est ad bonorum malorumq; iudicium, ac bonorum varium artificium inueniendum. incipit tamen in illis viuere, sapientiamq; nancisci, ad portionem continuè cursus deorum circumuentium. resolui praeterea in id, in quo ampla extabunt monimenta, admonitionesq; artificiorum super terrā. his electis inno-
uatione tēporum, herbae, generationesq;
carnis

carnis animatæ (tepefactis sementibus fructuum, opificisq; naturæ & artis) re-
iuenescent. Denique vti necessitate, &
renouatione deorum, cursuq; circuli nu-
merosæ naturæ diuinum, ac ipsa scilicet
omnis conspiratio mundi, natura denuo
florescente. etenim in ipsa diuinitate, na-
tura etiam consistit.

C O M M E N T A R I A.

*Tertius rursus commemorat, ex infirmi ma-
terię sinu, formis ceu sanctis splendoribus illu-
strato, omnia ad ortum suo ordine processisse,
& beatas cœlorum mentes opus sibi à summo
patre commissum explere. Et hominem ad ge-
minum officium natum, ad æternorum videli-
cet contemplationem, & ad boni, maliq; iu-
diciū, & rerum humanarum cum varijs ar-
tificioꝝ inuentis, tum prudentia moderatio-
nem. cui quidem contemplandi materiam, seq;
ad diuina attollendi, cœlum, terra, herba, ger-
mina, & tota mundi conspiratio, & rerum
pulcherrimus ordo, abundantissimè suggerit.
est enim natura velut liber vnus diuinitate
plenus, diuinorumq; speculum. hæc sermo sacer.
Tertium tamen hunc dialogum cautè legendum
admoneo. nam gentiles planè gentilitiē expo-
nunt, & faciunt quoddam ad suos errores
fundamentum, αὐτὸς πᾶσι θεοῖς τὴν ἡγε-*

ταυορνζα. Ad diuinationem omnem, ad idolatriam, orgia deorum, teletas, aut verius thelo threscias, magias, theurgias, fatum, opifices deos, & huiusmodi impura, & nefaria quamplurima. nobis autem vnus deus est, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt, & qui omnia, prout vult, in tempora mutat, & transfert.

Mercurij ad Tatium Crater, siue
Monas.

IIII.

VNiuerfum mundum verbo non manibus fabricatus est opifex. Ipse verò sic cogita, illum præsentē semper agentem omnia, deum vnicum voluntate sua cuncta constituentem. Id enim eius corpus est, non tangibile, non visibile, non dimensum, non distans, nec alterius cuiusquam simile. nam nec ignis, nec aqua, nec aër, nec & spiritus. verum ab eo hæc pendent omnia. bonum verò ita est, vt sibi soli id competat. Terram quoque ornatu quodam diuini operis exornare voluit. Dimisit itaque hominem mortalis animantis, mortale animal. & mundus quidem refertus animalibus viuentis mundi per intellectum, atque rationem. homo enim effectus est diuini operis contemplator, quod profectò dum admiraretur, autorem eius agnouit. Sermonē quidem
ô Tati,

ô Tati, singulis hominibus deus impartit-
uit, mentem verò nequaquam. non quòd
inuiderit, quibus ne vtique inuideret, liuor
quippe ab eo non prouenit: sed illa quæ
habitat cum animis hominum mente ca-
rentibus. T A T. Cur ô pater non omni-
bus deus mentem communicauit? T R.
Quoniam voluit eam ô fili, in medio tan-
quam certamē, præmiumq; animarū pro-
ponere. T A T. Vbinam hanc locauit? T R.
Cum craterē patulum hac impleffet, præ-
conem misit, iubens talia quædam animis
hominū nuntiare. Mergat seipsam in hanc
pateram, quæcunque potest, quæ videlicet
credit craterem animā ad eum, qui dimi-
ferat, rediturū, quæ ve finem nescit, cuius
gratia nata fuerit. Quicunq; igitur præ-
conem exaudierunt, sese miserunt in men-
tem, ij cognitionis participes effecti sunt,
mentemq; suspicientes, in homines perfe-
ctos euasere. At qui præconium neglexe-
runt, ij sermonis quidem participes, men-
tis autem expertes, relictī sunt ignorātes,
& cuius gratia, & à quo geniti fuerint.
Horum præterea sensus irrationalis ani-
mantis sensuum similes, itaq; & cupidine
impliciti, ea, quæ sunt digna conspectu,
nequaquam admirantur. nam libidinibus
corporis mancipati, horum causa natum

hominem arbitrantur. Quicumq; verò dei natura fulti sunt, ij ô Tati secundum operum comparationem, pro mortalibus immortales habentur. intelligentia sua cuncta complexi, quæ in terra sunt, & quæ in mari, & siquid est præter ea supra cœlum. Atq; adeò seipsum erigunt, vt ipsum quoq; bonum intueantur. Quod sane cum perspiciunt, eam, qua hic vescimur, vitã, miseriam quandam arbitrantur, despicientes utiq;, tum etiã corporea omnia, ad vnum solum feruntur. Hic ô Tati scientiam meritis est diuinorũ, si contemplatio est intelligentia dei, diuino existente cratere. T A T. Equidem ô pater, huius crateris lactice abluere cupio. T R. Nisi ô fili tuũ corpus oderis, te ipsum amare non poteris. quamprimũ verò non te, sed deum ipsum dilexeris, mentem protinus consequeris. hanc denique nactus, scientiam euestigio nancisceris. T A T. Quonã pacto asseris hæc, ô pater? T R. Impossibile est ô fili, vtriusq; simul intendere, mortalibus videlicet, atq; diuinis. nam cum duo tãtum in ordine rerum inueniantur, corporeum, & incorporeum: & illud quidẽ mortale, hoc diuinũ dicatur, electione vnus amittimus alterum: quotiesq; vnus cura remittitur, alterius actus intenditur. Potioris itaque optio,

optio, eligenti decora, non modò hominem, qui elegit, deū reddidit, verū impietatem erga deū ceteris quoq; demonstrat. deterioris autē electio, hominem quidem ipsum perdit, aduersus autem deum nihil præter id vnum delinquit, scilicet quòd quemadmodum pompæ per media transeunt, ipsæ quidē nullius actionis compotes, cæteros autē impediētes: haud secus isti pomparum instar vagantur, atque oberrant, propter corporis voluptates. Cū hæc igitur ita se habeant ô Tati, diuina officia præcedere, humana sequi debent. Deus profectò extra culpam malorum à nobis, causa venit. nam mala bonis anteponimus. Cernis ô fili quòd corpora cœlestia transcendere nos opus est, quodq; choris dæmonū abesse, ambitumq; astorum, eorumq; progressus superare, vt ad vnum, solumq; deum tēdamus. insuperabile enim bonum est, sine termino infinitum, quo ad se nunquam incipiēs, quo ad humanam cognitionem principium habens. eiusmodi tamen cognitio non eius initium est, sed nobis ipsius cogniti principium exhibet. Principium itaq; completamur. hoc enim cognito, vniuersa celerimè discurremus. Arduum autem est consueta, ac præsentia relinquentē, ad superio

periora se, potiora q; cōuertere. Illa enim, quæ oculis cernimus, nimium nos delectant: latentia diffidentiā pariunt. patētia autem sanè mala sunt, bonū occultum iis, qui manifestis incumbunt. nec enim forma eius vlla, nec figura. hac de causa sui tantū simile: cæteris horū verò dissimile. Etenim corpori incorporeū apparere non potest: huiusmodi est similis ad dissimile differentia, dissimilis q; ad id, quod simile est posteritas. Monas, id est vnitas omnium principium radix, atq; origo, absque verò principio, nihil. Initiū autem est nō principij, sed alterius. monas ergo principium, omnem q; numerum cōtinet à nullo contenta, omnem q; gignit numerum nullo numero genita. Quicquid vtiq; genitum imperfectum, diuiduum, crescens, atq; decrescens. ei verò quod perfectum, horum nihil accidit. id sanè quod augetur, virtute monadis augetur. euanesceat autē imbecillitate propria, cum vltius monadē capere nequeat. Hæc, tibi ô Tati pro viribus imago dei subscripta sit, quam si diligenter consyderaueris, oculis q; internis prænoueris, crede mihi fili, ascensum ad excelsa comperies. quinetiam imago ipsa te perducet: habet enim vim certam visio, eosque, qui intuendi desyderio flagrant, appre

apprehendit, eoq; trahit modo, quo lapis,
qui magnes dictus est, ferrum.

C O M M E N T A R I A.

Quartus nos hortatur sapientiam capeſſe-
re, quæ patulus eſt diuinæ mentis crater, in
quem quæcunq; anima ſe immergit, cogniti-
onis partiiceps effecta, mentem ſuſpicit. at verò,
vt ad eam ſe attollat, ipſam cælos tranſcende-
re opus eſt, & aſtrorum ambitum, eorumq;
progreſſus ſuperare, & beatorum choros longè
infra relinquere. tunc ad vnum, ſolumq; deum
tendit, inſuperabile, & ſine termino infinitum
bonum, quod cum intuetur, corpora omnia
deſpicit, & vitam, qua hic veſcimur, miſe-
riam reputat, ſolius incorporei boni deſyderio
intentæ. Nullus tamen in diuino cratere ſe va-
let immergere, qui ſuum corpus non oderit, &
qui non ſe, ſed deum ipſum dilexerit, & qui
non mortalia negligens ſolis diuinis hæſerit, ſo-
lis adſit, ſola meditetur, atq; flagret. Mox vni-
tatis, & numerorum analogia, ad veram mo-
nadem cogitandam, verosq; naturæ numeros
nos eleuat. Hæc Crater.

Mercurij ad Tatiũ filium ſuum, Quòd deus
latens ſimul, & patens eſt. v.

HVnc præterea ſermonem apud te
tranſigã ô Tati, ne præcipuũ nomen
tibi

tibi defit, né ve ignores id, quod plurimis occultum, videtur esse perspicuum. nam si nusquam pateat, nihil utiq; erit. Quodcunq; se offert aspectui, genitū. quod verò, latet sempiternum. neq; enim opus est, vt appareat, quandoquidē esse nunquam definit. ante oculos quidem id, reliqua ponit, ipsum verò secretum manet, vt pote quod vita fruitur sempiterna. Etenim phantasia solū circa quæ genita sunt, versatur, in qua præter generationem nihil existit. At vnicū id ingenitū, incomprehensibile phantasiæ. Cū verò per ipsum cuncta clarescant, per omnia rursus, atque in omnibus fulget. Hisq; præsertim apparet, quibus ipse notitiam communicare voluit. Tu igitur ô fili mi Tati, in primis piis precibus obsecra dominū patrē vnicū, vnū, & à quo vnus, vt sis illius misericordia dignus. sic tandē deum tantum percipere poteris, si vel vnus dūtaxat illius radius intelligentiæ tuæ benignè refulserit. sola siquidē intellectio latens, latētia perspicit: itaque si mentis oculis inspexeris ô Tati, ille tibi (crede mihi) patebit. Deus sanē totius expers inuidiæ, per singulas mūdi particulas vbiq; splendet, atq; adeò se notū præstat, vt non intelligere modò, sed manibus etiā ipsis (vt ita dixerim) liceat

ceat attrectare. nam vndiq; nostris oculis
eius obseruatur, seque obiicit, & inculcat
imago. Quòd si infimum te latet, quomo-
do aut te ipsum, aut eum inuenies? Deniq;
cum deũ videre volueris, suspice syderum
ordinẽ reliquorũ, quis agẽ perpetuũ ho-
rum seruat ordinẽ? Ordo quidem omnis
numeri, loci limitibus terminatur. Sol
deus deorũ cœlestiũ præstantissimus. Soli
cœlites reliqui veluti principi, regi q; pa-
rent. Sol tantus, terra simul amplior, atque
mari, minores tamẽ supra se stellas innu-
meras cõuerti patitur. Quem timet is, quẽ
veretur? O fili, diuersorũ syderũ sunt mo-
tus. Quis mensuram singulis motionis
assignat? T A T. Arcturum circa idem se
perpetuò vertens, totamq; trahens mun-
di machinam. T R I S. Quis hoc vtitur
instrumẽto? quis mare suis finibus circũ-
scripsit? quis terræ pondus sistit, ac librat
in medio? Est certe aliquis ô Tati, horum
autor, ac dominus. Etenim, locũ, vel nu-
merum, vel mensurã seruare absq; auctoris
virtute, impossibile est. Ordo fieri à defor-
mitate nequit. eget autem deformitas do-
mino, qui ordinẽ præbeat. Vtinã tibi da-
retur, ô fili, facultas, vt alarum adminiculo
in sublimem aëris plagam volares, me-
diamq; inter cœlũ, ac terram regionẽ sor-
titus,

ritus, cōspiceres terræ quidem soliditatē,
maris diffusionem, fluxum fluminū, aëris
amplitudinem, ignis arctam celeritatem.
O felicissimum fili spectaculū, ô beatissi-
mam visionem! Siquidem vno luminum
motu seriē mūdi totius comprehenderes,
immobilemq; factorem concitum, latentē
quoq; perspicuū cernerēs: quòd si per ea
etiam, quæ terra sustinentur, fragilia, &
aquæ profunditate conduntur, deū artifi-
cem inuestigare volueris: age fili, circun-
spice humani corporis opificiū, cuius ad-
monitione perdisce, quis tam pulchræ
imaginis cōditor, quis oculorum pictor,
quis nares, auresque tornauit, quis labia
distendit oris, quis nervos tetēdit, atq; li-
gauit, quis irrigauit venas, quis ossa con-
gessit solida, quis carnem pellicula tenui
circūtexit, quis digitos, articulosq; discre-
uit, quis fundamēta pedum extendit, quis
perforauit poros, atq; meatus aperuit, quis
splenem coëgit, atq; compressit, quis py-
ramidem impressit cordi figurā, quis ie-
coris porrò texit fibras, quis pulmonum
sculpsit fistulas, quis aluo capacem ampli-
tudinē tradidit, quis honoranda corpo-
ris membra in propatulo figurauit, quis
obscœna in obscuro prorsus abdidit, eaq;
aspectu cernentium voluit secreta iacere.
Vide

Vide quot diuinæ artis opera in vna materia demōstrantur, singulaq; pulchra, recteq; dimēsa, nec non propriis inuicē officiis differentia. Quisnam singula finxit? qualis mater, qualis pater. nonne hæc solus ipse inuisibilis deus, cuncta propria voluntate molitus est? Et cū statuam, & imaginē absq; fabro & pictore fieri nullus asserere audeat, mirā mūdi huius constitutionē, sine conditore constituisse putabimus? O cæcum homunculū! ô nimis impium! ô profundis obrutū ignorantia tenebris! Caue, caue inquā ô fili mi Tati, ne vnquam artificiū priues artifice. quin immo congruo deū nomine præinuocato, patremq; esse propriū eius existimato, quod si me quiddam audacius proferre coëgeris, huius essentiā esse dicam concipere, ac facere singula. quemadmodū sine factore fieri quicquam nequit, ita deū existere semper, nisi semper agat omnia, impossibile est, in cœlo videlicet, aëre, terra, mari, in toto mūdo, in qualibet particula mundi, tum in quod est, tum in eo, quod non extat. nihil est in omni natura, quod ille ipse non sit. est ille siquidē, quæ sunt. est ea etiam, quæ minimè sunt. Quæ quidem sūt, deduxit in lucem, quæ non sūt, occulit in seipso. Hic deus, nomine melior.

lior. hic occultus, hic rursus omnium patentissimus, hic menti cōspiciuus, hic præsens oculis, hic (vt ita dixerim) multicoloreus. nam nihil in corporibus est, quod ipse nō sit. omnia enim ipse solus existit. nomina insuper habet omnia, quoniam vnus est pater. Nomen quoq; nullum habet, quoniam pater est omnium. Quid ergo te laudabit, supra te an infra te positum? quò vertam oculos, vt te laudem, supra ne an infra, intus an extra? Num modus, an locus circa te, num aliud quiddam ex omnibus? In te autem omnia, abs te omnia, præbes omnia, nihil deniq; suscipis. omnia quidē habes, quod autem non habes, id ipsum nihil. Quando verò laudabo te pater? tempus & momentū tuum capere non valemus. Qua potissimum in re laudes cantabo tuas? num in iis, quæ creaueris, an in illis, quæ nō creaueris potius? num in iis fortè, quæ in lucem è tenebris eruisti, an in iis, quæ latent adhuc arcano sinu recondita? Per quid tandem hymnos tuos dicabo? nūquid in laudatione tali ego ipse mei iuris existā, an potius alter efficiar? Ipse profectò es quicquid ego sum, ipse es quicquid agam, ipse es quicquid deniq; dicā. Ipse enim es omnia, neq; aliud præter te quicquā. Quid sanè
non

non es ipse? Ipse omne quodcunq; geniturn. Es quidē intelligens pater, fabricans deus, efficiens bonū, bona faciens omnia. Materiae nanq. purissimus aër, aëris anima, animæ mens, mentis deniq; deus.

C O M M E N T A R I A.

Quintus docet deum latere pariter, & per singulas mundi particulas splendere. res omnes, quæ se nobis obijciunt, eius esse imagines, ita ut mirificus, perpulcherq; rerum ordo manifeste declaret ordinantē, & res singulae certis suis limitibus circumscriptæ, dominum declarent, & autorem, cui sol siderum rex, princepsq; obsequitur, atque paret, quem timet, quemq; veretur, & summatim vniuersa mundi structura suum declarat artificem. Mox de diuina interna generatione confidentius iudicium affert, dei esse essentiam concipere, ac facere omnia: ita ut deum existere, nisi semper omnia agat, impossibile sit. est enim sic diuinus logos omnia, ut nihil omnium, in quo corporeum, incorporeumq; ens, atq; nihil, in idem conspirant, atq; coincidunt. deinde Mercurius in diuinarum laudum cantib; , dialogum finit, & terminat.

Quòd in solo deo bonum est. alibi verò nequaquam. ad Aesculapium.

V I.

C 2

Bonum

BOnum ô Aesculapi in nullo ponitur, nisi in vno deo, immo ipsum bonum deus ipse semper. Quamobrē essentiam omnis motionis, atque cognitionis, esse deum oportet. Hac essentia orbatum nihil, hæc circa se stabilem actum nullius egenum, infinitum superabundanter porrigentem possidet. Vnum id vniuersorum principium, bonum porrigens, & effundens bonum quoties nomino bonum, id, quod omnia bona, & quod bonum semper, intellige. hoc vnico deo adest. neque enim cuiusquam indigus est, vt adeptionem illius appetendo malus fiat, neq; iactura cuiusquam in eum vnquam, vt post damnum dolore afficiatur. Maior enim portione mali, nec est illo validius aliud, a quo expugnetur. in hūc iniuria incidere nulla potest, qua irritatus, lacepsitus ve excandescat. Nihil eius iugū subterfugit, quo contēptus indignetur, atq; irascatur: nec est sapientius eo quicquam, quod illi æmulationem incutiat. Itaq; cūm hæc illi non accidant, nihil eius naturæ præter ipsum bonū restitit. Quemadmodū verò nihil eorum, quæ mala sunt, in hac insunt essentia. ita in nullo alio bonū inuenitur. In singulis enim reliqua insunt singula, tum in paruis, tum in magnis, tum etiā in iis,

iis, quæ secundum vnum, & in ipso quoq;
animali maximo omnium, atq; potētissi-
mo, quod vtiq; passionibus genita replet.
Nam generatio, passio quædā est. vbi au-
tem passio, nullo modo bonū. vbi bonum,
nō passio ponitur vlla: vbi dies, nullo mo-
do nox: vbi nox, neq; etiam dies: quapro-
pter in generatione bonū esse non potest.
restat itaq; in eo, quod ingeniū. Vt autē
materiæ concessa est omniū participatio,
sic quoq; boni participatione, mūdus bo-
nus. bonū dico, inquantū ipse etiā omnia
efficit, qua quidē ex parte bonus est mun-
dus, in reliquis omnibus nō bonus. passi-
bilis enim ac mobilis est, & omnium præ-
terea, causa passionum. In homine insuper
cōparatione mali, bonū. Id quippe, quod
nō nimis malū, quodq; minus malū, bonū
in hominibus appellamus. quo fit, vt bo-
num nostrū nihil aliud sit, quā mali por-
tio minima. Vnde illud etiam sequitur, vt
bonum huiusmodi, à malo separatum esse
non possit. Inquinatur enim hoc bonum,
admissionem malorū. infectum verò, vltē-
rius bonū non permanet: sin minimè per-
manet, malum efficitur. In solo igitur deo
bonum ipsum existit. Quare solum boni
nomen homini adest ô Aesculapi, natu-
ra boni nequaquam. neque enim id ca-

pere potest materiale corpus confectū vni-
diq; & oppressum prauitate, laboribus, do-
loribus, cupiditatibus, iracūdia, deceptio-
nibus, stultisq; opinionibus, ac nugis. De-
terrimum tamen omnium id cenſeo Aef-
culapi, quòd vnumquodq; eorum, quæ di-
xi, summum creditur eſſe bonum. Fugien-
dum in primis malum eſt, ventris luxus,
malorū omnium fomes: hinc error, hinc
boni priuatio. Et quidē ingentes deo gra-
tias habeo, qui de natura boni cogitanti
mihi ſententiam hanc certā infudit, quòd
in mundo bonū eſſe non poſſit. ſi quidem
mundus congeries eſt malorum. Deus au-
tem boni vel bonum, dei exuberans ple-
nitudo, ſupereminentia quippe bonorum
circa eſſentiam ſyncerè fulgentis, atq; pu-
riſſimè. neq; forte ſunt eſſentiæ dei. Au-
diendum ſanè id aſſero ô Aefculapi, eſſen-
tiam dei (ſi vllam deus habet eſſentiam)
ipſum bonum eſſe. Pulchrum verò, & bo-
num in mundo, aut in mundi partibus in-
uenire non licet. Nam quæcūq; ſenſus mo-
uent, idola ſunt, & vanæ quædam admi-
rationes. quæ verò ſenſuum organa ſub-
terfugiunt, ad pulchrum, bonumq; perti-
nent. Vtq; acies oculi deum non cernit,
ſic neque pulchrum, bonumq; cognoscit.
Hæ ſiquidem partes dei ſunt, integerri-
miq;

miq; illius propriæ, cognatæ, inseparabiles, præcipuæq; dilectæ: & ut has ipse deus amat, sic ab his ipse deus amatur. si deum percipere poteris, pulchrum quoque, bonumq; percipies, perfulgēs omnibus illustratū à deo. Pulchritudo enim sine comparatione, sine imitatione bonum. Deus enim comparationem, imitationemq; nullam admittit. Quemadmodū ergo deum pulchrum, bonumq; noueris, ita sanè & cæteris uiuentibus cum deo conferri nequeant nunquam communicandum. Si deum quæsieris, pulchritudinem ipsam quæres. Quæ tandem ad id ferat, vnica via est, pietas cognitioni coniuncta. Quapropter ignari mortales, & à pietatis semita deuij, hominem quoque bonum nominare non verentur, cum boni notitiam veram habere nullam possit, sed malis irretitus, & illaqueatus sit, malumq; bonum esse censeat, insānabiliterq; malis vtatur, eorumq; iacturam, priuationemq; formidet, omnibus deniq; machinamētis, viribusq; contendat, ne vnico solum malo prematur, verū & in numerū mala, magnitudinemq; augeantur. Talia sunt, ô Æsculapi, decora hominum, atque bona, quæ nec fugere, nec odisse valemus. omnium nanq; difficilimum id existit, ob

eam potissimum causam, quia nos illis vti oportet, atque vesci, illisq; orbatu vitam agere nullo modo possimus.

COMMENTARIA.

Sextus hoc contendit, in solo deo bonum, boniq; naturam, hoc est ipsam bonitatem reperiri, pariter & pulchri potentis, sapientisq; naturam. In mundo autem solum boni nomen esse, & errorem cecos homines arguit. vitia abhorere monet, & quæ via nos ad ipsam bonitatem, ipsamq; pulchritudinem perducatur, edocet, pietas scilicet cognitioni coniuncta, ad quam ignari mortales à pietatis semita deuij, pertinere valeant nunquam. Hæc sextus.

Quòd summum malum est hominibus ignorare Deum.

VII.

QUò ruitis mortales ebrij, qui merù ignorantia combibistis? cùm id ferre nequeatis, euomite. viuite sobrij, oculis mentis inspicite. Quòd si minus potestis omnes, saltem qui possunt, id agant. Ignorantiæ pestis omnem terram subuertit, animamq; corrumpit corporis vinculis inclusam, neque finit eam salutis iter asciscere. ne permittite vos in lacu corruptionis, mortisq; submergi. Respirate iam, respirate, ad fontem vitæ recurrite, illumq;, qui vos introducet in adytum veritatis, capessite.

peffite. ibi fulgidum lumen nullis immi-
 stum tenebris, ibi nullus ebrietate delirat,
 sed omnes sobrij vigilant, atque mentis
 oculis eum, qui videri vult, acutius in-
 tuentur. is nec auribus percipitur, nec cer-
 nitur oculis, neque sermone profertur: so-
 la mens eum prospicit, sola mens prædi-
 cat. In primis autem oportet vestem, quam
 circumfers, exuere, indumentum inscitie,
 prauitatis fundamentum, corruptionis vin-
 culum, velamen opacum, viuum mortem,
 sensitiuum cadauer, sepulcrum circumuer-
 tile, domesticum denique furem. qui dum
 blanditur, odit: dum odit, inuidet. huiusce
 modi est, quo circumtegeris, umbracu-
 lum inimicum. Ad seipsum te deorsum
 raptat, ne forte conspiciens veritatis deco-
 rem, atque proximum bonum, huius ode-
 ris prauitatem: neve huius insidias, quas
 in te assidue machinatur, aliquando præ-
 sentias. hoc aciem interiorum sensuum
 hebetat, & obtundit: crassa illam materia
 suffocat, abominabili, fastidiosaq; ebriat
 voluptate, ne audias vnquam, neve perspi-
 cias ea, quæ iure & audienda sunt, & in
 primis inspicienda.

C O M M E N T A R I A.

Septimus conqueritur ignorantia pestem,

C S que

quæ omnem terram euertit, animamq; corrumpit, corporis vinclis inclusam, & ignorantes hortatur resipiscere, & corpus mortale indumentum iubet nos exuere, à quo precipites in ignorationem, mortemq; raptamur, & nos in adytum mentis reuocare, quæ sola eum perspicit, qui neque auribus percipitur, neq; cernitur oculis, neque sermone profertur. Hæc septimus.

Nihil eorum, quæ sunt, interitus, sed mutationes, decepti homines interitum nominant. Ad Tatium.

VIII.

DE anima, & corpore, ô fili dicendum, quonam modo immortalis anima, quantaq; sit agendi virtute in concretione, dissolutioneq; corporis. Mors ad horum nullum attinet. *θάνατος* enim, id est mors, conceptus quidem est mortalis appellationis, vel vanum quiddam, vel per ablationem primæ literæ, *θάνατος*, id est mors pro eo quod dicitur *ἀθάνατος*, id est immortalis. *θάνατος* enim interitum significat. at nihil eorum, quæ in mundo sunt, interit. Si enim secundus deus est mundus, nec nõ immortale viuēs, impossibile est immortalis animæ partis aliquam interire. Quæcunq; mūdo insunt, mundi sunt membra, homo præsertim animal rationale. Primus omnium verè sempiternus,

nus, immortalis, ingenus deus, omnium
auctor. Secundus deinde ad illius imagi-
nem, mundus à Deo genitus, & ab eodem
seruatus, nutritus, & immortalitate dona-
tus, velut à proprio patre, viuens quidem
semper, & immortalis: est enim semper vi-
uens quidē, semper & immortalis, etenim
semper viuens, & sempiternum hoc inui-
cem differunt, quia sempiternum quidem
ab altero factum non est: sin autem fie-
bat à seipso, non ab aliquo factū fuit, quia
fit semper. Sempiternum enim quatenus
sempiternum est omne, pater autem ille
sui ipsius sempiternus, at verò mundus à
patre semper viuens, immortalisq; factus.
Quantumq; materiæ fuerat subiectum pa-
tri, pater ipse corporeum agens, & in mo-
lem congregans, id totum sphaericum red-
didit, imprimens qualitatem materiæ exi-
stenti immortalis, rationeq; materiæ sem-
piternum habenti. Plenus autem ideis o-
mnibus qualitates pater inferens in sphæ-
ram, velut in gyrum omni qualitate cir-
cumscripsit. Exornare autem voluit id,
quod post ipsum est, quasi immortalitate
fulciens omne corpus, ne materia ab hu-
ius congressu discedere volens, in suam
deformitatem iterum resoluatur. quando
enim incorporea erat materia, ô fili, de-
for

formior erat. Habet hæc quoque materia qualitates quasdam exiguas reuoluta crescendi pariter, & decreſcēdi natura quam homines mortem vocant. Huiusmodi autem confusio circa terrena viuētia. Cœlestium quippe corpora, vnum atque eundem ſeruant ordinem, quem ſcilicet primū à patre ſuo ſortita ſunt. ſeruat autem ipſe à reſtitutione cuiuſq; indiſſolubilis. Reſtitutio verò conſtitutionis corporum terrenorum, ipſaq; diſſolutio in corpora indiſſolubilia, & immortalia reſtituitur. atq; ita ſenſus priuatio fit, non deſtructio corporum. Tertium quoque animal homo ad imaginem mundi genitus, ſecundum patris voluntatem ſeſe habens, præter cætera terrena viuētia non modò cum ſecundo deo cognationem habet, verumetiam intelligentiam primi. Secundum planè deum vtpote corporalem, ſenſus comprehendit. Primum verò deum, vt incorpoream, bonamq; mentē, mēte conſurgit. T A T. Id ergo animal, nōne deſtruitur? T R I S M. Melius melius ominare, ô fili, ac inſuper meditare quid deus, quid mundus, quid animal immortale, quid animal diſſolubile. Scio quoq; mundum à deo ſimul, atq; in deo, hominē verò à mundo, & in mundo conſiſtere: principium

cipium autem, comprehensioq; omnium,
& constitutio Deus.

C O M M E N T A R I A.

Octavius edocet in primis cælestia corpora
iugiter vnum, eundemq; tenorem seruare, quem
primum à suo patre sortita sunt. Et mortem,
interitumq; primum circa terrena viuentia
corpora apparere, sed penè mortis nomen, atque
corporum interitus vanum esse, corpora siqui-
dem ipsa mutantur non intereunt. verum qua-
litates ipsas idearum idola, simulacraq; quibus
deus ipsam exornare voluerat, immortalis ma-
teria permutat. Et homo immortale animal,
sed dissolubile, vniuersæ naturæ vinculum, at-
que nodus, partim corporeus, partimq; incorpo-
reus, mentisq; capaxior altæ, instar mundi geni-
tus est, vt sensibilem mundum comprehenderet,
& mente ad optimam mentem, felici contem-
platione assurgeret. Hæc octavius.

Quodd in solo Deo pulchrum, ac bonum,
alibi verò nequaquam, Ad

Æsculapium.

I X.

H Eri, ô Æsculapi, perfectam edidi
orationem, in præsentiarum autem
necessarium esse arbitror, vt de sensu bre-
uiter differamus. Sensus, ac motus in hoc
potissimum discrepare videntur, quia hic
quidem secundum materiam, ille autem
secun

secundum essentiã est. mihi tamẽ vterque
conuenire videtur, neq; distingui in homi-
nibus ratione. Intus animantibus sensus
nunc vnitus est, in hominibus autẽ intel-
ligentia. Ab intelligentia quidem intelle-
ctus differt, quemadmodum à diuinitate
deus. Diuinitas enim à Deo, intelligentia
verò ab homine prouenit. Hæc sermonis
est soror, aut vtraque sibi inuicem instru-
menta. Nam neque sermo absque intelle-
ctione pronuntiatur, neque intellectio
absq; sermone prodit in lucem. Quamob-
rem sensus, & intelligentia in homine,
tanquam connexa conspirant inuicẽ. Ne-
que enim sine sensu intelligere, neq; sine
intellectione sentire vllò modo possu-
mus. Intellectionẽ tamẽ absq; sensu intel-
ligere possibile est, instar eorũ, qui in so-
mnis phantasmata vident. tãtum quoque
videntur vtræq; operationes in somniorũ
visionibus externis, sensum autem ex so-
mno in vigiliã suscitari. In animam præ-
terea corpus, homoq; vnitur: quotiesq;
vtræq; sensus particulæ sibi consentiunt,
tunc intellectio cõcepta mẽte disponitur.
Mens omnes notiones cõcipit. bonas qui-
dem, quoties à deo semẽ infunditur: cõtra-
rias autẽ, cum à demonibus quibusdã sper-
mata iaciũtur. Nulla profectò mundi pars
est

est dæmonum præsentia destituta, horum
lumen ab ipso deo totum descendit. Dæ-
mon denique transfusus in hominem, se-
mina propriæ notionis inspergit. Mēs au-
tem conspersa seminibus prægnans, inde
parit adulteria, stupra, homicidia, parrici-
dia, sacrilegia, diuinorum cōtemptum, iu-
gulationes, euersiones vrbium, pestes ho-
minum, & reliqua omnia quęcunq; malo-
rum sunt opera dæmonum. Dei planè se-
mina pauca, at illa quidē magna, pulchra,
bona, virtus scilicet, tēperantia, pietas. pie-
tas autē dei cognitio. Deum qui recogno-
scit, bonis refertus omnibus, notiones di-
uinas assequitur. notiones inquam haud
multorum similes. Qua de causa, si quis
huic se cognitioni dedicant, nec ipsi vul-
go placent, nec vulgus illis, insanire de-
mū putantur, risumq; reportant: interdum
etiam odio habentur, contumeliis affici-
untur, vitæque priuantur. Improbritatem
enim hic habitare diximus, terrāq; illius
esse prouinciam: terrā dico non mundum
totum, vt impij quidam obloquuntur. Ve-
runtamen homo deo deuotus, quampri-
mū diuinam prægustauerit visionem,
obliuioni reliqua omnia tradit. atq; etiā,
quæ reliquis hominibus mala sunt, huic
vt bona contingunt, cōsulenti prudenter,
& ad

& ad scientiam singula referenti, quodq;
mirandum est, mala semper in bona penitus
conuertenti. Sed iam ad sermonem de
sensu iterum redeamus. humanū est, sen-
sum cum intellectione coniungere. nam
omnes (vt suprā retuli) homines intelle-
ctione feruntur. Cæterum secundum ma-
teriam vnus, alter secundum essentiam.
Qui enim prauitatis seruus est materialis,
à dæmonibus quoq; (vt diximus) intelli-
gēdi semē accepit. At si qui bonitatis ani-
mæ cōpotes sunt, horum natura deus ipse
vritur. Deus enim omniū author, efficiens
autem omnia, sibi ipsi consimilia reddit.
Quædā tamē genita bona in operationis
vsu sterilia. Mūdi nanq; reuolutio genera-
tiones exagitans, qualitates efficit quasdā,
inficiens, maloq; fœdans: quasdam defen-
sans, bonoq; purgans. Mundus ô Æscula-
pi sensum, motumq; possidet, non huma-
no sensui, motuiq; consimilem, sed poten-
tiorē sanè, atq; admodum simpliciorē.
nā sensus, & intelligentia mundi, id vnum
est, cuncta scilicet facere, ac resolvere. Di-
uinæ voluntatis organum, hac potissi-
mum ratione constructum, vt à deo semina
suscipiens vniuersa, eaq; toto sinu re-
condens, omnia quidem componendo
producat, omnia rursus auferat diuiden-
do.

do. Arque instar agricultoris periti, quod-
cunq; nimis adultū est, amputat, vt statu-
tis tēporum interuallis, reuirescat. Nec est
quicquam, cui vitā mundus ipse non pre-
stet. simulq; vitæ locus est, est atq; etiā in-
stitutor. Corpora verò ex materia in dif-
ferentiā constant: horum quædam ex ter-
ra, quædam ex aqua, ex aëre alia, ex igne
quoq; permulta, vniuersa certè composi-
ta. Quædam tamen congesta magis, non-
nulla verò simpliciora. Illa grauiā, hæc
leuiā. Velocitas autem agitationis, illius
varietate generationem qualitatis indu-
cit. Spiratio enim crebra existens, corpori-
bus qualitatem vnā cum superabundātia
vitæ suppeditat. Deus igitur Cosmi, id est
mūdi pater. Cosmus autē eorū, quæ in co-
smo, & Cosmus quidē Dei filius. Quæ ve-
rò in cosmo, sub cosmi ditione consistunt.
ac iure Cosmus appellatus est: omnia si-
quidē varietate generationis *νοσφεῖ*, id est
exornat, necnō indefinēti vitæ operatio-
ne, perpetua necessitatis celeritate elemē-
torum, commistione, ordine genitorum.
Ipse igitur cosmus, id est ornatus neces-
sitate simul & meritò nominatus est, ani-
mantium omniū sensus & intellectio, quæ
ex externis influunt ab eo, quod continet
inspirata. Cosmus autem quæcūq; ab ipsa
D orig

origine suscepit à deo, perpetuo seruat. Deus profecto, nō, vt quibusdam videtur, sensu, mēteq; captus est. illi enim miseria pressi, perperam obloquuntur. Quæcunq; sunt, ô Æsculapi, in deo simul atq; à deo pendentia, partim per corpus agētia, partim mouentia per essentiā animalem, alia per spiritum viuificātia, alia verò receptacula defunctorum. Rectius autē dicemus deum talia non habere, sed vt veritatē liquida exprimamus, ipsum esse cūcta fatebimur. Nec ea quidem ab extimis capere, ad extima nihilominus porrigentem, id est sensus, & intellectio dei. Vnde nulli vnquā futurum est tempus, in quo existētium aliquid in nihilum euanescat. Quoties verò existentia dico, dei dico thesaurum: nam existentia ipse Deus amplectitur. Extra hunc nihil est, extra nihil, ipse. Hæc tibi ô Æsculapi intelligenti, vera videbuntur: ignoranti autem, incredibilia. Intelligere enim, ipsum credere est: at non credere, proculdubio ignorare. sermo siquidem meus ad veritatem vsq; cucurrit. Mens quoque ampla, & à sermone ad certum quiddam deducta, veritatem attigit: denique comprehendens omnia, eaq; inueniens consona illis, quæ interpretabatur, cuestigio credidit, & in ipsa fide de-
cora

cora feliciter requieuit. Quę igitur de diuinis dicuntur, intellecta creduntur quidem, non intellecta negantur. Hęc autem de intelligentia dicta sufficiant.

C O M M E N T A R I A.

Notus homines erudit, qui cū intellectio-
ne vtantur omnes, materiales tamen ex dæmo-
num spermatibus, quorum presentia nulla
pars mundi destituta vacat, concipiunt, &
pręgnantes tandem adulteria, stupra, homici-
dia, paricidia, & omne flagitiorum genus pa-
riunt. atqui essentiales, spiritualesq; viri omne
virtutum ornamentum seminatore deo conci-
piunt, & omne bonum virtutis officium pa-
riunt. Sunt enim dei semina pauca, at illa qui-
dem magna, pulchra, & bona, & vitiorum
innumerosę multitudini longę præstantiora:
quę tamen qui sectantur, nec ipsi vulgo pla-
cent, neque vulgus ipsis: insanire demum pu-
tantur, risumq; reportant, quod terra sedes
improbitalis sit, & prouincia. Mundus ta-
men ea lege formatus est, vt à deo semina su-
scipiens vniuersa, diuinitatis dignum fieret or-
ganum, & omnia in miro pulchrę ordinatio-
nis decore procederent ad ortum. in quo perse-
uerent, suumq; tandem nanciscantur exitum,
quod profecto fieret, nisi inimicus veniens, in
D 2 medio

*medio tritici superseminaret Xizania. Vos ergo
 seligite diuina semina spiritales facti, & malo-
 rum semina demonum, qui nos materiali affe-
 ctione dormientes occupare vigilant, cauti nunc
 effugite. Hæc Nonus.*

Mercurij Trismegisti C'auis ad Tatum. x.

HEsternum ô Æsculapi sermonē ascri-
 psi tibi. vnde æquum est hodiernum
 Tatio dedicare, eoq; magis id operæpre-
 tium, quo disputatio præsens, omnium ad
 illum à nobis antedictorum compendia-
 ria quædam summa futura est. Deus & pa-
 ter, & bonum ô Tati naturā eandem, imo
 eundem actum habent. Illa siquidem au-
 gmenti, diuinationisq; appellatio est, quæ
 circa mutabilia, & immutabilia, id est hu-
 mana, & diuina versatur. quorum vnum-
 quodque ille vult esse. alibi verò actum
 (quemadmodū in aliis demonstrauius)
 diuinorum atq; humanorū, quæ quidem
 in hoc intelligere necesse est. huius actus
 voluntas est, huius essentia velle cuncta
 subsistere. Quid est Deus, & pater, & bo-
 num, nisi ipsum esse horum omniū non-
 dum existentium. quinetiā existentia ipsa
 horūdem sunt, id Deus, id pater, id bonū,
 cui nihil aliud ex omnibus applicatur.
 Mundus enim ac sol eorum, quæ sunt se-
 cund

cundum participationē pater, non tamen
viuentibus vitæ, bonitatisq; causa. quod si
hoc ita se habeat, comprehensus agitur à
volūtate boni, sine qua nec esse vnquam,
nec fieri potest. Cū filiorum pater, tum
procreationis, tum etiam alimenti, per so-
lum appetitum boni suscipiens (nam bo-
num actiuum est) id alteri cōuenire quàm
illi nequit. quod cū accipiat nihil, vni-
uersa vult esse. Non dico ô Tati vniuersa
facit: faciens enim, longo quodam tem-
pore deficiens, at indignum est. Siquidem
interdum facit, interdum cessat, egenum
quidem & quantitatis, pariter & qualita-
tis, nonnunquam qualia, & quanta dispo-
nens, aliàs horum contraria. Deus autem
& pater, & bonū, eo ipso quod omnia est.
Tale igitur ei quidem ista præcipere po-
test. etenim hoc vult esse, & est. Et ipsum
maximè verò ipsi, nam cætera omnia pro-
pter ipsum. Proprium quippe boni, ô Ta-
ti, sese notum præbere. id bonū est ô Tati.
T A T. Visionis pater, bonæ & pulchræ
nos participes reddidisti. vnde meę men-
tis oculus visione quasi iam expiatus est.
T R. Neq; verò quemadmodum solis ra-
dius, fulgore nimio corrūpit oculos, cali-
gantesq; reddit, sic ipsius boni cōspectio.
illustrat enim, atq; oculi lucem eo magis

exauget, quo quis capere magis potest intelligibilis splendoris influxum. Velociter est, & acutior diuina lux ad penetrandum, innocentiaq;, & immortalitate singula complens. Qui nitorem hunc à corpore vberius haurire possunt, obdormiunt sæpenumero à corpore ad aspectum pulcherrimum. quemadmodum Cœlius, & Saturnus nostri progenitores assurgunt.

TA T. Vtinam & nos pater. TR. Vtinam ô fili. Adhuc tamen imbecilliores sumus ad conspiciendum. Tunc autem poterimus mentis oculos eleuare, bonumq;, decoremq; incomprehensibilem prospicere, cum nihil de illo prorsus dixerimus. eius cognitio diuinum silentium est, & intenta omniũ applicatio. Qui id intelligit, nil potest aliud cogitare. Qui id intuetur, nil præter ipsum aliud intueri. Qui id audit, nil audire post ipsum, neq; corporis etiam sui mēbra mouere. vniuersis profectò corporis sensibus, motibusq; solutus, intrepidus agit. nam qui totum circumlustrat, vndique mentem totam quoq; irradiat, animam abstrahit totam à corpore, totam in essentiam deniq; dei transfigurat. Impossibile enim ô fili animam hominis in corporis fœce iacentem, diuinā assumere formam. Neque licet etiam dei pulchritudinem

nem contueri, nisi quis antè in deum fuerit reformatus. T A T. Quonam pacto id dicis ô pater? T R. Omnis animæ distributio ô fili. T A T. Mutationes autem quonam modo interim distribuens. T R I S. Num in iis, quæ generatim diximus, audisti, quemadmodum ab vna mûdi totius anima, vniuersæ profluunt animæ per omnem mundum tanquã distributæ circûcurrentes? Harû vtiq; animarum mutationes permultæ partim sanè in melius, feliciusq; partim autem in contrarium. Nam reptiliû quædã in aquatilia transmutantur, aquatiliû animæ in terrestria migrât: terrenorû in volatilia scandunt, aëreorum vertûtur in homines. hominû deinde immortales animæ, in dæmones transeunt, demum in deorû chorum feliciter reuolant. Chori deorû gemini, vagantiû vnus, non vagantiû alter. atq; hæc est suprema animæ gloria. Anima verò in corpus humanum delapsa, si quidẽ mala perseuerauerit, non gustat immortalitatis quicquã, neq; bono etiam fruitur. reuoluto autem itinere in reptilia præcipitans. Hæc vtiq; adiudicatio, pœnaq; est animæ malæ, prauitas animæ, ignorantia. Anima naturæ rerum, boniq; inscia, orbata oculis, corporis sese passionibus implicat. Anima, ca-

codæmonis, id est mali dæmonis ritu corrupta, seipsam ignorans abiectis corporibus, mōstrisq; deformibus seruit. Corpus suum velut onus infestum circumfert, non præfidens corpori, sed ob ignorantia subjugata. cōtra verò virtus animæ cognitio est. eruditus enim re vera, bonus, pius, diuinus. T A T. Quis hic est o pater? T R. Qui nec loquitur, nec audit multa, qui duobus sermonibus, seu dicēdis, siue audiēdis intendit, & pugnat in tenebris. Nam deus & pater, & bonū, nec lingua pronūtiatur, neq; percipitur auribus. Cū hęc igitur ita se habeāt in omnibus, quæ sunt ex eo, quod seorsum ab illo esse nequeūt, sensus insunt. Inter cognitionē autem, ac sensum multum interest. Sensus enim superantis motus existit cognitio: sciētia, terminus. Scientia dei donum. siquidem vnaquæq; sciētia incorporea mēte vtens, vt organo, mens autē corpore: quamobrem vtraq; in corpora, tum intelligibilia, tum etiā materialia recurrunt. Ex oppositione enim, & contrarietate constare omnia necesse est, neque aliter se habere possibile est. T A T. Quis igitur materialis iste deus? T R. Mūndus, pulcher quidē, nō tamē bon⁹. etenim ex materia constat, passionibusq; subiicitur: primusq; est eorum, quę patiuntur: secund

cundus autem eorum, quæ sunt. Indignus præterea suapte natura, factus aliquando semper existēs in generatione, atq; genitus, qualitātūq; & quātitatū omniū genitura. Mobilis enim. Omnis autē materialis motio, generatio dici debet. Intelligibilis quoq; status, hoc pacto morum materialē agit. Quoniam mūdus sphæra est, id est caput, nec suprā materiale quicquā. quēadmodū neq; aliud sub pedibus intelligibile, at materialia cūcta. Mens verò caput in circulū agitatū, id est, secundū naturam capitis motum. quocūq; igitur contigua sunt, capitis illius pelliculæ, quæ sanè anima est, immortalia nata sunt, quasi corpus sit in anima constitutū, animamq; habentia plena sunt corpore. Verum quicquid à pellicula procul, in qua sunt, quæ magis participant anima, corpus existit. totū verò animal est. Itaq; mundus ex materiali quodam, & intelligibili compositus est. Mundus animal, primum, homo secundū, post mundum animal, primum autē animalium reliquorum. quodcūq; verò animæ munus conceditur aliis, homo quoq; possidet. neque solum non bonus, sed malus etiam, utpote mortalis perpenditur. Mundus enim non bonus, quia mobilis. non tamen malus, quoniam immortalis.

D §

Homo

Homo autē tum quia mobilis, tum etiam quia mortalis, malus esse censetur. Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima in spiritu, spiritus in corpore. Spiritus per venas, arteriasq; , sanguinemq; diffusus, animal vndique ciet, molemq; corporis suspensam sustinet, atque circumfert. Vnde decepti quidam humorem sanguinis animam existimarunt: hos planè latuit, quia in primis oportet spiritum ad animam vsque manare. deinde sanguinem coalescere, venasq; , & arterias cauas extendi, demum resolui animal, eamq; mortem corporis esse. Ex vno autem principio cuncta dependent, principium ex vno, atque solo. Et principium quidem mouetur, vt rursus extet principium. Ipsum tamen vnum præstat, nec ab vnitate decedit. Tria igitur hæc sunt. Deus pater bonum, & mundus, & homo. Mundum Deus habet, mundus hominem. Mundus dei filius, homo genitura mundi. Neque enim ignorat Deus hominem, sed curam eius habet, ab eoq; cognosci se vult. Hæc vnica salus homini, cognitio dei, hæc ad olympum ascensio. Ex hoc vno duntaxat anima bona, neque interdum quidem bona, aliàs autem mala, at secundum necessit

ecessitatem. T A T. Quomodo id asseris ô mi Trismegiste? T R I S M. Hoc inquam assero, animam pueri contemplari seipsam, nondum ex natura sua propter corpus egressam, nondum corpus omnino compactum est, ac seipsam vndique pulchram conspiciere. Nam haud corrupta est adhuc à corporis passionibus, mundi totius anima, tuncque dependens. Cùm verò compactum est corpus, animamque in sui molem dispergit, ac distrahit, tunc illa obliuioni subiicitur, pulchrique, ac boni visionis priuatur. Obliuio autem ipsa improbitas est. Idemque accidit iis, qui egrediuntur ex corpore. Recurren te enim anima in seipsam, spiritus in sanguinem, anima in spiritum contrahitur. Mens à velaminibus libera & diuina existens sua pte natura igneum sortita corpus, per loca omnia circunuagatur, animamque iudicio iusto, ac merito supplicio derelinquit. T A T. Quo pacto id ais ô pater? T R I S M. Mens quidem ab anima, anima verò à spiritu separatur. Indumentum mentis anima. Indumentum animæ spiritus. Cointelligere oportet ô fili cum dicente auditorem, atque conspirare, auditumque acutiorem voce dicentis habere. Harum ô fili vestium conuolutio in corpore terreno

reno conficitur. si quidem nudam secundum se mentem in terra sistere mole penitus impossibile. neque enim potis est terrea fœx mentem adeo diuinam suscipere, neque tantum numen partibili confirmatum corpore sustinere. Assumpsit ergo mens animam velut amictum. Quinetiã anima diuina existens, vehiculo spiritus utitur. Spiritus animal totum percurrit. Itaque cum primum mens à terreno corpore soluitur, proprium mox subit amictum, igneum videlicet corpus, quo sanè quãdiu circumtectum est, in terreum corpus turgescere nequit. Terra namque ignem minimè sustinet, tota siquidẽ ab exigua scintilla cremaretur. Qua de causa terrenæ moli circumfusus est humor, quasi quoddam ad combustionem ignis obstaculum: qui cum acutissimus, ac velocissimus, sic omnium diuinorum conceptum, singulorum comprehendit elementorum corpora: etenim ipse cœlorum artifex, igne potissimum ad suam fabricam utitur. Opifex quidẽ totius utitur omnibus: omnis autem faber iis, quæ sunt circa terram: orba namque igni mens hominis, ad humanamque dispositionem duntaxat idonea, diuina construere nequit. Humana certè anima, non omnis quidẽ, sed pia, beataque, diuina. Postquam verò huiusmodi

modi anima per mortem à carcere corporis est exēpta, cūm omnis subierit virtutis, pietatisq; mandata, certè aut mens, aut deus efficitur. Certamen autē religio-
sæ pietatis hoc est, recognoscere deū, iniuriam inferre nemini, anima tamē impia in natura propria remanet, ac seipsam nimium cruciat, corpus quærit, quod ingre-
diatur, terrenū & humanum. Aliud quippe corpus quā humanum, animam non capit humanam: neq; fas est in corpus animæ ratione carētis, animā rationalē corr-
ruere. Lex enim diuina generationē tam nefariā prohibet. T A T. Quo igitur modo cruciatur ô pater hominis anima, quôdve supplicium huius animæ grauius? T R I S. Impietas, ô fili mi Tati. cuiusnā ignis ar-
dentior flāma, quā impietatis est? Quænam fera mordax ita corpus lacerat, vt impietas laniat animā? Nōne vides quot malis animus premitur impius? En sic fili vociferatur impius animus: Vror: absu-
mor: quid agam nescio: deuorāt me miserum mala vndiq; confluentia: non video quicquam: heu miser, non audio. Tales af-
flicti sunt animi voces: talis naturæ con-
grua mulcta: non qualē tu fortè fili, & alij quidam arbitrantur, quibus videtur anima nostra postquam est humanam exuta
figur

figuram, in corpora degenerare brutorum. Hic enim impius error, verum castigationis eius, modus alter. Mens utique, cum dæmon efficitur, ad obsequium dei iubetur igneum capessere corpus: inde in animam transfusa nefariam, eam flagellis verberat peccatorum: his animus verberatus iniquus, ad neces, conuicia, obiurgia, rapinasq; varias sese vertit, ad ea denique, per quæ delinquunt homines, vniuersa delabitur: at cum in sanctam mens influit animam, extollit illam ad sapientiæ lumen. Hæc anima postmodum nunquam somni torpore languescit, sed & verbis pariter & operibus humano fert opem generi, iuuatque modis omnibus, suum semper æmulata parentem. Quamobrem oportet ô fili nos agentes deo gratias obsecrare, vt bonæ mentis participes efficiamur: in melius quidem anima migrat, in deterius nunquam. Est etiam animarum communio quædam. deorum animæ communicant hominū animis. Deus se communem singulis exhibet. præstantior enim cunctis ille. cuncta autem illi sunt imbecilliora. mundus deo, homo mundo, homini brutum subiiciatur. Deus super omnia est, & circa omnia. Dei radij, actus existunt. mundi radij, sunt naturæ:

æ: radij verò hominis artes, atq; scientiæ.
Per mundum exercentur actus, iiq; in ho-
minē per mundi radios naturales descen-
dunt: naturæ per elementa : hominis per
artes, atque scientias. Hæc utiq; mundi to-
tius administratio, ex vnius natura depen-
dens, perq; vnam materiam rectè discun-
rens, qua nihil validius, nihil diuinius, ni-
hil denique magis vnitum. Hominum ad
deos, ad homines deorum cōmunio. Iste
bonus est dæmon. anima, quæ hoc plena
est, beata est, misera verò vacua. T A T.
Quā nam ratione id ais ô pater? T R I S M.
Scito mi fili, quia anima omnis habet
ipsum bonū pro mente. de hac enim præ-
sens nobis est sermo, non de ministro hu-
ius, quē suprā diximus, ex iudicio demis-
sum ad inferos. Anima mentis præsentia
destituta, nec agere quicquam, nec dicere
potis est. Sæpe verò mens extra animam,
quo quidē in tēpore, nec audit, nec videt
anima, sed animali similis est ratione ca-
renti. Tanta est potētia mētis, quæ animā
huiusmodi deserit implicitam corpori, &
ab eodē tractā ad infera. Talis anima fili
mi mentem nullam habet. ideoq; nec ho-
minem hunc appellare fas est. Homo si-
quidē animal est diuinū, nec est cum ter-
renis brutis, sed cū diis cœlestibus com-
parand

parandus. Quinimmo si audendū est verū
fateri, homo verus vel cœlicolis est præ-
stātor, vel saltē pari sorte potitur. etenim
quicunq; cœlitum descendit ad terrā, cœli
limitē deserit. homo autē ascendit in cœ-
lum, illudque metitur: nec eum fugit quæ
ima sunt, quæve sublimia, ac reliqua o-
mnia diligēter inquirat. quodq; maius est,
terrā quidem haud dimittens in cœlū at-
tollitur. tam ampla est humanæ naturæ
potestas. Quamobrē audendum est dice-
re, hominē quidem terrenum, deum esse
mortalē: deum verò cœlestē, immortalem
hominem. itaq; horum virtute duorū, ho-
minis scilicet ac mundi, gubernantur sin-
gula. vni demum cuncta subiiciuntur.

COMMENTARIA.

*Decimus deum omnia absolute esse constan-
ter asserit, quæ singula singulatim partici-
patione contrahunt. attamen deum patrem
esse, & bonum eo ipso, quod ipse omnia est.
Mox de animæ in silentio raptu discutit. vbi
quæ mentis oculis cernuntur, neque reuelare
fas, neque reuelandi concessum est arbitrium.
Quod autem de animalium transformatione
subiungit, non verborum fictionem, sed fictio-
nis allegoriā sequendam esse eiusdem Mercu-
rj sequens sermo declarat, cum inquit: Aliud
enim*

enim corpus, quàm humanum, animam non capit humanam: neque fas est in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem corrumpere. lux enim diuina generationem tam nefariam prohibet. Et paulo post subiungit: Talis naturæ congrua multa, non qualem tu forte fili, & alij quidam arbitrantur, quibus videtur anima nostra postquam est humanam exuta figuram, in corpora degenerare brutorum. Hic enim impius error, quod ei animam pueri causatur seipsam contemplantem. hoc viderint qui mentem intelligentiamq; abditam defendunt. Hæc & similia Claus.

Mens ad Mercurium.

XI.

DEsine tandiu differere ô Trismegiste Mercuri. file iam, antedictorum reminiscere: etenim sensum tibi meum non pigebit exprimere, eoq; magis, quo multæ & variæ inter mortales de mundo, deoq; opiniones pererrant. T R I S. Equidẽ, vt ingenuè fatear, huius rei veritatẽ nondum teneo ipse. ergo mi domine purã exprime veritatem. nam vnicum te elucidare talia posse confido. M E N S. Audi me igitur ô fili. tempus, deus, & vniuersum sic se habent. Deus æternitas, tempus generatio. Deus æternitatem, æternitas mundum,
mund

mundus tempus, tēpus generationem effi-
cit. Dei quasi essentia est, bonū, pulchrum,
beatitudo, sapientia, æternitas: essentia,
ipsum idem. mundi ordo, temporis trans-
mutatio, generatio, mors, & vita. actus
dei, mens, & anima. æternitas, perseuera-
tio, atque immortalitas, mundi institutio,
& restitutio temporis, augmentū & dimi-
nutio, generationis deniq; qualitas. Aeter-
nitas ergo in deo, in æternitate mundus.
tempus in mundo, in tempore generatio.
æternitas extat circa deum, mundus in
æternitate mouetur. tēpus terminatur in
mūdo, generatio cōplectitur in tempore.
Sors itaq; omniū deus, essentia verò æter-
nitas. Opus æternitatis est mundus factus
quidē non aliquādo, factus autem semper
ab æuo. Cum verò nunquā cesseret æuum,
nunquam cessabit & mundus. Cumq; sit
mūdos æternitate cōprehensus, nulla mū-
di pars interit. T R I S. Dei verò sapientia
quid est? M E N S. Bonum, pulchrum, bea-
tutudo, omnis virtus, & æuum, vnde im-
mortalitatem præstat æuum, perseueran-
tiam materiæ tradens. Origo enim mate-
riæ pender ex æuo, quemadmodū ex deo
æuum. Generatio quidem, ac tempus na-
turæ geminæ, & in cœlo sunt & in ter-
ra. in cœlo sanè immutabilia sunt hæc
duo,

duo, atq; immortalia : in terra mutabilia,
corruptioniq; obnoxia : Aeternitatis ani-
ma deus est. anima mundi æternitas, ter-
ræ anima cœlum. Deus in mente, mens in
anima, anima autē in materia : omnia ve-
rò ista per æuum, totum hoc corpus, in
quo corpora omnia : anima mente, deoq;
plena, intima mūdi replet, cōplectitur ex-
tima, vitā omnibus hæc suggerit, extrin-
secus quidem, ingenti huic, perfectoq; ani-
mali mundi, intrinsecus autem cæteris,
quæ insunt mundo viuentibus. Supraq; in
cœlo, quod idem est, omnia insens : infrā
verò in terra, generationē agitans. Mun-
dum profectò cōtinet æuum, siue per ne-
cessitatem, seu prouidentia, vel natura: &
si quid aliud quis cogitat, vel etiam cogi-
tabit vnquam, id omne deus agit. Actio
dei potestas insuperabilis, cum qua nec
humanam, nec diuinam vllam compara-
re quis audeat. Caue igitur ô Mercuri,
nequid inferiorum, nequid etiam super-
norum dei simile censeas: nam à veritate
penitus aberrares : nihil quippe simile est
ei, quod dissimile, solumq;, & vnum est.
Neque cupiam putes eandem, quæ deo,
vim adesse : quid enim post illum tale, &
ad immortalitatem, & ad qualitatis trans-
mutationē? quid autem præter hoc aliud

deus efficiet? neque enim otiosus est deus: nam otiosa forent omnia: cuncta siquidē plena sunt deo: otium verò in nullis mūdi partibus reperitur: nomen profectò vanum est otium, tum secundum id, quod agit, tum etiam secundum id, quod agitur: vniuersa fieri necesse est ac semper fieri secundum loci cuiusq; naturam. Agens non vni præsens est tantum, sed omnibus: nec vnum duntaxat, verum vniuersa producit: nam efficax existens in seipsa potestas, in iis, quæ facta sunt, minimè sufficiens est: sub ipsa enim sunt opera ab illo progenita. Agè contēplare, pro me subiectum tuo conspectui mundū, atq; eiusdiligenter circunspice formam, inuiolabile corpus, quo nihil antiquius per omne quidem aduſum, ac vires. Inspice præterea mundos septē suppositos, ornatu mirifico fabricatos, ordine sempiterno, cursu suo differēter complentes æuum plena lumine singula ignis verò in illis nullo modo. Amicitia enim contrariorum, dissimiliumq; cōmīstio, lumen instituit illustratū ab actu dei, bonorū omniū genitoris, totius ordinis principis, septemq; mundorū ducis æterni: lunam verò cæteris præcurrentem naturæ organum, inferiorem materiam transmutantem, terram in mundi medio

medio sitam, pulchri mundi subsellium,
nutrimentum terrenorum omnium, ean-
demq; nutricem. Meditare numerū mor-
taliū, immortaliumq; viuentium, me-
dium verò quasi confinium vtrorumque,
mortalium videlicet, atq; immortalium, lu-
nam ipsam circumeuntem. Anima rursus
omniū plena propriis ab ea motibus agi-
tata, partim quidē circa cœlū, partim ve-
rò circa terram: nec ea, quæ dextra sunt, ad
sinistra, neq; læua ad dextra. Item nec su-
perna ad infera, neq; infera iterum ad su-
perna. Quòd autē hæc omnia genita sint
ô dulcissime mi Mercuri, nequaquā nunc
opus est vt me differente perdiscas: nam
corpora sunt, habentq; animā, & mouen-
tur. hæc autem in vnū cōgredi absq; con-
gregantis virtute impossibile est. Opor-
tet igitur aliquem esse talem, ac penitus
vnum. Nam cū multi, variiq; sint mo-
tus, & dissimilia corpora, vnus autem or-
do velocitatis in omnibus, impossibile est
duos, aut plures esse factores: neque enim
ordo vnus probaretur in multis. Præterea
qui inter illos imbecillior esset, potentio-
ri nimirum inuideret. ex quo seditio quæ-
dam exoriretur. Itaq; si vnus eorum actor
mutabilium animalium extitisset, cuperet
quoq; immortalia gignere, quēadmodum
■ 3 genit

genitor immortalium affectaret mortalia: quin etiam una existente anima unaque materia ad quem illorum potissimum fabricatio pertinet? Quod si ad utrumque, ad quem provincia maior? sic autem cogita, omne corpus viuens, seu mortale siue immortale, ex materia constat & anima: omnia sane viuentia corpora animata sunt, non viuentia vero nuda penè in omnia. Anima quoque similiter secundum seipsam suo propinqua parenti, vitæ causa est: vitæ autem causa est quilibet immortalium. Quoniam igitur modo mortalia viuentia differunt à mortalibus? itemque ab immortalibus immortalia? esse itaque horum omnium actoris præ cæteris est præcipuum. Nam anima una, vita una, una quoque materia. Quisnam iste, quis alter præter unicum deum? Num alteri cuiquam quam soli deo conuenit procreare viuentia? Vnus itaque deus, mundum unum est confessus, Solem unum, unicam Lunam, unam quoque diuinitatem. Ipsum verò deum, unum quidem credimus esse. Vnus igitur, singula facit in multis. Num censes arduum quiddam, & laboriosum deo vitam animam, immortalitatem, mutationemque efficere? Tu enim tor, tantaque potes, vides, audis, odoras, gustas, tangis, loqueris, graderis, spiras, intelligis. Neque
alter

alter est in te, qui videt, quive audit alter.
Nec loquitur vnus, graditur alius; hic
odorat, ille gustat, hic spirat, intelligit ille:
at vnus hæc omnia præstat, neq; etiã pos-
sibile est illa sine dei natura fieri. Vt enim
qui cessat ab iis, non est amplius animal,
sic qui ab illorum constructione cessaret,
minimè deus esset, id autem suspicari ne-
farium. Quòd si cõcessum nihil in rerum
natura consistere, cui non insit naturalis
quidam agendi vigor, simulq; certi ope-
ris executio, quantò magis asseuerandum
est deo, non deesse potestatem omnium,
& effectũ: nam quicquid otiosum, imper-
fectum, imperfectũ dicere deum, nefas. fa-
cit igitur omnia deus. Nunc mihi id pau-
lulum temporis, ô Mercuri, totus adesto,
ipsum te mihi dedito, opus dei confestim
intelliges. Hoc opus adesse necessarium
erat, vt essent ea, quæ fiunt, quæ ue fiebãt,
& quæ fient in posterum. Id autem, ô sua-
uissime mi Mercuri vita est, id verò pul-
chrum, id autem bonum, id deniq; deus.
Sin autẽ petieris, vt hæc tibi per exempla
operum ante oculos ponam, aduerte quid
tibi accadat generare volenti. non tamen
illius hoc simile: ille siquidem non diffun-
ditur voluptate, nō habet operis adiutorẽ.
Suapte natura efficax, vi propria operans

uerſatur, in opere ſemper exiſtens ipſe, quodcūque fecerit vnquam. Si à quodam influxum ſuum ille ſubtraxerit, deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Cum verò viuant omnia, vnaq; ſit vita cuncto- rum, vnus eſt deus. Rurſus ſi omnia vi- uentia ſunt, & quæ in cœlo videntur, & quæ iacent in terra, vna proſectò vita cun- ctorum manat ex deo, atq; ipſa & ipſe eſt deus. ab vno fiunt omnia conditore. Vita verò eſt vnio mentis, & animæ: mors autē non pernicies concretorum, ſed vnionis pluriū diſſolutio. Imago ergo dei æuum, æui mundus, mundi ſol, ſolis autē homo. At verò mutationem quandam, populi mortem eſſe arbitrantur, ob eam cauſam, quia moles reſoluitur corporis, & vita ſe reuocat in occultum. Equidem, ô dilecte Mercuri, mundum quidem mutari hac re doceo ratione, quia quædam illius parti- culæ in occultū iugiter abeunt, nunquam tamen interire illum exiſtimato. Hæ pro- ſectò mundi ſunt paſſiones, reuolutio ſci- licet, atque occultatio. Reuolutio quidem cōuerſio, occultatio autem renouatio eſt. Omniformis præterea mundus formas haud ſanè aduentitias, peregrinasq; ſuſci- pit. Verū ipſe eas in ſeipſo coagitat, etiam omniformis mūdi ſimilis erit: at ſi vnicam
formam

formam habuerit, in hoc erit mundo dete-
rior. Quid itaque dicemus ad hæc? ne obse-
cro in ambiguo resistamus. Quod enim
in diuinis ambiguum, nōdum cognitum,
vnā igitur habet ideā: huius autē idea
propria, cū aspectum fugiat oculorū, in-
corporea est, formasq; per corpora singu-
la exprimit. Neq; vlla te prorsus admira-
tio teneat, quia sit quædam incorporealis
idea: est enim qualis idea sermonis, & in-
scriptionibus apices: videntur enim per
multū excedere: planè tamen ex natura, le-
uesq; sunt. Meditare autem quod nunc di-
cetur audentius, quodq; verius etiā asse-
retur, quēadmodum homo nequit sine vita
vivere, ita nec deus vivere potest, nisi bo-
na producat. Hæc enim dei vita, hic eius
actus, agitare singula, vitamq; omnibus
inspirare. Quædam verò eorū, quæ suprā
diximus, certam quandam requirūt intel-
ligentiam. Considera in hoc exēplo quid
potissimū significare velim. Omnia sunt
in deo, non tanquam in loco posita. Lo-
cus enim corpus est immobile, atq; ea quæ
posita sunt, motu carent. Locatur quippe
aliter in corpore, aliter in phantasia. Co-
gita singula continentē, cogita nihil esse,
quā incorporealis natura capacius, nihil
velocius, nihil validius, ipsamq; omnium

capacissimum, velocissimum, potentissimum. Sic iterum à teipso incipiens meditare, atq; animæ tuæ præcipito, quæ citius, quam præcipies euolabit. Iubeto inquam, ut transeat in oceanum, illa prius quam iusseris, ibi erit, inde, ubi nunc est, nequaquam discedēs. Iubeto iterū, ut in cælum volet, nullis pennis egebit, nihil eius obstabit cursui, non solis incendium, non ætheris amplitudo, nō vertigo cœlorum, non syderum reliquorum corpora, quin penetrās omnia, ad supernū corpus vsque transcēdat. Quinetiam si volueris globos omnes transire cœlorum, quodq; superius est, inuestigare, id quoque tibi licebit. Aduerte quanta sit animæ tuæ potestas, quanta celeritas. Tūne potes ista, deus nō possit? Hoc igitur pacto contemplare deum, ut in seipso intelligētiās omnes habētem, habentemq; seipsum ceu mundum penitus vniversum, nisi te deo æquaueris, deū nunquam intelliges: nam simile semper à simili suo cognoscitur. Extende teipsum in magnitudine sine termino, emerge ex corpore, totū supergredere tempus, æternitas esto, sic deum deniq; noueris, impossibile nihil in teipso supponens. Teipsum immortalem puta, comprehendere cuncta potentem, scientiam omnem, atq; omnem
pari

pariter artē: omni sublimitate sublimior
esto, omni fundo profundior, sensusq; fa-
ctorum tuorum singulos in te colligito,
ignis, aquæ, aridi, humidi, adesto simul
mundi partibus omnibus, cœlo, terræq;
mariq;, per omnem ætatē, extra corpuscu-
li tui ytre habitatō, per mortē nihil in-
terire putato. Cuncta hæc simul compre-
hendito, loca, tempora, moles, qualitates,
& quantitates, sic deum intelligere pote-
ris. Contrā, si animam tuam in corpus de-
merseris, ipsamq; abieceris, iisq; te verbis
in cœnum prostraueris, neq; scio quicquā,
neque scire etiam valeo, vastum horreo
maris fundum, in cœlum volare nequeo,
non noui quid nūc sim, nō noui quid sim
futurus in posterū, quid tibi cum deo? ne-
que enim potes, cū sis malus, corporisq;
fœtidi, seruus, ipsum pulchrum, bonumq;
percipere: extrema verò prauitas, non re-
cognoscere deum. At verò cōfidere, atque
sperare se, bonū aliquando reperire posse,
via quædam diuina est, ad bonū recto tra-
mite ducēs, facilisq;, & peruia, passim pro-
cedenti tibi semper occurret, ambulanti,
nauiganti, die, nocteq; loquenti, pariter
atque tacenti: nihil est enim in rerum na-
tura, quod non aliquam præ se ferat diui-
nitatis imaginē. **T R I S.** Nōne inuisibilis
deus?

deus? MENS. Religiosius loquere Trismegiste: nam quis illo lucidior? Ille quippe omnia ob eam causam fabricauit, ut eum per singula cerneret. Hæc dei bonitas, hæc eius virtus est, illum fulgere per omnia: nihil est vel in incorporeis etiam inuisibile, mens ipsa intellectione videtur, deus autem in operatione conspicitur. Hæc hactenus enodata tibi sint Trismegiste, cætera omnia ipse per te iam perscrutaberis, neque falsa veritatis imagine decipieris.

C O M M E N T A R I A.

Vndecimus de mente, diuino sermone plenus declarat eternitatem à deo, mundum ab eternitate, tempus à mundo, transmutationem à tempore, à transmutatione mortem, atque vitam pendere, insuperabili dei potestati nullam potentiam, nec diuinam, nec humanam, nec supernorum, nec infernorum comparabilem esse, quem unicum esse cum rationibus, tum analogis, gratissimè permonstrat: qui cum otiosus esse nequit, semper omnia facit: quod de æterna verbi generatione dictum rectè concipias: ait enim quòd opus diuinum adesse necessariū erat, ut essent ea, quæ fiunt, quæ fiebant, & quæ fient in posterum, id vita est, id pulchrum, id bonum, id denique deus, & vita cunctorum: sed quid hoc nisi quod altius

Euam

Evangelistæ tuba cecinit, cùm inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. quod factum est, in ipso vita erat. Cunctorum ergo vita, à deo manat, atque ipsa deus est. Quò fit, ut ea vera mors, verusq; is non sit rerum interitus, qui vulgò putatur, verùm ea, qua viventium vita in abditum se reuocans, res deserit. Mira profectò proportionem ad eum comprehendendum vititur, qui omnem effugit proportionem, qui comprehensus incomprehensibilis manet, & qui omnibus incognitus, omnibus in rebus se præstat cognoscibilem. Vos ergo quicumque p̃j huc toti nunc adeste, & mentis sermonibus vestram mentem inclinate, ut eum tandem cognoscatis, qui omnia ob eam causam fabricatus est, ut eum per singula cerneretis. Hæc Mens.

Mercurij ad Tatium de communi. XII.

MENS quidem, ô Tati, ex ipsa dei essentia, si qua tamen est eius essentia, nascitur. Hæc qualiscunq; sit, sola seipsam sincera comprehendit. Mens igitur ab essentia dei nequaquam diuisa, sed illi potius eo modo connexa, quo Solis corpori lumen

lumen. Hæc mens deus est in hominibus, atq; idcirco nonnulli ex hominum numero dii sunt, eorumq; humanitas est diuinitati, quàm proxima: etenim bonus deus quidem prædicat immortales, homines autem mortales deos. In animalibus autem irrationabilibus, mens illa natura est. Nam ubicunque anima, ibi quoque mens: quemadmodum ubicunque vita, ibi etiam anima in viuentibus, absq; rationis discursu, anima est vita vacua mētis: mens quippe adiutrix est hominum animarum, eas in bonum proprium reuocans. In animalibus ratione carentibus, cum natura cuiusq; operando concreditur, in animis hominū resistit interdum, atq; repugnat. Anima siquidē infusa corpori, à voluptate, atque dolore continuo deprauatur, ex corporis enim commistione voluptas, & dolor, ceu riuuli quidā scaturiunt, in quos madens anima suffocatur. Quibuscunque igitur animis mens præsidet, suo illa fulgore illustrat, earum moribus, malisq; resistens: quemadmodum verò medicus eruditus a grotantis corpus doloribus afficit, vrendo illud, atque secando, recuperandæ valetudinis gratia: eodem modo mens voluptuosam affligit animam, vt radices voluptatis euellat: ab hac enim omnis ani-

ma

mæ morbus: morbus animæ grauiſſimus, impietas eſt: opinio autem nõ ad bonum prorsus vllum, ſed ad malum potius alligit. At verò mens illa repugnans, ſic animæ bonum procurat, vt ſanitatẽ corporis medicus. Quotcunq; hominum animæ mentem nequaquam ſortitæ ſunt gubernatricem, eadem, quæ & brutorū animæ, patiuntur. Dimittit eas mens cupiditatum imperio, ad quarum expletionem ardenti quodā impetu perferuntur, rituq; ferarum immoderatè & irascuntur, & cupiunt. Quodq; deterius eſt, nec finem imponunt libidini vllum, nec malorum inueniunt, paſſionumq; terminum. Hiſce velut liſtorem, vt vindicem deus legem propoſuit. T A T. Hic, ô pater, diſputatio illa de fato, quam in ſuperioribus imperfectam reliquimus, reuiuſcit. Nam ſi decretum ſit quosdam adulteros, quosdam fore ſacrilegos, cur aliquis inde mulſtatur, quando quidem cõpulfus fati neceſſitate deliquerit? T R I S. Omnia ſunt fati opera fili: abſque illo nihil eſt corporaliũ, non bonum ſine vlio quicquam poteſt, non malum fieri ſine illo. Decretum eſt, eum, qui turpe quid commiſerit, pati. ille ob id committit, vt patiatur inde quodcunq; patitur, quando commiſerit. Cæterum de fati, ac delicto

delictorum suppliciis, in aliis diximus. Præsens verò nobis est sermo de mente, quid mens valeat, quàm differens in hominibus, ac brutis sit eius instinctus. atq; iterum quomodo in brutis quidem non est mens ipsa benefica, in hominibus autē libidinis impetum cohibet, iracundiæ restinguit ardorem. ex quo sequitur, vt inter homines, irracionales quidam, nōnulli rationales existant. Cuncti verò homines fato, generationi, trāsmutationi subiiciuntur: initium quippe, finisq; fati duo hæc, generatio, scilicet, ac trāsmutatio. Et homines vniuersi id quidem patiūtur, quod instituit fatū. Verūm rationales illi, quibus diximus mentem ceu gubernatricē assistere, non eodem modo, quo cæteri patiuntur, imò ab improbitate alieni, existentesq; non mali, patiuntur minimè malum. T A T. Quomodo rursus hæc ais, ô pater? T R I S. Adulter nōne malus? homicida nōne malus? Homo non adulter patitur, sed quemadmodum adulter. Non homicida, sed quemadmodum homicida. Qualitatem trāsmutationis ef-fugere impossibile est, sicut & generationis effectum, prauitatem verò mentē habenti vitare licet. Quamobrem ego mi fili bonū semper demonem audiui dictātem, qui

qui si literis quæq; monimēta mandasset,
 mira quædā in dies humano generi emolumenta conferret. Solus ille mi fili, tanquam ipse pro me genitus Deus, vniuersa conspiciens, diuina in nos effudit oracula. Nunc equidem audiui sic aliquando prædicantē, vnū omnia sunt, præsertim intelligibilia corpora: viuimus potentia, actu, æternitate. Mens huius bona, quemadmodum & erus anima bona: cum id ita se habeat, nihil est intelligibilium ab intelligibili distans. Potest præterea mens princeps omnium, atq; anima Dei, quæcunque vult efficere: hæc ille. Tu igitur ista considera, & ad hunc, quem inferā, sermonem de fato, mente, arrectisq; auribus adsta. Si diligēter litigiosas captiunculas euitaueris, inuenies absque dubio, quod mens anima Dei dominatur omnibus, tum etiam legi, ac cæteris vniuersis: neq; aliquid illorum, quæ ad fatum spectant, impossibile mentiri. Ideoq; humanus animus fato superior, non tamen, quæ fato subiecta sunt, negligat, atque ista sunt oracula boni dæmonis optima. T A T. Verē diuinē, atque etiam commodē tractasti hæc o pater. At illud insuper mihi declares obsecro. Mētem in brutis operari naturæ modo dixisti, cum illorum affectibus cooperantem. Affectus

F

autem

autem irrationalium (vt arbitror) passiones sunt: mens ergo passio quædam est, sic enim passionibus conformatur. TRISM. Euge fili bone, quàm generosè rogas, æquum est vt tibi respondeam. Omnia, quæ insunt in corporibus incorporea, patibilia sunt, imo passiones propriè sunt. Omnis motus corporeus, in corpora quoque mouetur à mente. motus autè passio. Vtraque ergo, tum quod mouetur, tum etiã quod mouet, patiuntur: hæc quidem dominās, illud vero subiectum. Cum verò separatur à corpore, à passionibus liberatur, imo nihil vsquam impatibile fili, cuncta enim patibilia. Sed passio, & patibile in hoc maximè differunt, quòd vnum agit, alterum patitur: corpora verò secundum seipsa etiam agunt, aut enim immobilia sunt, aut mouentur: utrū verò sit horum, passio est. Incorporalia autem operantur semper, proptereaq; patibilia sunt. Neq; te appellationes moueant. operatio enim, ac passio idem, vocabulo tamè magis honorando vti nil obest. TAT. Perpicuam de his rationem reddidisti ô pater. TR. Illud præterea consydera ô fili, quòd duo hæc soli ex omnibus animalibus homini Deus ipse largitus est, sermonem scilicet, atque mentem. quæ quidem
eiusd

eiusdē (ac immortalitas) premii esse cēsen-
 tur. Iis quisquis ad id, quod decet, utitur,
 nihil ab immortalibus discrepat. *Quin-*
 etiā corporis solutus cōpedibus, ab vtrif-
 que ducetur in chorū beatorū simul, atq;
 deorum. *T A T.* Cætera præter hominem
 animantia, nōne sermone utuntur? *T R.*
 Non fili, sed voce. permultum interest vo-
 cem inter, atque sermonem: sermo cun-
 ctis communis hominibus, vox autem
 propria cuiusque hominis, propria etiam
 cuiusq; generis animantium. *T A T.* O pa-
 ter, diuersa genera hominū, diuersis utun-
 tur sermonibus. *T R I S M.* Diuersis ō fili,
 vnus etiam sermo: qui per interpretatio-
 nem huc, atque illuc translatus, vnum de-
 nique verbū existere reperitur. Verbum
 idem apud Aegyptios, Persasq; , & Græ-
 cos. Sed videris mi fili, verbi virtutem, &
 amplitudinem ignorare. Beatus Deus, de-
 mon bonus, animā esse in corpore, men-
 tem in anima, in mente verbum pronun-
 tiauit, Deum autem horū patrem asseruit.
 Verbum itaq; imago, ac mens Dei est: est
 corpus quidem ideæ, idea verò anima est,
 purissimaq; materiæ portio aër, aëris ani-
 ma, animę mens, mētis deniq; Deus. Deus
 verò circa omnia, simul atque per omnia,
 mens circa animā, anima circa aërem, aër

circa materiam. Necessitas autem, prouidentiaq; , & natura, organa mundi sunt, ordinisq; materia. Etenim intelligibiliū vnumquodq; essentia, essentia verò illorum ipsum idem. At eorum, quæ mundo insunt, corporum, vnumquodq; est multitudo. Corpora composita ipsum idem habentia, atque inuicem mutuò transeuntia, immortalitatem ipsius eiusdem perpetuò seruant. In cæteris corporibus, quæ composita sunt, corporis cuiusq; numerus est, absque numero constitutionem, vel compositionem, vel dissolutionē fieri impossibile est: vnitates quippe gignunt, atque augent numerū, rursusq; solutæ, in se numerum retrahunt. Materia quidē vna, totusq; hic mundus, magnus est Deus, imago maioris, vnitus illi, patris ordinē, voluntatēq; seruans, vitæ totius integra plenitudo: neque est in eo quicquam per omnem æternitatē, restitutionemq; paternam seu ad totum, siue ad partem spectās, quod non vita fruatur: neque est vitæ expers in mundo quicquam, nec fuit antè, nec erit. Viuētem enim voluit, pater eius, quādiu est, esse mundum, vnde Deū hunc esse necesse est. Quomodo possunt ō filii in Deo, in totius imagine, in plenitudine vitæ, esse quædam vita carentia? Priuatio
vitæ.

vitæ corruptio est, corruptio verò pernici-
 cies. Quonam igitur pacto, pars vlla eius,
 quod incorruptibile est, corrumpi, vel dei
 quicquam destrui potest? T A T. Nónne
 ô pater animalia, quæ in mûdo sunt mun-
 di partes, intereunt? T R. Rectius loquere
 fili. Erras enim in nomine, non moritur
 in mundo quicquam, sed composita cor-
 pora dissoluuntur: dissolutio mors non
 est, sed mixtionis resolutio quædam: solui-
 tur autem vnio, non vt ea, quæ sunt, inter-
 eant, sed vt vetera iuuenescât. T A T. Cùm
 sit quædam operatio vitæ, nónne motio
 quædã hæc est, atq; idcirco, quid in mun-
 do immobile? T R. Nihil ô fili. T A T.
 Nunquid immobilis tibi terra videtur?
 T R. Minimè, sed multis motibus agitata,
 sola tamẽ hæc quodammodo stabilis. An
 nō ridiculum esset ipsam nutricẽ omniũ,
 concipiẽtem, parturientemq; singula mo-
 tu carere? impossibile enim aliquid absq;
 motu parere. Nec minus ridiculum illud,
 quàm id corpus sterile nuncupare: nihil
 enim aliud ipsius immobilis appellatio,
 quàm sterile quiddam significat. Totum
 hoc ô fili generatim cõsydera, quod est in
 mundo, aut crescẽdo, aut decrescẽdo mo-
 uetur. Quod verò mouetur, id præterea
 viuit: singula tamẽ viuentia, haud eadem
 esse

esse necesse est. Simul quippe mūdus vni-
uersus existens, totus quidem immobilis,
partes autem eius agitabiles vndiq; nihil
tamen corruptioni subiectum, sed appel-
lationes quædam falsæ homines turbant.
Neq; enim generatio, vitæ creatio est, sed
latentis explicatio vitæ: neque mutatio
mors, sed occultatio potius. Cū hæc igi-
tur ita se habeāt, immortalia cuncta. Ma-
teria quidē vitæ spiritus est, mens animæ.
Ex mente viuēs omne profluit. Omne igi-
tur viuens per mētem, permanet immor-
tale. Maximè verò omniū immortalis est
homo, qui Deum capit, qui diuinæ cōfor-
matur essentiæ. huic enim soli ex omni vi-
uentiū genere, deus ipse congregitur, no-
cte quidem per somnia, die crebrius per
portenta, per quæ omnia sibi futura præ-
nuntiat, per aues, per intestina, per spiritū,
perq; Sibyllam, propter quæ verè dicitur
homo scire, Quæ sunt, quæ fuerint, quæ
mox ventura trahantur. Illud autē in pri-
mis animaduertas fili mi velim, quod v-
numquodque genus viuentium reliquo-
rum, propriam mundi prouinciam habi-
tat: humida quidem aquam, terrestria ter-
ram, aërē volatilia: homo autem in omni-
bus vtitur, terra, aqua, aëre q; & igni: cœ-
lum suspicit, sensu q; illud attingit: Deus
verò

verò circa omnia simul, atque per omnia, actus enim est omniū, atq; potestas. nam arduum quiddam est ô fili, Deum percipere. Hunc quoties intueri volueris, aduerte mundi ordinem, atque ordinis eius ornatum. Aduerte necessitatem eorū, quæ sensu percipiuntur, prouidentiamq; cunctorum, quæ facta sint antè, & quæ quotidie fiunt. Aduerte plenam vitæ materiam, talem, ac tantū Deum cum omnibus bonis, & pulchris diis dæmonibus, atque hominibus incedentem. T A T. At istæ ô pater operationes quædam sunt? T R. Ah fili vnde hæc, nisi ab ipso Deo proficiſcuntur? num ignoras, quòd quemadmodū mundi partes sunt cœlum, aqua, terra, & aër: eodem modo Dei membra, vita, immortalitas, necessitas, prouidentia, natura, anima, mens? Horumq; omnium participatio, ipsum bonum: neque fit aliud vsquam, nec est factum, vbi Deus ipse non adsit. T A T. In materia ergo pater. T R I S M. Materia fili mi seorsum est à deo, vt locus illi proprius assignetur. Quid aliud illam existimas, quàm rudē, indigestamq; congeriem hanc existere posse? ne secus credas nisi formetur. Quòd si formatur, ab aliquo certè formatur: operationes enim formandi, partes Dei esse diximus. A quo

ergo vita donantur animantia singula, à quo fiunt immortalia, quæ immortalitatis munere perfruuntur, à quo mutantur, quæ mutabilia sunt, siue materiam, seu corpus nuncupaueris, Dei actus esse memento. Actumq; materiæ, materiæ rationem: actum corporeum, corporum rationem: actum essentiæ, essentiæ rationem: idq; omne, neque quicquam est in omni, quod non sit ipse Deus. Itaq; nec magnitudo, neque locus, neque qualitas, nec figura, neque etiam tempus circa Deum, omne enim est. Omne autem circa omnia, atque per omnia. Hoc verbum ô fili cole, atque adora. Cultus autem Dei vnus est, non esse malum.

COMMENTARIA.

Duodecimus de inferiore mente, quæ primæ mentis imago, aut vestigium quoddam est, prosequens post primæ mentis exactam determinationem, eam singulis animabus associat, sed in irrationalibus mens natura est, in hominibus autem ratio: cuius beneficio quicunque hominum destituuntur, ritu ferarum flagranti quodam impetu ad cupiditatum expletionem rapiuntur, nec finem suæ libidini statuunt vllum, nec suorum malorum inueniunt, passionumq; termin

terminum, qui fato, diuinoq; decreto patiuntur,
dantq; sua meritis ignorantiae pœnas. Boni con-
trà, quibus mens praesidet boni, pulchriq; ima-
go, bona suscipiunt, quæ illis constituerit fa-
tum. Minimè ergo fatum effugies: lex siquidem
diuina est fatum, mala tamen, pœnasq; prauitatis
asseclas fugere potes. Mercurius oraculo
plenus multa discutit, sapius oraculum infun-
dentem audiuit. duo diuina in hominibus mune-
ra commendat, mentem, atque sermonem. Ora-
cula boni demonis, vel si maior, cœlestis spiritus
diuinitus afflantis aperit, de deo, de verbo, de
mundo, de materia, nihil esse in mundo vitæ
expers, nihil mortale dicendum, sed potius dis-
solubile, quid esse sentiendum, nihil immobile.
Et soli dissolubili homini Deum varijs mo-
dis congregi, & quo pacto ex sensibilibus ad
Deum percipiendum homo assurgere possit. Hæc
duodecimus.

Mercurij ad Tatium filium suum, de genera-
tione, & impositione silentij. XIII.

TA T. In communibus pater sermo-
nibus, per ænigmata quædam, ac fi-
ne declaratione vllius adiunctionis, de
deitate tractasti, asserens ante regenera-
tionem saluum fieri neminem. Equidem,
dum ascendebas in montem, supplex tibi

F 5 tunc

tunc astiti, obsecrās, vt mihi regeneratio-
nis rationem aliquādo referares: id enim
solum restabat tunc mihi discēdum. Tunc
demum spondidisti te reuelaturum, cū
à mundo forem alienatus. Ecce iam pa-
ratus sum pater, à mente mea mundi de-
ceptiones excussi. tu ergo serua promissa.
Regenerationis modum vel palàm, vel
clanculum, vt lubet, edissere. Ignoro ô
Trismegiste, qua ex materia, quôq; semi-
ne natus fuerit homo. T R. O fili con-
templatiua in silentio sapientia, semē eius
verum bonum. T A T. Quoniam serente
pater? hoc enim ignoro. T R. Volun-
tate Dei, mi fili. T A T. Et quanti est, qui
nō est genitus: expers enim intelligibilis
essentiæ. quod si aliter se habeat, qui gi-
gnitur, Deus erit Dei filius. T R. Omne
in omni, constans ex omnibus potestati-
bus. T A T. Ænigmata fingis ô pater, neq;
patris more cum filio loqueris. T R. Hoc
genus ô fili non eruditur. verbum quo-
ties vult, sub insinuatione quadam in Dei
memoriam reducit. T A T. Impossibi-
lia inferis, ac nimium violenta, quapropter
his cupio contradicere. T R. Admodum
discrepas à paterno genere Tati. T A T. Ne
inuideas mihi pater, legitimus enim sum
filius. Agē precor, regenerationis modū
me

me doce. **T R.** Quid dicam fili? quod dicam præter hoc nō habeo quicquā, quod verum cerno spectaculū, ex Dei benignitate mihi iam oblatū, vnde in corpus sum immortalē translatus, sumq; non ille, qui prius fueram, ac mens nuper effectus. hoc mysteriū non docetur. Vide hoc elemēto formato, per quod videre licet, per quod neglecta est à me prima cōposita species, non quod sim coloratus, tactumq; ac terminum habeam. ab iis enim in præsentiis alienus sum. **T A T.** In furorem me, insanumq; mentis æstrum ô pater nimium concitasti, in præsentiis me ipsum haud video. **T R I S M.** Utinam fili charissime tu quoq; teipsum non dormiens transcurrisses, instar eorum, qui somno in somniis occupantur. **T A T.** Dic age, quis est regenerationis autor? **T R.** Dei filius homo, vnius voluntate Dei. **T A T.** Nunc mutū ô pater, ac stupidum reddidisti: ipse quoque à pristino statu mentis alienatus, eandem aspicio imarum rerum caractere magnitudinem, in eoq; mendacium. Mortalis enim species per dies singulos transmutatur, hæc ad tempus, vt pote falsa, in augmentum, detrimentumq; vertitur, quid ergo verū Trismegiste? **T R.** Quod non perturbatū, non determinatum, non color

coloratum, non figuratum, nō concisum,
 nudum, perspicuum, à seipso comprehen-
 sibile, intransmutabile bonum, ac penitus
 incorporeum. T A T. Infans iam re vera
 mi pater, cumq; sapientem abs te speras-
 sem me fieri eiusmodi cognitione, sen-
 sus obtusi sunt. T R. Sic accidit fili. Nam
 sursum latum, vt ignis, & deorsum latum,
 vt terra, & humidum, velut aqua, nec non
 spirans, vt aër, quomodo ipsum sensu per-
 cipies, non durum, non molle, non den-
 sum, non penetrabile? solum potentia, atq;
 actu cōsiderandum. qui verò potest, oret,
 vt generationē, quæ in deo est, intelligat.
 T A T. Impotens ego sum pater. T R. Ab-
 sit hoc ô fili. recurre in teipsum, & con-
 sequeris. velis, ac fiet. Purga sensus cor-
 poris, solue te ab irrationalibus materiæ
 ipsius vltoribus. T A T. Num vltiores intra
 se sunt? T R. Non pauci ô fili, sed horri-
 biles, ac multi. T A T. Ignoro. ô pater.
 T R. En fili, hæc vna est vltrix, ignoran-
 tia: secunda, tristitia: tertia, inconstantia:
 quarta, cupiditas: quinta, iniustitia: sexta,
 luxuries: deceptio, septima: octaua, inui-
 dia: fraus, nona: decima, ira: vndecima, te-
 meritas: duodecima verò, malitia. hæc qui-
 dem sunt numero duodecim: sub his plu-
 res aliæ continentur, quæ per corporis

carc

carcerem inclusum, tristem hominem sensibus pati cogunt: absunt autē istae ab eo, qui est dei fretus clementia. Atq; ita constat regenerationis modus, ac sermo. Deinceps sileto mi fili, deumq; silendo laudato, eoq; pacto diuina clementia nunquam à nobis aberit. Gaude deinceps mi fili, nam potestate diuina in contemplationem es veritatis eleuatus. Descendit in nos cognitio dei, hac accedente, repulsa est ignoratio. Descendit in nos cognitio gaudij, hac praesente, tristitia penitus aufugit, in eosq; se vertit, qui ad eam parati sunt capiendam. Potestatem voco ad gaudium perducentem constantiam, cuius vis procul dubio suauissima est. Complectamur igitur eam libentissime fili: ea enim, cum primum aderit, mollitiem omnem prorsus expellet. Quartā verò nunc continentiam voco, vim vniuersarum victtricem cupiditatum. Gradus hic o fili, iustitiae fundamentum existit. Aduerte autem quo pacto à cunctis operibus iniustitiam expulit, iusti quidem effecti sumus, absente iniustitia fili. Sextam voco potentiam in nos descendentē, communionem scilicet aduersus excessum, hac deniq; discedente, inuoco veritatem, aufugit mox deceptio, veritas adest. Vide quomodo ab-

gub
solut

solutū est bonū, veritate præsente. Liuo-
enim discessit à nobis, veritatis enim in-
natum est bonum, cum vita simul & lu-
mine, nec vltra iræ vindex accessit. Verum
vltrices omnes repentino quodam impe-
tu reiectæ sunt. Intellexisti fili regenera-
tionis ipsius modū, denario præsente nu-
mero, intellectualis generatio composita
est, quæ duodenariū numerū reiicit. Idque
ex ipsa generatione speculati sumus. Qui
cunq; igitur propter benignitatem gene-
rationis, que secundum deum est, sensum
amittit corporeum, seipsum cognoscit ex
diuinis compositū, factusq; indecliuius, di-
uina potētia tota mente lætatur. T A T. O
pater concipio non oculorum intuitu, sed
actu mentis, qui per vires intimas exerce-
tur: in coelo sum, in terra, in aqua: in aëre,
in animalibus sum, in arboribus, in cor-
pore, ante corpus, atq; post corpus. Ad id
præterea mihi dicas velim, quomodo vl-
trices tenebrarum numero duodecim, à
decem potestatibus repellūtur. Quis mo-
dus Trismegiste? T R I S M. Tabernaculū
istud ô fili, est ex zodiaco circulo consti-
tutū, qui ex duodenario numero constat
illo. Numeriq; vndecim sunt, vnus omni-
formis secundum ideas naturæ, ad homi-
nis peruagationem, atq; circuitum. Itaque
disiung

disiugatae quodammodo sunt ab inuicē
 vltices illae, in agendo tamen quodāmo-
 do coniugatae, vt ecce inseparabile est ab
 ira temeritas. Merito ergo secundū rectā
 rationem eatenus interuallum, quatenus
 à potestatibus decem, id est à denario nu-
 mero repelluntur. Denarius ô fili, animæ
 genitor est. Vita verò, & lux, ibi unitæ
 sunt, vbi unitatis ipsius numeri sunt ex
 spiritu nati: itaq; unitas secundū rationem
 denariū complectitur, rursusq; denarius
 unitatem. T A T. Eia pater vniuersum vi-
 deo, meq; ipsum in mēte cōspicio. T R I S.
 At hæc est regeneratio ô fili, non adesse
 vltius corpori, quantitate dimenso. Ob
 hanc profectò rationem, regenerationis
 mysteriū protuli, ne simus calumniatores
 totius aduersus multos, quos deus ipse
 vult. T A T. Responde ad hæc ô pater, cor-
 pus istud ex potentia constitutū, num ali-
 quando dissoluetur? T R I S. Caue ne id
 vltius audeas. Impossibilia profers, ac
 penitus erras, mentisq; oculis ista loquen-
 do, impietate nimia profanaris. Sensibile
 naturæ corpus ab essentiali generatione
 procul admodū discrepat, vnum quidem
 dissolubile, indissolubile alterum, Illud
 mortale, hoc immortale. An verò igno-
 ras, quòd & deus, & vnus filius natus est?

T A T.

T A T. O quàm vellem ô pater, analogiam
illam per hymnũ, quem dixisti audisse te
à potestatibus, dum ipse in octonario
essem. T R I S M. Octonarium ô fili cecinit
ipse Pimander. Vnde te decet vmbraculũ
soluere: purus enim ille Pimãder. mens di
uinæ potentię, non plura mihi, quàm scri
pta sint, aperuit, existimãs me reliqua scru
taturum, hortatus me est ad decora offi
cia, ex quo omnes, quæ in me vires sunt,
concinnunt. T A T. O pater audire hæc, &
intelligere velim. T R I S M. Quiesce fili,
quiesce inquam, audies iam harmonicam
cantilenam, regenerationis hymnũ, quem
nunquam sic facile propalarem, nisi tibi
conducturum considerem. Non docetur
hoc, sed occulitur in silentio. Vide me fili
bone, observa singula diligēter. Sic enim
te quoq; decet orantē sub diuo, occiden
te sole ad austrum, oriente verò ad eorum
faciem vertere. Vniuersa mundi natura
hunc audiat hymnum: Audi terra, audite
turbines imbrium, ô filuæ silere, cantatu
rus sum creatorem omnium, totumq; &
vnum. Audite cœli, quiescite venti, circu
lus immortalis dei orationem istam exau
diat. Cano iam creatorem omnium, ter
rarum distributorem, cœlum æquibran
tem, iubentem ex oceano aquam vndique
fluere.

fluere dulcem ad hominum alimentum
iubētem ignem fulgere supernè ad actio-
nes hominum, atq; deorum. Agamus illi
omnes vna voce gratias, trananti cœlos,
naturamq; creanti. Hic mentis est oculus,
hic potentiarum benedictionem libenter
excipiet. O meæ vires, laudate ipsum vnū
& omne. Consonate voluptati meæ o-
mnes animi vires. Cognitio sancta, quæ
tuo lumine fulget, per te lumen intelli-
gibile cārans, gaudio mentis exulto. Omnes
potentiæ mecum vnā concinite. Constā-
tia canta mecum. Iustitia mea, per me iu-
stum canat. Communio mea, totū ipsum
laudet, per me canat veritas veritatem.
Bonum nostrum, bonum denique canat.
O vita, ô lux, à vobis in nos benedictio
currit. Gratias habeo tibi pater, actus o-
mnium potestatū. Gratias ago tibi deus,
omnium potestas actuum. Verbum tuum
per me te laudet, per me mundus verbo-
rum recipit sacrificium hoc, meæ vires
clamāt, totum cantant, voluntatem tuam
perficiunt. Tua voluntas abs te in totum,
sacrificium verborum, ab omnibus exci-
pe. O vita, totum, quod est in me, salua.
O lux totum illumina, spiritus deus. Ver-
bum tuum me regit spiritifer opifex. Tu
solus es deus. Homo tuus hæc clamat, per
c ignem,

ignem, perq; aërem, per aquam, perq; terram, per spiritum, perq; creata. Ab æternitate benedictionē inueni, qua desyderio in voluntate tua quiescam. T A T. Noui pater hunc hymnū abs te ex volūtatis affectu cantatum, vnde mundū attigi, in eū. T R I S. Intelligibilē dic mundū fili. T A T. Intelligibilem dico pater. Ex tua siquidē cantilena, illustrata mihi mens est, quo fit, vt ipse quoque ardeam amore canendi. T R I S. O fili mi Tati, ne sine proposito laudes cantato diuinas. T A T. Ex mente cantabo mi pater. T R I S M. Quæ speculator infundo tibi, generationis progenitor Tati. T A T. Deo verborum offero sacrificia. ō deus, tu pater, tu dominus, tuque mens, accipe sacrificia verborum, quæ requiris à me, te volente perficiuntur omnia. T R I S M. Offero fili hostiam patri deo gratam, orationiq; tuæ intentus esto. T A T. Gratiarum habeo tibi pater, quod ista mihi prædicare volueris. T R I S. Gaudio fili, quod tibi bona quamplurima ex veritate, quæ sanè sunt immortalia opera, id à me discens, silentiū virtutis annuntia, nulli communicans regenerationis mysterium, ne tanquam calumniatores quidam reputemur. Etenim vterq; nostrum ad sufficientiam meditatus est, ego quid

quidem discens, tu verò condiscens, ex quo te ipsum, patremq; nouisti.

C O M M E N T A R I A.

Tertiūdecimus est de arcano regenerationis mysterio, antè quàm saluus fiebat nemo, cuius regenerationis autor est dei filius homo, vnius voluntate dei. mysterium, quod non docetur, sed occultitur in silentio, & in silentio à sanctis veneratur. Tu Christiane cetera legito, et si noua regeneratione in deo per dei filium es reformatus, depulsis ignorantia, tristitia, cupiditate, iniustitia, luxuria, deceptione, inuidia, fraude, ira, temeritate, malitia, horribilibus duodecim tenebrarum, vlticibus: decem oppositis dei pietate affecutis potestatibus tota mente exulta, deo reformatori toto mentis vigore gratias agere memento, totus eius amore flagra, totus spiritus factus, & à spiritu regenitus, pietatis hymnum concinne, & regenerationis immaculatus pietatem retine. totus in deum parentem, & regenerationis autorem eius filium conuersus, hunc ex hoc tertiodecimo fructum consecutus, vel saltem ad tam piè cogitandum mentis tue benignitate excitatus.

Mercurij ad Aesculapium Epilogus. XIIII.

6 2

Quon

Quoniam filius meus Tatus (te absente) naturam omnium discere voluit, cunctari verò me noluit ipse, ut pote iunior, ac nuper accedens, ad cuiusq; cognitionem, coactus sum plurima dicere, ut facilis illi foret, atque expeditus intuitus, operæpretium esse censui, ut ex multis eligens potiora, summatim nunc tibi disputationem præcedentem repetam. Licet enim tecum, utpote rerum naturæ perito, per mysteria quædā percurrere. Quæ sensu percipiuntur, facta sunt omnia, fiuntq; quotidie. genita non à seipsis, sed ab altero fiunt. Multa sunt genita, sensu patentia singula, differētiaq; nec omnino similia, quæcunq; gignuntur procedunt ab altero. Est ergo quis factor istorum, atque is inginitus, ut genitis antiquior sit. Genita enim diximus ab alio fluere. Nihil autem præter inginitum, genitis esse potest antiquius. Factor quippe potentior est, & vnicus, solusq; re vera sapiens vniuersa, cum nihil omnino ipsum præcedat. Dominatur quoq; multitudini, magnitudini, actioni, continuitati, genitorumq; omnium differentiæ. Præterea genita visibilia sunt: inuisibilis ille, ob id verò facit, ut visibilis fiat, semper igitur facit. Dignum est intelligere, intelligendo mirari, admirando
se

se beatum vocare, patrem legitimū reco-
gnoscentem. Quid enim dulcius parente
legitimo? Quis iste? Quomodo eum repe-
riemus? an illi appellationem dei, soli de-
cens est attribuire vel factoris, val patris?
an tria pariter cognomenta? Deum ergo
cognominato propter potentiam, factorē
propter actum, patrem deniq; propter bo-
num. Est enim potestas à genitis admo-
dum differens, actus autē in productione
cunctorum. Quamobrem sermonis va-
rietate, vanitateq; dimissa, duo hæc in pri-
mis meditari oportet, genitorem scilicet,
ac genitū, horū nihil est mediū, nec quic-
quam præter hæc aliud. Cū ergo omnia
intelligere volueris, horū recordare duo-
rū, eaq; esse vniuersa memēto, nihilq; tibi
erit ambiguum, nec supernorum, nec in-
fernorum, seu diuinorum, seu mutabiliū,
aut patentium, aut eorū, quæ in tenebris
delitescunt. Duo nempe cuncta sunt geni-
tor ac genitū, nec secerni alterum ab alte-
ro potest: neq; enim genitorem absq; ge-
nito esse possibile est, vtrūq; illorum id-
ipsum existit. Itaq; neutrum disiungi licet
ab altero, quemadmodū neutrum à seipso
diuidi: siquidē ipsum faciens, nihil præter
ipsum, quod facit, est aliud, simplex enim
est, vt semper est, ita semper est agens,
idem

idemq; sibiipſi, & in exiſtendo pariter, & in agendo. Nihil autem, quod genitū, à ſe ipſo genitū eſt: non ergo ſeorſum factum à faciēte: qui horum vnum ſubtrahit, perdit & alterum. Vnus quippe natura propria, naturam ſemper alteram reſpicit. Si itaque duo conſeſſa ſunt, efficiens & effectum, vnita quidem ſunt inuicē: ſic tamen vt vnum præcedat, alterum verò ſequatur: præcedens ſanè deus efficiēs, ſequens verò id, quod eſt effectum. Quicquid id deniq; ſit, neq; diffidat quiſpiam iis, quæ diximus varietate rerū perterritus, quaſi tam diuerſorum conſtructio vel ardua ſit, vel indigna maiestate diuina. Vnica enim deo gloria, omniū conſtitutio: atque id eſt velut corpus dei effector. Ab ipſo proſectò factore, nihil malum, nihilq; turpe. Hæ ſiquidem paſſiones ſunt creata ſequentes opera, quemadmodum æs rubigo, animata corpora limus. At neq; faber ferrarius induxit rubiginem, neq; animati corporis genitor cœnum, ac ſordes: eodemq; modo, nec deus etiam malum. Generationis autē perſeueratio, malū ſurrepere cogit, eaq; de cauſa mutationē deus rebus inſtituit, & ceu quādam generationis ipſius purgationē. Præterea eidem pictori figurare licet cœlum, terram, mare, deos,

deos, homines, bruta, arbores, ac vita ca-
 rentia: deo verò, vni, talium deerit agen-
 dorum facultas? O dementem, ô cæcum,
 & totius diuinæ cognitionis expertem!
 Nihil est magis, ô Æsculapi, ridiculum.
 quàm quod huic accidit: nā dum se deum
 venerari fatetur, ex eo, quod creandi ne-
 gotio, curaq; liberet, deum ipsum prorsus
 ignorat, quodq; deterius est, mortalium
 illi passiones ascribit, inuidiā, superbiam,
 ignorantiam, imbecillitatem. Nisi enim
 faciat omnia, aut superbus est, aut potius
 imbecillis, quorum vtrunq; nefariū. Deus
 enim vnicam, propriamq; naturam habet,
 idq; bonum est. Bonus autem, nec super-
 bus est, nec impotens. Ipsum verò bonum,
 deus est. Bonum quippe, ipsa vis omnium
 agendorum. Quodcunq; genitum, à deo
 genitum, id est à bono, & ab eo, quod o-
 mnia potest. Vide quomodo ille quidem
 facit, quomodo etiam illa fiunt. quod si
 comprehendere velis, licet magnam ra-
 tionem, perpulchram, atque simillimam
 intueri. Aspice precor agricultorem, semi-
 na in terræ gremiū diffundentem, hīc tri-
 ticum, ordeum alibi, alibi verò reliqui ge-
 neris semina, aspice eundē vites, malosq;
 & ficus repastinantem, atq; amputantem.
 Eodemq; modo deus ipse in cœlum qui-
 dem

dem ferit immortalitatem, in terram verò mutationem, in totum deniq; mūdum vitam, atq; motum. Hęc autem haud multa sunt, sed pauca, certoq; numero determinata. Cuncta enim quatuor sunt, ac deus & generatio, quibus omnia comprehenduntur.

COMMENTARIA.

Quartusdecimus hæc asserit, quæ sensu percipiuntur, facta esse omnia, atque continuè fieri: nam quemadmodum ab alio fluunt, qui omnibus omnipotens rebus dominatur, ita quoque ea continuè sustinet, ne sua natura sui prona casus ruant in nihilum, cuius sola cognitio felicem facit, atque beatum, qui deus, omnium factor, atque pater est, & solus ipse genitor, & cetera omnia genita, interq; genitorem, & genitum nullum intercipi potest medium: & hæc duo, vniuersa sunt: sunt enim duo omnia, genitor, atque genitum. Præterea hoc asserit, malum à deo non pendere (vt neque à ferrario fabro, ferri rubigo) sed creata sequi opera. Et ex humana nos arte ad diuinam artem concipiendam eleuat, & deum ipsum in cælo immortalitatem ferere, in terra mutationem, in toto verò mundo vitam, atque motum. Hęc Epilogus. Hęc pauca per modum argumentorum subieciimus,

quam

quamuis ingenuè fateamur singulum quenzue
dialogorum maiorem declarationis operam de-
siderare, & longè præstantius, quàm nostra mo-
dicula vires suggerat ingenium. Prodeat tamen
Mercurius hic de diuina potestate nunc in lucem
ad dei honorem, & ad illustrationem legentium,
ex ijs præsertim, qui ex gentilibus prodierunt
omnibus seculis insigni sermonum pietate con-
spicius, cui deinceps librum eiusdem de volun-
tate diuina subiungamus.

MERCVRII TRIS-

MEGISTI ASCLE-

PIVS, LVCIO APV-

leio Madaurensi Philoso-
pho Platonico in-
terprete.

CAPVT I.

Sclepius iste, pro sole mihi
est deus: deus te nobis, ô
Asclepi, vt diuino sermoni
interesses, adduxit, eiq; tali,
qui meritò omnium antea
à nobis factorum, vel nobis diuino numi-
ne inspiratorum, videatur esse religiosa
pietate diuinior: quem si intelligens vi-
deris, eris omnium bonorum, tota mente

G S plen

plenissimus, si tamen multa sint bona, & non vnum, in quo sunt omnia: alterum enim alteri⁹ cōsentaneū esse dignoscitur, omnia vnius esse, aut vnū esse omnia, ita enim vnum alteri connexum, vt separari alterum ab altero non possit. Sed de futuro sermone, hoc diligēti intētiōne cognosces. tu verò, ô Asclepi, procedē paulū, atq; nobis, qui interfit, euoca. Quo ingresso, Asclepius etiā Amnonē interesse suggestit. Trismegistus ait, nulla inuidia Amnonē prohibet à nobis, etenim ad eius nomē multa meminimus à nobis esse scripta, sicuti etiā ad amātissimum, & charissimū filiū, multa de physica, exoticāq; quāplurima. Tractatū hunc autē tuo ascribam nomini, præter Amnonem verò nullum voca alterum, ne tātē rei religiosissimus sermo, multorū interuētu venientium, præsentiaq; violetur, tractatū autem tota numinis maiestate plenissimum, irreligiosæ mentis est multorum conscientiaē publicare. Amnone etiam adytum ingresso, sanctoq; illo quatuor virorum religione, & diuina dei completo præsentia, competenti venerabiliter silentio ex ore Hermū animis singulorū, mentibusq; pendentibus, diuinus Cupido sic exorsus est dicere.

TRIS. O Asclepi, omnis humana immortalis

lis est anima, sed non vniiformiter cuncte,
sed alia alio more, vel tempore. ASCLE.
Non enim, ô Trismegiste, omnis vnus
qualitatis est anima. T K I S. O Asclepi, vt
celeriter de vera rationis continentia di-
dicisti! Non enim hoc dixi, omnia vnum
esse, & vnum omnia, vt quæ in creatore
fuerunt omnia, antè quàm creasset omnia,
nec immerito ipse dictus est omnia, cuius
membra sunt omnia. Huius itaq; , qui est
vnus omnia, vel ipse creator omnium, in
hac tota disputatione, curato meminisse,
de cœlo cuncta descendunt in terram, &
in aquam, & in aëra. Igms solum, quod
sursum versus fertur, viuificū, quod deor-
sum, ei deseruiens. at verò quicquid de al-
to descendit, generans est: quod sursum
versus emanat, nutriend: terra sola in se
ipsam consistens, omnium est receprix,
omniumq; generum, quæ accipit, restitu-
trix. Hoc ergo toto (sicut meministi)
quod est omnium vel omnia, anima, &
mundus à natura comprehensa agitan-
tur: ita omnium multiforini imaginum
æqualitate variata, vt infinitæ qualitatum
ex interuallo species esse noscantur, adu-
nata tamen ad hoc, vt totum vnum, & ex
vno omnia esse videantur. totus itaque qui-
bus formatus est mundus, elementa sunt
quatuor

quatuor, ignis, aqua, terra, aër, mundus vnus, anima vna, deus vnus. Nunc mihi adesto totus quantum mente vales, quantum calles astutia: diuinitatis etenim ratio, diuina sensus intētionē noscenda, tortēti simillima est fluuio, è summo in prounum, præcipiti rapacitate currenti: quo efficitur, vt intentionem nostram non solum audiētium, verum etiam tractantium ipsorum, celeri velocitate prætereat.

COMMENTARIA.

Caput primum edocet, omnia vnus esse, & omnia vnum: vnus, vt à quo omnia: vnum, vt omnia effecta: in causa sunt: vnum, animam humanam omnem immortalem esse, sed id diuersa esse sorte: de cælo omnia descendere: quod descendit, generationem præstare: quod ascendit, sursumq; tendit, solum præstare vitam, id ipsum vnum, cuius sunt omnia, & quod est omnia mundum, & mundi formas omnes mouere, ex quibus coaluit mundus, ignem, aërem, aquam, & terram esse: & sicut omnia corpora, vnus mundi corpus vnum efficiunt, ita quoque vult omnes rerum formas vnā omniformem vnus mundi efficere formam, quam mundi vocat animam, quare mundus omnicorpor, atque omniformis: & hæc sunt corpus vnum, anima vna, mundus vnus,

vnus, deus vnus, à quo diuina ratio, diuinumq;
verbum, torrenti fluuio è summo in prouum
præcipiti rapacitate currenti simillimum, omnia
permeat, illabitur omnia, influitq; in omnia: &
hec diuina ratio, diuinumq; verbum, quidnam
aliud obsecro quàm diuina sapientia, omnium
artifex? quæ (vt sapiens canit) omnibus mo-
bilibus mobilior est, & quæ cùm sit vna, omnia
potest, & in se permanens omnia nouat. Hec
prima particula.

CAPVT II.

Cælum ergo sensibilis deus, admini-
strator est omnium corporum, quo-
rum augmenta, detrimentaq; Sol, & Luna
fortiti sunt: cœli verò, & ipsius animæ, &
omnium, quæ in mundo sunt, ipse guber-
nator est, qui est omnium effector, deus:
A supradictis enim omnibus, quorum gu-
bernator est omnium frequens per mun-
dum fertur influxio, & per animam o-
mnium generum, & specierum omnium,
perq; rerum naturam. Mundus autē præ-
paratus est à deo, receptaculum omnifor-
mum specierum: naturam autem per spe-
cies effigians, mundum per quatuor ele-
menta ad cælum vsq; adduxit. Cuncta dei
visibus placitura, omnia autē desuper pen-
dētia, in species diuidūtur, hoc quo dictu-

rus sum modo: Genera rerum omnium
suas species sequuntur, vt sit ita totalitas,
genus:species generis particula:genus er-
go deorum, dæmonumq; genus:æquè &
hominum: similiter & volucrum, & o-
mnium, quæ in se mūdus habet, sibi simi-
les species generat: genus est & aliud ani-
malis, genus sine sensibus quidem, attā-
men non carens anima, vnde beneficiis
gaudet, & aduersis minuitur, atq; vitiatur,
omnium dico, quæ in terra radicum, stir-
piumq; incolumitate v̄uiscunt, quarum
species per totā terram sparsæ sunt. Ipsum
cælum plenum est deo: supradicta autem
genera inhabitant vsq; ad loca specierum,
earum rerum, quarū omnes immortales
sunt species. Species enim generis est pars,
vt homo humanitatis, quam necesse est se-
qui qualitatem sui generis, vnde efficitur:
vt quamuis omnia genera sint immorta-
lia, species tamen non omnes immortales
sunt. Diuinitatis enim genus, & ipsum &
species immortales sunt: reliquorum verò
genera, quorum æternitas est generis,
quamuis per species occidat, nascendi ta-
men fecunditate seruat. Ideoq; species
mortales sunt, vt homo mortalis, immor-
talis humanitas: omnibus tamen generi-
bus, omnium generum species miscen-
tur:

tur : quædam, quæ antè factæ sunt: quædam, quæ de his factæ sunt: hæc autem, quæ fiunt, aut à diis, aut à demonibus, aut ab hominibus, omnes simillimæ generibus suis species. Corpora enim impossibile est conformari sine nutu diuino, species figurari sine adiutorio dæmonum, animalia institui, & coli, sine hominibus non possunt. Quicunq; igitur demonum à genere suo defluentes, in speciem fortuito cōiuncti sunt alicuius speciei generis diuini, proximitate, & consortio diis similes habentur. quorū verò dæmonum species qualitate sui generis perseuerant, hi amantes hominum rationem, dæmones nuncupantur, similis est & hominum species aut eo amplior: multiformis enim variaq; humani generis species, & ipsa à prædicto desuper adueniens consortio: omnium aliarum specierum multas, & propè omnium per necessitatem cōiunctiones facit, propter quod & prope deos accedit, qui se mente, qua diis iunctus est, diuina religione diis iunxerit, dæmonibus accedit, qui iis iunctus est. humani verò, qui mediocritate sui generis cōtenti sunt: & reliquæ hominum species, iis similes erunt, quorum se generis speciebus adiunxerint.

C O M

COMMENTARIA.

Caput secundum. Pro presentium iuuanda intelligentia, & quorundam sequentium latere haud quaquam debet, Mercurium longè alio significatu vti vocabulo animalis, ac nos vti consueuimus, item & animæ vocabulo: nam animam ex secundo Pimandri dialogo, motu definit: animal autem ex sequenti capite, anima definit, & corpore. quare quicquid vim motricem habet, sua quidem locutionis obseruatione, animam habet: quicquid autem animam, & corpus, animal est. animal igitur cælum, mundus, plantæ, & elementa. Verùm nostra consuetudo est, id solum vocare animal, quod sit corpus animatum, sensu præditum, & animam non solum motu definimus, sed vita, sensu, vltroque motu, aut intellectu. Cùm itaque animal audimus, non nostro, sed suo more intelligamus. at nunc ad dialogum. Contendit cælum, cælestéque corpus ad cætera sensibilia, vt homo ad cætera animalia: homo autem cæteris animalibus, vt animalis deus, cælum verò cæteris sensibilibus, vt sensibilis deus. At deum omnium rectorem, gubernatorem omnium esse, que sunt in mundo, nihil aliud esse crediderim, quàm deum omnibus providere, & omnia dispensare, per genera,

genera, per species, quorum omnium mundus est receptaculum, & unicuique deus, ut apto instrumento, munus aliquod impartit, ut Sol, & Luna, ad rerum ortus & obitus, ad rerum augmenta, & detrimenta sunt diuinitatis organa, & homines per angelos, bruta verò per homines dispensat. At verò quod de demonibus dicit, species sine eorum adiutorio non figurari, & quosdam hæsisse generi diuino, & proximitate, & consortio dijs similes habitos, quosdam verò in qualitate sui generis perseuerasse hominum rationem amantes: scimus ex sacris literis, angelos, qui non seruauerunt suum principatum, reliquisse suum domicilium, & in iudicium magni dei vinculis æternis sub caligine reueruatos: qui, etsi simulent se hominum amatores, minime tamen amant, sed ad precipitia pertrahunt, quod à principio fecerunt: amare enim simulantes, cum mortem hominibus intulerunt, dicebant nequaquam moriemini, sed eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Quæ igitur de demonibus hic dicit, non satis accommodè videntur posse ad piam trahi intelligentiam, sed errorem gentium sequi: verum de hominibus, qui hærent deo, diuinos euadere: qui autem demonibus, in sortes recipi demonum, demonibusq; iungi, qui in iudicium (ut dictum est) magni
H. dei

dei vinculis æternis sunt reseruati, ingenuè fatemur. Nam ex Dei ore pronuntiatum esse cognoscimus, dicturum in iudicio ijs, qui in sinistra parte erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, sed quàm illi erunt, nisi qui dæmonibus in hoc mundo adhaeserunt? Hæc pro secunda partitione.

CAPVT III.

PROpter hoc ô Asclepi magnum miraculum est homo, animal adorandum, & honorandum; hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit Deus: hoc dæmonum genus nouit, utpote qui cum eisdem ortum se esse cognoscat, hoc humanæ naturæ partem in seipso despiciat, alterius partis diuinitate confusus. O hominum quanto est natura temperata felicius, ac diis cognata! diuinitate coniunctius, partem sui, qua terrenus est, intra se despicit, cætera omnia, quibus se necessarium esse cœlesti dispositione cognoscit, nexu secum charitatis astringit, utq; suspicit cœlum, sic ergo feliciore loco medietatis est positus, ut quæ infra se sunt diligat, ipse à superioribus diligatur: colit terram, elementis velocitate miscetur,

scetur, acumine mentis in maris profunda descendit: omnia illi lucent, non cœlum videtur altissimum. quasi enim è proximo sagacitate animi intuetur. intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit: non densitas terræ operam eius impedit: non aquæ altitudo profunda despectum eius obtundit. omnia idem est, & vbiq̃ue idem est horum omnium generum, quæ sunt animalia, desuper deorsum radices peruenientes habent: inanimalium verò de imo, in superna vna radice syluescunt, quædam duplicibus aluntur elemētis, quædam autem simplicibus. alimenta autē sunt bina, animæ, & corporis, è quibus animalia constant: anima mundi inquieta semper agitatione nutritur. corporea ex aqua & terra inferioris mundi alimentis augeſcunt. Spiritus, quo plena sunt omnia, permixtus cunctis, cuncta viuificat, sensu addito ad hominis intelligentiā, quæ quinta pars sola homini concessa est ex æthere: sed de animalibus cunctis, humanos tantum sensus ad diuinæ rationis intelligētiā exornat, erigit, atq; sustollit. Sed quoniam de sensu commoneor dicere, paulopost & huius rationem vobis exponā. est enim sanctissima, & magna, & non minor quam ea, quæ est

H 2

diuin

diuinitatis ipsius. sed nunc vobis expediam, quæ cœperam. dicebam enim in ipso initio rerum de coniunctione deorum, qua homines soli (eorum dignatione) perfruuntur. Quicunque etenim hominum tantum felicitatis adepti sunt, ut illum intelligentiæ diuinum perciperent sensum, qui sensus est diuini in solo deo, & in humana intelligentia. ASCLE. Non enim omnium hominum ô Trismegiste vniformis est sensus. TRIS. Non omnes ô Asclepi intelligentiam veram adepti sunt, sed imaginem temerario impetu, nulla vera ratione inspecta, sequentes, decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam ferè, moresq; belluarum. de sensu autem, & de omnibus similibus, quando & de spiritu, tunc totam vobis præstabo rationem. Solum enim animal homo duplex est, & eius vna pars simplex est, quæ, ut Græci aiunt, *ἡ σαρξ*, aut quam vocamus diuinæ similitudinis formam: est autem quadruplex quod *καρμὴν* Græci, nos mundanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo cunctegitur illud, quod in homine diuinum esse iam diximus. in quo mentis diuinitas recta sola, cum cognatis suis, id est. mentis puræ sensibus,

sibus, secum ipsa conquiescat, tanquam muro corporis septa.

COMMENTARIA.

Tertium caput effert hominis dignitatem, in qua summopere recognoscendus, tantorum beneficiorum actor, ingentiq; amore, & perennibus gratiarum actionibus semper prosequendus: qui tantis, tamq; excellentibus donis hominem insigniuit. nam, ut vult, effectus est homo, ut in diuinam naturam transeat angelorum, demonumq; genus cognoscens, cum angelis nascitur, quos habet ab ipso natiuitatis exordio praesides, & custodes: naturam sortitus immortalibus cognatam, deiq; insignitam caractere, compositus ex mortali, & immortalis, terrena, & supramundana particula: qui verò diuinitatis doctes non ignorat, terrenam despicit, immortalis autem, & supramundana parte confidit, ad caelum suspirat, ut qui illic meliore sui parte, omnia sentiat affinia: attamen in mundi medio positus, cetera, quibus se diuina ordinatione necessarium esse cognoscit, secum nexu charitatis astringit, ut quae infra se sunt diligens, à superioribus diligatur. colit terram, elementis velocitate miscetur, acumine mentis, in profunda descendit, omnia illi lucent, caelum non videtur altissimum, quippe qui quasi è

H 3 prox

proximos, sagacitate animi, ipsum intuetur: intentionem animi eius aeris caligo non confundit. non densitas terre operam eius impedit: non altitudo aquae profunda despectum eius obtundit: & ex animalibus cunctis, Deus humanos tantum sensus, ad diuinae rationis intelligentiam exornat, erigit, atque sustollit. intelligentia autem vel sola, hominis pars, aetherea, immortalis, & supramundanorum naturam sortita: attamen hominum quidam diuinum sensum adepti sunt, & felices quidem, qui pia mentis intentione in deum iugiter feruntur: quidam verò mundanam, & sensualem, umbratilem quandam verè, diuinèq; intelligentiae imaginem: quam qui sequuntur, errant. nam haec diuinæ intelligentiae obumbratio in eorum mentibus, qui illam sequuntur, malitiam parit, & transformat hominem, natura quidem optimum, & diuinum animal, in naturam ferè, moresq; bestiarum. Hæc tertiæ partientis summa.

CAPVT IIII.

Ascl. Quid ergo oportuit ô Trismegiste, hominem in mundo cōstitui, & non ea parte, qua Deus est, eum in summa beatitudine degere? r. Rectè quæris ô Asclepi, & nos enim deum rogamus,

gamus, ut tribuat nobis facultatem red-
dendæ rationis istius. cum enim omnia
voluntate eius dependeant, tum illa vel
maximè, quæ de tota summitate tractan-
tur, quam rationem præsentis disputatione
conquirimus: audi ergo Asclepi. dominus
& omnium conformator, quem rectè deum
dicimus, cum à se secundum fecerit, qui
videri, & sentiri possit, eundem secundum
sensibilem ita dixerim, non ideo, quod
ipse sentiat (de hoc enim, an ipse sentiat
an non, alio dicemus tēpore) sed eo quod
videntium sensus incurrit: quoniam ergo
hunc fecit ex se primum, & à se secūdum,
visusq; est ei pulcher, utpote qui sit omnium
bonitate plenissimus, amavit eum, ut di-
vinitatis suæ partem. ergo quod tantus, &
tam bonus esset, voluit alium, qui illum,
quem ex se fecerat, intueri potuisset, si-
mulq; & rationis imitorem, & diligen-
tiæ, fecit hominem: voluntas etenim dei,
ipsa summa est perfectio: utpote cum vo-
luisse, & perfecisse vno, eodemq; tempo-
ris puncto compleat. Cum itaque *scilicet* animadverteret Deus, non posse omnium
rerum esse diligentem, nisi eam munda-
no integumēto contegeret, texit eam cor-
porea domo: talesq; omnes esse præcepit
ex utraque natura, in vnum confundens,

miscensq; , quantum satis esse debuisset. Itaq; hominem conformauit ex animi, & corporis , id est ex æterna, & mortali natura, vt animal ita conformatum vtrique origini suæ satisfacere possit, & mirari, atque orare cœlestia, & æterna, & incolere, atque gubernare terrena: modo autem dico mortalia, non aquam, & terram, quæ duo de quatuor elementis subiecit natura hominibus; sed ea, quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, vt ipsius terræ cultus, pascua, ædificatio, portus, nauigationes, communicationes, commodationes alternæ , qui est humanitatis inter se firmissimus nexus: & pars est mundi, quæ est aqua, & terra: quæ pars terrena mundi, artium, disciplinarumq; cognitione, atque vsu seruator, sine quibus mundum Deus noluit esse perfectum: placita enim Dei necessitas sequitur, voluntatem comitatur effectus. Neque enim credibile est deo displiciturum esse, quod placuit: cum & futurum id, & placiturum multò antè sciuerit.

COMMENTARIA.

Quartum cap. discutit, cur Deus hominem non in intelligibilium regione, sed in mundo const

constituerit, & aperta est discussio. Et etiam
cur ex vtraque natura, mortali, & immortali,
hominem temperauerit. & visionem diuinæ si-
militudinis formam, quamq; ad suam similitu-
dinem, & imaginem creauit mentem, munda-
no, corporeoq; contexerit integumento. & vo-
luntatem Dei, summam esse rerum perfectio-
nem, quam necessitas sequitur, necessitatem au-
tem comitatur effectus. nam Deus, voluisse, &
perfecisse, vno, eodemq; temporis puncto complet:
quod mundum secundum Deum, & hic & cap.
sexto appellat, perinde est, ac si diuitatem se-
cundam appellas vnitatem. nam diuitas vna,
vnusq; binarius, sed monas absolutè vna, bina-
rius autem non absolutè vnus, sed participatio-
ne, contractioneq; vnus, & secundus vnus. ita
deus vnus, absolutè Deus: mundus autem non
deus, sed participatione Deus, & sensibilibus re-
rum pulcherrimum Dei vestigium. Hæc pro
quarta Asclepij particula.

CAPVT V.

SEd ô Asclepi, animaduerto, vt celeri
smētis cupiditate festines audire, quo-
modo homo cœli, vel eorum, quæ in eo
sunt, delectum possit habere vel cultum.
audi itaque ô Asclepi, delectus dei cœli,
cum iis, quæ insunt omnibus, vna est ob-
sequiorum frequentatio, hanc aliud ani-
mal

H 5

mal

mal non confecit, nec diuinorum, nec animalium, nisi solus homo: hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis, cœlum, cœlestesq; delectantur, nec immerito in hominum cœtum, musarum chorus est à summa diuinitate demissus scilicet, ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset, sed potius, vt modulatis hominum cantilenis, cōcelebraretur laudibus, qui solus omnia vt pater est omnium, atq; ita cœlestibus laudibus, nec in terris harmoniæ suauitas defuisset: aliqui enim, ipsiq; paucissimi, pura mente præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi venerabiliorem curam. Quicunq; autem ex duplici naturæ suæ cōfusione, interiorem intelligentiam mole corporis resciderunt, curandis elementis, hisq; inferioribus sunt præpositi: animal ergo homo non quidem eo est minor, quòd ex parte mortalis sit, sed ex eo fortè aptius, efficaciusq; compositus ad certā rationem mortalitate auctus esse videatur, scilicet quoniam vtrunq; nisi ex vtraque natura sustinere non potuisset, ex vtraq; formatus est, vt & terrenum, & diuinum posset habere delectum rationem verò tractatus istius ô Asclepi, non solum sagaci intētionē, verū etiam cupio te animi

ni viuacitate percipere: est enim ratio plu-
rimis incredibilis, integra autem, & vera
percipienda sanctioribus mentibus, itaq;
hinc exordiar.

COMMENTARIA.

*Quintum cap. instruit, musicam suauita-
tem, ad concinendas dei, cœlestiumq; laudes, ho-
minibus indultam, quod & prophetas diuino
spiritu plenos, præcipere cognoscimus, cum iu-
bilarè, cum psallere deo, cum laudare dominum
in tympano, in choro, in chordis, in organo præ-
cipiunt. hic enim musarum, totiusq; musicæ opti-
mus finis. Litera de se conspicua.*

C A P V T V I .

A Eternitatis dominus, deus primus
est, secundus est mundus, homo est
tertius. effector mundi, deus, & eorū, quæ
insunt omniū, simul cuncta gubernando,
cum ipso homine gubernatore composi-
ta: quod est totum suscipiens homo, id est
curam propriè effecit diligentia suæ, ut
sit ipse, & mundus, vterq; ornamento sibi,
ut ex hac hominis diuina compositione,
mundus Græcè rectius *κόσμος* dictus vi-
deatur. Is nouit se, nouit & mundum: sci-
licet ut meminerit quid partibus conue-
niat suis, quibus sibi utendum, quibus sibi
inser

inferuiēdum sit, recognoscat, laudes, gratesq; maximas agens deo, eius imaginem venerans, non ignarus se etiam secundam esse imaginem dei: cuius sunt imagines duæ, mundus scilicet, & homo, vnde efficitur: vt, quoniam est ipsius vna compago, parte, qua ex anima, & sensu, & spiritu, atq; ratione, diuinus est, velut ex elementis superioribus ascendere posse videatur in coelum. parte verò mundana, quæ constat ex igne, & aqua, & aere, mortalis restet in terra, vt naturæ suæ omnia mūdāna vidua, desertaq; dimittat: sic enim humanitas ex parte diuina, & ex parte mortalis est effecta in corpore consistens: est autem mensura eius vtriusq;, id est hominis: ante omnes religio, quam sequitur bonitas: ea demū tunc videtur esse perfecta, si etiam cupiditatum, omnium alienarum rerum sit despectus, virtute munita. sunt enim ab omnib⁹ diuinæ cogitationis partibus aliena omnia, quæcūq; terrena corporali cupiditate possidentur: quæ meritò possessionum nomine nuncupantur, quoniam non nata sunt nobiscū, sed postea à nobis possideri receperunt. omnia ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, etiam corpus, vt & ea, quæ appetimus, & illud, ex quo appetentiæ nobis est vitium, desp

despiciamus: vt enim animū rationis dū-
cit intentio, homo hactenus esse debuit,
vt contemplatione diuinitatis, partē, quæ
sibi iuncta mortalis est, mundi interioris
necessitate seruandi, despiciat, atque con-
temnat: nam vt homo ex vtraq; parte pos-
sit esse plenissimus, quaternis eū vtriusq;
partis elementis animaduerte esse forma-
tum, manibus & pedibus vtrisque binis,
aliisq; corporis mēbris, quibus inferiori,
id est terreno mundo deseruiat. illis verò
partibus quatuor, sensus, animi, memorię,
atq; prouidentię, quarū ratione, cūcta di-
uina norit, atq; suspiciat. vnde efficitur, vt
rerū diuersitates, qualitates, effectus, quan-
titates, suspiciosa indagine homo secte-
tur. Retardatus verò graui, & nimio cor-
poris vitio, has naturæ rerum causas, quæ
veræ sunt, propriè peruidere non possit.
hunc ergo sic effectum, conformatumq;,
& tali ministerio, obsequioq; præposito
à summo deo, eumq; competenter, mūdē
mundum seruando, deum piē colendo, di-
gnē & competenter in vtroq; dei volun-
tati parentem, talem quo munere credis
esse munerādum (siquidem cum dei ope-
ra sit mundus, eiusq; pulchritudinem, qui
diligentia seruat, atque auget, operamq;
suam cum dei voluntate coniungit, cūm
spec

speciem, quam ille intentione diuina formauit, adminiculo sui corporis, diurno opere, curaq; componit) nisi eo, quo parentes nostri munerati sunt? quo etiam non quoque munerari, si fuerit diuinæ pietatis complacitum, optamus piissimis votis, vemeritos, atq; exutos mundana custodia nexibus mortalibus absolutos, naturæ superioris partis, id est diuinæ, puros, sanctosq; restituat. **A S C L E.** Iustè, & verè dicis ô Trismegiste: hæc enim merces, pice sub deo, diligenter cū mundo viuētib. secus enim, impieq; qui vixerint, & reditus denegatur in cœlū & cōstituitur in corpora alia, indigna sancto animo, & foeda migratio: vt iterationis sermo processit. ô Trismegiste, futuræ æternitatis spe animæ, in mudana vita periclitantur. sed aliis incredibile, aliis fabulosum, aliis forsitan videatur esse deridendū. Res enim dulcis est, in hac corporali vita, qui capitur de possessionibus fructus. quare animam ob torto (vt aiunt) detinet collo, vt in parte sui, quæ mortalis est, inhæreat, nec finit partem diuinitatis agnoscere, inuidēs immortalitati malignitas: ego enim tibi quasi prædiuinās dixero, nullū post nos habiturum delectum simplicē qui est philosophiæ, quæ sola est in cognoscenda diuinitate

tate frequens obtutus, & sancta religio:
multi etenim eam multifaria ratione con-
fundunt. Quomodo ergo multi incom-
prehensibilem philosophiam afficiunt, aut
quemadmodum multifaria ratione confun-
dunt? **R I S.** O Asclepi, hoc modo in va-
rias disciplinas, nec comprehensibiles, eam
callida commentatione misceres, Arithme-
ticam, Musicam, Geometriam. Puram autem
philosophiam, eamque tantum diuina reli-
gione pendentem, tantum intendere in reli-
quas oportebit, ut apocatastases astrorum,
stationes praefinitas, cursumque commuta-
tionis, numeris constare miretur. Terrae ve-
ro dimensiones, qualitates, quantitates, ma-
ris profunda, ignis vim, & horum omnium
effectus, naturam cognoscens, miretur, ado-
ret, atque collaudet artem, mentemque diuinam.
Musicae verum nosse, nihil aliud est, nisi
cunctarum rerum ordinem scire, quaeque sit di-
uina ratio sortita. Ordo enim rerum singu-
larum, in vnum omnium artificum ratione col-
latus, concentum quandam melo diuino dul-
cisonum, verissimumque conficiet. **A S C L E.**
Quid ergo homines post nos erunt? **R I S.**
Sophistarum calliditate decepti, a vera, pu-
ra, sanctaque philosophia auertentur. Sim-
plici enim mente, & anima, diuinitatem co-
lere, eiusque facta venerari, agere etiam dei
volun

voluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate, violata philosophia. & de his sit hucusq; tractatum.

COMMENTARIA.

Sextum cap. differit, deum absolute primum esse deum: mundum, secundum, non absolute, sed participatione deum. ut qui sit prima absoluti dei imago: hominem, tertium, diuinitatis participatione deum, & secundam dei imaginem. deus autem non imago, sed imaginum omnium veritas. hominem, anima, sensu, spiritu, ratione, tanquam superioribus elementis, posse in cælum ascendere. qua verò igne, aëre, aqua, terra coalitus est, mortis obnoxium, terræ mundana omnia diuina illa parte viduata relinquere. Mensuram, ad cuius modum viuere debet homo, religionem esse, quam sequitur bonitas, & quæ perfecta tandem esse videtur, cum cupiditates omnium alienarum rerum virtute munita despicit, possessiones, corpus, & ea omnia, quæ appetimus, & ipsum denique appetitionis sensum. homo enim hætenus esse, diciq; debet, ut sua fert sententia, quatenus rationis intentio animum ducit: adeoq; ut diuinitatis contemplatione, eam partem, quæ mortalis est, sibi quidem mundi inferioris necessitate seruandi, adiun-

Etæ

Ista contemnat, atque despiciat. de posteris
 Aegyptijs diuinat Asclepius, nullum post eos
 futurum, qui puram, & de cognoscendo deo
 adipiscatur philosophiam. Mox Hermes redit,
 ad quid terrae dimensiones, id est geometriam,
 qualitates, quantitates, maris profunda, &
 ignis vim, horumq; omnium naturam, id est
 vniuersam de numeris, caelestibus globis, re-
 busq; naturalibus philosophiam, discere homi-
 nem oporteat, sane vt admiretur, adoret, col-
 laudet artem, mentemq; diuinam, horum o-
 mnium artificem. hanc enim puram esse pla-
 philosophiam, atque tantum diuina religione pen-
 dentem, hanc musicam, hunc concentum, nosse
 cunctarum rerum ordinem, quem quaeque res,
 diuina ratione sortita est, atq; in vitium ad o-
 mnium artificem rationem collatum, concen-
 tum quendam diuino melo dulcissimum, verif-
 simumq; efficere, & philosophiam nulla animi
 importuna curiositate vitiata, simplici men-
 te, & anima, diuinitatem colere, eiusq; facta
 venerari, agere etiam dei voluntati gratias,
 quae est bonitatis sola plenissima. Confirmatq;
 Asclepij vaticinium. Hæc sexta partitio.

CAPVT VII.

DE spiritu verò, & de his similibus,
 hinc sumatur exordium. fuit deus, &
 hyle,

hyle, quam græcè credimus mundum, & mundo comitabatur spiritus, sed nō similiter vt deo. nec deus sunt hæc, de quibus mundus est. iccirco non erant, quādo nata non erant, sed in eo iam tunc erant, vnde nasci habuerūt. Non enim ea sola nō nata dicuntur, quæ necdum nata sunt, sed ea, quæ carent fœcunditate generandi, ita vt ex eis nihil nasci possit. Quæcunq; ergo sunt, quibus inest natura generādi, hæc & generabilia sunt, quæ de his nasci possunt, tametsi ea ex se nata sunt: neq; enim dubitatur ex iis, quæ ex se nata sunt, facile nasci posse ea, de quibus cuncta nascūtur. Deus ergo sempiternus, deus eternus, nec nasci potest, nec potuit: hic est, hic fuit, hic erit semper: hæc ergo est, quæ ex se tota est, natura dei. Hyle autem, vel mundi natura, & spiritus, quamuis nata videantur à principio, tamen in se nascēdi, procreandiq; vim possident, atq; naturam fœcunditatis: etenim initium in qualitate naturæ est, quæ & conceptus, & partus in se possidet vim, atque naturam. Hæc itaque sine alieno concepto est, sola generabilis: at verò ea, quæ vim solā concipiendi habent, ex alterius commistione naturæ, ita discernenda sunt, vt hic locus mundi cum iis, quæ in se sunt, videatur esse non natus,

tus, qui utiq; in se vim totius naturæ habet: locum autē dico, in quo sunt omnia: neque enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus, quæ fuerunt, præcauendū est loco: nec qualitates enim, nec quantitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent, earū rerum, quæ nusquā sunt: sic ergo & mundus quamuis natus non sit, in se tamen omnium naturam habet, utpote qui omnibus iis ad concipiendū finis præstat fecundissimos: hoc ergo est totum qualitatis, materiæq; quæ creabilis est, tamen si creata non est. sicut enim natura materia qualitatis fecunda est, sic & malignitatis eadē est, æque fecunda. Nec ego dixi o Asclepi, & Amon (quod à multis dicitur) num poterat deus incidere, atq; auertere a rerum natura malitiam? quibus respondendum nihil omnino est. Vestri tamen causa & id prosequar, quod cœperam, & rationē reddam: dicunt enim ipsi, deum debuisse omnifariam mundum à malitia liberasse: ita enim in mūdo est, ut quasi membrū ipsius videatur esse: prouisum, cautumq; est (quantum rationabiliter potuisset) à summo deo, tunc cū sensu, disciplina, intelligentia, mentes hominum est munerare dignatus. his

I 2   enim

enim rebus, quib⁹ cæteris antestamus animalibus, soli possumus, malitiæ fraudes, dolos, vitiaque vitare. ea enim qui antè quàm iis implicitus est, ex aspectu vitæ, is homo est diuina intelligentia, prudentiaq; munitus: fundamentum enim est disciplinæ, in summa bonitate consistens: spiritu autem ministrantur omnia, & vegetantur in mūdo, & quasi organum, vel machina summi dei voluntati subiectus est. Itaque hætenus intelligatur à nobis mente sola intelligibilis summus, qui dicitur deus, rector, gubernatorq; sensibilis dei eius, qui in se complectitur omnē locum, omnem rerum substantiam, totamq; gignentium, creantiumque materiam, & omne quicquid est, quantūcunq; est, spiritu verò agitantur, siue gubernantur omnes in mundo species, vna quæq; secundum naturam suam à deo distributam sibi. Hyle autem vel mundus omnium est receptaculum, omniumque agitatio, atque frequentatio, quorum deus gubernator, dispensans omnibus rebus mundanis, quantum vnicuique necessarium est, spiritu verò implet omnia, vt cuiusque naturæ qualitas est. Est enim caua mundi rotunditas in modum sphaeræ, ipsa sibi qualitatæ, vel formæ suæ causa, inuisibilis
tota:

tota: quippe cū quencūq; in ea summum
 subter despiciendi causa delegeris locum,
 ex eo in imo quid sit videre non possis:
 propter quod multis locis instar, qualita-
 temque habere creditur, per formas enim
 solas specierū, quarum imaginibus vide-
 tur insculpta, quasi visibilis creditur: cū
 depicta mōstratur, re autē vera est sibi ipsi
 inuisibilis semper: ex quo eius imum vel
 pars (si locus est) in sphæra græce ἰδῶν di-
 citur. siquidem ἰδῶν græcè videre dicitur,
 quo visu imū sphærae careat, vnde & ἰδῶν
 dicuntur species, quod sint inuisibilis for-
 mæ: ab eo itaq; quod visu priuatur, Græcè
 ἀδῶν, ab eo, quod in imo sphærae sunt, La-
 tinè inferi nuncupantur. Hæc ergo sunt
 principia, & antiquiora, & quasi initia, vel
 capita omnium, quæ sunt, in his, aut per
 hæc, aut de his. A S C L. Omnia ergo ipsa,
 vt dicis, quæ sunt ὁ Trismegiste mūdāna
 (vt ita dixerim) specierum omniū quæ in
 sunt, in vniuscuiusq; sicuti est, tota substā-
 tia. T R I S. Mundus itaq; nutrit corpora,
 spiritus animas. sensus autem (quo do-
 no cœlesti sola felix sit humanitas) alit
 mentem: neque enim omnes, sed pauci,
 quorum ita mens est, vt tanti benefi-
 cij capax esse possit, vt enim sole mun-
 dus, ita mens humana isto clarescit lu-
 mine,

mine, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, aliquando terræ & lunæ interiectu, interueniente nocte, eius priuatur lumine: sensus autem cum semel fuerit animæ commistus humanæ, fit vna ex bene coalescente cōmitione natura, ita vt nunquam eiusmodi mentes caliginum impediantur erroribus. vnde iustè sensus, deorum animas esse dixerunt: ego verò nec eorum dico omnium, sed magnorū quorūq; & principalium.

C O M M E N T A R I A.

Caput septimum continet de genesi mundi, de Hyle, mundi; materia, de spiritu comitante, & de loco, velatam philosophiam. Omnia mundana in mundo esse: mundum in deo: continens, locum appellat: proinde, locum mundi natum esse non vult: mundum autem natum esse, & non natum: natum quidem, si creaturarum opificium respicis: at non natum, si opificij respicis veritatem. Hyle enim & spiritus, mundus scilicet, & vis quædam diuina per omnia means, atq; diffusa, in mundi opificio non erant quando nata non erant, sed in eo (inquit) iam tunc erant, vnde nasci debuerunt: sed in quonam erant, nisi in diuino illo verbo, per quod omnia facta sunt? & in quo, & quod factum

factum est, vita erat, & vnde tandem factum
prodijt quicquid est factum. Hylē fecundam
esse æquē qualitatis, quæ rationem boni habet,
& æquē fecundam malitiæ, quod boni, ma-
liq; æquē sit capax, cū terra eadem, salutarium,
& noxiarum herbarum fecunda est, idq; ha-
bet terra, tanquam proprietatis suæ membrum,
sic & Hylē. Attamen deum in hominibus pro-
vidisse (quantum rationabiliter oportuit) sen-
su, licet disciplinam, intelligentiam, aduersus
huiusmodi materiale proprietatem, ne ma-
litia nostram hylē occuparet, cū noxia quæ-
dam herba desertam, neglectam, incultamq;
terram. Insuper de spiritu in omnia diffuso, de
inferis, de sensu, qui est superiorum mentium
in humanas mentes illapsio, cū radiorum lucis
in oculos, paucula quedam disceptat, hæc septi-
ma particula.

CAPVT VIII.

ASCLE. Quos dicis rerum capita vel
iniria primordiorum, ô Trismegis-
te? TRISM. Magna tibi pando & diuina
nudo mysteria. cuius rei initium facio,
exoptato fauore cœlesti. Deorum gene-
ra multa sunt, eorumq; omnium pars in-
telligibilis, alia verò sensibilis pars. intel-
ligibiles dicuntur, non ideo quod puten-

tur non subiacere sensibus nostris (magis enim sentimus eos, quàm eos, quos visibiles nuncupamus) sicuti disputatio perdocebit, & tu si intendas, poteris peruidere. sublimis enim ratio, eoq; diuinior vltra hominum mentes, intentionesq; consistens, si non attentiore aurium obsequio, verba loquentium acceperis, transuolabit, & transluet, aut magis refluat, suiq; fontis liquoribus miscabit se. Sunt ergo omnium specierum principes dii, hos sequuntur dii, quorum est princeps ἑσάρχης. hi sensibiles vtriusque originis suæ consimiles, qui per sensibilem naturam cōficiunt omnia. altera per alterū vnusquisq; opus suum illuminans. cœli, vel quicquid est, quod eo nomine comprehenditur, ἑσάρχης est Iupiter: per cœlum enim, Iupiter omnibus præbet vitam. solis ἑσάρχης est lumen. Bonum enim luminis, per orbem solis nobis infunditur. xxxvi. (quorū vocabulum est Horoscopi) in eodem loco semper defixorum syderum, horum ἑσάρχης vel princeps est, quem Pantomorphon, vel Omniformem vocant, qui diuersis speciebus, diuersas formas facit. septem sphaeræ, quæ vocantur erraticæ, habent ἑσάρχας, id est suos principes, quam fortunam dicunt, & εἰσαγεμένους, quibus immutantur

tantur omnia, lege naturæ stabilitate fir-
missima, & sempiterna agitatione varia-
ta. aër verò organum est, vel machina o-
mnium, per quam omnia fiunt. est autem
vsiarches huius secundus. mortalibus mor-
talia, & his similia. His ergo ita se haben-
tibus ab imo ad summum se motētibus,
sic sibi connexa sunt omnia pertinentia,
ad se naturaliter, vt mortalibus mortalia,
sensibiliaq; sensibilibus annexa sint: sum-
ma verò gubernationis, summo illi domi-
no paret, vt non multa, at potius vnum. ex
vno etenim cuncta pendentia, ex eo po-
tius defluentia, cum distantia videntur,
creduntur esse plurima diuisim. adunata
verò, vnum vel potius duo, vnde fiunt o-
mnia, & à quo fiunt, id est de materia, de
qua fiunt, & ex eius voluntate, cuius nutu
efficiuntur alia. A s c. Hæc iterum ratio,
quæ est, ô Trismegiste? T R I s. Talis, ô
Asclepi. Deus etenim vel pater, vel do-
minus omnium, vel quocunq; alio nomi-
ne ab hominibus sanctius, & religiosius
nuncupetur, quod inter nos, intellectus
nostri causa, debet esse sacrum, tãti eius
numinis contemplatione, nullo ex iis no-
minibus eum definitè nuncupauimus. si
enim vox hæc est ex aëre spiritu percusso
sonus, declarans omnem hominis volun-

tatem, vel sensum, quem fortè ex sensibus
mète perceperit, cuius nominis tota sub-
stantia paucis composita syllabis, definita,
atq; circumscripta est, vt esset in homine,
necessarium vocis, auriumq; cōmercium,
simul & sensus, & spiritus, & aëris, & o-
mnium in his, & per hæc, an cum his no-
men est totum dei? non enim spero totius
maiestatis effectorem, omniumq; rerum
patrem vel dominum, vno posse quamuis
e multis composito nomine nuncupari.
hunc verò vno nomine, vel potius omni
nomine (si quidē is sit vnus, & omnia sit)
necesse aut omnia esse eius nomen, aut
ipsum omnium nominibus nūcupari. hic
ergo solus, vt omnia, vtriusque sexus fœ-
cunditate plenissimus, semper voluntate
sua prægnans, parit quicquid voluerit
procreare. Voluntas eius est bonitas o-
mnis. hæc eadem bonitas omnium rerum
est. ex diuinitate eius, natura nata, vt sint
omnia, sicut sunt, & fuerunt, & futuris o-
mnibus dehinc natura ex se nascendi suf-
ficiat. hæc ergo ratio, ô Asclepi, tibi sit
reddita, quare, & quomodo fiant omnia
vtriusque sexus. A S C L. Ergo deum dicis
ô Trismegiste. T R I S M. Non solū deum
ô Asclepi, sed animalia omnia, & inani-
malia. impossibile enim est aliquid eorū,
quæ

quæ sunt, infœcundum esse. fœcunditate enim dempta ex omnibus, quæ sunt, impossibile erit semper esse, quæ sunt. Ego enim & naturam, & sensum, & mundum dico in se continere hanc naturam, & nata omnia in se conseruare. procreatione enim vterq; plenus est sexus, & eius vtriusq; cōnexio, aut (quod est verius) vnitas incomprehensibilis est, quam siue Cupidinem, siue Venerem, siue vtrunque poteris recte nuncupare. hoc ergo omni vero verius, manifestiusq; mente percepto, quod ex omni illo loco totius naturæ deo, hoc sit cunctis in æternum procreandi inuentum, tributumq; ministerium, cui summa charitas, lætitia, hilaritas, & cupiditas, amorq; diuinus, innatus est. & dicendum foret quanta sit eius ministerij vis, atque necessitas, nisi ex sui contemplatione vnicuique ex intimo sensu nota esse potuisset. si enim illud extremum temporis, quo ex cerebro ad ritū peruenimus, vt vtraque in vtranq; fundat natura progeniem, animaduertis, vt altera alterius auidè rapiat semen, interiusq; recōdat. deniq; eo tempore ex commissione communi, virtutem marium etiam fœminæ adipiscuntur, & mares fœmineo corpore, lateſcūt. Effectus itaq; huius tā blādi, necessariiq; ministerij
in

in occulto perpetratur, ne vulgo irriden-
tibus imperitis, vtriusque naturæ diuini-
tas ex commistione sexus cogatur erube-
scere. multò magis etiam, si visibus irreligi-
osorum hominum subiiciatur. sunt au-
tem non multi, aut admodum pauci, ita
vt numerari etiam in mundo possint, re-
ligiosi. vnde contingit in multis remane-
re malitiam, defectu prudentiæ, scientiæq;
rerum omnium, quæ sunt. ex intellectu
enim religionis diuinæ, qua constituta
sunt omnia, contemptus, medelaq; nasci-
tur vitiorum totius mundi. perseuerante
autem imperitia, atq; inscitia, vitia omnia
conualescunt, vulnerantq; animam insana-
bilibus vitiis, quæ infecta iisdem, atq; vi-
tiata, quasi venenis intumescit, nisi eorū,
quorum animarum disciplina, & intelle-
ctus, summa curatio est. si ergo solis, &
paucis hoc proderit, dignū est hunc pro-
sequi, atq; expedire tractatum, quare scili-
cet solis hominibus intelligentiam, & di-
sciplinam suam, diuinitas sit impartiri di-
gnata. audi itaq;. deus pater, & dominus,
cū post deos, & homines efficeret ex par-
te corruptiore mundi, & ex diuina, pari
lance cōponderans, contingit vitia mundi
corporibus commista remanere, & alia
propter cibos, victumq; quem necessario
habemus

habemus, cum omnibus animalibus communem. quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis vitia, animis humanis incidere. diis verò utpote ex parte mundissima naturæ effectis, & nullis indigentibus rationis, disciplinæq; adminiculis, quāvis immortalitas, & vnius semper ætatis vigor ipse sit eis prudentia, & disciplina, tamen propter rationis vnitatem, pro disciplina & intellectu ne ab his essent alieni, ordinem necessitatis lege conscriptum, æterna lege constituit. hominem ex animalibus cunctis de sola ratione, disciplinaq; agnoscens, per quæ vitia corporum, homines auertere, atque abalienare potuissent, ipsos ad intentionem, , spemq; immortalitatis prætendit. denique & bonum hominem, qui posset immortalis esse, ex utraq; natura composuit diuinā, atque mortali, & sic compositum per voluntatem dei hominem, etiam constitutum est esse meliorem diis, qui sunt ex sola immortalī natura formati, & omnibus mortalibus. propter quod homo diis cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente veneratur. diiq; etiam pio affectu, humana omnia respiciunt, atque custodiunt: sed de hominibus paucis istud dictum est, pia mente præditis

ditis. de vitiosis verò nihil dicendum est, ne sanctissimus sermo, eorum contemplatione violetur.

COMMENTARIA.

Caput octauum hæc complectitur de vsiarchis, substantialibusq; principibus, quos deos appellat: cæli vsiarcham appellat Iouem. vsiarcham solis, lumen. triginta sex ponit horoscopios, id est horarum speculatores, syderum semper in eodem loco defixorum: horum autem principem Pantomorphon, id est omniformem. septem sphaerarum erraticarum principes, ponit fortunam & fatum. ponit & aëris vsiarcham. sed hæc demonum figmenta esse videntur, & vana quædam inuolucra ad gentilitios errores pertrahentia, & quæ in his diutius immorantes vanescere cogunt potius, quàm perficiunt. Hinc ad summi dei redit contemplationem, ineffabilis, & innominabilis, aut qui omnium nominatur nominibus, fecunditate plenissimi, à quo omnia id habent, ut nihil esse possit infæcundum. hinc amor ille procreandi, & ingens naturæ studium, nihil prorsus fædum, nihil dedecorum in se habens, dum religiosè cogitetur, & de eo talis habeatur sermo, tracteturq; non minus religiosè. est enim

enim id indultum, ad diuinæ fecunditatis
emulationem. verum quia maxima pars ho-
minum mysteria ignorat, diuinas leges pro-
fanat, & belluarum more, insanè, irreueren-
ter, & quasi furibundi, & amentes illa tra-
ctant. idcirco de talibus nunc vix aut cogita-
ri, aut loqui præ verecundia quicquam auden-
dum, quod inordinata illa, & hominum illa
erga venerabundam dei ordinationem irreue-
rentie, sese sensibus, cogitatibusq; ingerunt, non
autem illi pulchra, sancta, incontaminataq; dei
ordinatio: & quia paucis concessum est, puros
habere sensus, censeo paucis de talibus cogitan-
dum esse, atque loquendum. Mox subiungit,
deum solis hominibus intelligentiam, discipli-
namq; esse impartitum, quo vitia, particula eius
immortalis, & diuina deuitare posset. quæ alio-
qui admistione corporeæ molis incurreret facila.
nam ratione corporis, & dissolubilis particu-
le, necesse est hominum animis, cupiditatum
desideria, & reliqua mentis vitia incidere.
Hæc octaua particula.

CAPVT IX.

ET quoniam de cognatione, & con-
sortio hominum, deorumque, sermo
nobis indicitur, potestatem hominis, ô
Asclepi,

Asclepi, vimq; cognosce. dominus & pater, vel (quod est summum) deus, vt effector est deorum coelestium, ita homo effector est deorum, qui in templis sunt, humana proximitate contenti, & non solum illuminantur, verum etiam illuminant. nec solum ad eum proficit, verum etiam confirmat deos. Miraris, ô Asclepi, an nunquid diffidis, vt multi? **A S C L E.** Confundor, ô Trismegiste, sed tuis verbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tantam felicitatem consecutus. **T R I S M.** Nec immerito miraculo dignus est, qui maximus est omnium deorum. Genus enim omnium sine cōfusione manifestum est, de mundissima parte naturæ propagatum. signaq; eorum, sola pro omnib⁹ esse quasi capita. species verò deorum, quas conformat humanitas, ex natura vtraque conformata est. ex diuina, quæ est prior, multoq; diuinior, & ex ea, quæ intra homines est, id est ex materia, qua fuerunt fabricatæ, & non solum capitibus solis, sed membris omnibus, totoque corpore configurantur. Ita humanitas, memor naturæ, & originis suæ, in illa diuinitatis imitatione perseuerat. vt sicuti pater, ac dominus, vt sibi similes essent, deos fecit æternos, ita humanitas deos suos

tuos ex sui vultus similitudine figuraret.

ASCL. Statuas dicis ô Trismegiste? TR. Statuas, ô Asclepi, vidésne, quatenus tu ipse diffidas? statuas animatas, sensu, & spiritu plenas, tanta, & talia facientes, statuas futurorum præscias, easq; fortè vates omnes somniis, multisq; aliis rebus prædicētes, imbecillitates hominibus facientes, easq; curātes tristitiamq; pro meritis. An ignoras ô Asclepi, quòd Ægyptus imago sit cœli, aut, quod est verius, translatio, & descensio omnium, quæ gubernantur, atq; exercentur in cœlo? & si dicendū est verius, terra nostra totius mundi est templum: & tamen quoniam præscire cuncta prudētes decet, istud vos ignorare fas non est. futurum tempus est, cū appareat Ægyptios incassum pia mente diuinitatem sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur. è terris enim ad cœlum est recursura diuinitas. linquetur Ægyptus, terraq; quæ fuit diuinitatis sedes, religione viduata, numinū præsentia destituetur. alienigenis enim regionē istam, terramq; complentibus, nō solum neglectus religionū, sed (quod est durius) quasi de legibus, à religione, pietate, cultuq; diuino statuetur. proscripta pœna, prohibitio

K

tio

tio erit. tunc terra ista, sanctissima sedes delubrorum, atq; templorū, sepulcrorum erit, mortuorumq; plenissima. O Ægypte, Ægypte, religionum tuarum solæ supererunt fabulæ, & æque incredibiles posteris suis, solæq; supererunt verba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus. & inhabitabit Ægyptum Scythes aut Indus, aut aliquis talis, id est vicinia barbara. diuinitas enim repetet cœlum, deserti homines toti morientur, atque ita Ægyptus deo, & homine viduata deseretur. Te vero appello sanctissimum flumen, tibiq; futura prædico. torrenti sanguine plenus, ad ripas vsque erumpes. vndaq; diuinæ non solum proluetur sanguine, sed totæ rumpentur, & viuis multò maior erit numerus sepulcrorum. superstes verò qui fuerit, lingua sola cognoscetur Ægyptiis, actibus verò videbitur alienis. Quid fles ô Asclepi? & his amplius, multoq; deterius, ipsa Ægyptus suadebitur, imbueturq; maioribus malis, quæ sancta quondam, & diuinitatis amantissima deorum in terra, religionis suæ merito, sola seductio sanctitatis, & pietatis magistra, erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tædio hominum, non admirandus videbitur mundus, neq; adorandus. hoc totum bonum, quo

quo melius nec est, nec fuit, nec erit, quod
videri possit, periclitabitur, eritq; graue
hominibus, ac per hoc contemnetur, nec
diligetur totus hic mundus dei opus im-
mutabile, gloriosa constructio, bonum
multiformi imaginum varietate compo-
sitū, machina voluntatis dei, in suo opere
sine inuidia suffragantis in vnum omnia,
quæ venerari, laudari, amari deniq; à vi-
dentibus possunt, multiformis adunata
congestio. Nam & tenebræ præponentur
lumini, & mors vita utilior iudicabitur.
nemo suspiciet cœlum, religiosus pro in-
sano, irreligiosus putabitur prudēs, furio-
sus fortis, pro bono habebitur pessimus.
anima enim & omnia circum eam, qui-
bus aut mortalis nata est, aut immortali-
tatem se consecuturam esse præsumit, se-
cundum quod vobis exposui, non solum
risus, sed etiam putabitur vanitas. sed mi-
hi credite, etiam periculum capitale cōsti-
tuetur in eum, qui se mentis religioni de-
derit. noua constituentur iura, lex noua.
nihil sanctum, nihil religiosum, nec cœlo,
nec cœlestibus dignū audietur, aut men-
te credetur. sit deorum ab hominibus do-
lenda secessio, soli nocentes angeli rema-
nent, qui humanitati commisti, ad omnia
audaciæ mala miseros (manu iniecta) cō-

pellent in bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia, quæ sunt animarū naturæ contraria. tunc nec terra constabit, nec navigabitur mare nec cælum astrorum curribus, nec syderum cursus constabit in cælo. omnis vox diuina, necessaria taciturnitate mutescet. fructus terræ corrumpentur, nec fecunda erit tellus: & aër ipse, mœsto torpore languescet. hæc, & talis senectus veniet, mundi irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum omnium. cū hæc cuncta contigerint ō Asclepi, tunc ille dominus, & pater Deus primipotens, & vnus gubernator mundi, intuens in mores, factaq; voluntaria, voluntate sua, quæ est dei benignitas, vitius resistens, & corruptelæ omnium errorem reuocans malignitatem omnem vel alluione diluens, vel igne consumens, vel morbis pestilentibus vbique per diuersa loca dispersis, finiens, ad antiquam faciem mundū reuocabit, vt & mundus ipse adorandus videatur, atque mirandus. & tanti operis effector, & restitutor Deus, ab omnibus, qui tunc erunt, frequentibus laudum præconiis, benedictionibusq; celebratur. hæc enim mūdi genitura, cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius sanctissima, & religiosissima restitutio

stitutio peracto temporis cursu, quæ est & fuit sine initio sempiterna. voluntas enim dei caret initio, quæ eadē est, & vbiq; est sempiterna. A S C L. Dei enim natura consilium est voluntatis, bonitas summa, consilium ô Trismegiste. T R. O Asclepi, voluntas cōsilio nascitur, & ipsum velle est ex voluntate. neque enim impensè aliquid vult, qui est omnium plenissimus: & ea, quæ vult, habet. vult autem omnia bona, & habet omnia, quæ vult. omnia autem bona & cogitat, & vult. hoc est autē deus, eius boni imago mundus. A S C L. Bonus ô Trismegiste. T R. Bonus ô Asclepi, vt ego te docebo. sicuti enim Deus omnibus speciebus, vel generibus, quæ in mundo sunt, distributor, dispensatorq; est bonorum, id est sensus animæ, & vitæ, sic & mundus præstitor est, & tributor omnium, quæ mortalibus videntur bona, id est alternationis partium, temporalium fructuum, natiuitatis, augmentorum, & maturitatis, & horum similium: ac per hoc Deus supra verticem summi cœli consistens, vbiq; est, omniaq; circunspicit. sic est enim vltra cœlum locus sine stellis, ab omnibus rebus corpulētis alienus. dispensator, qui est inter cœlum, & terrā locum obtinet, quem Iouē vocamus. terræ verò,

E 3   & mari

& mari dominatur Iupiter Plutonium, & hic nutritor est animantium mortalium, & fructiferarum. horum omnium viribus, fructus, arbuta, & terra vegetantur: aliorum verò vires & effectus, per omnia quæ sunt, distribuuntur. Distribuentur verò qui terræ dominantur, & collocabuntur in ciuitate in summo initio Ægypti, quæ à parte solis occidentis conderetur. ad quam terra, mariq; festinabit omne mortale genus. A S C L. Modo tamen hoc in tempore, vbi isti sunt ò Trismegiste? T R. Collocari sunt in maxima ciuitate in monte Libyco. & hæc eousque narrata sint.

C O M M E N T A R I A.

Caput nonum hoc vniuersum, profanum est, quod & rectè coarguit Augustinus in libro de Ciuitate Dei. idololatriam probat, miris laudibus effert, prædicat, casum eius deplorat. deum quendam supra cæli verticem ponit cuncta circumspicientem, intra verò eum locum, qui cælo, & terra continetur, Iouem ponit dispensatorem. Plutonicum autem Iouem, terræ, marisq; dispensatorem, quasi alius Deus sit in cælo, alius in aëre, alius in terra, atque mari: quæ vniuersa ingentem continent errorum impietatem,
nam

nam ex diuinis eloquijs, castè, purè, & sanctè sumus edocti, quòd Dominus ipse est deus, in cælo sursum, & in terra deorsum, & quòd non sit alius. aduersus verò idola, & idolorum latriam sapientia, & diuiniloqui prophetae nos cautè præmonent, ne tanta impietatis macula inquinemur, ne tanto scedemur errore. nam idolum ipsum quidem maledictum est, & qui fecit illud. & rursus: Infendorum idolorum cultura omnis mali causa est, & initium, & finis. similiq; modo, odio sunt Deo impius, & impietas eius. nam quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patientur. hæc, & pleraque alia de idolis, & idololatria ex Sapientia. Et in Leuitico Deus ipse ex se præcipit: Ego Dominus Deus vester, non facietis vobis idolum, & sculptile: nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. Et de idolis Aegypti, præcipit in Ezechiele: In idolis Aegypti nolite pollui. ego Dominus Deus vester. Et de cessatione, per eundem dicit: Dissperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphi, & dux non erit amplius de terra Aegypti. Quas autem Mercurius dicit idolorum, statuarumq; animas, sensumq;, & spiritum, imbecillitates hominibus facientes, eaq; curantes, malos proculdubio cognoscimus esse spiritus, & indubitata fide eos esse, de quibus

Propheta ore veridico dicit: Omnes dñi gentium, demonia. Hec pauca aduersus Mercurij, & huius nonne particule impuritatem satis sint. nam ad eos habemus sermonem, qui veri dei cognitione sunt imbuti, quem (vt sapiens dicit) nosse consummata iustitia est, & eius iustitiam, & virtutem scire, radix immortalitatis. Lazareus hunc locum ad Analogiam trahit, quasi idola apostoli sint, fictor homo, Christus: virtus desuper indita, spiritus sanctus: Aegyptus tenebrae gentium, & persecutio discipulorum, apostolorum, & martyrum. lapides inscripti pia facta narrantes, posteritatis corda, non opera, sed sola verba fidei retinentia. hec excogitata pie, sed ad literam forte violenta. lapsum Hermetis cum Augustino & in hoc, & in tertiodecimo capite sentio. Id enim Gentium vates (vt Balaam, vt Sibylla) videntur habere: vt lucem patiantur, & tenebras, & lucida, & opaca vaticiniorum interualla, puraq; interdum & nonnunquam impura. Hec pro capite nono.

CAPVT X.

DE immortali verò, & mortali, modò differendum est. multos enim spes, timorq; mortis veræ rationis ignaros, excruciat. mors enim efficitur, dissolutione

lutione corporis labore defessi, & numeri completi, quo corporis membra in vnam machinam ad vsus vitales aptantur. moritur enim corpus, quando hominis vitalia ferre posse destiterit. hæc ergo est mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus interitus. de qua sollicitudo superuacua est. Sed & alia necessaria, quam aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. **A S C L E.** Quid est ô Trismegiste, quod aut ignorant, aut esse posse diffidunt? **T R.** Audi ergo ô Asclepi, cum fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium, examenq; meriti eius transliet in summi dæmonis potestatem: isq; eam, cum piam iustamq; præuiderit, in suis competentibus locis manere permittet. Sin autem delictorum illitam maculis, vitiisq; oblitam viderit, desuper ad ima deturbans, procellis, turbinibusq; aëris, ignis & aquæ sæpe discordantibus tradet. atque inter cælum & terram mundanis fluctibus, in diuersa semper æternis pœnis agitata, raptabitur, vt in hoc obsit animæ æternitas, quod sit immortalis sententia, æterno iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, verendum, timendum, cauendumq; esse cognosce. incredibiles enim post delicta cogentur credere

κ 5 credere

credere, non verbis, sed exemplis: nec minis, sed ipsa passione pœnarum. A S C L. Non ergo Trismegiste, hominum delicta, sola humana lege puniuntur. T R. Primo enim ô Asclepi, terrena omnia quę sunt, mortalia sunt. tunc ea etiam, quę sunt ratione corporali viuentia, & à viuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia pro vitę meritis, aut delictis, pœnis obnoxia, tantò post mortem sæuioribus subiiciuntur, quantò inulta forsitan fuerint zelata, dum viuerent. præscia enim rerum omnium diuinitate, reddentur, perinde (vt sunt) pro delictorum qualitatibus pœnæ. A S C L. Qui sunt digni maioribus pœnis, ô Trismegiste? T R. Qui damnati humanis legibus vitam violenter amittunt, vt non naturę animam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse videantur. contrà, iusto homini in dei religione, & in summa pietate præsidium est. Deus enim tales, ab omnibus tutatur malis. pater enim omnium, & Dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostēdit. Non vbi sit loco, nec qualis sit qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligentia mentis illuminans. qui discussis ab animo errorum tenebris, & veritatis claritate percepta, ro-

to se sensu intelligentiæ diuinæ commi-
scet: cuius amore, à parte naturæ, quæ
mortalis est, liberatus immortalitatis fu-
turæ concipit fiduciã. hoc ergo inter bo-
nos, malosque distabit. vnusquisque enim
pietate, religione, prudentia, cultu, & ve-
neratione dei clarescit, quasi oculus vera
ratione perspecta, & fiducia credulitatis
sux intantũ inter homines præstat, quan-
tum sol cæteris astris lumine suo antestat.
ipse enim Sol, non tam magnitudine nu-
minis, quàm diuinitate, & sanctitate, cæ-
teras stellas illuminat. secundũ enim deũ
hunc crede ô Asclepi, cætera omnia gu-
bernantem, omniaq; mundana illustran-
tem animalia, siue animantia, siue inani-
mantia. Si enim animal mundus, viuensq;
semper & fuit, & est, & erit, nihil in mun-
do mortale est. viuentis etenim semper,
vniuscuiusq; partis, quæ est in ipso mũdo,
sicuti in vno, eodemq; animali semper vi-
uente, nullus est mortalitatis locus. ergo
vitæ, æternitatisq; ipse esse debet plenissi-
mus, si semper cum necesse est viuere. Sol
ergo, sicuti mundus, sempiternus est, sic &
ipse semper gubernator vitaliũ, vel totius
viuacitatis, eorumq; frequentator, & dis-
pensator est. Deus ergo viuentiũ, vel vita-
liũ, quæ sunt in mũdo, sempiternus guber-
nator

nator est, ipsiusq; vitæ dispēfator æternus; semel autem dispensauit æterna lege cunctis vitalibus vitam præstans, hoc more, quo dicam. In ipsa enim viuacitate æternitatis, mundus agitur: & in ipsa vitali æternitate, locus est mundi. propter quod, nec stabit aliquando, nec corrumpetur aliquando, sempiternitate viuendi circūualatus, & quasi constrictus ipse mūdus. Est igitur dispensator vitæ, omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur, cuius mundi commotio, ex duplici constat effectu: viuificatur enim ipse extrinsecus ab æternitate, viuificatq; ea, quæ intra se sunt omnia, differens numeris, & temporibus statutis, atq; præfixis. cuncta per solis effectum, stellarumq; discursum. omnia temporalia, ratione, diuinaque lege conscripta. terrenum autem tempus aëris qualitate, æstuū, frigorisque varietate dignoscitur, cæleste verò reuersionibus syderum ad eadem loca, temporalī conuersione recurrentium: & mundus est receptaculum temporis, cuius cursu, & agitatione vegetatur. tempus autem ordine seruatur. ordo & tempus innouationem omnium rerum, quæ in mundo sunt, per alternationem faciunt.

COM

COMMENTARIA.

Decimum de morte, de examine anima, cum corpus excesserit, quod magis puniantur post mortem, quibus iuste legibus humanis, praescelerum magnitudine, vita adempta est. quod iustus deus sit praesidio. de solis, & mundi divinitate. ponit mundum primum sensibilem deum, solem secundum mundum nunquam quieturum, nunquam corruptum iri. nos autem nomen dei incommunicabile, neque soli, neque mundo tribuimus, mundumque credimus aliquando solvendum. intellecta igitur hac (vs simplicia sonant Hermetis dicta) errorem gentilium praeseferunt. participatione tamen illis ceu excellentibus operibus dei, divinitatem tribuimus. Hec partitio decima.

CAPUT XI.

CVnctis ergo ita se habentibus nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentium, nec coelestium, nec terrenorum. solus enim deus, & merito solus, in se, & a se, & circum se totus est plenus, atque perfectus, isque sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu, nec loco moveri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus. nisi aliquis audeat dicere, sui commotionem in aeternitate esse. sed
magis

magis etiā & ipsa immobilis æternitas, in
quam omniū temporum agitatio remeat,
& ex qua omnium temporum agitatio su-
mit exordiū. Deus igitur stabilis fuit, sem-
perq; cum eo similiter æternitas cōstitit,
mundū non natum, quem rectē sensibile
dicimus, intra se habens, huius dei imago.
hinc mundus effectus est æternitatis imi-
tator. habet autem tempus stabilitatis suæ
vim, atq; naturā, quāuis semper agitetur,
ea ipsa in se reuertendi necessitate: itaque
quamuis sit æternitas stabilis, immobilis,
atq; fixa, tamē quoniā mobilitate tēporis,
in æternitatē semper reuocatur, agitatio,
eaq; mobilitas ratione temporis vertitur,
efficitur, vt & ipsa æternitas immobilis
quidē, sola per tēpus, in quo ipsa est, & est
in eo omnis agitatio, videatur agitari. sic
efficitur, vt & æternitas, stabilitas mouea-
tur, & temporis mobilitas stabilis fiat fixa
lege currēdi. sic & deum agitari credibile
est, in se ipsum eadē immobilitate: stabili-
tatis enim ipsius in magnitudine est im-
mobilis agitatio. ipsius enim magnitudi-
nis immobilis lex est. Hoc ergo, quod est
tale, quod non subiicitur sensibus, infini-
tum, incomprehensibile, inæstimabile est.
nec sustineri, nec ferri, nec indagari po-
test, vnde enim, & quo, & vbi, aut quo-
modo,

modo, aut quale sit, incertum est. fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, seu deus, seu æternitas, seu vterque, seu alter in altero, siue vterque in vtroque sint. propter quod æternitas, sine definitione est tēporis: tempus autē, quod definiri potest, vel numero, vel alternatione, vel per alterius amplitudinē rediēs, æternum est. vtrūq; ergo infinitum, vtrūq; videtur æternū. stabilitas enim vtpote defixa, quòd sustinere, quæ agitata sunt, possit, beneficio firmitatis meritò obtinet principatū: omnium enim, quæ sunt, primordia, deus est & æternitas, mūdus autē quòd sit mobilis, non habet principatum. præuenit enim mobilitas eius stabilitatē suā in lege agitationis sempiternæ, habēdo immobile firmitatē. Omnis ergo sensus diuinitatis, similis, immobilis, ipse in stabilitate sua se commouet, sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & si quid melius potest nuncupari. in ipsa dei summi veritate cōsistēs æternitas plenissimus omniū sensibiliū, & totius disciplinæ, consistens (vt ita dixerim) cū deo. sensus verò mundanus, receptaculū est omniū sensibilibium & specierū, & disciplinarū: humanus verò ex memoriæ tenacitate, quòd memor sit omniū, quas gesserit rerū. vsq; ad
huma

humanum enim animal sensus diuinitatis descendēdo peruenit. Deus enim sensum summum, diuinumq; cunctis cōfundi noluit, ne erubesceret aliorum commistione animantium. Intelligētia enim sensus humani, qualis, aut quanta sit, tota in memoria est præteritorū. per eam enim memoriæ tenacitatem, gubernator effectus est terræ. Intellectus autem naturæ, & qualitatis, & sensus mundi, ex omnibus, quæ in mundo sensibilia sunt poterit peruideri. æternitas, quæ secunda est, ex sensibili mundo, sensus datus, qualitasque dignoscitur, at intellectus qualitatis, qualitasq; sensus summi dei, sola veritas est. cuius veritatis in mundo ne quidē extrema linea vmbra dignoscitur. vbi enim quid temporum dimensione cognoscitur, vbi sunt mēdacia, vbi genituræ, vbi errores videntur? Vides ergo ô Asclepi in quibus constituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere: sed tibi deus summe gratias ago, qui me videndæ diuinitatis tuæ, illuminasti lumine. & vos ô Tati, & Asclepi, & Amnon, intra secreta pectoris, diuina mysteria silentio regite, & taciturnitate celate. hoc autem differt intellectus à sensu, quòd intellectus noster, ad qualitatem sensus mundi intelligendam, & digno-

scen-

scendam mentis peruenit intentione. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, & deos noscendos, qui supra se sunt: & sic contingit nobis hominibus, ut quasi per caliginem ea, quæ in cœlo sunt, videamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. hæc autem intentio peruidendis tantis bonis angustissima est, latissima verò cum viderit felicitate conscientia.

COMMENTARIA.

Vndecimum cap. pāndit, quòd solus deus immobilis sit, & stabilis, cætera autem mutabilia. deus infinitus, incomprehensibilis, inestimabilis, & qualis sit ignotus, de sensu dei sancto, incorrupto, & sempiterno: de sensu mundi: de sensu hominis: de differentia intellectus à sensu. Hæc vndecimæ particule summa.

CAPVT XII.

DE inani verò, quodq; etiā magnum videtur esse quam plurimis, sic sentio, inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurū vnquā. omnia enim mūdi sunt membra plenissima, ut ipse mūdus plenus sit, atq; perfectus corporibus, qualitate, formaq; diuersis, & speciē suam habentibus, & magnitudinem, quorū vnum

est

est alio maius, aut alio minus, & validitate, & tenuitate diuersa. Nā & quædā eorū validiora facilius videntur, sicuti & maiora: minora verò, & tenuiora, aut vix videri, aut omnino non possunt. quas solum res esse, attrectatione cognoscimus. vnde cōtingit multis credere hæc non esse corpora, sed esse inanes locos, quod est impossibile. sicuti enim quod dicitur extra mundū, si tamē est aliquid (nec istud enim credo:) sic ab eo plenū esse intelligibiliū rerum, id est, diuinitatis suæ similiū. vt hic etiā, qui dicitur sensibilis mūdus, plenissimus sit corporū, & animalīū, naturæ suæ, & qualitati conueniētium. quorum facies non omnes videmus, sed quasdā ultra modum grādes, quasdā breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quòd acie sumus obtusi, tales nobis esse videantur, aut omnino propter nimiam breuitatem, à multis non esse credantur. dico nunc demonas, quos credo commorari nobiscum, & heroas, quos inter aëris purissimam partem supra nos, & terram, vbi nec nebulis locus, nec ex signorū aliorū agitatione cōmotio. propter quod o Asclepi, inane nihil esse dixeris, nisi cuius rei inane sit hoc, quod dicis inane, prædixeris: vt inane ab ignis, & ab aqua, & ab

& ab iis similibus. quod etsi cōtigerit vi-
deri, quòd inane possit esse à rebus huius-
modi, quāuis breue sit, vel magnum, quod
inane videtur, spiritu tamen, & aëre vacuū
esse non possit. Similiter verò de loco di-
cēdum est. quod vocabulū solum intelle-
ctu caret. Locus enim ex eo, cuius est,
quid sit apparet. Principali etenim nomi-
ne dempto, significatio mutilatur. Quare
aquæ locus, ignis locus, aut his similiū, re-
ctè dicimus. sicuti enim inane esse aliquid
impossibile est, sic & locus solus, quid sit,
dignosci non potest. Nam si posueris lo-
cum sine eo, cuius est, inanis videbitur lo-
cus, quem in mundo esse non credo: quòd
si inane nihil est, nec per se quid sit locus
apparet, nisi ei aut longitudo, aut lati-
tudo, aut altitudines addideris, vt cor-
poribus hominum signa. His verò sic se
habentibus ô Asclepi, & vos, qui adestis,
scitote intelligibilē mūdum, id est, deum,
qui mentis solo obtuitu dignoscitur, esse
incorporalē, nec eius naturæ misceri pos-
se aliquid corporale, id est, quod possit
qualitate, quantitate, numerisq; dignosci.
in ipso enim nihil tale consistit. hic ergo
mundus, qui dicitur sensibilis, receptacu-
lum omnium sensibilibum specierum, qua-
litarum, vel corporum, quæ omnia sine

deo vegetari non possunt. Omnia enim deus, & ab eo omnia, & eius voluntate omnia, quod totum est bonum, decens, & prudens, inimitabile, & ipsi soli sensibile, atq; intelligibile: & sine hoc nec fuit aliquid, nec est: nec erit. omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum, & multiformes qualitates, & magnæ quantitates, & omnem mensuram excedentes magnitudines, & omniformes species, quas si intellexeris ô Asclepi, gratias acturus es deo: sin totum animaduertes, vera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt omnia, à superiore illo mundo, quasi ex vestimento esse contacta. Vnūquodq; enim genus animalium ô Asclepi cuiuscūq; vel mortalis, vel immortalis, vel rationalis, siue sit animans, siue nō sit, prout cuiusq; est genus, sic singula generis sui imagines habēt: & quāuis vnūquodq; animalis genus, omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma singula dissimilia sunt: vt hominum genus quāuis sit vniforme, vt homo dignosci ex affectu possit: singuli tamen in eadem forma sibi dissimiles sunt. species enim quæ diuina est, incorporalis est, & quidquid mente comprehenditur. Cū itaq; hæc duo, ex quibus constat forma,

&

& corpora, & incorporalia sint, impossi-
bile est vnamquanq; formam alteri simil-
limam nasci, horarum, & climatum distan-
tibus punctis, sed immutatur toties, quot
hora momenta habet circuli circūcurren-
tis, in quo est ille omniformis (quē dixi-
mus) deus. species ergo permanet, ex se to-
ties pariens imagines tantas, tamq; diuer-
sas, quanta habet conuersio mundi mo-
menta, qui mundus in cōuersione muta-
tur, species verò nec mutatur, nec conuer-
titur. sic generū singulorum formæ sunt
permanentes, in eadem forma, sibi dissi-
miles. A S C L E. Et mundus speciem mu-
tat, ô Trismegiste. T R I S. Vides ergo, ô
Asclepi, tibi omnia quasi dormienti esse
narrata? Quid est enim mūdus, aut ex qui-
bus constat, nisi ex omnibus natis? A S C L.
Ergo vis dicere de cœlo, terra, & elemen-
tis. T R I S. Nanq; alia magis frequēter mu-
tantur in species, cœlū humescens, vel are-
scens, vel frigescens, vel ignescens, vel cla-
rescens, vel sordescens, in vna cœli specie
hæ sunt, quæ specie alternantur species. ter-
ra verò suæ speciei multas immutationes
semper habet, & cū parturit fruges, &
cū eadem partus nutrit suos, cū red-
dit omnium fructuum varias, diuersasq;
qualitates, & quātitates, ac stationes, & cur-

sus ad omnes arborum, florum, baccarum qualitates, odores, sapes, species. Ignis etiam facit cōuersiones plurimas, atq; diuinas. Solis enim & Lunæ omniformes imagines. sunt enim quasi speculorū nostrorum, similes imaginum similitudines, æmulo splendore reddentium: sed iam de talibus sint satis dicta talia.

C O M M E N T A R I A.

Duodecimumq; differit, inane, vācuūq; in rebus locum nullum habere, demones nobiscum circa terram diuersari, at propter nimiam subtilitatem, à nobis imperceptibiles. Heroas puriorem obtinere aeris portionem. Loci nomen solitarium inane esse, quod ad aliquid sit, sine cuius intelligentia, quid sit locus intelligi non possit, & id omnibus relatiuis, commune est. Intelligibilem aëstruit mundum, quo sensibilis mundus, & quæ in eo sunt omnia, quasi vestimento contegitur, utpote qui in mundo contineatur intelligibili, vniuersium generum singulorum quorumque, dissimiles esse formas, ut hominum, & id secundum momenta, & horas circuli, cui presidet Pantomorphus, quem horoscopiorum dixit superius esse deum. nos autem deum illum ignoramus, & stultitiæ relinqui

linquimus gentiliū, si qui adhuc vsque adeo
manifesto desipiunt, ac delirant. at nobis iuxta
beatissimi Pauli sententiam, Vnus deus est pa-
ter, ex quo omnia, & nos in illo, & vnus do-
minus Iesus Christus, per quem omnia, & nos
per ipsum, species & formas, id est ideas, de
quibus apud Platonem, & Platonicos, tot &
tanta, immutabiles quidem, & inuariabiles
collocat in Pantomorpho, hinc nomen habente,
quasi omniformi, & omni ideali, à quibus sin-
gulis horis, & momentis, singula, eadem quidem
forma, sed variè format. cætera verò mutabilia
esse, & mundum, & cælum, & terram. verum
sint, qui Pantomorphon Mercurij, & ideam Pla-
tonis, inter figmenta reponant. Hæc cap. duode-
cimi summa.

CAPVT XIII.

Iterum ad hominē, rationemq; redea-
mus, ex quo diuino dono, homo ani-
mal dictum est rationale. minus enim mi-
randa, etsi miranda sunt, quæ de homine
dicta sunt. sed omnium mirabilium vin-
cit admirationem, quòd homo diuinam
potuit inuenire naturam, eamq; efficere.
quoniam ergo proavi nostri multum er-
rabant, circa deorum rationem increduli,
& non animaduertentes ad cultum, reli-

gionemq; diuinam, inuenerunt artem, qua
deos efficerent. cui inuentæ adiunxerunt
virtutem de mundi natura conuenientem,
eamq; miscentes: & quoniã animas facere
non poterant, euocantes animas dæmo-
num, vel angelorum, eas indiderunt ima-
ginibus sanctis, diuinisq; mysteriis, per
quas solas idola & benefaciendi, & ma-
lefaciendi vires habere potuissent. Auus
enim tuus, ô Asclepi, medicinæ primus
inuentor, cui templum consecratum est
in monte Libyæ circa litus crocodilo-
rum, in quo eius iacet mundanus homo,
id est corpus (reliquus enim, vel potius to-
tus, si est homo totus in sensu vitæ, me-
lior remeavit in cœlum) omnia etiam
nunc adiumenta hominibus præstans in-
firmis numine nunc suo, quæ antè solebat
medicinæ arte præbere. Hermes, cuius
auitum mihi nomen est, nõne in sibi
cognomini patria consistens, omnes mor-
tales vndique venientes adiuuat, atque
conseruat? Isin verò vxorem Osiris, quam
multa bona præstare propitiam, quantis
obesse scimus iratã? terrenis etenim diis,
atque mundanis, facile est irasci, vtpote
qui sunt ab hominibus, extraq; naturam
facti, atq; compositi. vnde cõtingit ab Æ-
gyptiis, hæc sancta animalia nūcupari, co-
liq;

liq; per singulas ciuitates eorum animas,
qui ea consecrauerunt viuētes, ita vt eorum
legibus incolantur, & eorum nominibus
nuncupentur, per hanc causam, ô Asclepi,
quod aliis, quæ colenda videntur, atq; ve-
neranda, apud alios dissimiliter habentur,
ac propterea bellis se laceffere Ægyptio-
rum ciuitates solent. A S C L E P. Et horum
ô Trismegiste deorum, qui terreni habentur,
cuiusmodi est qualitas? T R I S. Con-
stat, ô Asclepi, de herbis, de lapidibus, de
aromatibus vim diuinitatis naturalem in
se habentibus, & propter hanc causam, sa-
crificiis frequentibus oblectantur hy-
mnis, & laudib⁹, dulcissimis sonis in mo-
dum cœlestis harmoniæ concinentibus,
vt illud, quod cœleste est, cœlesti vfu, &
frequentatione illectum in idola possit
lætum, humanitatis patiens, longa dura-
re per tempora. sic deorum fictor est ho-
mo, & ne putes fortuitos effectus esse ter-
renorum deorum, ô Asclepi, dij cœlestes
inhabitant summa cœlestia, vnusquisque
ordinem, quem accepit, complens, atq; cu-
stodiens. Hi verò nostri, sigillatim quæ-
dam curantes, quædam sortibus, & diui-
natione prædicentes, quædam prouiden-
tes, hisq; pro modo subuenientes, huma-
nis quasi amica cognatione, auxiliantur.

L 5 COM

COMMENTARIA.

Tertiumdecimum caput hoc cum capite nono simili impuritate laborat, & in quo vult Mercurius hominem esse diuinissimum, & maximè admirandum, in hoc certè homo maximè impius est, atque profanus, quòd scilicet idololatriam inuenerit, quòd demonicos spiritus euocatos imaginibus indiderit, ritusq; & sacrificia addiderit. de Aesculapio, Mercurio, Iside, Osiride, qui ab Aegyptijs colebantur, de animalibus, quæ Aegyptij sancta habebant, de herbis, lapidibus, & aromatibus, concentibus, & hymnis, quibus propitiarent spiritibus illos statuis, imaginibusq; inditos. quod adhuc facere solent nonnulli phythonici (ô seculum infelix) qui aut in annulis, aut vasculis se spiritus clausos habere putant, genus hominum impurissimum, deo, hominibusq; insensum, ac ex aduerso constitutum inimicum, & contra hunc profanum impietatis errorem, agit beatus Augustinus, & iure quidem agit, in libro de Ciuitate Dei, & pro veritate conuincit. Hæc pro capite tertiodecimo.

CAPVT XIII.

ASCLE. Quam ergo partem rationis
Αἰσαγμένην vel fata incolunt, ô Trismegiste,

megiste, si cœlestes dij vniuersim domi-
nantur, terreni incolunt singula, quam
εἰσαγγεῖν nuncupamus? **TRIS.** O Ascle-
pi, ea est necessitas omnium, quæ gerun-
tur, semper sibi catenatis nexibus iuncta.
hæc itaq; est aut effectrix rerum, aut deus
summus, aut ab ipso deo, qui secundus ef-
fectus est deus, aut omniū cœlestium, ter-
renarumq; rerum firmata diuinis legibus
disciplina. Hæc itaque *εἰσαγγεῖν* & necessi-
tas, ambæ sibi inuicem indiuiduo conne-
xæ sunt glutino, quarum prior *εἰσαγγεῖν*
rerum omnium parit initia, necessitas ve-
rò cogit ad effectum, quæ ex illius pri-
mordiis pendent. has ordo consequitur,
id est contextus, & dispositio temporis,
rerum perficiendarum. nihil est enim sine
ordinis compositione. In omnibus istis,
mundus iste perfectus est. Ipse enim mun-
dus ordine gestatur, vel totus constat ex
ordine. Hæc ergo tria, *εἰσαγγεῖν*, id est fa-
tum, necessitas, ordo, vel maximè dei nu-
tu sunt effecta, qui mūdum gubernat sua
lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne
velle, & nolle diuinitus auersum est totū:
nec ira etenim cōmouentur, nec flectun-
tur gratia, sed seruiunt necessitati ratio-
nis æternæ. quæ æternitas, inauersibilis,
immobilis, insolubilis est. Prima ergo

εἰσαγγεῖν

ειμαρμένη est, quæ velut iacto semine futurorum omnium suscipit prolem. sequitur necessitas, qua ad effectum vi coguntur omnia. Tertius ordo, textum seruans earum rerum, quas *ειμαρμένη* necessitasq; disponit. hæc est ergo æternitas, quæ nec capit esse, nec desinet, quæ fixa immutabili lege currendi, sempiterna commotione seruatur: oriturq; & occidit alterna sæpe per membra, ita vt variatis tēporibus, iisdem, quibus occiderat, membris, oriatur. sic est enim rotunditas volubilis ratio, vt ita sibi coarctata sint cuncta, vt quid sit volubilitatis initium ignores, cū omnia se semper & præcedere, & sequi videantur. Euentus autem & fors, insunt omnibus permista mundanis.

C O M M E N T A R I A.

Caput XIIII. de fati, quæ vocat *ειμαρμένη*, necessitatem, ordinem, alij Clotho, Lachesis, Atropon. circa quæ non minus solebant ethnici ineptire, quàm circa reliquas, quos sibi finxerunt, deos, noua & miripotentia fingentes numina. velocius autem de his Mercurius & parcius, & quasi ambigūe, veluti tria hæc essent, præfinitio, prædestinatioq; mentis diuinæ, quam necessitas rerum, vt sint, sequitur, quas
demum

demum existentes, ordo conseruat, quemadmodum diuina, eternaq; lege sancitum est, ita ut primum fatum, sit diuina præfinitio: secundum, rerum consecutio: tertium, conseruatio. & hæc tria aut diuina lex, aut seriem diuine legis committantia, & definitarum, ac secundum naturam causarum, ordinem continent. atqui & fatum, in contingentibus rebus, indefinitas, præter naturam, indeterminatasq; causas etiam permittit: verum de his alij iudicent. Et hæc pro præsentī partitione.

CAPVT XV.

Dictum est nobis de singulis, ut humanitas potuit, ut voluit, permisitq; diuinitas: restat hoc solum nobis, ut benedicentes deum, orantesq; ad curam corporis redeamus. satis enim de diuinis rebus tractantes, mentem velut animi pabulis saturauimus. de adyto verò egressi, cum deum orare cœpissent, in austrum respicientes erant. sole etenim occidente, cum quis deum orare voluerit, illuc debet intendere: sicut & sole oriente, in eum, qui subsolanus dicitur. Iam ergo dicentibus, precationem, Asclepius ait submissa voce, ô Tati, suggeramus patri, iusserit ut thure addito, & pigmentis precem dicamus deo. Trismegistus audiens, atq; com-

motus,

motus, ait, melius, melius ominare, ô Aſclepi. hoc enim ſacrilegiis ſimile eſt, cùm deum roges, thus, atq; cætera incendere. nihil enim deeſt ei, qui ipſe eſt omnia, aut in eo ſunt omnia: ſed nos agentes gratias, adoremus. hæc enim ſunt ſummæ incenſiones dei, cùm aguntur gratiæ à mortali- bus. Gratias tibi agimus, ô ſumme, & exu- perantiſſime. tua enim gratia, tantum ſu- mus cognationis tuæ lumen cōſecuti: no- men ſanctum, & honorandum: nomen vnum, quo ſolus deus eſt benedicendus re- ligione paterna. quoniam omnibus pa- ternam pietatem, & religionem, & amo- rem, & quæcunque eſt dulcior efficacia, præbere dignaris, cùm donas nos ſenſu, ratione, intelligentia. ſenſu, vt te cogno- ſcamus: ratione, vt te ſuſpicionibus inda- gemus: intelligentia, vt te cognitione co- gnoſcētes gaudeamus, ac numine ſaluati- tuo gaudeamus, quòd nobis te oſtenderis totum. gaudeamus, quòd nos in corpori- bus ſitos, æternitati fueris conſecrare di- gnatus. Hæc eſt enim ſola humana gratu- latio, cognitio maiestatis tuæ. Cognoui- mus te, & lumen maximum, ſolo intelle- ctu ſenſibile intelleximus te, ô vitæ vera via! ô naturarum omnium foccūda præ- gnatio! cognouimus te, totius naturæ,
tuo

tuo conceptu plenissimè cognouimus te,
 æterna perseueratio: in omni enim ista
 oratione, adorātes bonum bonitatis tuæ,
 hoc tantum deprecamur, vt nos velis ser-
 uare perseuerantes in amore cognitionis
 tuæ, & nunquam ab hoc vitæ separari ge-
 nere. hæc optantes, conuertimus nos ad
 puram, & sine animalibus cœnam.

COMMENTARIA.

*Quintumdecimum caput dialogum reli-
 giosè finit, in gratiarum actionibus: adoratio-
 ne autem finita, & gratijs deo persolutis, Mer-
 curius, Asclepius, Amnon, & Tatijs quatuor
 viri, qui sacrum adytum impleuerant, secun-
 dum religiosum Egyptiorum ritum se
 conuertunt ad puram, & sine
 animalibus cœnam. &*

*hic Hermetis de
 voluntate dei
 libelli*

FINIS.

